

กฎหมายเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรณีศึกษาเรื่องอาหารสำเร็จรูป
ที่มีสารปนเปื้อน

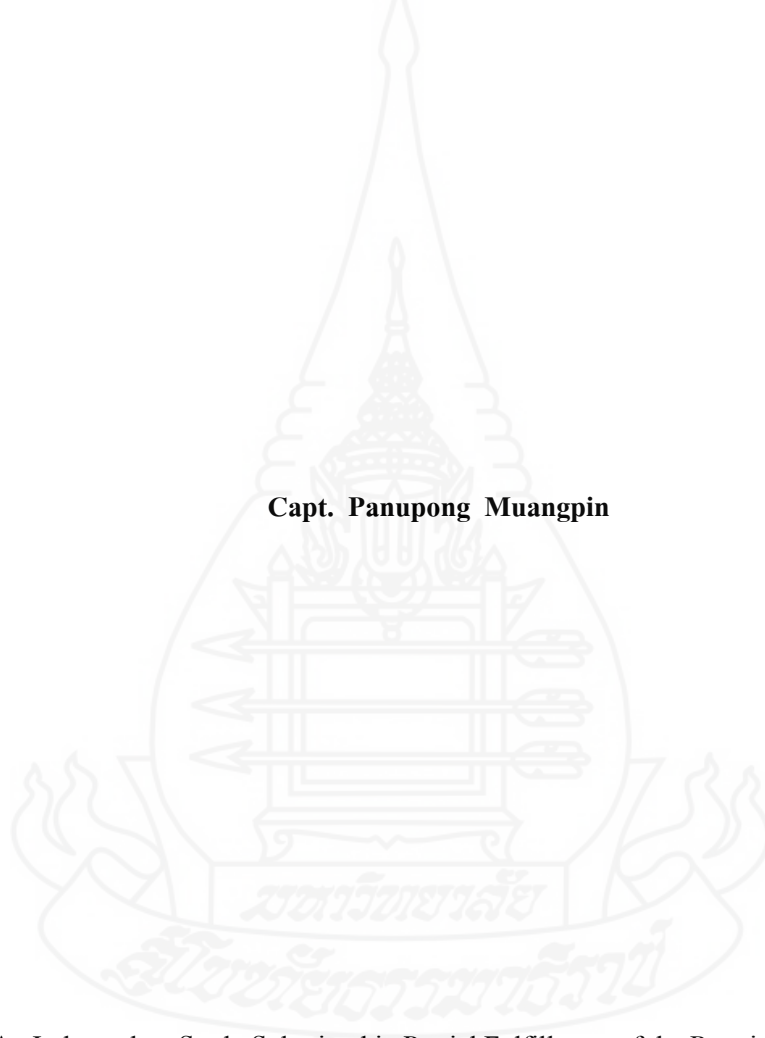
ร้อยเอก ภาณุพงศ์ ม่วงปิ่น

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ.2561

**The Product Liability Law : Case Study of Contaminants
in Food Processed**

Capt. Panupong Muangpin

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Business Law

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2018

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ กฎหมายเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
กรณีศึกษาเรื่องอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน
ชื่อและนามสกุล ร้อยเอก ภาณุพงศ์ ม่วงปิ่น
วิชาเอก กฎหมายธุรกิจ
สาขาวิชา นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาโท เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2562

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรภรณ์ วนาพิทักษ์)

.....
(รองศาสตราจารย์วรุฒิ เทพทอง)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ กฎหมายเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรณีศึกษาเรื่องอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน
ผู้ศึกษา ร้อยเอก ภาณุพงศ์ ม่วงปิ่น **รหัสนักศึกษา** 2554000105 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ฉลวย หอนพรัตน์ **ปีการศึกษา** 2561

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยด้านอาหาร รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน ทั้งการคุ้มครอง การลงโทษและการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน เพื่อให้ข้อเสนอแนะด้านมาตรการที่เหมาะสมของกระบวนการกำกับดูแลเรื่องอาหารปลอดภัยในประเทศไทย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการค้นคว้าด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร ศึกษาจากกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องรวมถึงหนังสือ บทความ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ในเว็บไซต์หน่วยงานรัฐต่างๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เป็นต้น เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นเรื่องสำคัญที่มีผลต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม เนื่องจากปัจจุบันผู้บริโภคสามารถเข้าถึงสินค้าและบริการได้หลากหลายรูปแบบ การคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการจึงเป็นสิทธิของผู้บริโภคอันควรจะได้รับจากการใช้สินค้าหรือบริการนั้น การผลิตสินค้าอาหารสำเร็จรูปในปัจจุบันนั้น มีมาตรการทางกฎหมายที่นำมาใช้บังคับในกรณีผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากสินค้าอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน คือ พ.ร.บ. ความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 โดยกฎกระทรวงไม่ได้ยกเว้นสินค้าที่เป็นอาหารปรุงสำเร็จหรืออาหารสำเร็จรูป ดังนั้น อาหารสำเร็จรูป จึงอยู่ในนิยามของคำว่าสินค้าตามที่กฎหมายกำหนด หากได้รับความเสียหายจากอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนสามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายนี้ได้ และใช้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาบังคับใช้ซึ่งส่งผลดีต่อผู้ที่ได้รับความเสียหาย และนอกจากนี้ยังมี พ.ร.บ.อาหาร พ.ศ.2522 ที่อาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนจัดอยู่ในนิยามของอาหารไม่บริสุทธิ์ที่มีการควบคุม โดยมีประกาศกระทรวงสาธารณสุขกำหนดมาตรฐานสารปนเปื้อนในอาหารไว้ในฉบับที่ 98 และฉบับที่ 273 และจากการศึกษาพบว่า การกำกับดูแลและเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาหารปรุงสำเร็จหรืออาหารสำเร็จรูปมีกฎหมายหลายฉบับมาเกี่ยวข้องซึ่งขาดความเป็นเอกภาพ โดยขอเสนอแนะให้มีการกำหนดนิยามของสินค้าให้ชัดเจนว่าหมายถึงรวมถึงอาหารปรุงสำเร็จหรืออาหารสำเร็จรูปหรือไม่ และการประกาศมาตรฐานสารปนเปื้อนในอาหารควรมีการประกาศให้ครอบคลุมสารปนเปื้อนทุกประเภทที่ส่งผลต่อสุขภาพของผู้บริโภคเพื่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภคอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ มาตรการทางกฎหมาย สินค้าที่ไม่ปลอดภัย อาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน

Independent Study title: The Product Liability Law : Case Study of Contaminants in Food Processed

Author: Capt. Panupong Muangpin; **ID:** 2554000105; **Degree:** Master of Laws;

Independent Study advisor: Lawan Hornopparat, Associate Professor;

Academic year: 2018

Abstract

The purpose of this independent study is to know background, concept, theories and laws on the consumer protection, the right of obtaining safe food, as well as legal measures regarding instant food with contamination, protection, punishments, and remedies to victims therefrom, and in order to give suggestion on appropriate measures of the monitoring process for safe food in Thailand.

This independent study is a qualitative research, acquiring the information from the documentary research, studying relevant laws as well as books, articles, research report, thesis, including e-information on websites of government agencies such as Food and Drug Administration (FDA), etc. in order to make qualitative study and analysis.

On the basis of the results of this research, it can be concluded that, the consumer protection is a significant issue that has entirely affected the economy and society due to, at the present, consumers can reach goods and services in various forms. To give the consumer protection to be safe from the use of goods and services therefore are the consumers' right that should have therefrom. Nowadays, the manufacture of instant goods has a legal measure to be applied if a consumer has suffered damage from contaminated instant food that is: the Unsafe Product Liability Act B.E. 2551. Whereas, the ministerial rules has not excluded cooked food or instant food. Therefore, the instant food shall fall in the definition of the goods specified by law. If anyone has suffered damage from any contaminated instant food, shall take action to claim damages under this law and shall apply the strict liability with. These have provided the victim a good result. In addition, there is the Food Act B.E. 2522 which includes the contaminated instant food in the definition of controlled impure food and there is the Notification of Ministry of Public Health, Re: the Standard of Contamination Substance in Food No. 98 and No. 273 and, from the study, it found that the monitor and remedy to the damage arising from cooked food or instant food is under variously relevant laws. However, such laws are lack of unity. The researcher therefore would like to recommend that there shall define the term of such goods clearly whether it shall include cooked food or instant food or not and the Notification of Ministry of Public Health, Re: the Standard of Contamination Substance should cover all kind of contamination substances affecting the consumers' health in order for sustainably providing safety and health of the consumers.

Keywords: Legal Measures, Unsafe Goods, Contaminated Instant Food

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ลาวัลย์ หอนพรัตน์ ที่ท่านได้กรุณา
รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาชั้นคว่ำอิสระของผู้เขียน ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษาแนะนำแนวคิดที่
เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เขียน ตลอดจนให้แนวทางและข้อเสนอแนะในการเขียนพร้อมทั้งตรวจ
แก้ไขการศึกษาชั้นคว่ำอิสระฉบับนี้จนเสร็จสิ้นเรียบร้อยด้วยความเมตตาผู้เขียนอย่างดียิ่งตลอดมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์ และท่าน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สิริกานต์ อยู่เรือง กรรมการสอบทั้งสองท่านที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำ
แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงและข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนจนการศึกษาชั้นคว่ำ
อิสระฉบับนี้สมบูรณ์

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา ที่คอยพ่่าสอนและให้กำลังใจผู้เขียนรวมทั้ง
เป็นผู้สนับสนุนการศึกษาของผู้เขียนมาโดยตลอด ขอขอบคุณน้องชายที่ให้กำลังใจผู้เขียนเสมอมา
ขอขอบคุณเพื่อนๆ ร่วมรุ่นที่มีไมตรีให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียน

หากการศึกษาชั้นคว่ำอิสระฉบับนี้สามารถก่อให้เกิดประโยชน์อันควรแก่การศึกษา
หรือสังคมด้วยวิธีใดก็ตาม ขอมอบคุณความดีบูชาแด่ บิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้แต่งหนังสือตำราทุก
ท่านที่ผู้เขียนใช้อ้างอิงในฉบับนี้ และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช หากมีข้อบกพร่องหรือ
ผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

กาญจพงศ์ ม่วงปิ่น

กันยายน 2562

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
3. สมมติฐานของการศึกษา	4
4. ขอบเขตของการวิจัย	4
5. วิธีการของการดำเนินการศึกษา	4
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนและแนวคิดอาหารปลอดภัย	6
1. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิผู้บริโภค	6
1.1 แนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคในปรัชญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ” (Universal Declaration of Human Rights of the United Nations)	7
1.2 แนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคในกติการะหว่างประเทศว่าด้วย สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (1966 International Covenant on Economic Social and Cultural Rights: ICESCR)	8
1.3 แนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคในกฎหมายไทยเริ่มแรก	8
2. แนวคิดการคุ้มครองความเสียหายของผู้บริโภค	9
2.1 แนวคิดเชิงป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าและบริการ	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่มีต่อผู้บริโภค	12
3. วิวัฒนาการของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจาก สินค้าที่ไม่ปลอดภัย	14

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย...	19
4.1 หลักความรับผิดชอบในทางสัญญา.....	19
4.2 หลักความรับผิดชอบในทางละเมิด.....	22
4.3 หลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด.....	26
5. ความหมายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย.....	27
5.1 ประเภทของความไม่ปลอดภัยของสินค้า.....	28
5.2 ลักษณะความรับผิดชอบและเงื่อนไขความรับผิดชอบ.....	29
6. แนวคิดพื้นฐานด้านอาหารปลอดภัย.....	31
6.1 แนวคิดพื้นฐานด้านอาหารปลอดภัยตามมาตรฐานสากล.....	31
6.2 ข้อกำหนด(Good Manufacturing Practice:GMP).....	33
6.3 ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม ในการผลิตอาหาร(Hazard Analysis Critical Control Point:HACCP).....	34
6.4 ระบบ ISO 22000:2005 Food Safety Management System: FSMS ระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหาร.....	36
7. ความหมายของอาหารและอาหารปลอดภัย.....	37
7.1 ความหมายของอาหาร.....	37
7.2 ความหมายของอาหารปลอดภัย (Food Safety).....	39
8. อาหารสำเร็จรูป.....	40
9. สารปนเปื้อนและประเภทสารปนเปื้อนในอาหาร.....	41
9.1 การปนเปื้อนของอาหาร.....	41
9.2 ผลต่อสุขภาพจากอาหาร.....	46
9.3 สารกำจัดศัตรูพืช.....	46
9.4 โลหะ.....	48
9.5 ตะกั่ว.....	48
9.6 ไนเตรตและไนโตรซามีน.....	48
9.7 สารปนเปื้อนในอาหาร.....	49
9.8 ผลต่อสุขภาพจากอาหาร.....	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
10. หลักการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคของประเทศไทย.....	51
10.1 นโยบายการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ.....	53
10.2 นโยบายความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety) กระทรวงสาธารณสุข.....	54
บทที่ 3 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกรณีอาหารสำเร็จรูป ที่มีสารปนเปื้อนตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย.....	57
1. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัยของประเทศสหรัฐอเมริกา.....	57
1.1 Product Liability Law.....	59
1.1.1 การฟ้องร้องตามหลักกฎหมายทั่วไป.....	59
1.1.2 การฟ้องคดีโดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้.....	61
1.2 Restatement (Third) of Torts.....	63
1.2.1 หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดและคำพิพากษาสำคัญ.....	64
1.3 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษ (Punitive damages).....	72
1.4 กฎหมายการปรับปรุงความปลอดภัยด้านอาหารให้ทันสมัยของประเทศ ประเทศสหรัฐอเมริกา (Food Safety Modernization Act : FSMA)	73
2. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้า อาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนในอาหารที่ไม่ปลอดภัยของประเทศไทย.....	82
2.1 ความรับผิดชอบต่อความเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.....	82
2.2 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยพ.ศ.2551.....	85
2.3 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522.....	105
2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายด้วยมาตรการอื่นๆ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.....	110

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย	
กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน.....	113
1. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย	
กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน.....	113
2. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ	
กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน.....	119
3. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหาย	
กรณีได้รับความเสียหายจากการบริโภคอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน.....	120
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	122
1. บทสรุป.....	122
2. ข้อเสนอแนะ.....	127
2.1 ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย.....	127
2.2 ข้อเสนอแนะอื่นๆ.....	128
บรรณานุกรม.....	129
ประวัติผู้ศึกษา.....	134

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety) ได้มีการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา เป็นต้น และได้ใช้เป็นข้อต่อรองทางการค้าอยู่บ่อยครั้ง เช่น คุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยจากสารเคมีตกค้าง กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเลี้ยงสัตว์ที่ถูกสุขอนามัย กระบวนการดูแลรักษาผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยว ฯลฯ ซึ่งนับวันจะทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้นและรวมทั้งการผลักดันการเปิดเสรีการค้าภายใต้การเจรจาต่างๆ ซึ่งจะทำให้การแข่งขันทางการค้าทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ประเทศไทยนับเป็นประเทศผู้ผลิตอาหารเพื่อบริโภคภายในประเทศและผลิตเพื่อส่งออกเป็นสินค้าสำคัญหลายชนิดหลายประเภทด้วยกัน แต่ทั้งนี้ประเทศไทยยังพบปัญหาในด้านความปลอดภัยของอาหารที่ผลิตทั้งในเรื่องการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ก่อโรค การตกค้างของสารเคมี สารปฏิชีวนะและสารพิษ ซึ่งเป็นอันตรายสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในประเทศและกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศได้

สถานการณ์ปัญหาสุขภาพความเสี่ยงในห่วงโซ่อาหารที่มีต่อผู้บริโภคไทย

อันตรายที่สำคัญ และก่อให้เกิดความเสี่ยงในห่วงโซ่อาหารซึ่งเป็นกลุ่มอาหารหลักๆ ของผู้บริโภค ชาวไทย 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์ กลุ่มสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์ กลุ่มผักผลไม้และผลิตภัณฑ์ กลุ่มธัญพืช ถั่วเมล็ดและผลิตภัณฑ์ สามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ดังนี้

อันตรายสำคัญที่ทำให้เกิดความเสี่ยงในห่วงโซ่อาหารของไทยที่พบ ได้แก่ จุลินทรีย์ชนิดก่อโรคทางเดินอาหารและสารปฏิชีวนะตกค้างในปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์ และในสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์ จุดเสี่ยงคือ การเพาะเลี้ยงและขั้นตอนการแปรรูป อันตรายสำคัญที่พบในสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์ ได้แก่ *Salmonella* spp. และ *Vibrio Parahaemolyticus* จุลินทรีย์ที่ก่อโรคทางเดินอาหารที่พบในปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์ ได้แก่ *Salmonella* spp., Pathogenic *E. coli* และ *Campylobacter* สำหรับสารปฏิชีวนะตกค้างที่ควรเฝ้าระวัง คือ สาร Nitrofurans และ Chloramphenicol และสารปฏิชีวนะตกค้างที่ควรตรวจติดตาม คือ Oxytetracycline, Aminoglycosides และ Quinolone เป็นต้น ส่วนสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชตกค้างนับเป็นปัญหาสำคัญในอาหารกลุ่มผักผลไม้และผลิตภัณฑ์

ซึ่งชนิดของสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่พบในผักส่วนใหญ่ ได้แก่ Carbofuran, Carbosulfan, Cypermethrin และ Mathamidophos จุดเสี่ยง คือ การเพาะปลูก สารพิษ อะฟลาทอกซิน นับเป็นอันตรายสำคัญ ที่พบในถั่วลิสงและผลิตภัณฑ์ จุดเสี่ยงคือ การปฏิบัติกรหลังการเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ยังพบปัญหาการใช้สารประกอบซัลไฟด์เกินมาตรฐานในสินค้าลำไย ผักและผลไม้ดองแช่อิ่ม และอบแห้ง และอาหารเส้นจากแป้งข้าว การใช้สารห้ามใช้บอแรกซ์ในเนื้อสัตว์บดและผลิตภัณฑ์ เช่น ลูกชิ้นปลา / ไก่ / หมู ผักและผลไม้ดองอันตรายของสารประกอบซัลไฟด์และบอแรกซ์ นั้นจุดเสี่ยงคือ กระบวนการแปรรูป¹

อุตสาหกรรมอาหาร เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมชั้นนำของไทย เพื่อผลักดันประเทศสู่การพัฒนาเป็นชาติผู้ผลิตอาหารชั้นนำของโลก ปัจจุบันไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารลำดับต้นๆ ในหลายชนิด เช่น ข้าว น้ำตาล มันสำปะหลัง ตลอดจนอาหารแปรรูปสำคัญอย่าง อาหารทะเลแปรรูป ปลาหมึกบรรจุกระป๋อง ผักผลไม้บรรจุกระป๋อง เป็นต้น คาดว่าการส่งออกอุตสาหกรรมอาหารมีแนวโน้มที่จะขยายตัวได้ดีจากการฟื้นตัวของผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรมอาหารจากภาวะภัยแล้งในปีก่อนหน้า และความร่วมมือของภาครัฐและเอกชน มูลค่าส่งออกอาหารจะสูงถึง 1.05 ล้านล้านบาท

อย่างไรก็ดีในแต่ละปีมีสินค้าอาหารไทยจำนวนมากไม่น้อยที่ถูกปฏิเสธจากประเทศผู้นำเข้าด้วยเหตุผลด้านความปลอดภัย ไม่ได้มาตรฐานตามที่ประเทศผู้บริโภคร้องการ กรณีสินค้ากุ้งไทยถูกสหรัฐอเมริกาปฏิเสธการนำเข้าจำนวน 5 รายการ ด้วยเหตุที่ว่ามีการตรวจพบสารปนเปื้อน ซึ่งหน่วยงานที่เป็นผู้กำกับดูแลมาตรฐานสินค้าอาหารและเกษตรของไทยคือ

1. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
 2. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) กระทรวงสาธารณสุข
 3. สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ กระทรวงอุตสาหกรรม
 4. สำนักมาตรฐานสินค้านำเข้าส่งออก กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์
- สำหรับสินค้าเกษตรส่งออกประมาณ 10 ชนิดที่ผู้ส่งออกจะต้องได้รับการรับรองมาตรฐานส่งออก
5. คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และศูนย์วิทยาศาสตร์ฮาลาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับสินค้าที่ต้องการรับรองเครื่องหมายฮาลาล

¹<http://www.lube999.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=538760950&Ntype=1> ออนไลน์เมื่อ 10 กันยายน 2562.

นอกจากมาตรฐานจากหน่วยงานภายในประเทศแล้ว ยังมีมาตรฐานระหว่างประเทศ สำหรับผู้ส่งออกอาหารของไทยต้องเข้าใจและถือปฏิบัติ ที่สำคัญดังนี้

1. มาตรฐาน Codex ของ WTO ตามความตกลงว่าด้วยอุปสรรคเทคนิคต่อการค้า (Agreement on Technical Barrier to Trade : TBT) และความตกลงว่าด้วยการบังคับมาตรฐาน สุขอนามัยและสุขอนามัยพืช
2. มาตรฐานทางด้านสุขอนามัยที่เกี่ยวข้องกับสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ขององค์การ โภชโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE)
3. มาตรฐานทางด้านสุขอนามัยที่เกี่ยวข้องกับพืช โดยเน้นไปที่การควบคุมการ แพร่ระบาด ของแมลงศัตรูพืช
4. HACCP หรือ ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในการ ผลิตอาหาร (Hazard Analysis and Critical Control Point System) เป็นระบบการจัดการเพื่อความ ปลอดภัยของอาหาร
5. GMP (Good Manufacturing Practices) และ GAP (Good Agricultural Practice) การที่จะนำระบบ HACCP มาใช้ใน โรงงานอุตสาหกรรมอาหาร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ²

จากการพิจารณาข้อมูลเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารในระบบห่วงโซ่อาหาร ของไทยมีความน่ากังวลถึงการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของวัตถุดิบในการนำมาผลิตและแปรรูปเป็นอาหาร โดยเฉพาะปัจจุบันสถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ผู้บริโภคหันมาบริโภคอาหารสำเร็จรูปกันมากขึ้นมียอดขายสูงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากผู้บริโภคนิยมความสะดวกสบาย อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปและอาหารสำเร็จรูปจึงเป็นธุรกิจที่มีกำไรมหาศาล การผลิตเป็นการผลิตใน ปริมาณมาก ดังนั้นเมื่อมีการปนเปื้อนของอาหารจากขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค ในวงกว้าง และในส่วนของกรณีที่เกิดความเสียหายแต่การบริโภคสินค้าอาหารสำเร็จรูปที่มีสาร ปนเปื้อนนั้น ยังไม่มีกฎหมายออกมารองรับที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน

ดังนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรการความปลอดภัยด้านอาหารจึงควรศึกษาถึงสิทธิ ของผู้บริโภคให้ได้รับความคุ้มครองและเยียวยาเมื่อได้รับความเสียหายจากผลิตภัณฑ์อาหาร สำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนอย่างชัดเจน รวมทั้งวิเคราะห์ถึงความรับผิดชอบที่ผู้ผลิตจะต้องมีส่วนในความ รับผิดชอบหรือไม่ มากน้อยเพียงใด นอกจากนั้นควรปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เหมาะสม

² <https://sme.ktb.co.th/sme/productListAction.action?command=getDetail&cateMenu=KNOWLEDGE&cateId=12&itemId=123> ออนไลน์เมื่อ 14 กันยายน 2562.

กับการพัฒนาของระบบเศรษฐกิจเพื่อเกิดความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยด้านอาหารต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อทราบถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยด้านอาหาร

2.2 เพื่อทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนทั้งการคุ้มครอง การลงโทษและการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน

2.3 เพื่อให้ข้อเสนอแนะด้านมาตรการที่เหมาะสมของกระบวนการกำกับดูแลเรื่องอาหารปลอดภัยในประเทศไทย

3. สมมติฐานของการศึกษา

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าเรื่องความปลอดภัยของอาหารยังไม่ชัดเจนเพียงพอต่อการกำกับดูแลความปลอดภัยและผลกระทบต่อสุขภาพแก่ผู้บริโภค

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งเน้นศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหาร โดยเฉพาะอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน โดยพิจารณามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคตามกฎหมาย และการควบคุมกำกับดูแลตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และกฎกระทรวง เรื่องมาตรฐานอาหารปนเปื้อน

5. วิธีการของการดำเนินการศึกษา

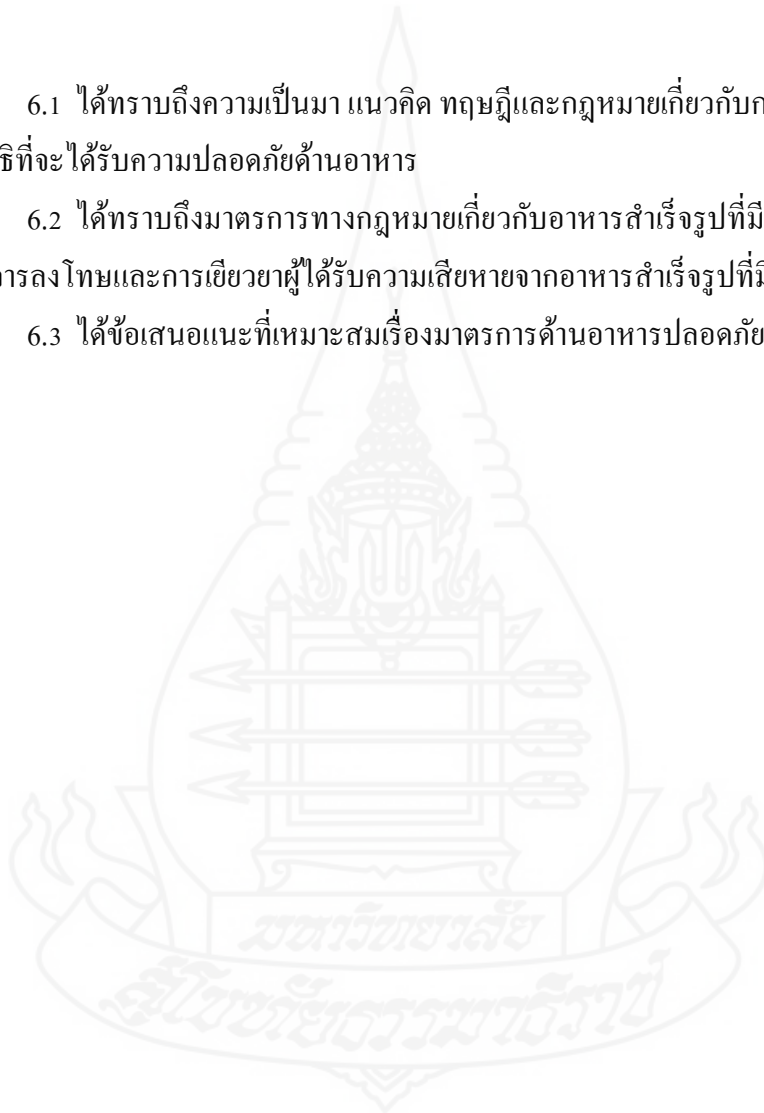
ศึกษาค้นคว้าและวิจัยในเชิงเอกสาร โดยศึกษาวิจัยจากกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องรวมถึงหนังสือ บทความ รายงานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ในเว็บไซต์ต่างๆ โดยนำมาวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้ทราบถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงสิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยด้านอาหาร

6.2 ได้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนทั้งการคุ้มครอง การลงโทษและการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน

6.3 ได้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมเรื่องมาตรการด้านอาหารปลอดภัยในประเทศไทย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้า ที่ไม่ปลอดภัยกรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน และแนวคิดอาหารปลอดภัย

อาหารเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีพของมนุษย์ อาหารจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งมีผลต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย ปัจจุบันรูปแบบของอาหารเปลี่ยนแปลงไป ด้วยสภาพสังคมที่ซับซ้อนและมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย อาหารจากเดิมที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการในการผลิตนอกจากการถนอมอาหารก็มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นครอบคลุมทั้งระบบห่วงโซ่อาหารตั้งแต่ขั้นวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การแปรรูป ซึ่งกระบวนการเหล่านี้หากไม่มีการควบคุมให้มีคุณภาพตั้งแต่ต้นน้ำ อาหารที่เป็นปัจจัยในการดำรงชีพ ก็อาจจะกลายเป็นยาพิษที่สะสมในร่างกายก่อให้เกิดโรคและตายได้ ปัจจุบันกระแสการดูแลสุขภาพและตระหนักถึงความปลอดภัยด้านอาหารกำลังได้รับการสนใจ ทั้งนี้มีการออกมาเปิดเผยของผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขถึงสารปนเปื้อนและสารตกค้างในอาหารที่คนไทยรับประทานอยู่ ยั่งยืนยังสะสมในร่างกายและ ก่อโรคร้ายมากมายที่หลายคนใช้คำว่า “ตายผ่อนส่ง” ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพิจารณาว่าแนวคิดเรื่องสิทธิของผู้บริโภคและมาตรการทางกฎหมายด้านอาหารปลอดภัยมีอยู่เพียงพอหรือไม่อย่างไร

1. แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิผู้บริโภค

แนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นที่ยอมรับในนานาประเทศมาเป็นเวลานานเห็นได้จากคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคทั่วโลกเพื่อจัดทำกรอบนโยบายระหว่างประเทศในเรื่องดังกล่าว ปี ค.ศ.1985 ที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติอนุมัติเรื่องแนวปฏิบัติว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคของสหประชาชาติเพื่อให้ประเทศสมาชิกนำแนวปฏิบัตินี้ไปปรับปรุงนโยบาย มาตรการและกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของตน ปรัชญาสิทธิผู้บริโภคเป็นการศึกษาที่ว่าด้วยแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับสิทธิของบุคคล ซึ่งเป็นผู้ซื้อสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ผู้รับบริการ หรือผู้ได้รับการเสนอ หรือชักชวนให้ซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์และรับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ การค้า

โดยปรัชญาสิทธิผู้บริ โภคมีวิวัฒนาการมาจากปรัชญาสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นแนวความคิดที่มีวิวัฒนาการมาจากอุดมคติเก่าแก่ของชาวตะวันตก

1.1 แนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริ โภคในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ” (Universal Declaration of Human Rights of the United Nations)

จากความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิ ธรรมชาติได้วิวัฒนาการมาสู่การจัดทำ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ” (Universal Declaration of Human Rights of the United Nations) ในปี ค.ศ. 1948 ซึ่งได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิของผู้บริโภคไว้ ดังนี้

ข้อ 25 (1) มีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี สำหรับตนเอง ครอบครัว รวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาลและบริการทางสังคมที่จำเป็น และสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงานเจ็บป่วย ทูพพลภาพ เป็นหม้าย ชราภาพ หรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในเหตุการณ์อันเกิดจากที่ตนควบคุมได้ ปฏิญญาสากล³

ข้อ 23 (3) และ ข้อ 25 (1) นี้มีเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิผู้บริ โภคซึ่งมีการพัฒนามาจากปรัชญาสิทธิมนุษยชน (Human Rights) และสิทธิผู้บริ โภคเป็น Soft Human Rights⁴

ปฏิญญาสากลในข้อ 23 (3) และข้อ 25 (1) นี้มีเป้าประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค ต่อมาสหประชาชาติได้ออกกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights : ICESCR) ในปี ค.ศ. 1966 ซึ่งได้ถูกพัฒนามาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอนาคต ICESCR ในข้อ 11 ได้เรียกร้อง ให้มีการปรับปรุงวิธีการผลิตอาหารและวิธีการจัดจำหน่ายอาหารและผลิตภัณฑ์อาหารถูกสุขลักษณะ รวมทั้งปรับปรุงวิธีการอื่นๆ เพื่อการคุ้มครองผู้บริ โภค และ ICESCR ในข้อ 12 ได้อธิบายถึงสิทธิผู้บริ โภคขั้นพื้นฐานด้านสุขภาพ คือ การป้องกันอันตรายที่มีต่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริ โภค โดยการจัดการสุขลักษณะทางสิ่งแวดล้อมเพื่อคุ้มครองผู้บริ โภคด้านสุขภาพประเทศทั่วโลกได้อ้างอิงหลักการของปฏิญญาสากลดังกล่าวและพัฒนาแนวความคิดไปสู่หลักการสิทธิ

³ ศูนย์วิจัยและติดตามความเป็นธรรมทางสุขภาพ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนเรศวร รายงานวิจัยเบื้องต้นเรื่องการพัฒนาหลักการคุ้มครองผู้บริ โภคตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กรุงเทพฯ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2549 หน้า 11.

⁴ ร่างแผนแม่บท การคุ้มครองผู้บริ โภคแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2556-2560)

http://www.ocpb.go.th/download/pdf/pdf_9/022.pdf ออนไลน์เมื่อ 10 เมษายน 2562.

มนุษยชนด้านต่างๆ ที่ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายของแต่ละประเทศรวมทั้งประเทศไทยที่ได้เข้าร่วมลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่เริ่มแรกและได้บัญญัติหลักการสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ ไว้ในกฎหมาย⁵

1.2 แนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคนอกกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (1966 International Covenant on Economic Social and Cultural Rights: ICESCR)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมถูกพัฒนามาจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนใน อนาคต ICESCR ในข้อ 11 ได้เรียกร้องให้มีการปรับปรุงวิธีการผลิตอาหาร และวิธีการจัดจำหน่ายอาหารและ ผลิตภัณฑ์อาหารอย่างถูกสุขลักษณะ รวมทั้งปรับปรุงวิธีการอื่นๆ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคและ ICESCR ในข้อ 12 ได้อธิบายถึงสิทธิต่อสุขภาพไว้ว่า สิทธิผู้บริโภคขั้นพื้นฐาน คือ การป้องกันอันตรายที่มีต่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภค โดยการจัดการสุขลักษณะทางสิ่งแวดล้อมเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคนด้านสุขภาพ หลักการสิทธิมนุษยชนถูกนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายของแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วยที่ได้เข้าร่วมลงมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่เริ่มแรก⁶

1.3 แนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคนอกกฎหมายไทยเริ่มแรก

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) โดยได้มีการออกและบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อป้องกันความเสียหายที่เกิดจากการบริโภคของมนุษย์ในปี พ.ศ.2470 (ค.ศ.1927) ซึ่งถือได้ว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคของไทยเริ่มแรก และประเทศไทยเองได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคนานก่อนจะรับ (Adopted) หลักการปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว

แนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม ได้แก่ รัฐ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค โดยในส่วนของภาครัฐในฐานะที่เป็นตัวกลางเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภค ซึ่งการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคนของแต่ละประเทศเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบริบท ความสัมพันธ์ และรูปแบบการปกครองและระบบเศรษฐกิจของสังคมนั้นๆ รวมทั้งการนิยามและ

⁵ ฉัตรสุมน พุทธิภิญโญ การคุ้มครองผู้บริโภคนด้านสุขภาพ นโยบาย หลักกฎหมายและการบังคับใช้. 2551 กรุงเทพฯ เจริญดีการพิมพ์ หน้า 6-8.

⁶ humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/icescrt.pdf ออนไลน์ เมื่อ 16 มิถุนายน 2562.

ให้ความหมาย “ผู้บริโภค” ภายในสังคมดังกล่าวและที่สำคัญงานคุ้มครองผู้บริโภค เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องความสัมพันธ์และประชันแข่งขัน (Contest) ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสองฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริโภค (Consumer) และผู้ประกอบการ (Produce)⁷

กระแสความคิดในการคุ้มครองผู้บริโภคมิได้เกิดขึ้นเฉพาะในระดับนานาชาติเท่านั้น ประเทศไทยมีกฎหมายที่กล่าวถึงสิทธิผู้บริโภคในภาพรวม ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ.2541 กำหนดให้ผู้บริโภคไทยได้รับสิทธิ 5 ประการ คือ

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำอธิบายคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ

2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ

3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

4. สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

5. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือใช้บริการที่ดีและมีคุณภาพจากผู้ประกอบการ และเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการที่มีคุณภาพ ผู้บริโภคต้องได้พิจารณาในเรื่องของข้อมูลของสินค้าและบริการข่าวสารเกี่ยวกับตัวสินค้าและบริการ

2. แนวคิดการคุ้มครองความเสียหายของผู้บริโภค

การปกป้องให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาที่สำคัญคือ “หลักผู้ขายต้องระวัง” ซึ่งเป็นหลักที่กำหนดให้ผู้ขายมีหน้าที่ในการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ที่ตนนำมาวางจำหน่ายหากมีความบกพร่องผู้ขายก็ต้อง รับผิดชอบและผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าหรือบริการต้องได้รับการเยียวยาความเสียหาย อันเกิดจากความไม่ระมัดระวังของผู้ผลิตซึ่งเป็นความบกพร่องต่อหน้าที่ของผู้ผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ โดยผู้ผลิตจะต้องผลิตสินค้าให้ได้คุณภาพหรือสภาพที่เหมาะสมสำหรับการจำหน่ายและถือว่าผู้ขายให้การรับประกันแก่ผู้บริโภคแล้วว่าสินค้านั้นมีคุณภาพเหมาะสมสำหรับผู้ซื้อไม่ว่าจะเป็นการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ตาม

⁷ ร่างแผนแม่บท การคุ้มครองผู้บริโภคแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2556-2560)

หลักความรับผิดของผู้ประกอบการไม่ว่าจะเป็นหลักความรับผิดตามสัญญาซื้อขายที่ผู้บริโภคมองอยู่ในฐานะผู้ซื้อซึ่งเป็นคู่สัญญาที่มีสิทธิเรียกให้ผู้ขายซึ่งเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตนได้ตามกฎหมายซึ่งเป็นนิติกรรมสัญญาซึ่งคู่สัญญามีความสัมพันธ์กันทางสัญญา หรือหลักความรับผิดทางละเมิดที่ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถให้ผู้กระทำอันเป็นสาเหตุของความเสียหายไม่ว่าจะโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อต้องรับผิดเยียวยาความเสียหายกรณีที่ไม่สามารถบังคับในทางสัญญาได้และการพัฒนาไปสู่หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดก็เป็นทฤษฎีในการกำหนดความรับผิดของผู้ประกอบการให้มีหน้าที่ต้องรับผิดโดยไม่คำนึงถึงพื้นฐานของความจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ เป็นการรับผิดโดยที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดซึ่งเป็นฐานของการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคเมื่อได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ประกอบการ⁸

แนวคิดความรับผิดทางละเมิดในระบบกฎหมาย Common Law มี 2 แนว กล่าวคือ แนวคิดแรกเริ่มเกิดก่อนศตวรรษที่ 19 มีพื้นฐานมาจากหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในอันที่จะไม่ถูกทำให้เสียหายเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นต้องมีผู้ชดใช้เยียวยาความเสียหาย ซึ่งก็เท่ากับเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้บริโภค แนวคิดนี้เน้นการเยียวยาความเสียหายโดยไม่ได้เน้นความผิดของผู้กระทำความผิด เป็นความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) ส่วนอีกแนวคิดหนึ่งเกิดปลายศตวรรษที่ 19 ซึ่งอธิบายความรับผิดทางละเมิดชัดเจนมากขึ้น กล่าวคือ จะต้องมีการกระทำความผิดจึงจะมีความรับผิดเกิดขึ้นได้ (No Liability without Fault) แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลและผลมาจากการค้าเสรี (Laissez Faire) และการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป ซึ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นไปอย่างก้าวหน้า

ในปัจจุบันประเทศอุตสาหกรรมในยุโรปและสหรัฐอเมริกาต่างมองเห็นว่าเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ความเสียหายจากอุบัติเหตุจากการใช้รถยนต์ ความเสียหายจากการบริโภคสินค้าและความเสียหายจากการรับบริการต่างๆ กรณีเหล่านี้หากเกิดความเสียหายแล้วผู้เสียหายจะต้องมีหน้าที่ในการพิสูจน์ความผิดของผู้ทำละเมิด (ผู้ก่อความเสียหาย) โดยที่กรณีดังกล่าวเป็นการยากลำบากมากสำหรับผู้เสียหายที่ผู้เสียหายจะพิสูจน์ได้ว่าผลเสียหายเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ผลิตหรือผู้ให้บริการหรือไม่อย่างไร

2.1 แนวคิดเชิงป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคสินค้าและบริการ

จากแนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งไม่ควรจะต้องได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือการรับบริการต่างๆ ทำให้รัฐเข้ามาควบคุมดูแล โดยถือเป็นสิทธิของประชาชนในการที่

⁸ สรีชา กาฬสินธุ์ รายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาทุกสถานการณ์การเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคของประเทศไทย เสนอสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ภาควิชานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2556 หน้า 9-11.

จะได้รับการคุ้มครอง โดยแนวคิดดังกล่าวได้มีการออกพระราชบัญญัติอาหารและยาขึ้นมา ซึ่งพระราชบัญญัติอาหารและยาเป็นกฎหมายที่รัฐเข้ามามีบทบาทในการควบคุมและกำกับผลิตภัณฑ์อาหารและยา ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพของประชาชนให้เกิดความปลอดภัยก่อนถึงมือผู้บริโภค โดยเชื่อว่าเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคโดยทางอ้อม ซึ่งข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติอาหารและยาคือไม่มีการให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วม ซึ่งปัจจุบันก็พบปัญหาว่าไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้จริงตามความมุ่งหมายของกฎหมายอย่างเท่าที่

จากสถานการณ์สังคมในธุรกิจการค้าการตลาดในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นรูปแบบการค้าเสรีเน้นเสรีภาพของคู่สัญญาในการซื้อขายสินค้าผลิตภัณฑ์และบริการเป็นหลัก ทำให้มีกลยุทธ์ทางการตลาดใหม่ๆ จากผู้ประกอบการเกิดขึ้นมากมายซึ่งในบางครั้งผู้บริโภคอาจตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบจากการผู้ประกอบการไม่ว่าจะเป็นการขายสินค้าหรือบริการที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือการกักตุนสินค้าหรือการสร้างกระแสจนทำให้สินค้าขาดแคลนและมีราคาแพง ดังนั้นผู้บริโภคจำเป็นต้องปกป้องสิทธิตามที่กฎหมายคุ้มครองและหากละเลยไม่ใช้สิทธิอันชอบธรรมนั้นก็เท่ากับเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการเอาเปรียบได้ โดยหลักกฎหมายการใช้สิทธิแห่งตนที่ดีในการชำระหนี้ที่ดี ผู้ประกอบธุรกิจต้องกระทำด้วยความสุจริตโดยคำนึงถึงมาตรฐานทางการค้าที่เหมาะสมภายใต้ระบบธุรกิจที่เป็นธรรม แนวคิดเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคเน้นหนักไปที่แนวทางเพื่อป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการบริโภคและบริการที่ไม่ปลอดภัยดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติเกี่ยวกับอาหาร ยา วัตถุอันตราย เครื่องสำอางและการป้องกันการกระทำทางธุรกิจอันเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภค เช่น บทบัญญัติเกี่ยวกับ ธนาคาร ประกันชีวิต ประกันภัย และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2541 ในหมวด 2 การคุ้มครองผู้บริโภคมีการคุ้มครอง ในด้านการโฆษณา ฉลาก ข้อสัญญา พบว่า เป็นมาตรการในทางอาญาที่เน้นเรื่องการป้องกัน

ในการคุ้มครองผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ตามมาตรา 11 นั้น การใดๆ ของผู้ประกอบการซึ่งทำให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ในขณะทำสัญญาว่าผู้ประกอบการตกลงจะมอบให้หรือจัดหาให้ซึ่งสิ่งของบริการหรือสาธารณูปโภคอื่นใดหรือจะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่ผู้บริโภคเพื่อเป็นการตอบแทนที่ผู้บริโภคเข้าทำสัญญาหรือข้อตกลงใดๆ ที่ผู้ประกอบการจะให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้บริโภคเพิ่มเติมขึ้นจากที่ได้ทำสัญญาไว้ให้ถือว่าข้อความการกระทำหรือข้อตกลงดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบการ ซึ่งผู้บริโภคสามารถนำสืบพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานเกี่ยวกับข้อตกลงดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่าการทำสัญญาเช่นนั้นกฎหมายจะกำหนดว่าต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือและไม่ปรากฏข้อตกลงนั้นในหนังสือที่ได้ทำขึ้นก็ตาม ในคดีผู้บริโภคเมื่อศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ หากข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่ายังมีสินค้าที่ได้จำหน่าย

ไปแล้วหรือที่เหลือ อยู่ในท้องตลาดอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคโดยรวม และไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่ง (มาตรา 43 ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค) ดังต่อไปนี้

1) ให้ผู้ประกอบการจัดการประกาศและรับสินค้าดังกล่าวซึ่งอาจเป็นอันตรายคืนจากผู้บริโภคเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่กำหนด โดยค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการเองแต่ถ้าเป็นกรณีที่ไม่อาจแก้ไขหรือดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้น ได้ ก็ให้ใช้ราคาตามที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงลักษณะและสภาพของสินค้าขณะรับคืนรวมทั้งความสุจริตของผู้ประกอบการประกอบด้วย

2) ห้ามผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าที่เหลืออยู่และให้เรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่ายแก่ ผู้บริโภคกลับคืนจนกว่าจะได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสินค้าดังกล่าวให้มีความปลอดภัย แต่ถ้าเป็นกรณีที่ ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ศาลจะมีคำสั่งห้ามผู้ประกอบการผลิตหรือนำเข้าสินค้านั้นก็ได้ และหากเป็นที่สงสัยว่า ผู้ประกอบการจะเก็บสินค้าที่เหลือไว้เพื่อจำหน่ายต่อไป ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการทำลายสินค้าที่เหลือนั้นด้วย⁹

หากผู้ประกอบการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลมีอำนาจสั่งจับกุมและกักขังผู้ประกอบการหรือผู้มีอำนาจทำการแทนของผู้ประกอบการในกรณีที่ผู้ประกอบการเป็นนิติบุคคลไว้จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว หรือสั่งให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดดำเนินการ โดยให้ผู้ประกอบการเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่าย และหากผู้ประกอบการไม่ชำระให้บุคคลนั้นมีอำนาจบังคับคดีกับผู้ประกอบการเสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ประกอบการที่มีต่อผู้บริโภค

แนวคิดที่เน้นคุณภาพของผลิตภัณฑ์ถูกอ้างถึงความรับผิดชอบของผู้ผลิตสถานประกอบการ องค์กรเอกชนต่างๆ ว่าอาจเข้าไปมีบทบาทรับผิดชอบต่อการจัดการด้านมาตรฐานของสินค้าการแข่งขันการตลาด โดยเน้นความปลอดภัยจากการบริโภคสินค้ารวมทั้งการจัดอันดับหรือระดับของสินค้าและบริการ เช่น การจัดอันดับความปลอดภัยด้านอาหารของภัตตาคารในโรงแรมต่างๆ เพื่อให้ผู้บริโภคและผู้ใช้บริการสามารถพิจารณาเลือกและตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ แม้ว่าจะไม่เคยใช้สินค้าหรือบริการนั้นมาก่อน มีการให้ประกาศนียบัตรหรือให้การรับรองมาตรฐานเรื่องความสะอาดของภัตตาคาร และร้านอาหารรวมทั้งผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่มสำเร็จรูปทั้งหลายซึ่งเป็นมาตรการที่รัฐคุ้มครองผู้บริโภคทางหนึ่ง แต่ทั้งนี้แม้ว่าจะมีการควบคุม มีมาตรฐาน

⁹ ฉัตรสุมน พงศ์ภักขิโย การคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ นโยบาย หลักกฎหมายและการบังคับใช้. 2551 กรุงเทพฯ เจริญดีการพิมพ์ หน้า 8-10.

ด้านสุขอนามัยของผลิตภัณฑ์ โดยการให้การรับรองต่างๆ แต่ก็ยังมีการร้องเรียนจากผู้บริโภคในจำนวนมาก ต่อการได้รับอันตรายและความเสียหายจากการใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ไม่ปลอดภัย ทั้งนี้ผู้ประกอบการมีบทบาทความรับผิดชอบในคุณภาพผลิตภัณฑ์ คือ

1) มีหน้าที่ยินยอมให้แสดงออกอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องอายุของการบริการ การดูแลรักษา ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์และความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ เพราะผู้ซื้อต้องตัดสินใจได้ว่าจะซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ชนิดนั้นหรือไม่

2) มีหน้าที่ในการเปิดเผย ผู้ประกอบการควรเปิดเผยส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ หรือ ส่วนผสมหรือลักษณะของผลิตภัณฑ์ ต้นทุนการบริการ ผลการจัดอันดับที่ของผลิตภัณฑ์ และสิ่งซึ่งแสดงถึง มาตรฐานต่างๆ

3) มีหน้าที่การไม่บิดเบือนข้อมูลของผลิตภัณฑ์ ซึ่งการบิดเบือนมีหลายรูปแบบ เช่น การอ้างสรรพคุณที่ไม่ชัดเจน การตั้งชื่อหรือตราผลิตภัณฑ์ให้เกิดความสับสน ซึ่งผู้ประกอบการมีหน้าที่ต้องไม่บิดเบือนข้อมูลหรือสร้างข้อมูลที่บิดเบือนเพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของตน และการตั้งใจบิดเบือนย่อมไม่ต่างกับการปกปิดข้อมูลที่แท้จริงของผลิตภัณฑ์นั้นว่ามีความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องอย่างไรหรือไม่

4) มีหน้าที่ในการไม่กระทำการอันเป็นการขู่เข็ญบังคับผู้บริโภคให้ซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ หรือรับบริการ ผู้ประกอบการควรให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการด้วยความเต็มใจ หรือโดยเหตุผลของผู้บริโภคเองไม่ควรบังคับผู้บริโภค การบังคับหมายถึงกรณีที่ผู้บริโภคตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความกลัว หรือความกดดันทางอารมณ์ ผู้ประกอบการหรือผู้ให้บริการต้องให้ข้อมูลแก่ผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถแสวงหาทางเลือกของผู้บริโภคเอง เช่น การให้ยากกับการผ่าตัด การใช้ทางเลือกในการรักษา กับการใช้เคมีบำบัด เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาของแนวคิดที่เน้นคุณภาพของผลิตภัณฑ์

แนวคิดที่เน้นความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ แนวคิดนี้ตั้งอยู่บนความคิดพื้นฐานที่ว่าผู้ผลิต และผู้ขายมีความเชี่ยวชาญในเรื่องสินค้าและผลิตภัณฑ์ แต่ในขณะที่ผู้บริโภคไม่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงมีหน้าที่ดูแลในสิ่งที่ผู้บริโภคให้ความสนใจ โดยเฉพาะ 3 ด้าน ได้แก่

1) ความรับผิดชอบในการออกแบบผลิตภัณฑ์ในลักษณะที่ไม่เป็นอันตราย มีความปลอดภัย และมีงานวิจัยตรวจสอบผลิตภัณฑ์

2) ความรับผิดชอบด้านการผลิตต้องมีการควบคุมกระบวนการ ขั้นตอนการผลิต ตลอดจนการควบคุม คุณภาพการผลิต

3) ความรับผิดชอบด้านข่าวสาร ต้องมีสลากกำกับ ระบุส่วนประกอบ วิธีใช้ และผลข้างเคียงที่ก่อให้เกิด อันตรายและปัญหา

โดยแนวคิดนี้สัมพันธ์กับหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ที่กำหนดให้ผู้บริโภคไทยได้รับสิทธิ 5 ประการ คือ สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร รวมทั้งคำอธิบายคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

แนวคิดที่เน้นต้นทุนทางสังคม ซึ่งธุรกิจควรตระหนักและควบคุมไม่ให้ผลกระทบอันเกิดจากการผลิตมีผลต่อสังคมโดยรวม การผลิตผลิตภัณฑ์และบริการบางชนิดที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือการผลิตสินค้าที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้บริโภค เช่น สุรา ยาสูบ ซึ่งหน่วยธุรกิจต้องจ่ายค่าธรรมเนียมหรือภาษีเพื่อเยียวยาสังคม เนื่องจากผลเสียที่ตามมาจากการผลิตและการบริโภค คือก่อให้เกิดผลกระทบต่อภายนอก (Externality) ซึ่งเมื่อประเมินค่าออกมาเป็นตัวเงินก็จะเป็นต้นทุนทางสังคม (Social costs)

3. วิวัฒนาการของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

หลักความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเกิดขึ้นครั้งแรกในช่วงศตวรรษที่ 20 ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาจากแนวคำพิพากษาคดีน้ำอัดลมระเบิด ซึ่งภายหลังมีการจัดทำเป็น section 402 A ของ The restatement (second) of Torts¹⁰ และพัฒนาต่อมาในประเทศอังกฤษและบางประเทศในทวีปยุโรปโดยอาศัยทฤษฎีทางกฎหมายหลายทฤษฎีประกอบกัน เพื่อใช้ในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภค โดยได้รับแรงกระตุ้นมาจากแนวคิดที่ต้องการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น แต่เดิมในศตวรรษที่ 19 มีแนวความคิดด้านการค้าและเศรษฐกิจที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย คือระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม อันเป็นแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลมาจากระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคและเสรีภาพของบุคคล เป็นระบบเศรษฐกิจที่เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตมีเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ โดยที่รัฐบาลจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องหรือแทรกแซงในการ

¹⁰ ศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย, พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ วิทยุชน 2559 หน้า 18-19.

ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รัฐทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและการจัดสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ ดังนั้นเอกชนจึงเป็นผู้ตัดสินใจแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจต่างๆ โดยใช้ระบบราคาหรือระบบตลาดช่วยในการตัดสินใจว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ทั้งนี้ราคาเป็นตัวกำหนดว่ามีผู้บริโภคน้อยเพียงใดหรือมีผู้ผลิตจำนวนเท่าใด ณ ราคานั้นๆ ถ้าไรคือแรงจูงใจของการผลิต จึงทำให้ระบบเศรษฐกิจนี้มีการแข่งขันทางราคาสูงมากและเป็นไปอย่างเสรี ทั้งนี้เพราะราคาถูกกำหนดขึ้นมาจากอุปสงค์และอุปทานของตลาด¹¹ โดยแนวคิดนี้เห็นว่ารัฐไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับควบคุมการประกอบธุรกิจของเอกชนควรปล่อยให้เอกชนมีอิสระในการประกอบธุรกิจสามารถแข่งขันการและไม่เข้าไปแทรกแซงเสรีภาพในการตกลงของเอกชนคือถือว่าทุกคนมีอิสระที่จะทำสัญญากันอย่างไรก็ได้ (Freedom of contract) ซึ่งเมื่อตกลงกันเช่นใดแล้วก็ต้องบังคับเป็นเช่นนั้น โดยเคร่งครัดจึงทำให้เกิดหลักในการซื้อขายขึ้นหลักนี้เรียกว่า **หลักผู้ซื้อต้องระวัง**¹² กล่าวคือในการซื้อขายสินค้าหากมีข้อบกพร่องหรือเสียหายใดๆ ในสินค้าที่ซื้อขายกัน ซึ่งผู้ซื้อเป็นผู้เลือกซื้อสินค้านั้นเอง ความเสียหายนั้นจึงตกเป็นของผู้ซื้อเอง ดังนั้นแม้ผู้ซื้อจะเป็นคู่สัญญาในสัญญาซื้อขายสินค้านั้นเองก็ไม่อาจเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบในความไม่ปลอดภัยได้

หลักกฎหมายเช่นนี้มีขึ้นในสมัยนั้นที่สังคมพื้นฐานที่การค้ามีเพียงเล็กน้อยเป็นการผลิต เพื่อการยังชีพ เพื่อการแลกเปลี่ยนกันในชุมชน การผลิตอยู่ในลักษณะของการแบ่งงาน ผู้ที่มีฝีมือมีความถนัดในงานหรือการผลิตนั้นจึงกลายเป็นผู้ผลิต ความแตกต่างกันจึงอยู่ที่ความสามารถหรือความถนัดเท่านั้น การซื้อขายสินค้าไม่มีความสลับซับซ้อน การซื้อขายระหว่างบุคคลในระดับชุมชนซื้อขายกันระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายโดยตรง ผู้ซื้อมีโอกาสในการพิจารณาเลือกซื้อสินค้าสามารถที่จะตรวจสอบสินค้าก่อนที่จะมีการซื้อขายและสามารถพูดคุยต่อรองในเรื่องราคากันได้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการซื้อขาย สินค้ามีลักษณะรูปแบบง่ายๆ เป็นสินค้าที่มาจาก การเกษตรหรือจากการแปรรูปสินค้าการเกษตรไม่ได้มีกระบวนการในการผลิตที่สลับซับซ้อนหรือมีการใช้เทคโนโลยีปรุ้งแต่งหรือมีการแปรรูปโดยเทคโนโลยีอุตสาหกรรมที่ซับซ้อนแต่ประการใด ผู้ซื้อและผู้ขายต่างมีความสามารถเท่าเทียมกัน

ต่อมาแนวความคิดเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องมาจากหลักทั่วไปในสัญญาที่ว่าในการปฏิบัติตามสัญญาคู่สัญญาต้องกระทำการโดยสุจริต ซึ่งตามสัญญาซื้อขายผู้ซื้อต้องการที่จะได้สินค้าตามประสงค์หรือความมุ่งหมาย แต่ถ้าสินค้านั้นไม่อาจใช้ประโยชน์ได้ตามความมุ่งหมายของผู้ซื้อได้ ผู้ขายก็ต้องรับผิดชอบตามหลักผู้ขายต้องระวัง กล่าวคือผู้ขายมี

¹¹ <http://knowledge.eduzones.com/knowledge-2-10-29470.html> ออนไลน์ เมื่อ 16 มิถุนายน 2562.

¹² มานิตย์ จุมปา. (2554). *กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย* สำนักพิมพ์แห่งจุฬาฯ กรุงเทพฯ (พิมพ์ครั้งที่ 1) หน้า 8.

หน้าที่ตรวจตราสินค้าที่นำมาขายว่ามีคุณภาพดีและเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้สอยตามปกติ ซึ่งหลักดังกล่าวมีปรากฏในกฎหมายฝรั่งเศส คือ ผู้ขายมีหน้าที่ให้ประกัน โดยปริยายว่าทรัพย์สินที่ขายมีคุณภาพ¹³

เมื่อสภาพสังคมระบบการค้าขายและระบบเศรษฐกิจมีความเปลี่ยนแปลงมีความก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น หลายประเทศปรับตัวเองเข้าสู่ประเทศอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีการผลิตสินค้าที่ละจำนวนมากเพื่อประโยชน์ทางการตลาด การลดค่าใช้จ่ายต้นทุนในการผลิตและได้นำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นสูงนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการการผลิตจนเกิดความทันสมัยซึ่งเกินกว่าความรู้ความเข้าใจหรือการรับรู้รับทราบของผู้บริโภคเป็นการทั่วไป ซึ่งมีเพียงฝ่ายผู้ผลิตเท่านั้นที่รู้วิธีการและกลไกในการผลิต ในบางกรณีการขายกำลังการผลิตทำให้ความรอบคอบและคุณภาพของสินค้ามีปัญหา ประกอบกับการขยายตัวด้านการค้าขายอย่างกว้างขวาง ระบบการค้าเสรีกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สินค้าบางประเภทบางชนิดมีความสลับซับซ้อนและนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการทางด้านวิทยาศาสตร์มาใช้ ไม่ว่าจะเป็นการขายพันธู์การผลิตการแปรรูปและนอกจากนี้ระบบการซื้อขายยังนำเอารูปแบบการซื้อขายผ่านอินเทอร์เน็ตรูปแบบการตลาดการโฆษณาชวนเชื่อและการแข่งขันทางการค้ารวมถึงผลิตภัณฑ์บรรจุหีบห่อเพื่อการตลาด ส่งผลทำให้ผู้ซื้อขาดโอกาสในการตรวจตราหรือตรวจสอบความสมบูรณ์หรือความปลอดภัยของสินค้าดังกล่าว เช่นแต่เดิม ซึ่งขั้นตอนต่างๆ หรือกระบวนการที่เป็นที่มาของสินค้าตั้งแต่ขั้นวัตถุดิบ การนำเข้าการผลิต การขนส่ง การจำหน่ายหรือการค้าหรือการส่งออก ได้มีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องที่หลากหลาย การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีผู้บริโภคไม่อาจจะเข้าใจหรือรับทราบข้อมูลดังกล่าวได้ จึงอาจถูกเอารัดเอาเปรียบหรือถูกหลอกลวงด้วยเหตุปัจจัยทางด้านของฐานะทางเศรษฐกิจความรู้ความเชี่ยวชาญ ดังนั้นหลักที่ว่า ผู้ซื้อต้องระวัง ในยุคปัจจุบันจึงขาดความยุติธรรม ในฐานะผู้บริโภคที่ไม่อาจรู้เท่าทันความเจริญและวิทยาการทางเทคโนโลยี

หลักผู้ซื้อต้องระวังย่อมไม่เหมาะสมในปัจจุบันในความระมัดระวังในระดับวิญญูชนที่จะทำให้ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคได้รับสินค้าที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับราคา ทั้งนี้หลักความรับผิดชอบในทางสัญญาหรือ ความรับผิดชอบในทางละเมิดก็พบปัญหาเรื่องของการพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่อในขั้นตอนหรือกระบวนการในการผลิต ซึ่งทำให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้บริโภค ไม่มีโอกาสที่จะได้รับการชดใช้เยียวยาในความเสียหายที่ได้รับ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาหลักความรับผิดชอบตามสัญญาอาศัยความสัมพันธ์ในทางสัญญาเป็นพื้นฐานที่เคยเหมาะสมกับสภาพสังคม

¹³ วิญญู เครื่องาม. (2542). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยนให้ (พิมพ์ครั้งที่ 8)

ในอดีต เป็นความสัมพันธ์ซึ่งไม่ซับซ้อน ในการผลิตสินค้านอกจากตัวสินค้าเองหรือผลของสินค้าที่ทำให้เกิดอันตรายกับผู้บริโภคโดยตรงหรือสะสมทำให้มีผลกระทบต่อสุขภาพในระยะยาวก็เป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งหากนำกฎหมายเรื่องของความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อกันในเรื่องของสัญญาหรือความรับผิดชอบในทางละเมิดมาพิจารณาแล้ว อาจจะทำให้ผู้บริโภคสินค้าชนิดนั้นนั้นนั้น ไม่ได้รับความยุติธรรม กฎหมายจึงได้พัฒนาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายขึ้นมาใหม่จากแนวคิดที่เรียกว่า กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งครอบคลุมถึงการคุ้มครอง การป้องกันการเสียบเปรียบต่างๆของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเป็นธรรมในการซื้อขายหรือในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ประกอบธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นด้านราคาคุณภาพและปริมาณของสินค้า การทำสัญญาหรือการรับบริการต่างๆ จากผู้ประกอบธุรกิจ การคุ้มครองเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้หรือบริโภคสินค้า ตลอดจนคุ้มครองผลสุดท้ายอันเนื่องมาจากการใช้หรือการบริโภคสินค้า ซึ่งก็คือการให้การชดเชยเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากสินค้าซึ่งก็คือ หลักความรับผิดชอบอันเกิดจากสินค้าหรือ product liability ซึ่งคำว่า product liability เป็นหลักการที่กล่าวถึงความรับผิดชอบของผู้ผลิตในผลิตภัณฑ์ของตนเอง ที่เกิดอันตรายขึ้นแก่ผู้บริโภคไม่ว่าจะเกิดต่อตัวผู้บริโภคหรือเกิดจากตัวทรัพย์สินนั้นเอง โดยผู้ผลิตจะต้องรับผิดชอบในการชดเชยเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากผลิตภัณฑ์นั้น และด้วยแนวความคิดที่ว่ากฎหมายแพ่งเกี่ยวกับละเมิดและกฎหมายแพ่งเกี่ยวกับสัญญา ไม่เหมาะสมและเพียงพอที่จะใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยให้กับบุคคลที่เป็นคู่สัญญาหรือที่เป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญา ซึ่งมีได้เป็นผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ด้วยเหตุนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองบุคคลดังกล่าว จึงมีการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายโดยกำหนดให้ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายที่เป็นคู่สัญญา รวมถึงบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญาที่ได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย จิตใจ ทรัพย์สิน จนถึงปัจจุบันมีการพัฒนากฎหมายขึ้นมาอีก โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability Doctrine) มาปรับใช้กับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการและประกอบกับการทำการตลาดโดยวิธีการโฆษณาขายสินค้า ทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่อาจทราบได้ว่าความจริงสินค้านั้นปลอดภัยหรือไม่เพียงใด และในบางกรณีถ้าความชำรุดบกพร่องของสินค้า (Defective Product) นั้นมีผลต่อบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญาได้รับความเสียหายจากสินค้านั้น ซึ่งกฎหมายแพ่งไม่สามารถเยียวยาความเสียหายและให้ความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายได้ ทำให้เกิดแนวคิดที่จะไม่นำหลักความรับผิดเมื่อต้องมีสัญญาระหว่างคู่กรณีเท่านั้นมาใช้ในกรณีที่มีความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกับบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญา แต่ให้นำหลักกฎหมายว่าด้วยความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้บังคับกับผู้ประกอบการที่เป็นผู้ผลิต

หรือผู้นำเข้าสินค้าเพื่อขายให้รับผิดต่อผู้เสียหายทั้งที่เป็นคู่สัญญาและบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญาด้วยในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Unsafe Product)

ผู้ประกอบการในที่นี้นอกจากจะเป็นผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าสินค้าเพื่อขายที่ต้องรับผิดชอบผู้เสียหายดังกล่าวที่ได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยแล้ว บุคคลที่เป็นผู้ว่าจ้างได้จ้างผู้ผลิตให้ผลิตสินค้าขึ้นมาเพื่อผู้ว่าจ้างจะได้นำไปขายให้กับผู้บริโภค ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุได้ว่าใครเป็นผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิตก็ดี หรือผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าเป็นผู้ประกอบการที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายที่เป็นคู่สัญญา รวมถึงบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญาแต่ได้รับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดขึ้นจากการกระทำ¹⁴ โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม เรียกความรับผิดเช่นนี้เรียกว่า ความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability)

การรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศไทยเดิมเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนของลักษณะละเมิดและลักษณะสัญญา แต่การผลิตสินค้าในปัจจุบันอยู่ในรูปของอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าจำนวนมาก (mass product) การจำหน่ายสินค้าไม่ได้อยู่ในรูปแบบที่ผู้ผลิตจำหน่ายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง แต่เป็นการจำหน่ายสู่พ่อค้าคนกลางหลายๆทอดจนถึงมือผู้บริโภคและเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้สินค้า การเรียกร้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบโดยอาศัยหลักกฎหมายสัญญาหรือหลักกฎหมายละเมิดละเมิดไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจึงได้มีการบัญญัติพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ขึ้น โดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้และกำหนดประเภทของสินค้าลักษณะของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยให้ความคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ได้รับความเสียหาย แม้ว่าบุคคลนั้นจะมีได้มีนิติสัมพันธ์ (Private of Contract) กับผู้ประกอบการก็ตามและผู้ประกอบการที่ต้องรับผิดชอบได้จำกัดเฉพาะผู้ผลิตหรือผู้ขายเท่านั้น แต่ยังคงหมายรวมถึงผู้นำเข้าสินค้าในกรณีที่สินค้านั้นมิได้ผลิตในประเทศไทยและผู้ที่ได้แสดงต่อบุคคลภายนอกว่าตนเป็นผู้ผลิตสินค้าโดยการใช้ชื่อหรือเครื่องหมายทางการค้าของตนกับสินค้า ซึ่งในการใช้สิทธิเรียกร้องผู้เสียหายมีภาระในการพิสูจน์เพียงว่ามีความเสียหายนั้นเกิดขึ้นจากสินค้าของผู้ประกอบการและได้ใช้หรือเก็บรักษาสินค้าตามปกติธรรมดา โดยมีขอบเขต

¹⁴เอกสารการสอนชุดวิชา. (2560). การคุ้มครองผู้บริโภคและกฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า= consumer Protection law and Competition law สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้าที่ 8-15 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า (9-6) - (9-9).

ความรับผิดของผู้ประกอบการนอกจากจะสามารถเรียกค่าเสียหายที่แท้จริง (actual damages) แล้วยังสามารถเรียกค่าเสียหายต่อจิตใจ (mental damages) และค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษ (punitive damages) ได้อีกด้วย ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด¹⁵

4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

4.1 หลักความรับผิดในทางสัญญา

ความรับผิดตามสัญญาอยู่บนหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) และหลักของความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของคู่สัญญา (The Autonomy of the Will Private Autonomy) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซึ่งข้อหาได้กำหนดหน้าที่ของผู้ขายไว้ประการหนึ่งคือผู้ขายต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ปราศจากความชำรุดบกพร่อง ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากสินค้าโดยมีสาระสำคัญดังนี้

4.1.1 ลักษณะทั่วไปของความชำรุดบกพร่อง

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 472¹⁶ วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติคือประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาก็ดีท่านว่าผู้ขายต้องรับผิด”จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าวกรณีที่จะถือว่าทรัพย์สินที่ซื้อขามีความชำรุดบกพร่องเมื่อเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย 3 กรณีดังนี้

- 1) เสื่อมราคาราคาในที่นี้หมายถึงราคาที่ซื้อขายกัน
- 2) เสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้ตามปกติ การพิจารณาประโยชน์ที่มุ่งจะใช้ตามปกติต้องพิจารณาจากจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นปกติประเพณีหรือมาตรฐานวิญญูชนหรือกรณีที่ทรัพย์สินที่ซื้อขายขาดอุปกรณ์บางอย่างที่กฎหมายกำหนดเป็นเงื่อนไขในการใช้งานก็ถือเป็นการเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้ตามปกติ
- ค) เสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งหมายโดยสัญญาอาจไม่ใช่ประโยชน์ของการใช้สอยตามปกติธรรมดาแต่เป็นกรณีที่ผู้ซื้อประสงค์จะเอาไปใช้ออย่างอื่น

¹⁵ สุขุม สุภนิษฐ์. (2549). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 5.

¹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

โดยประโยชน์ที่มุ่งหมายจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาไม่ว่าจะปรากฏโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายการพิจารณาประโยชน์อันมุ่งหมายโดยสัญญานี้อาจต้องอาศัยการตีความสัญญาว่ามีประโยชน์ที่มุ่งหมายเช่นว่านั้นอยู่ในสัญญาด้วยหรือไม่โดยจะต้องตีความตามความประสงค์ของคู่สัญญาในทางสุจริตและคำนึงถึงปกติประเพณีด้วย

ความชำรุดบกพร่องอันเป็นเหตุให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบนั้นจะต้องเป็นความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ก่อนหรือในขณะที่ส่งมอบ หากความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นภายหลังการส่งมอบผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบปรากฏในพิพาทศาสตร์ “ความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินซึ่งขายอันผู้ขายจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 472 จะต้องเป็นความชำรุดบกพร่องที่มีอยู่ก่อนแล้วหรือมีอยู่ในขณะที่ทำสัญญาซื้อขายหรือในเวลาส่งมอบทรัพย์สินที่ขายส่วนความชำรุดบกพร่องที่มีขึ้นภายหลังผู้ขายหาต้องรับผิดชอบไม่”¹⁷

4.1.2 บุคคลที่ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้า

บุคคลที่ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าคือผู้ขายซึ่งผู้ขายยังคงต้องรับผิดชอบในความบกพร่องของสินค้าแม้มิได้รู้ถึงความชำรุดบกพร่องของสินค้าถือเป็นความรับผิดชอบที่ไม่ต้องอาศัยความผิดของผู้ขาย (Liability without Fault) ดังนั้นผู้ซื้อไม่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ขายได้ขายสินค้าโดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นสินค้าที่ชำรุดบกพร่อง

4.1.3 ขอบเขตของความรับผิดในความชำรุดบกพร่องของสินค้า

ในกรณีที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าต่อผู้ซื้อ กฎหมายมิได้บัญญัติไว้ว่าผู้ขายจะต้องรับผิดชอบเพียงไรจึงต้องนำหลักกฎหมายลักษณะหนี้มาใช้โดยถือเป็นกรณีที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้เป็นการชำระหนี้บกพร่อง ลูกหนี้จึงต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ในความเสียหายอันเกิดจากการชำระหนี้บกพร่องนั้นโดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามมาตรา 222 ซึ่งผู้ขายมีความรับผิดชอบนี้

1) ซ่อมแซมทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง¹⁸

“จำเลยส่งสินค้าที่มีคุณภาพชำรุดบกพร่องทำให้ผู้ซื้อในต่างประเทศปฏิเสธไม่ยอมรับซื้อสินค้าเป็นเหตุให้โจทก์ขายสินค้านั้นไม่ได้ จำเลยต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องดังกล่าว ค่าเสียหายที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 222 คือคืนเงินราคาสินค้าที่จำเลยรับไปจากโจทก์ ค่าที่โจทก์ได้ชำระค่าขนส่งสินค้า ค่าวัสดุ

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1223/2545.

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2389/2529.

สำหรับบรรจุหีบห่อสินค้าที่โจทก์จัดซื้อแล้วส่งให้จำเลยและค่าโกดังเก็บสินค้าซึ่งถือว่าเป็นค่าเสียหายพิเศษที่จำเลยควรจะได้คิดล่วงหน้าได้”

2) รับคืนสินค้าและราคาให้แก่ผู้ซื้อในกรณีที่ผู้ขายไม่อาจหรือไม่ยอมซ่อมแซมหรือส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อผู้ซื้อย่อมมีสิทธิเลิกสัญญา¹⁹“ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องเท่ากับไม่ชำระหนี้ตามสัญญาผู้ซื้อเลิกสัญญาและเรียกค่าเสียหายได้ ผู้ขายต้องให้ผู้ซื้อกลับคืนสู่ฐานะเดิมผู้ขายไม่รับสินค้าคืนไม่ปรากฏว่าสินค้าที่ไม่รับคืนมีราคาเท่าใดศาลให้ผู้ขายใช้ราคาคืนและค่าเสียหายเต็มจำนวน”

3) ในกรณีที่ผู้ซื้อยังไม่ชำระราคาหรือชำระราคาไม่ครบถ้วนผู้ซื้อที่มีสิทธิยึดหน่วงราคาสินค้าที่ยังมิได้ชำระทั้งหมดหรือบางส่วนโดยไม่ต้องรับผิดชอบในดอกเบี้ยผิดนัดเพราะเป็นกรณีที่การชำระหนี้มิได้กระทำลงเพราะพฤติการณ์ที่ลูกหนี้ผู้ซื้อไม่ต้องรับผิดชอบ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8141/2548“การที่โจทก์ส่งมอบสินค้าและการที่ทำชำรุดบกพร่องจำเลยชอบที่จะยึดหน่วงราคาสินค้าและค่าสินจ้างไว้ได้”

4.1.4 ภาระการพิสูจน์และอายุความ

1) ภาระการพิสูจน์ความรับผิดชอบตามมาตรา 472 เป็นข้อยกเว้นของหลักผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor) โดยและเป็นความรับผิดชอบที่ไม่อาศัยความผิดของผู้ขาย (Liability without Fault) และผู้ซื้อที่มีภาระการพิสูจน์เพียง 3 ประการคือ

- (1) ผู้ซื้อและผู้ขายมีสัญญาซื้อขายระหว่างกัน
 - (2) สินค้ามีความชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กฎหมายกำหนดไว้และความชำรุดบกพร่องจะต้องมีอยู่ก่อนหรือขณะทำสัญญาซื้อขายและ
 - (3) ความชำรุดบกพร่องของสินค้าทำให้ผู้ซื้อได้รับความเสียหาย
- 2) ความรับผิดชอบนั้นผู้ซื้อจะต้องฟ้องร้องให้ผู้ขายให้รับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่อง

4.1.5 เหตุยกเว้นความรับผิด

ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ขายในกรณีดังต่อไปนี้

- 1) เหตุยกเว้นความรับผิดตามกฎหมายมี 3 ประการได้แก่
 - (1) ผู้ซื้อได้รู้อยู่แล้วในเวลาที่ซื้อขายว่าทรัพย์สินนั้นมีความชำรุดบกพร่องหรือควรจะได้รู้ได้หากใช้ความระมัดระวังในระดับของมาตรฐานวิญญูชน

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2830/2522.

(2) ความชำรุดบกพร่องนั้นเห็นประจักษ์ในเวลาที่มีการส่งมอบแต่ผู้ซื้อ
รับเอาทรัพย์สินไว้โดยมิได้อัดอ้อนและ

(3) ผู้ซื้อได้ซื้อทรัพย์สินมาจากการขายทอดตลาด

2) เหตุยกเว้นความรับผิดโดยสัญญา

ผู้ขายและผู้ซื้อสามารถตกลงกันให้ผู้ขายไม่ต้องรับผิดในความชำรุด
บกพร่องของสินค้าตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาตราบเท่าที่ข้อตกลงดังกล่าวนั้นไม่
ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 483 บัญญัติว่า “คู่สัญญาซื้อขายจะตกลงกันว่าผู้ขายไม่ต้องรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่อง
หรือการรอนสิทธิก็ได้” แต่ข้อสัญญาว่าจะไม่ต้องรับผิดนั้นไม่ทำให้ผู้ขายหลุดพ้นจากการต้องคืน
เงินตามราคาที่ซื้อขายกันไว้แต่คู่สัญญาจะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่นแต่ข้อสัญญาดังกล่าวจะไม่
สามารถใช้บังคับได้ในกรณีที่ความชำรุดบกพร่องที่เป็นผลมาจากการกระทำของผู้ขายหรือผู้ขายรู้
ถึงความชำรุดบกพร่องนั้นแล้วแต่ปกปิดมิให้ผู้ซื้อรู้ถึงความบกพร่องนั้น

4.2 หลักความรับผิดในทางละเมิด

ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าสามารถเรียกร้องให้ผู้ขายหรือผู้ผลิตรับผิดตาม
กฎหมาย ลักษณะละเมิดได้ ความรับผิดตามกฎหมายลักษณะละเมิดเป็นความรับผิดโดยผลของ
กฎหมายผู้เสียหายจึงสามารถเรียกร้องให้รับผิดได้โดยไม่ต้องมีนิติสัมพันธ์กับผู้ขายหรือผู้ผลิต
ดังเช่นการใช้สิทธิเรียกร้องตามสัญญาแต่ความรับผิดตามกฎหมายลักษณะละเมิดเป็นความรับผิดที่
ต้องอาศัยความผิด (Liability with Fault) ตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 420²⁰ ซึ่งมีองค์ประกอบของความรับผิดดังนี้

4.2.1 มีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

การกระทำหมายถึง การเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก
การไม่เคลื่อนไหวจะถือเป็นละเมิดเมื่อเป็นการงดเว้นกระทำการอันมีหน้าที่ต้องกระทำโดยหน้าที่
นั้นอาจเกิดขึ้นจากกฎหมายหน้าที่อันเกิดจากสัญญา หรือหน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์ตาม
ข้อเท็จจริงระหว่างคู่กรณีก็ได้ ทั้งนี้การกระทำอันจะเป็นละเมิดนั้นจะต้องเป็นการกระทำโดย
“จงใจ” หรือ “ประมาทเลินเล่อ” ด้วยซึ่งการกระทำโดยจงใจนั้นศาสตราจารย์พิเศษ ม.ร.ว.เสนีย์
ปราโมช อธิบายว่า “จงใจหมายถึง ความสามารถที่จะรู้ความตั้งใจของบุคคลอื่นอาการเคลื่อนไหว
ของบุคคลเกิดแก่ความตั้งใจต่อผลอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าบุคคลผู้เป็นเจ้าของอาการเคลื่อนไหวรู้ความ
ตั้งใจที่จะทำอะไรลงไปแล้วหากได้ทำลงไปโดยประสงค์ต่อผลอันใดหรืออาจแลเห็นผลแห่งการ

²⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

กระทำนั้น ได้ก็ได้อีกว่าเป็นการกระทำโดยจงใจ" และศาสตราจารย์พิเศษ จิตติ ดิงศภัทย์ อธิบายว่า “จงใจเป็นการกระทำโดยรู้สำนึกถึงผลเสียหายที่จะเกิดจากการกระทำของตนถ้ารู้ว่าการกระทำนั้น จะเกิดผลเสียหายแก่เขาแล้วก็คือเป็นการกระทำโดยจงใจแม้ผลเสียหายจะเกิดขึ้นมากกว่าที่เข้าใจ ถ้า ได้ทำโดยที่เข้าใจว่าจะมีผลเสียหายอยู่บ้างแล้วแม้จะเล็กน้อยเพียงใดก็เป็นการกระทำความเสียหาย โดยจงใจอยู่นั่นเอง” ดังนั้นการจงใจอาจเป็นการตั้งใจให้คนอื่นเสียหายหรือไม่ได้ตั้งใจให้คนอื่นเสียหายแต่รู้ว่าการกระทำของตนจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ส่วนการกระทำโดยประมาท เลินเล่อในทางละเมิดเป็นการกระทำหรือละเว้นกระทำมีหน้าที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันผลโดยรู้ สำนึกมีการเคลื่อนไหวร่างกายอยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ แต่กระทำโดยไม่จงใจและผู้กระทำไม่ได้ ใช้ความระมัดระวังตามสมควรซึ่งการพิจารณาว่าบุคคลใดกระทำการโดยประมาทหรือไม่จะต้อง เปรียบเทียบกับบุคคลสมมุติที่มีสภาพร่างกายอย่างเดียวกับผู้กระทำแต่มีสติปัญญาและ ความสามารถทางจิตใจปกติและบุคคลที่สมมุติขึ้นจะต้องอยู่ในพฤติการณ์ภายนอกเช่นเดียวกับ ผู้กระทำความเสียหายเนื่องจากระดับความระมัดระวังย่อมแตกต่างกันไปตามพฤติการณ์แห่งตัว บุคคลและฐานะทางสังคม

4.2.2 การกระทำนั้นจะต้องเป็นการกระทำโดยผิดกฎหมาย (Unlawfully)

การกระทำซึ่งอาจเป็นได้ทั้งกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้โดยชัดแจ้งและ รวมไปถึงกรณีที่ ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งแต่การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหาย แก่สิทธิเด็ดขาดของบุคคลอื่นเช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย เป็นต้น โดยไม่มีสิทธิหรือไม่มีมูลอันจะอ้าง ได้ตามกฎหมายก็ถือเป็นการผิดกฎหมายแล้ว

4.2.3 มีความเสียหาย (Damage) เกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น

ตามมาตรา 420 ได้แก่ ความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดและรวมถึงความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน ตามมาตรา 446 นอกจากความรับผิดในทางละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามมาตรา 420 แล้วยังมี บทบัญญัติเฉพาะสำหรับความรับผิดเพื่อการกระทำละเมิดในความเสียหายที่เกิดจากทรัพย์ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลใดครอบครองหรือควบคุมยานพาหนะอย่างใด ๆ อันเดินด้วยกำลัง เครื่องจักรกลบุคคลนั้นจะต้องรับผิดเพื่อการเสียหายอันเกิดแต่ยานพาหนะนั้นวันแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การเสียหายนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ต้องเสียหายนั่นเอง

ความข้อนี้ให้ใช้บังคับได้ตลอดถึงผู้มีไว้ในครอบครองของตนซึ่งทรัพย์อัน เป็นของเกิดอันตรายได้โดยสภาพหรือโดยความมุ่งหมายที่จะใช้หรือโดยอาการกลไกของทรัพย์นั้น

ด้วย” โดยความรับผิดในมาตรานี้เป็นความรับผิดที่ไม่ต้องการองค์ประกอบในเรื่องความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้กระทำและมีหลักเกณฑ์ของความรับผิดดังนี้

ทรัพย์ที่จะอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติมาตรานี้ คือยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล คือยานพาหนะที่ต้องอาศัยกำลังจากเครื่องจักรกลในการเคลื่อนที่และขณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องกำลังเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลอยู่ ยานพาหนะที่ไม่ได้เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลแต่อาศัยแรงทางกายภาพอื่นๆเช่นแรงคนหรือสัตว์ไม่อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัตินี้ และทรัพย์อีกประเภทหนึ่งที่อยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัตินี้คือทรัพย์อันตราย โดยทรัพย์อันตรายสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทได้แก่²¹

- 1) ทรัพย์อันตรายโดยสภาพ
- 2) ทรัพย์อันตรายโดยความมุ่งหมายที่จะใช้และ
- 3) ทรัพย์อันตรายโดยอาการกลไกของทรัพย์

บุคคลที่จะต้องรับผิดในความเสียหายจากยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลหรือทรัพย์อันตรายคือผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลหรือทรัพย์อันตรายอยู่ในขณะที่เกิดความเสียหาย โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเจ้าของทรัพย์เท่านั้น²²“เจ้าของรถเม้าสูรานอนหลับอยู่ในรถยนต์ เพื่อนของเจ้าของรถขับรถไปธุระของเพื่อนรถชนผู้อื่นเจ้าของไม่ใช่ผู้ครอบครองรถหรือควบคุมรถตามมาตรา 437 แม้ว่าความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 437 จะเป็นความรับผิดอันเกิดจากข้อสันนิษฐานความผิดทางกฎหมายหรือเรียกว่าความรับผิดโดยเด็ดขาดแต่ผู้ครอบครองหรือควบคุมดูแลทรัพย์อาจหลุดพ้นความรับผิดหากสามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของผู้เสียหายแต่นำสืบว่าตนมิได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อเพื่อให้หลุดพ้นความรับผิดมิได้

4.2.4 บุคคลที่ต้องรับผิดในความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิด คือ

บุคคลที่จะต้องรับผิดในความเสียหายคือบุคคลที่ได้การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อเท่านั้นเว้นแต่กรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดในการกระทำละเมิดของบุคคลอื่น เช่น ความรับผิดของนายจ้างในมูลละเมิดที่ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง

4.2.5 ขอบเขตของความรับผิด

²¹ เพิ่ง เพิ่งนิติ. (2556). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด ฯ (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ หน้า 233.

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่3076/2522.

ผู้กระทำละเมิดจะต้องรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเกิดจากการกระทำละเมิด โดยค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิด มีวัตถุประสงค์ในการชดเชยและเยียวยาความเสียหายที่เกิดแก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนไม่มีความเสียหายเกิดขึ้น แต่ในกรณีที่ไม่สามารถทำให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม ได้การเยียวยาความเสียหายจะต้องชดใช้กันด้วยวิธีอื่น เพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพที่ใกล้เคียงกับฐานะเดิมมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดมีทั้งค่าสินไหมทดแทนสำหรับค่าเสียหายที่สามารถคำนวณนับเป็นตัวเงินได้ (Pecuniary Loss) เช่น ค่าเสียหายต่อทรัพย์สิน ค่ารักษาพยาบาล ค่าปลงศพ ค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู และค่าเสียหายที่ไม่สามารถคำนวณนับเป็นตัวเงินได้ (Non-Pecuniary Loss) ซึ่งตามกฎหมายไทยคือ ค่าเสียหายที่สามารถเรียกได้เมื่อมีฐานมาจากความเสียหายต่อร่างกายอนามัยหรือการเสียเสรีภาพ หากความเสียหายที่ได้รับเป็นความเสียหายต่อทรัพย์สิน ผู้เสียหายไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินได้ โดยสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เสียหายเท่านั้นและการคิดค่าเสียหายศาลจะต้องใช้ดุลพินิจกำหนดให้แก่ผู้เสียหายเพราะผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดและศาลอาจกำหนดค่าเสียหายน้อยกว่าที่เสียหายจริงเพราะผู้เสียหายไม่ยอมบรรเทาความเสียหายก็ได้แต่ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินไม่รวมถึงความเสียหายต่อชีวิตที่ทำให้บุคคลอื่นตายแล้วก่อให้เกิดความเศร้าโศกเสียใจหรือความว้าเหวให้กับญาติ²³

4.2.6 ภาระการพิสูจน์และอายุความ

ในการฟ้องเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายละเมิดนั้นอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 84/1 ตามหลักผู้ใดกล่าวอ้างผู้หนึ่งต้องพิสูจน์ผู้ปฏิเสธหาмиหน้าที่ต้องพิสูจน์ไม่ ดังนั้นเมื่อผู้เสียหายกล่าวอ้างว่าผู้กระทำได้กระทำละเมิดผู้เสียหายจะต้องพิสูจน์ให้ครบองค์ประกอบของการกระทำละเมิดตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้นซึ่งส่วนใหญ่พยานวัตถุหรือพยานบุคคลต่างๆอยู่ในความรู้เห็นหรืออยู่ในความครอบครองของผู้ประกอบการแต่เพียงฝ่ายเดียวทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถพิสูจน์ได้จึงไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นส่วนอายุความสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณีคือ²⁴

²³ จิตติ ดิงศักดิ์. (2526). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์ หน้า 291.

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

- 1) ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเพื่อละเมิดซึ่งไม่เป็นการผิดอาญา ผู้เสียหายต้องฟ้องคดีภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการกระทำละเมิดและรู้ตัวผู้ต้องรับผิดชอบ
- 2) ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายเพื่อละเมิดซึ่งเป็นการผิดอาญาใช้ การฟ้องร้องตามกฎหมายลักษณะละเมิดจากการพิจารณาแล้วพบว่าก่อให้เกิด ปัญหาและอุปสรรคแก่ผู้บริโภค เนื่องจากผู้บริโภคต้องพิสูจน์ว่าผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้า นั้น ได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดสินค้าที่ผลิตออกมาแล้วมีความไม่ปลอดภัยสร้างความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับความเสียหายซึ่งการพิสูจน์ดังกล่าวเป็นภาระหน้าที่ของผู้บริโภคที่เป็นผู้ กล่าวอ้างถึงความเสียหายจะต้องเป็นผู้นำสืบ ซึ่งถือเป็นภาระแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างมาก และเป็น ปัญหาและอุปสรรคซึ่งผู้บริโภคซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจหรือความชำนาญ เชี่ยวชาญในเรื่องของกระบวนการและขั้นตอนในการผลิตสินค้านั้นๆ ที่จะสามารถนำสื่อให้เห็นถึง ความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อได้

4.3 หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด

หลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) หมายถึงความรับผิดโดยปราศจาก ความผิดแต่เหตุที่ต้องรับผิดก็เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ว่าต้องรับผิด เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิด ทางละเมิดที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดในผลที่เกิดขึ้นแม้ว่าบุคคลนั้นจะมีได้กระทำการโดยจงใจ หรือประมาทเลินเล่อที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นก็ตาม ดังนั้นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ความรับผิดของบุคคลจะพิจารณาเพียงว่ามีความเสียหายเกิดขึ้นและมีความสัมพันธ์ระหว่างการ กระทำและผลหรือไม่ โดยไม่ต้องพิจารณาว่าผู้ก่อให้เกิดความเสียหายกระทำโดยจงใจหรือประมาท เลินเล่อหรือไม่ แต่ได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดบางประการเกี่ยวกับลักษณะเหตุสุดวิสัยหรือเป็น ความผิดของผู้ได้รับความเสียหายซึ่งผู้กระทำละเมิดควรต้องมีภาระในการพิสูจน์ในข้อยกเว้น ดังกล่าว

ดังนั้นการบัญญัติของกฎหมายว่ากรณีใดบุคคลจะต้องรับผิดโดยเคร่งครัด จึงต้อง บัญญัติอย่างมีเหตุผลและจำกัดขอบเขตไว้อย่างเหมาะสมและควรนำมาใช้ในกรณีที่ยากต่อการ พิสูจน์หรือหาความผิดของบุคคลใดไม่ได้ตามบัญญัติกฎหมาย ตามหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดนี้ ก็เพื่อจะประกันคนในสังคมไม่ให้อ้างรับเคราะห์กรรม แม้ว่าความรับผิดโดยเคร่งครัดจะเป็นความ รับผิดของบุคคลโดยปราศจากความผิด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจำเป็นต้องรับผิดอย่างสมบูรณ์

เนื่องจากการสันนิษฐานว่าบุคคลใดต้องรับผิดชอบไปในทุกเรื่องที่เขาเกี่ยวข้องกับยอมจะไม่เป็นธรรม เพราะความเสียหายอาจเกิดจากสาเหตุอื่นๆ หรือจากการกระทำของบุคคลอื่นก็ได้²⁵

หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดได้ถูกนำมาใช้ในปัจจุบัน เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ขยายตัวมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมตามรูปแบบหรือลักษณะของการละเมิดจึงพัฒนาไปในทางที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น ดังนั้นปัญหาของการกระทำละเมิดที่ทำความเสียหายแก่ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของบุคคลจึงเป็นการกระทำละเมิดในรูปแบบหรือลักษณะที่แตกต่างจากเดิม ทำให้หลักเกณฑ์หรือทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) ได้รับความสนใจและได้รับการสนับสนุนในวงการกฎหมายของประเทศต่างๆ เนื่องจากในบางกรณีความเสียหายอันเกิดจากเหตุการณ์บางอย่างผู้เสียหายไม่อาจพิสูจน์ถึงสาเหตุที่เกิดขึ้นได้หรือการพิสูจน์นั้นเป็นไปได้ยากเพราะเหตุที่เกิดขึ้นอยู่ในความรู้เห็นของจำเลย ซึ่งเป็นผู้ก่อขึ้นแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้เสียหายอาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุได้เกิดขึ้นจริงแต่ไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าเหตุนั้นเกิดขึ้นอย่างไรอันจะเป็นการแสดงถึงมูลกรณีหรือที่มาแห่งความประมาทเลินเล่อของจำเลย เช่น ลูกจ้างได้รับความเสียหายเนื่องจากเครื่องจักรกลในโรงงานขณะปฏิบัติงานในทางการที่จ้างแต่ไม่อาจพิสูจน์ถึงสาเหตุที่เครื่องจักรกลก่อให้เกิดความเสียหายได้ หรือกรณีความเสียหายอันเกิดจากการลงพิมพ์โฆษณาข้อความหมิ่นประมาทในหนังสือพิมพ์หากต้องพิสูจน์ว่าบรรณาธิการรู้หรือควรรู้นั้นเป็นเรื่องที่ยากแก่การพิสูจน์อย่างยิ่ง ดังนั้นหากกฎหมายไม่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดโดยเคร่งครัดแล้วยอมจะเกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคมเพราะบรรดาผู้เสียหายจะต้องหาทางที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากคู่กรณีฝ่ายตรงข้ามด้วยตนเองให้ได้กฎหมายหลายประเทศจึงรองรับแนวความคิดหรือทฤษฎีความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) ขึ้นบางประเทศนำไปใช้เพียงบางส่วนบางประการซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากแนวคำพิพากษาของศาลสูงแม้แต่ในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ศาลสูงในประเทศเหล่านั้นได้มีบทบาทอย่างมากในการสร้างหลักเกณฑ์เรื่องความรับผิดและในบางประเทศมีการบังคับใช้หลักเกณฑ์นี้โดยมีการตราเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรเพื่อรับรองหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดโดยเคร่งครัด (strict liability) โดยเฉพาะ²⁶

5. ความหมายของสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

²⁵ มานิตย์ วงศ์เสรีและคณะผู้วิจัย. (2544). รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ หน้า 9.

²⁶ http://elib.coj.go.th/Article/courtP5_4_7.pdf ออนไลน์เมื่อ 30 พ.ค.2562.

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้ให้คำนิยามของสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไว้ในมาตรา 4 หมายความว่า “สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบหรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษาค่าเตือนหรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้ารวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้”

จากคำนิยามข้างต้นนั้นในการวัดความไม่ปลอดภัยของสินค้าได้ใช้หลักเกณฑ์อันพึงคาดหวังได้ซึ่งหมายถึงความคาดหวังของผู้บริโภค โดยพิจารณาว่าสินค้านั้นมีความไม่ปลอดภัยเกินไปกว่าการคาดคิดของผู้บริโภคทั่วไปที่ซื้อสินค้านั้นตามความรู้สามัญทั่วไปของคนในสังคมนั้นถึงลักษณะของสินค้าดังกล่าวหรือไม่ โดยปกติแล้วหากสินค้านั้นมีสภาพที่เป็นอันตรายอันเห็นได้ชัดหรือเป็นที่รับรู้ถึงอันตรายนั้นก็จะไม่ถือว่าเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ซึ่งหมายความว่าแม้เกิดความเสียหายจากสินค้านั้นก็ตามผู้ประกอบการก็ไม่ต้องรับผิดชอบซึ่งตามหลักเกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภคนั้นจะพิจารณาจากความคาดหวังของวิญญูชนคนธรรมดาทั่วไป (Ordinary Person) ที่ใช้สินค้านั้นมากกว่าพิจารณาความคาดหวังของผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ฟ้องคดี²⁷

กล่าวโดยสรุปสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ต้องประกอบด้วยลักษณะ 2 ประการ กล่าวคือประการแรกต้องมีความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ลักษณะอันได้แก่ ความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบหรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษาค่าเตือนหรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควรและประการที่สองความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ลักษณะต้องก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายและมีข้อสังเกตว่าไม่ว่าจะเป็นความไม่ปลอดภัยของสินค้าซึ่งมีความบกพร่องในลักษณะใดก็ตามก็ใช้หลักเกณฑ์ความคาดหวังของผู้บริโภคในการวัดความไม่ปลอดภัยของสินค้าทั้งสิ้น ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของสินค้าประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้หลักเกณฑ์ในการวัดความไม่ปลอดภัยของสินค้าตามแต่ลักษณะของความบกพร่องของสินค้า

5.1 ประเภทความไม่ปลอดภัยของสินค้า

²⁷ มานิตย์ จุมปา. (2554). กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย สำนักพิมพ์แห่งจุฬาฯ กรุงเทพฯ (พิมพ์ครั้งที่ 1) หน้า 166-168.

5.1.1 มีความบกพร่องในการผลิตคือ สินค้าที่มีความบกพร่องโดยที่ผู้ผลิตไม่ได้ตั้งใจให้เกิดขึ้นมีการผลิตออกมาแล้วแตกต่างจากการที่ได้ออกแบบไว้สำหรับสินค้านั้นเป็นสินค้าที่มีความผิดพลาดในการผลิตซึ่งในทางปฏิบัติสินค้าที่มีความบกพร่องในการผลิตนี้จะมีอัตราส่วนที่ไม่มากนักเมื่อเทียบกับสินค้าที่มีความปกติ ความแตกต่างดังกล่าวจะแตกต่างไปจากสินค้าที่มีสภาพปกติทั่วไป ความบกพร่องในลักษณะอื่นๆ ทั้งหมดและมักจะสังเกตเห็นได้ง่ายเพราะสภาพหรือลักษณะของสินค้า

5.1.2 มีความความบกพร่องในการออกแบบคือ สินค้าที่มีความบกพร่องซ่อนแอบแฝงอยู่ในวิศวกรรมกรรมของสินค้าหรือความคิดทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถและมีเหตุผลที่หลีกเลี่ยงได้โดยการออกแบบเพื่อให้สินค้าไม่มีความบกพร่องหรือมีความปลอดภัยได้แต่ก็ไม่ได้มีการระทำการดังกล่าวการออกแบบที่ผิดพลาดทำให้สินค้าทุกชิ้นที่ผลิตออกมาเป็นสินค้าที่มีความบกพร่องแม้ว่าจะได้ผลิตออกมาได้ตรงกับความประสงค์ของผู้ผลิตทุกประการจึงอาจส่งผลให้ไม่อาจใช้งานได้อย่างที่ประสงค์หรือเกิดอันตรายเมื่อใช้งานตามปกติ

5.1.3 มีความบกพร่องเพราะเหตุที่ไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษาค่าเดือนหรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร หมายถึงการขาดการให้ข้อมูลที่จำเป็นเพียงพอสำหรับผู้ใช้นี้สินค้าเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากสินค้า โดยหากมีการจัดให้ค่าเดือนหรือข้อมูลที่เพียงพอแล้วย่อมจะทำให้ไม่มีอันตรายหรือหากจะมีอันตรายก็มีลดน้อยลง ทั้งนี้การให้ค่าเดือนหรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอนั้นมีวัตถุประสงค์พื้นฐาน 2 ประการได้แก่ ประการแรกเพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดอันตรายและอุบัติเหตุและประการที่สองเป็นการให้แจ้งให้ทราบเพื่อจะได้ยอมรับ

5.2 ลักษณะความรับผิดชอบและเงื่อนไขความรับผิดชอบ

บทบัญญัติมาตรา 5 ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 เป็นมาตราสำคัญเนื่องจากบัญญัติถึงความรับผิดชอบของผู้ประกอบการในลักษณะที่เป็นความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยอาจศึกษาในส่วนของลักษณะความรับผิดชอบและเงื่อนไขความรับผิดชอบของผู้ประกอบการได้ดังนี้

ลักษณะความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 ได้นำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้กับความรับผิดชอบของผู้ประกอบการดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 ว่า “ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม” กล่าวคือผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่

ไม่ปลอดภัยแม้ความเสียหายนั้นจะไม่ปรากฏว่าเป็นความรับผิดชอบของดอนอย่างชัดเจน (liability without fault) ความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดนี้เป็นความรับผิดชอบที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความจงใจหรือความประมาทเลินเล่อหากแต่เป็นความรับผิดชอบที่เกิดจากการฝ่าฝืนหน้าที่ที่จะต้องทำให้เกิดความปลอดภัย โดยแท้จริงโดยต้องถือว่าบทบัญญัติมาตรา 5 ได้กำหนดหน้าที่ให้แก่ผู้ประกอบการโดยปริยายว่า จะต้องผลิตสินค้าให้มีความปลอดภัย “เมื่อผู้เสียหายได้รับอันตรายต่อชีวิตร่างกายสุขภาพอนามัยจิตใจหรือทรัพย์สินอันเกิดจากสินค้าที่ผู้ประกอบการผลิตนำเข้าหรือขายไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตามหรือแม้ผู้ประกอบการจะได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่แล้วผู้ประกอบการต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดนี้จึงเป็นการคำนึงถึงตัวผลิตภัณฑ์เป็นหลักมากกว่าการกระทำของผู้ประกอบการ²⁸

นอกจากผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดแล้ว ยังต้องพิจารณาอีกชั้นด้วยว่าสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้นใครเป็นผู้ประกอบการบ้าง เพราะแม้โดยปกติแล้วสินค้า 1 ชิ้น จะมีผู้ผลิตที่แท้จริงเพียง 1 ราย ซึ่งหากมีเพียง 1 ราย ผู้ผลิตดังกล่าวนั้นก็ต้องรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว แต่หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าสินค้านั้นมีผู้เกี่ยวข้องที่เข้าอยู่ในข่ายคำนิยามของผู้ประกอบการมากกว่า 1 รายเช่นนี้ บุคคลทุกคนที่เข้าข่ายเป็นผู้ประกอบการในสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายบทบัญญัติมาตรา 5 นี้จึงเป็นการบัญญัติว่าในกรณีที่มีบุคคลหลายคนต้องรับผิดชอบในความเสียหายเดียวกันในฐานะผู้ประกอบการให้บุคคลต่างๆ ดังกล่าวร่วมกันรับผิดชอบร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่วางหลักทั่วไปในการร่วมกันรับผิดชอบไว้ในมาตรา 291 ซึ่งเมื่อนำมาปรับใช้กับกรณีความรับผิดชอบร่วมกันของผู้ประกอบการตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 5 ย่อมหมายความว่าในกรณีที่มีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบการร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดขึ้นหากผู้ประกอบการรายใดไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ได้ ผู้ประกอบการรายอื่นที่ต้องร่วมรับผิดชอบก็ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้ครบถ้วนตามคำพิพากษาจะได้แย้งว่าต้องแบ่งสัดส่วนกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายไม่ได้ส่วนผู้ประกอบการที่ได้ชำระค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายไปทั้งหมดแล้วนั้นจึงจะไปเรียกร้องเอาจากผู้ประกอบการรายอื่นที่ต้องร่วมรับผิดชอบในภายหลังตามหลักในเรื่องลูกหนี้ร่วมต่อไป สำหรับฝ่ายผู้เสียหายนั้นจะเรียกให้ผู้ประกอบการรายใดรายหนึ่งรับผิดชอบเต็มจำนวนหรือบางส่วนโดยจะเรียกจากรายใดก่อนหลังก็ได้จนกว่าผู้เสียหายจะได้รับชำระค่าเสียหายเต็มจำนวน

²⁸ สุวินัย มัลลิกะมาลย์ “กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น,” บท บัณฑิตย์ 53, 1 มีนาคม 2540), หน้า 13 อ้างถึงใน เอมอมรา กฤษณะ โลม กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ศึกษากรณีความรับผิดชอบของผู้จัดหาผลิตภัณฑ์วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์ 2557 หน้า 82.

ตราใบที่ผู้เสียหายยังไม่ได้รับชำระค่าเสียหายจนครบถ้วนผู้ประกอบการแต่ละรายยังไม่หลุดพ้นความรับผิดชอบแต่ผู้ประกอบการที่สามารถพิสูจน์ข้อยกเว้นเฉพาะตัวของตนเอง²⁹

6. แนวคิดพื้นฐานด้านอาหารปลอดภัย

ความปลอดภัยทางด้านอาหาร หมายถึง การจัดการให้อาหารที่นำมาบริโภคสำหรับมนุษย์มีความปลอดภัยและไม่มีลักษณะที่เป็นอันตรายตามกฎหมายว่าด้วยอาหารและตามกฎหมายอื่น ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคปลอดภัยจากอันตรายที่มาจากผลิตภัณฑ์อาหาร

6.1 แนวคิดพื้นฐานด้านอาหารปลอดภัยตามมาตรฐานสากล

แนวคิดพื้นฐานด้านอาหารปลอดภัยมาจากกฎหมายว่าด้วยอาหารตามมาตรฐานสากล ซึ่งได้จัดทำขึ้นใน ค.ศ.1962 โดยความร่วมมือของคณะกรรมการร่วมระหว่างองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติและองค์การอนามัยโลก โดยได้จัดทำมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารในโครงการมาตรฐานอาหารหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า codex หรือ cac โครงการนี้ต้องการปกป้องคุ้มครองสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในด้านการค้าระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. คุ้มครองสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในด้านการค้าระหว่างประเทศ
2. ส่งเสริมประสานงานด้านมาตรฐานอาหารทั้งหมดซึ่งดำเนินการอยู่โดยองค์การระหว่างประเทศทั้งหน่วยงานภาครัฐบาลและหน่วยงานที่ไม่ใช่รัฐบาล
3. จัดอันดับความสำคัญเริ่มและแนะนำในการจัดเตรียมร่างมาตรฐาน โดยได้รับความช่วยเหลือจากโครงการที่เกี่ยวข้อง
4. จัดพิมพ์กฎหมายว่าด้วยอาหารตามมาตรฐานสากลเป็นมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศและปรับปรุงแก้ไขมาตรฐานดังกล่าวให้ทันสมัยตลอดเวลา³⁰

²⁹ พ.ร.บ.ความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551.

หลักการและมาตรฐานที่สำคัญของ codex มีดังนี้

1. หลักคุณภาพของอาหาร Food Quality เป็นการดำเนินการเพื่อให้สถานที่ผลิตอาหารมีมาตรฐาน โดยคำนึงถึงขั้นตอนของการผลิตรวมทั้งปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์อาหารเป็นที่พึงพอใจและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ทั้งนี้จะต้องมีการควบคุมตรวจสอบอย่างเป็นระบบสม่ำเสมอและต่อเนื่องเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและปลอดภัย หากปฏิบัติตามหลักการแล้วจะสามารถช่วยตรวจสอบย้อนกลับถึงสาเหตุและปัญหาที่เกิดขึ้นได้เมื่อพบผลิตภัณฑ์อาหารนั้นมีปัญหา โดยหลักการนี้เน้นด้านการป้องกันมากกว่าการแก้ไขปัญหาในด้านคุณภาพของอาหาร โดยรัฐบาลต้องคุ้มครองผู้บริโภคโดยการวางมาตรฐานเกี่ยวข้องกับคุณภาพอาหารไว้ ซึ่งรัฐบาลแต่ละประเทศอาจจะมีการพัฒนาและกำหนดรูปแบบในการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านคุณภาพของอาหารที่แตกต่างกันตามบริบทและสภาพของแต่ละประเทศ โดยนำเอาหลักเกณฑ์ว่าด้วยคุณภาพอาหารไปปรับให้เป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายภายในซึ่งประเทศไทยก็ได้รับเอาหลักเกณฑ์คุณภาพของอาหารมาปรับใช้ในกฎหมายภายในด้วย³¹

2. หลักการว่าด้วยการให้รายละเอียดแก่ผู้บริโภค ผู้บริโภคมีสิทธิในการตรวจสอบคุณภาพของอาหารความปลอดภัยของอาหารซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากรายละเอียดตามฉลากของสินค้าเนื่องจากฉลากของสินค้าเป็นสิ่งที่สามารถทราบรายละเอียดเบื้องต้นเกี่ยวกับส่วนประกอบสารอาหาร วิธีการปรุงและพลังงานที่ได้รับจากอาหารซึ่งรายละเอียดดังกล่าวมีส่วนในการตัดสินใจของผู้บริโภคในการที่จะซื้อผลิตภัณฑ์อาหารชนิดนั้นหรือไม่ และสามารถเปรียบเทียบราคาสินค้าที่เป็นประเภทเดียวกันได้ ดังนั้น codex จึงกำหนดมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับฉลากและหีบห่อบรรจุสินค้าในส่วนที่เกี่ยวกับฉลากสินค้านี้ โดยจะต้องระบุที่มาของอาหารดังกล่าว

3. หลักการว่าด้วยความปลอดภัยของอาหาร โดยหลักการนี้ถือเป็นหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหาร

4. หลักการว่าด้วยสุขอนามัยในอาหาร สุขอนามัยทำอาหารถือเป็นเรื่องที่สำคัญซึ่งอาจเกิดจากกระบวนการในผลิตอาหารตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งถึงกระบวนการบรรจุหีบห่อผลิตภัณฑ์ ดังนั้นจึงมีหลักการควบคุมเบื้องต้นว่าต้องเอาคำแนะนำและแนวทางปฏิบัติไปปรับใช้โดยได้แนะนำถึง

³⁰ ศรีณย์ศรี สมบุญญฤทธิ (2547) ความปลอดภัยด้านอาหารกับกฎเกณฑ์ของ WTO สารนิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 7.

³¹ ชาญจิพร อนันตศิริ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการควบคุมผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่ปลอดภัย ในห้องตลาด(2560) นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายมหาชน คณะคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม หน้า 15.

วิธีการทดสอบจุลชีววิทยาซึ่งสามารถนำมาใช้ในการตรวจสอบขั้นตอนการผลิตเพื่อให้กระบวนการผลิตน้ำถูกสุขอนามัยและเกิดความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค

5. หลักการว่าด้วยการตรวจสอบและยืนยันคุณภาพตามมาตรฐาน รูปแบบคือมาตรฐานในระดับต่างๆ รูปแบบคือมาตรฐานในระดับต่ำสุดที่ต้องการและโดยมาตรการในการนำไปใช้ในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ซึ่งแต่ละประเทศได้นำระดับมาตรฐานมาใช้ในการตรวจสอบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของประเทศตนเอง³²

6.2 ข้อกำหนด (Good Manufacturing Practice: GMP)

ปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาของไทยได้นำหลักเกณฑ์ของ GMP มาบังคับใช้เป็นกฎหมาย โดยกำหนดไว้ในประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 193) พ.ศ. 2543 เรื่อง วิธีการผลิต เครื่องมือ เครื่องใช้ในการผลิต และการเก็บรักษาอาหาร เป็นเกณฑ์สุทธลักษณะทั่วไป ได้ประยุกต์มาจากเกณฑ์ GMP สากลของ Codex โดยคำนึงถึงความพร้อมของผู้ผลิตในประเทศไทย ซึ่งมีข้อจำกัดด้านความรู้ เงินทุน และเวลา เพื่อให้ผู้ผลิตทุกระดับ โดยเฉพาะขนาดกลาง และขนาดเล็กซึ่งมีจำนวนมากสามารถปรับปรุงและปฏิบัติตามได้ตามเกณฑ์ และข้อกำหนดนี้ก็ยังสอดคล้องตามแนวทางของหน่วยงานมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศเพื่อไม่ให้ขัดกับหลักสากลด้วย สำหรับข้อกำหนด GMP กฎหมายแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

6.2.1 ข้อกำหนดทั่วไป หรือ *General GMP*

เป็นหลักเกณฑ์ที่นำไปใช้ปฏิบัติสำหรับอาหารทุกประเภทเป็นข้อกำหนดในการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์อาหารให้ปลอดภัยตามมาตรฐานที่นำไปใช้ปฏิบัติสำหรับอาหารดังนี้

1) ด้านสถานที่ตั้งและอาคารผลิต สถานที่ที่ตั้งต้องอยู่ในบริเวณที่ไม่ทำให้อาหารที่ผลิตเกิดการปนเปื้อนได้ง่าย ส่วนอาคารผลิตต้องออกแบบและก่อสร้างให้สะดวกต่อการบำรุงรักษาและการปฏิบัติงาน แยกบริเวณผลิตอาหารออกเป็นสัดส่วนไม่ปะปนกับที่อยู่อาศัยหรือที่ผลิตยาเครื่องสำอางและวัตถุมีพิษ มีการระบายอากาศที่เพียงพอเพื่อลดอันตรายที่เกิดขึ้นเนื่องจากความชื้นหรือฝุ่นละอองจากการผลิตเป็นต้น

³² ปรวิณา ไชยสาร 2556 ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารที่มีผลต่อการส่งออกอาหารของไทย ศึกษากรณีอาหารพร้อมปรุง วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิตสาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ หน้า 36-37.

2) เครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตมีปริมาณเพียงพอเครื่องมือเครื่องจักร และอุปกรณ์ที่สัมผัสอาหารต้องไม่ทำปฏิกิริยากับอาหาร ไม่เป็นพิษ ไม่เป็นสนิม แข็งแรงทนทาน เป็นต้น

3) การควบคุมการผลิตการควบคุมกระบวนการผลิตให้มีความปลอดภัย ทุกขั้นตอนตั้งแต่วัตถุดิบ การเตรียมการผลิต การแปรรูปและการบรรจุผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

4) การสุขาภิบาลการจัดเตรียมและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อ ควบคุมกระบวนการจัดการความสะอาดส่งเสริมให้สัญลักษณ์ของสถานที่ตั้งและอาคารผลิตมี ความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

5) การบำรุงรักษาและการทำความสะอาดและทำความสะอาดบริเวณ สถานที่ผลิตอาหารเครื่องมือเครื่อง อุปกรณ์หรือสื่อที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารเพื่อให้อาหารมี ความปลอดภัย เป็นต้น

6) บุคลากรและสัญลักษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการผลิต จะต้องเข้าใจกระบวนการขั้นตอนและวิธีปฏิบัติงาน มีความรู้ทั่วไปในการผลิตที่เหมาะสม มีการแต่งกายที่เหมาะสม เป็นต้น

6.2.2 ข้อกำหนดเฉพาะผลิตภัณฑ์หรือ *Specific GMP*

เป็นข้อกำหนดที่เป็นข้อกำหนดที่เพิ่มเติมจาก GMP ทั่วไปเพื่อบ่งเน้นในเรื่องความเสี่ยงและความปลอดภัยของแต่ละผลิตภัณฑ์อาหาร โดยเฉพาะมากยิ่งขึ้น เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ได้กำหนดให้น้ำบริโภคน้ำเป็นผลิตภัณฑ์แรกๆ ที่ผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติตาม GMP เฉพาะ เนื่องจากมีกระบวนการที่ไม่ซับซ้อนและลงทุนไม่มาก โดยหลักการของข้อกำหนดเฉพาะหลักเกณฑ์บังคับทางกฎหมาย โดยสอดคล้องกับสัญลักษณ์ข้อกำหนดทั่วไปที่เป็นกฎหมาย โดยมีการขยายเนื้อหาในหมวดที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามขั้นตอน ที่ถูกต้องของผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผู้ผลิตสามารถควบคุมได้ครบถ้วนทุกกระบวนการในการผลิตมากยิ่งขึ้น³³

6.3 ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในการผลิตอาหาร (Hazard Analysis Critical Control Point: HACCP)

HACCP คือ มาตรฐานการผลิตที่มีมาตรการป้องกันอันตราย ที่ผู้บริโภคอาจได้รับจากการบริโภคอาหาร โดยประเทศต่างๆ สามารถนำแนวทางไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความมั่นใจในอุตสาหกรรมอาหารทั้ง โดยผู้ผลิตและผู้บริโภค เป็นระบบที่อาศัยพื้นฐานหลักการทางวิทยาศาสตร์

³³ http://fic.nfi.or.th/foodsafety/upload/qs/pdf/GMP_2.pdf ออนไลน์ เมื่อ 15 มิถุนายน 2562.

เพื่อความปลอดภัยของอาหารและการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน เป็นที่ยอมรับกันว่าสามารถป้องกันอันตรายหรือสิ่งเจือปนทางด้านชีวภาพเคมีและกายภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นระบบควบคุมการผลิตอาหารที่ผ่านการรับรองโดยคณะกรรมการวิชาการ โครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ³⁴ ซึ่งหลักการของระบบ HACCP ครอบคลุมถึงการป้องกันปัญหาจากอันตราย 3 สาเหตุ คือ อันตรายทางชีวภาพ (อันตรายจากเชื้อจุลินทรีย์ที่ทำให้เกิดโรคหรือสารพิษ เช่น เชื้อรา แบคทีเรีย ไวรัส) , อันตรายจากสารเคมี (สารเคมีที่ใช้ในการเลี้ยง เพาะปลูก ในกระบวนการผลิตวัตถุดิบ เช่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืช สารปฏิชีวนะ สารเร่งการเจริญเติบโต , สารเคมีที่ใช้เป็นวัตถุเจือปนอาหาร เช่น สารกันบูด และสารเคมีที่ใช้ในโรงงาน เช่น สารเคมีทำความสะอาดเครื่องจักรอุปกรณ์ในโรงงาน จารบี น้ำมันหล่อลื่น) และอันตรายทางกายภาพ (สิ่งแปลกปลอมต่างๆ เช่น เศษแก้ว เศษกระจก โลหะ เศษไม้)

หลักการของระบบ HACCP มีด้วยกัน 7 ประการ

6.3.1 ดำเนินการวิเคราะห์อันตราย ระบุอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตโดยการประเมินโอกาสจะเกิดอันตราย และระบุนมาตรการในการควบคุมอันตรายเหล่านั้น

6.3.2 หาจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม กำหนดจุดการปฏิบัติขั้นตอนการทำงานต่างๆ ซึ่งสามารถจะทำการควบคุม เพื่อกำจัดอันตรายหรือลดโอกาสการเกิดอันตราย เรียกว่าจุด CCP ขั้นตอน ซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยการตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญหรือใช้หลักการของแผนผังการตัดสินใจ

6.3.3 กำหนดค่าวิกฤต ควบคุมให้อยู่ภายใต้เกณฑ์ที่กำหนด เพื่อมั่นใจว่า จุด CCP อยู่ภายใต้การควบคุม ซึ่งจุด CCP หนึ่งๆ อาจจะมีค่าจำกัดวิกฤต (CL) เพียงค่าเดียวหรือหลายค่าก็ได้ ซึ่งในการกำหนดค่าจำกัดวิกฤตดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องอาศัยประสบการณ์ของทีมงาน HACCP , คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ , ข้อมูลจากเอกสารทางวิทยาศาสตร์, ข้อกำหนดและมาตรฐานอาหารต่างๆ หรือข้อมูลจากการทดสอบ การทดลอง

6.3.4 กำหนดระบบเพื่อตรวจและติดตามการควบคุมจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม กำหนดระบบในการเฝ้าระวังจุดวิกฤต โดยการกำหนดแผนการทดสอบหรือการเฝ้าสังเกตตรวจวัดค่าต่างๆ ที่ต้องควบคุม และทำการประเมินว่าจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมนั้นๆ อยู่ภายใต้สภาวะควบคุม

³⁴ สถาบันอาหาร 2547 การตรวจประเมินเบื้องต้นเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการตรวจรับรองระบบ HACCP กรุงเทพฯ Ocean Blue Print. หน้า 6.

หรือไม่ ซึ่งวิธีการตรวจสอบนั้นอาจอาศัยหลักการการตอบคำถามเกี่ยวกับการตรวจติดตาม ดังนี้
What How When Why Where Who และ Record

6.3.5 กำหนดมาตรการแก้ไข เมื่อตรวจสอบพบว่าจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมเฉพาะจุดใดจุดหนึ่ง ไม่อยู่ภายใต้การควบคุม ในระหว่างการตรวจสอบและเฝ้าระวังสำหรับการปฏิบัติงาน อาจเกิดกรณีที่ทำให้ค่าจำกัดวิกฤตที่ต้องควบคุมเกิดการเบี่ยงเบนได้ จำเป็นจะต้องกำหนดวิธีการแก้ไขทั้งในส่วนของกระบวนการผลิตกับผลิตภัณฑ์ โดยทีมงาน HACCP ต้องกำหนดวิธีการแก้ไขสำหรับส่วนเบี่ยงเบน โดยอาศัยแนวทางในการดำเนินงานแก้ไขดังนี้ ในส่วนของกระบวนการผลิต เช่น แจกผู้มีอำนาจตัดสินใจแก้ไข และในส่วนของผลิตภัณฑ์ เช่น การผลิตใหม่หรือการทำลายผลิตภัณฑ์ที่มีปัญหาทิ้ง

6.3.6 กำหนดวิธีการทวนสอบเพื่อยืนยันประสิทธิภาพการดำเนินงานของระบบ HACCP การทวนสอบ คือ การใช้วิธีทำ วิธีปฏิบัติงาน การทดสอบและการประเมินผลต่างๆ เพิ่มเติมจากการตรวจติดตามเพื่อตัดสินความสอดคล้องกับแผน HACCP ที่จัดทำขึ้น

6.3.7 กำหนดมาตรการการจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีปฏิบัติและบันทึกข้อมูลต่างๆ ที่เหมาะสมตามหลักการเหล่านี้ และการประยุกต์ใช้ เอกสารและบันทึกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบ HACCP ควรมีระบบการจัดทำการควบคุม และการเก็บเอกสารไว้เพื่อเป็นหลักฐานยืนยัน และตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าถูกต้องตามที่กำหนดใน HACCP PLAN หรือไม่³⁵

6.4 ระบบ ISO 22000:2005 Food Safety Management System: FSMS ระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหาร

ระบบการจัดการที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบกิจการในอุตสาหกรรมอาหารและห่วงโซ่อาหาร ซึ่งมาตรฐาน ISO 22000 จะครอบคลุมทั้งข้อกำหนดของ GMP, HACCP และข้อกำหนดสำหรับระบบการจัดการในองค์กร เน้นที่ผู้ประกอบการที่ต้องการพัฒนาการจัดการความปลอดภัยของอาหารให้มีความชัดเจน มีวัตถุประสงค์เพื่อประกันว่ามีการกำหนดรายละเอียดการตรวจสอบเพื่อความปลอดภัยของอาหารอย่างถูกต้องเหมาะสม และมีกระบวนการควบคุมตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอน โดยอาศัยข้อมูลจากการสื่อสารระหว่างผู้มีส่วนร่วมในห่วงโซ่อาหารทุกราย ให้ข้อมูลและหลักฐานตามความต้องการของลูกค้าและตัวแทนจำหน่ายในด้านความเป็นไปได้ ความจำเป็น และผลกระทบที่มีต่อผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายโดยอาศัยข้อมูลจากการสื่อสารระหว่างลูกค้าและตัวแทนจำหน่าย เพื่อประกันความปลอดภัยของสินค้าตลอดเส้นทางห่วงโซ่อาหาร

ข้อกำหนดของมาตรฐาน ISO 22000

³⁵ <https://www.chi.co.th/article/article-1214/> ออนไลน์เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2562.

6.4.1 ระบบการจัดการความปลอดภัยในอาหาร (Food Safety management System)

องค์กรต้องจัดทำเอกสาร (Document) ซึ่งประกอบด้วยนโยบายและวัตถุประสงค์ ด้านความปลอดภัยอาหาร ขั้นตอนการดำเนินการ (Procedure) บันทึก (Record) และเอกสารอื่นๆที่เป็น

6.4.2 ความรับผิดชอบของฝ่ายบริหาร (Management Responsibility) ผู้บริหาร

ระดับสูงขององค์กรต้องมีความมุ่งมั่นในการสนับสนุนด้านความปลอดภัยอาหาร โดยการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับบทบาทขององค์กรในห่วงโซ่อาหารและสอดคล้องกับกฎหมาย รวมถึงสื่อสารภายในองค์กรให้รับทราบ ต้องแต่งตั้งบุคคลทำหน้าที่เป็นหัวหน้าทีมความปลอดภัยอาหาร (Food Safety Team Leader) เพื่อจัดทำระบบ ความปลอดภัยอาหาร รายงานประสิทธิผลของระบบ รวมทั้งประสานกับหน่วยงานภายนอก

6.4.3 การจัดการทรัพยากร (Resource management) องค์กรต้องจัดหาทรัพยากร

ให้เพียงพอทั้งวัสดุ สิ่งก่อสร้าง สิ่งแวดล้อม รวมทั้งบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การดำเนินการทางด้านความปลอดภัยอาหารเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดสอดคล้องกับมาตรฐาน

6.4.4 การวางแผนและการจัดทำผลิตภัณฑ์ที่มีความปลอดภัย (Planning and realization of safe products) องค์กรต้องมีโปรแกรมพื้นฐานด้านสุขลักษณะ (Pre-requisite programs)

(PRPs) ซึ่งอาจจะเป็น GAP (Good Agriculture Practice), GHP (Good Hygienic Practice), GVP (Good Veterinarian Practice), GDP (Good Distribution Practice), GPP (Good Production Practice), GTP (Good Trading Practice) และ GMP (Good Manufacturing Practice) ขึ้นอยู่กับประเภทผู้ประกอบการในห่วงโซ่อาหาร และต้องจัดทำเป็นเอกสาร องค์กรต้องนำหลักการของระบบ HACCP (Hazard Analysis and Critical Control Point) มาประยุกต์ใช้เพื่อควบคุมอันตรายในผลิตภัณฑ์สุดท้ายให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ก่อนการจัดส่งไปยังในขั้นต่อไปในห่วงโซ่อาหาร

6.4.5 การรับรองผลการทวนสอบและการปรับปรุงระบบความปลอดภัยอาหาร

(Validation Verification and Improvement of FSMS) องค์กรต้องทำการรับรอง (Validate) เพื่อให้แสดงว่า มาตรการนั้นๆ สามารถให้ผลค่าที่ตั้งไว้ในการควบคุมอันตราย มีประสิทธิภาพ และมีความสามารถเพื่อให้ผลิตภัณฑ์บรรลุตามที่กำหนด หากไม่เป็นไปตามที่คาดหมายต้องได้รับการปรับเปลี่ยนและประเมินใหม่ก่อนการประยุกต์ใช้มาตรการควบคุมใน PRPs และแผน HACCP หรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ องค์กรต้องแสดงหลักฐานเพื่อยืนยันว่าวิธีการเฝ้าระวัง การตรวจวัด และอุปกรณ์มีความเหมาะสมที่สามารถให้ผลการตรวจสอบที่น่าเชื่อถือ เครื่องมืออุปกรณ์ต้องมีการ

สอบเทียบ มีการจัดเก็บและรักษาสวนที่ผลการสอบเทียบและทวนสอบระบบการจัดการด้านความปลอดภัยอาหาร³⁶

7. ความหมายของอาหารและอาหารปลอดภัย

7.1 ความหมายของอาหาร

การให้ความหมายของอาหารทั้งในทางวิชาการและในทางกฎหมายได้ให้ความหมายที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ทั้งนี้อาหารก็คือปัจจัยในการดำรงชีพ แต่การให้ความหมายอาจจะมีรายละเอียด ครอบคลุม มากกว่าความหมายที่บุคคลทั่วไปเข้าใจ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายคำว่า อาหาร หมายถึง ของกิน เครื่องค้ำจุนชีวิต เครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้ให้ความหมาย อาหาร หมายความว่า ของกินหรือเครื่องค้ำจุนชีวิตได้แก่

1. วัตถุทุกชนิดที่คนกินหรือวัตถุทุกชนิดที่คนกินดื่มนมหรือนำเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยวิธีใดๆ หรือวัตถุทุกชนิดที่คนกินดื่มนมหรือนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ หรือวัตถุทุกชนิดที่คนกินดื่มนมหรือนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ หรือในรูปลักษณะใดๆ แต่ไม่รวมถึงยาวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิต และวัตถุทุกชนิดที่คนกินดื่มนมหรือนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ หรือในรูปลักษณะใดๆ แต่ไม่รวมถึงยาวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท วัตถุทุกชนิดที่คนกินดื่มนมหรือนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ หรือในรูปลักษณะใดๆ แต่ไม่รวมถึงยาวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หรือยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นแล้วแต่กรณี

2. วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้หรือใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตอาหาร รวมถึงวัตถุเจือปนอาหารสีและเครื่องปรุงแต่งกลิ่นรส³⁷

นอกจากนี้ในวิทยานิพนธ์ที่มีการศึกษาเกี่ยวกับอาหารก็ได้ให้ความหมายของอาหารไว้ดังนี้

³⁶ สถาบันอาหาร กระทรวงอุตสาหกรรม <http://fic.nfi.or.th/foodsafety>. ออนไลน์เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2562.

³⁷ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 4.

อาหาร หมายถึง สารหรือสสารใดๆ ไม่ว่าจะผ่านกระบวนการแปรรูปทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วนหรือเป็นวัตถุที่ใช้เพื่อการบริโภคของมนุษย์รวมถึงเครื่องดื่ม หมากฝรั่งและสารใดๆ ที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการผลิต การเตรียมอาหารหรือการประกอบอาหาร แต่ไม่รวมถึงเครื่องสำอางหรือยาสูบหรือสาเหตุใดที่ถูกนำมาใช้เป็นยา³⁸

อาหาร (Food) หมายความถึง ของกินหรือเครื่องสำอางในชีวิต ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายความถึงวัตถุใดๆ ส่วนผสม วัตถุดิบในรูปของก๊าซ ของเหลว หรือของแข็ง ซึ่งสามารถนำไปเป็นส่วนประกอบทั้งหมดหรือบางส่วน หรือเป็นเครื่องปรุง วัตถุเหล่านี้ผู้ผลิตขึ้นเพื่อการค้า มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและทำขึ้นด้วยความมุ่งหมายจะจำหน่าย ให้เช่าเพื่อการค้า หรือเพื่อการใช้สอยหรือบริโภคของบุคคลใดๆ³⁹

คณะกรรมการวิชาการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ (Codex Alimentarius Commission) ซึ่งเป็นหน่วยงานระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวกับเรื่องอาหารและความปลอดภัยในสินค้าอาหาร ได้นิยามคำว่า อาหาร ว่าหมายถึง สารหรือสสารใดๆ ไม่ว่าจะผ่านกระบวนการแปรรูป ทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วน หรือเป็นวัตถุที่ใช้เพื่อการบริโภคของมนุษย์รวมถึงเครื่องดื่ม หมากฝรั่งและสารใดๆ ที่ถูกนำมาใช้ในกระบวนการผลิต การเตรียมอาหารหรือการประกอบอาหารแต่ไม่รวมถึงเครื่องสำอางหรือยาสูบหรือสารใด ๆ ที่ถูกนำมาใช้เป็นยา⁴⁰

7.2 ความหมายของอาหารปลอดภัย (Food Safety)

ในความหมายทั่วไปหมายถึงอาหารที่ได้มีการจัดเตรียมปรุงผสมและกินอย่างถูกต้องตามวิธีการและวัตถุประสงค์ของอาหารนั้นๆ แล้วไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค ส่วนอาหารที่ไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิดอันตรายเมื่อบริโภคเข้าไปคืออาหารที่มีสารปนเปื้อน อาหารปลอดภัย (Food Safety) หมายถึง ความมั่นใจที่ว่าอาหารนั้นจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นแก่ผู้บริโภค หากมีการจัดเตรียม ปรุง ผสม และกินถูกต้องตามลักษณะที่มุ่งหมายของอาหารนั้น คำจำกัดความของโครงการมาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ Codex Alimentarius ให้ความหมายว่าอาหารปลอดภัย

³⁸ เบญจรัตน์ กนกวัฒน์เลิศ. (2548) มาตรการความปลอดภัยด้านอาหารของสหภาพยุโรปและการดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของข้อตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรการสุขอนามัยและสุขภาพอนามัยพืช วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 16.

³⁹ สุขุม สุภณิตย์. (2549). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 64.

⁴⁰ เบญจรัตน์ กนกวัฒน์เลิศ. (2548). มาตรการความปลอดภัยด้านอาหารของสหภาพยุโรปและการดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของข้อตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรการสุขอนามัยและสุขภาพอนามัยพืช. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต,คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 16.

(Food Safety) หมายถึง ความมั่นใจที่ว่าอาหารนั้นจะไม่ ก่อให้เกิดอันตรายขึ้นแก่ผู้บริโภค หากมีการจัดเตรียม บรรจุ ผสม และกินถูกต้องตามลักษณะที่มุ่งหมายของอาหารนั้น⁴¹

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมอาหารซึ่งได้ กำหนด ขอบข่ายของคำว่าอาหารไว้อย่างรัดกุมเพื่อประโยชน์ต่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหาร อีกทั้งได้ให้ความหมายของอาหาร ไว้ว่า “อาหาร” หมายถึงของกินหรือเครื่องค้ำจุนชีวิต ได้แก่

(1) วัตถุทุกชนิดที่คนกิน ดื่ม หรือนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ หรือในรูปลักษณะใดๆ แต่ไม่รวมถึงยา วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หรือยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยกรนั้นแล้วแต่กรณี

(2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้หรือใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตอาหารรวมถึงวัตถุดิบอาหาร สีและเครื่องปรุงแต่งกลิ่นรส

นอกจากนั้นพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551⁴² ได้ให้คำนิยามของ ความปลอดภัยด้านอาหารว่า กำหนดให้อาหารและสินค้าเกษตรที่นำมาเป็นอาหารสำหรับมนุษย์มีความปลอดภัย โดยไม่มีลักษณะเป็นอาหาร ไม่บริสุทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยอาหาร และตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งอาหารที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

- (1) อาหารที่มีจุลินทรีย์ก่อโรค หรือสิ่งนี้อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพเจ็บป่วย
 - (2) อาหารที่มีสารหรือวัตถุเคมีเจ็บป่วยอยู่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในปริมาณที่อาจเป็นเหตุให้เกิดอันตราย หรือสามารถสะสมในร่างกายที่ก่อให้เกิดโรค หรือผลกระทบต่อสุขภาพ
 - (3) อาหารที่ได้ผลิต บรรจุประกอบ บรรจุขนส่ง หรือมีการเก็บรักษาไว้โดยไม่ถูกสุขลักษณะ
 - (4) อาหารที่ผลิตจากสัตว์หรือผลผลิตจากสัตว์ที่เป็นโรคอันอาจติดต่อถึงคนได้
 - (5) อาหารที่ผลิต บรรจุ ประกอบจากสัตว์และพืช หรือผลผลิตจากสัตว์และพืชที่มีสารเคมี อันตรายเกสรภัณฑ์หรือยาปฏิชีวนะตกค้างในปริมาณที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ
 - (6) อาหารที่มีภาชนะบรรจุประกอบด้วยวัตถุที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ⁴³
- อันตราย (Hazard) หมายถึง สิ่งที่จะทำให้อาหารเกิดความไม่ปลอดภัยในการบริโภคมี 3 ลักษณะ คือ

⁴¹ <http://www.acfs.go.th/foodsafety/codex.php>. ออนไลน์เมื่อ 20 มีนาคม 2562.

⁴² พระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551.

⁴³ สำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย กระทรวงสาธารณสุข. (2557). แนวทางการจัดทำแผนรับมือในภาวะฉุกเฉินความปลอดภัยอาหารของประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: อักษรกราฟฟิกแอนด์ดีไซน์. หน้า 9.

1) อันตรายทางชีวภาพ (Microbiological Hazard) เช่น แบคทีเรีย รา ไวรัส โปรโตซัว ซึ่งติดมาหรือเจริญเติบโตในอาหาร และทำให้ผู้บริโภคเกิดการเจ็บป่วย

2) อันตรายทางเคมี (Chemical Hazard) เช่น โลหะหนัก วัตถุเจือปนในอาหาร สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ยาสัตว์ตกค้าง ซาลิวตามอล คลอแรมเฟนิคอล ไนโตรฟูแรน สารฆ่าเชื้อทำความสะอาด สอร์บอน รวมถึงสารพิษที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ

3) อันตรายทางกายภาพ (Physical Hazard) เช่น เศษสิ่งต่าง ๆ ที่ปนลงในอาหาร เช่น เศษแก้ว เศษเหล็ก ซากสัตว์

8. อาหารสำเร็จรูป

ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป หมายถึง อาหารที่ได้ผ่านขั้นตอนการหุงต้ม หรือกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อให้อาหารนั้นสามารถเก็บได้เป็นเวลานานพอสมควรโดยไม่เน่าเสีย สามารถดื่มหรือรับประทานได้ทันทีเมื่อต้องการ จะอุ่นหรือไม่อุ่นให้ร้อนก่อนรับประทานก็ได้ ผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ที่รู้จักกันแพร่หลายคือ อาหารบรรจุกระป๋อง เช่น สับปะรดกระป๋อง หรือบรรจุกล่อง เช่น นมสด

ผลิตภัณฑ์อาหารกึ่งสำเร็จรูป หมายถึง อาหารที่ได้ผ่านขั้นตอนการหุงต้มหรือกระบวนการแปรรูปแล้ว และสามารถเก็บไว้ได้นานเช่นเดียวกัน จะต้องนำไปหุงต้มและปรุงรสหรือปรุงแต่งก่อนจึงจะรับประทานได้ เช่น น้ำผลไม้เข้มข้น ซึ่งต้องผสมน้ำก่อนดื่ม น้ำพริกแกง เป็นต้น

การแปรรูปหรือการถนอมอาหาร โดยหลักใหญ่คือการทำลายหรือฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ที่มีอยู่หรืออาจเกิดขึ้นในอาหาร และทำให้เกิดการเน่าเสียให้หมดไป ปัจจุบันผลิตภัณฑ์เกษตรมีมากขึ้นและประชากรมากขึ้นจึงได้มีการศึกษาค้นคว้าและทดลองใช้เทคโนโลยี เพื่อถนอมผลิตภัณฑ์เกษตรให้สามารถเก็บไว้ได้นาน เช่น การใช้ความร้อนจากไอน้ำเพื่อฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ในการทำอาหารกระป๋อง การใช้รังสีแกมมาเพื่อยับยั้งหรือทำลายปฏิกิริยาของเอนไซม์ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางเคมีช้าลง และยังเป็นการทำลายการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์อีกด้วย ในที่นี้จะกล่าวถึงกรรมวิธีการถนอมอาหารที่ใช้กันมากในปัจจุบัน คือ การถนอมอาหารโดยใช้ความร้อนสูง เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารกระป๋อง การถนอมอาหารโดยใช้ความเย็น เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารเยือกแข็งการ

ถนอมอาหารโดยการทำให้แห้ง เช่น ปลาหยอง กาแฟผง การถนอมอาหารโดยการหมักดอง เช่น ซิว๊ว น้ำส้มสายชู การถนอมอาหารโดยใช้รังสี เช่น หอมหัวใหญ่อบรังสี เป็นต้น⁴⁴

9. สารปนเปื้อนและประเภทสารปนเปื้อนในอาหาร

9.1 การปนเปื้อนของอาหาร

หมายถึง การที่มีสิ่งแปลกปลอม หรือสิ่งที่เป็นอันตรายที่ไม่ใช่ส่วนประกอบของอาหาร เช่น เชื้อโรค สารเคมี หรือสิ่งของต่างๆ เป็นต้น ปะปนลงในอาหารหรือเครื่องดื่ม ซึ่งจะทำให้เกิดการเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย การบาดเจ็บ หรือไม่สบายของบุคคลที่บริโภคอาหารที่ได้รับการปนเปื้อน ซึ่งการปนเปื้อนของอาหารจากสารเคมีนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตั้งแต่แหล่งเพาะปลูกหรือการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งอาจเกิดมาจากสารเคมีที่ใช้ในการกำจัดศัตรูพืชหรือการเลี้ยงสัตว์ที่ปนเปื้อนด้วยสารเคมีซึ่งจะสะสมอยู่ในพืชผักและสัตว์ จนถึงการเก็บเกี่ยว ฆ่า ชำแหละ หรือแปรรูปวัตถุดิบที่ไม่ได้มาตรฐาน ทั้งในด้านการทำลายความสะอาดภาชนะหรือกรรมวิธีที่ไม่ถูกสุขลักษณะทำให้สารเคมียังคงสะสมหรือปนเปื้อนอยู่วัตถุดิบรวมกับมีการขนส่ง หรือบรรจุที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมไม่ได้มาตรฐานยิ่งทำให้เกิดการปนเปื้อนมากยิ่งขึ้นและการจำหน่ายที่มีสถานที่การเก็บผักผลิตภัณฑ์ผลผลิตที่ไม่เหมาะสมก็อาจเกิดการปนเปื้อนเมื่อผู้บริโภคนำไปปรุงประกอบอาหารโดยมีกรรมวิธีที่ไม่ถูกสุขลักษณะก็จะส่งผลให้เกิดการปนเปื้อนสารเคมีในอาหารรวมทั้ง การที่ผู้บริโภคมีสุขนิสัยการบริโภคไม่ดียิ่งทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีโดยสารเคมีที่ปนเปื้อนในอาหารนั้นมักจะมีการปนเปื้อนอยู่ในห่วงโซ่อาหารซึ่งสารเคมีแต่ละตัวนั้น จะมีแหล่งที่ทำให้เกิดการปนเปื้อนแตกต่างกันออกไป และสารแต่ละตัวจะมีผลต่อสุขภาพร่างกายแตกต่างกันออกไป

9.1.1 อันตรายจากสารเคมี

หมายถึง อันตรายที่เกิดจากสารเคมี สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนของห่วงโซ่อาหาร นับตั้งแต่การเพาะปลูก การเลี้ยง การดูแลหลังการเก็บเกี่ยว การขนส่ง การผลิต การแปรรูป การบรรจุ การเก็บรักษาและการขนส่งผลิตภัณฑ์ การบริการตลอดจนการบริโภคของผู้บริโภค ทั้งนี้ อาจเป็นสารเคมีที่ติดมากับดิน น้ำ สิ่งแวดล้อมหรือปนเปื้อนมาจากกิจกรรมทางการเกษตร หรือเติมลงไปเพื่อช่วยในกรรมวิธีการผลิตชะลอการเน่าเสียตลอดจนเพื่อปกปิด หรือบดบังความด้อยคุณภาพอาหารอันเนื่องมาจากความเห็นแก่ได้ของผู้ขาย โดยไม่คำนึงถึงสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชน เช่น ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าเชื้อรา และกำจัดวัชพืช สอร์บอนกระตุ้นการเจริญเติบโตของ

⁴⁴ <http://photalenfe.blogspot.com/2016/04/9.html> ออนไลน์เมื่อ 5 กันยายน 2562.

พืชและสัตว์ ปุ๋ย โลหะหนัก วัตถุเจือปนอาหาร สารปรุงแต่งกลิ่น รส ที่เป็นอันตราย ยาปฏิชีวนะ ยาสังเคราะห์ (drug residues) รวมถึงอันตรายจากสารพิษตามธรรมชาติและสารพิษจากเชื้อรา⁴⁵

9.1.2 ประเภทสารปนเปื้อนในอาหาร

การปนเปื้อนของสารเคมีในอาหารจำแนกออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1) สารเคมีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Naturally Occurring Chemical)

สารเคมีเหล่านี้เกิดขึ้นในอาหารที่มาจากทั้งพืชและสัตว์บ่อยครั้งที่พบว่า สารเคมีเกิดขึ้นก่อนหรือเกิดในระหว่างการเก็บเกี่ยวหรือภายหลังการเก็บเกี่ยว โดยเฉพาะสารพิษจากเชื้อราสารพิษพืชและสารพิษจากสัตว์

สารพิษจากเชื้อราที่สำคัญคือ อะฟลาทอกซิน

สารพิษจากพืช ได้แก่ เห็ดพิษ กลอย มันสำปะหลัง ลูกเนียง เมล็ดแสลง
ใจ เป็นต้น

สารพิษจากสัตว์ ได้แก่ พิษในหอยปลาทะเลปลาทูน่า ปลาปักเป้าทะเลปลาทะเลที่มีสีคล้ำปลาในสกุล Scombridae: Scomberesocidae

2) สารเคมีที่เติมลงในอาหาร โดยเจตนา (Intentionally Added Chemicals)

สารเคมีเหล่านี้เป็นสารเคมีที่จงใจเติมลงไปในการผลิตและจำหน่าย บางอย่างเช่นเปลี่ยนแปลงรสกลิ่นสีการบูดเสียและเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ ด้านการผลิตและจำหน่าย สารเคมีเหล่านี้จะปลอดภัยในการใช้หากใช้ตามชนิดและปริมาณที่อนุญาตให้ใช้แต่ถ้าใช้อย่างไม่ระมัดระวังหรือใช้มากเกินไปก็อาจทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคได้ สารเคมีที่เติมลงในอาหารโดยเจตนา อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

สารปรุงแต่งอาหารหรือเครื่องปรุงรสอาหาร เช่น น้ำปลา น้ำส้มสายชู
ซอส ผงชูรส เป็นต้น

วัตถุเจือปนในอาหาร ได้แก่ สารที่ทำให้อาหารกรอบกรอบ สารฟอกสี
อาหาร พอร์มาลิน สารกันรา สารเร่งเนื้อแดง สารเคมีที่เติมในอาหาร เป็นต้น

3) สารเคมีที่เติมลงในอาหาร โดยมิได้เจตนาหรือเกิดขึ้น โดยบังเอิญ (Unintentionally or Incidentally Added Chemicals)

สารเคมีอาจปนเปื้อนมากับอาหาร โดยมิได้ตั้งใจเติมลงไปทั้งนี้อาจติด
มากับอาหารและเข้าสู่กระบวนการผลิตหรืออาจติดมากับบรรจุภัณฑ์ที่นำมาใช้บรรจุอาหารหรือ

⁴⁵ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ.

อาจปนเปื้อนเข้าสู่อาหารในระหว่างกระบวนการผลิตเช่นสารเคมีทำความสะอาดโลหะหนักจากหมึกพิมพ์หรือน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น⁴⁶

9.1.3 สิ่งเป็นพิษที่ปนเปื้อนในอาหาร

1) จุลินทรีย์ จุลินทรีย์เป็นสิ่งมีชีวิตขนาดเล็ก โดยปกติไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าจุลินทรีย์อยู่มากมายหลายชนิด แต่ละชนิดมีขนาด ลักษณะและการดำรงชีพต่างกัน ไวรัส แบคทีเรีย ยีสต์ รา พยาธิสาหร่าย และสัตว์เซลล์เดียว เป็นต้น

(1) ไวรัส เป็นจุลินทรีย์ที่มีขนาดเล็กที่สุด แต่เดิมมาเมื่อมีผู้ป่วยด้วยโรคทางเดินอาหารมักมุ่งสาเหตุไปที่เชื้อแบคทีเรีย ในระยะหลังจึงพบว่าอาการที่เกิดขึ้นบางครั้งมีสาเหตุจากไวรัสบางชนิด เช่น ไวรัสโรตา (rota) เป็นสาเหตุโรคท้องร่วงในเด็กเล็กเนื่องจากการล้างขวดนม จุกนมหรือภาชนะบรรจุนมไม่สะอาด และพบว่าอาการท้องร่วงเนื่องจากบริโภคนมหยิบหรือสุกๆ ดิบๆ นั้นไม่จำเป็นต้องเกิดจากเชื้อแบคทีเรีย เพราะไวรัสที่ชื่อ นอร์วอล์ก (norwalk) ก็อาจเป็นสาเหตุของอาการนี้เช่นกัน

นอกจากนี้โรคตับอักเสบที่เกิดจากไวรัสตับอักเสบบชนิด เอ (hepatitis A) ก็เป็นโรคที่เกิดจากการติดต่อผ่านอาหารและน้ำที่มีเชื้อไวรัสปนเปื้อน ไวรัสที่ปนเปื้อนอาหารต่างจากแบคทีเรีย คือ จะไม่เจริญขยายตัวในอาหารนั้น จึงมักตรวจหาไวรัสในอาหารโดยตรงไม่พบเพราะมีปริมาณน้อยมาก แต่เมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้วก็จะเจริญได้อย่างรวดเร็วจนก่อให้เกิดอาการป่วยได้

(2) แบคทีเรียและรา

เป็นจุลินทรีย์ที่มีความสามารถในการแพร่ขยายพันธุ์สูง ประกอบกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมีส่วนในการแพร่กระจาย ทำให้มีแบคทีเรียและราอยู่ทั่วไปเกือบทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะเป็นในน้ำ ในดิน ในอากาศ ในสัตว์และพืช แบคทีเรียและราจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ดังนั้นจุลินทรีย์จากแหล่งต่างๆ จึงมีโอกาที่จะปนเปื้อนอาหารสูงมาก พืชผักผลไม้ที่ใช้เป็นอาหารจะมีจุลินทรีย์จากดิน น้ำ และปุ๋ยอินทรีย์ ปนเปื้อนมาจากแหล่งเพาะปลูก จุลินทรีย์จากภาชนะและมือจะเข้าปนเปื้อนเพิ่มขึ้น เมื่อมีการจับต้องอาหารหรือขนถ่ายไปยังแหล่งจำหน่าย อาหารที่ได้จากเนื้อสัตว์จะปนเปื้อนจุลินทรีย์จากระบบทางเดินอาหารของสัตว์นั้นขณะชำแหละ สัตว์น้ำซึ่งเลี้ยงหรือจับมาจากแหล่งน้ำที่สกปรกจะสะสมจุลินทรีย์ไว้ในระบบทางเดินอาหาร ต่อมาเมื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตโดยกรรมวิธีต่างๆ ในการเก็บถนอมอาหารชนิดและปริมาณ จุลินทรีย์จะถูกควบคุมและกำจัดลงเพื่อรักษาความปลอดภัย และยืดอายุการเก็บรักษา การเจริญของจุลินทรีย์คือการแบ่งตัวเพิ่มจำนวนของจุลินทรีย์ เป็นสาเหตุให้อาหารเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เนื่องจาก

⁴⁶ คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ.

ปฏิกิริยาของเอนไซม์จากตัวจุลินทรีย์ไปย่อยสารอินทรีย์ของอาหาร เช่น โปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน ให้เป็นสารที่มีโมเลกุลเล็กลง แบคทีเรียและราบางชนิดรวมทั้งไวรัส เจริญได้ในสิ่งมีชีวิตอื่นจึงทำให้เกิดโรคในคน พืชและสัตว์

การที่จุลินทรีย์ปนเปื้อนอาหารก่อให้เกิดผล คือ

1. อาหารเน่าเสีย ปรากฏการณ์นี้เป็นวัฏจักรตามธรรมชาติในการเปลี่ยนแปลงของสารอินทรีย์ ทำให้เกิดความเสียหายของพืชและสัตว์ที่เป็นแหล่งอาหาร เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามหากมนุษย์สามารถนำปรากฏการณ์นี้มาประยุกต์ใช้ในการกำจัดกากอาหารส่วนที่ไม่ต้องการจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไปได้ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การหมักก๊าซธรรมชาติเพื่อนำไปใช้เป็นแหล่งพลังงาน การกำจัดน้ำเสียจากโรงงานผลิตอาหารก่อนทิ้งเพื่อป้องกันมลภาวะของแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นต้น

2. ผู้บริโภคอาหารเจ็บป่วย แบคทีเรียหลายชนิดที่ปนเปื้อนอาหารแล้วทำให้ผู้บริโภคเจ็บป่วยเรียกว่า แบคทีเรียที่ก่อให้เกิดอาการอาหารเป็นพิษ อาการป่วยโดยทั่วไปได้แก่ ปวดท้อง ท้องเดิน เชื้อบางชนิดทำให้มีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้องหรือมีไข้ร่วมด้วย ระยะเวลาที่เกิดอาการป่วยหลังได้รับเชื้อจะต่างกันไป ตั้งแต่ 1-48 ชั่วโมง เชื้อบางชนิดทำให้ผู้บริโภคเสียชีวิตได้ เช่น คลอสทริเดียม โบทูลินุม และลิสเตอเรีย โมโนไซโตเจเนส (*Clostridium botulinum* and *Listeria monocytogenes*)

กลไกที่ทำให้ป่วยมี 2 ประเภท คือ

ประเภทแรกเกิดจากเชื่อนั้นเจริญแพร่ขยายตัวเป็นจำนวนมากในร่างกายผู้ที่ได้รับเชื้อและจะติดต่อไปยังผู้อื่นได้ก่อให้เกิดโรคติดต่อทางเดินอาหาร เช่น อูจจาระร่วง รุนแรง ไข้ไทฟอยด์ เป็นต้น

เกิดจากเชื่อนั้นเจริญในอาหารและสร้างสารพิษที่เรียกว่า ทัลอกซิน กรณีนี้อาการป่วยจะเกิดกับผู้บริโภคอาหารที่มีสารพิษเท่านั้น ไม่ติดต่อไปยังผู้อื่น

จุลินทรีย์และทัลอกซินส่วนใหญ่ไม่ทนความร้อน มีบางชนิดเท่านั้นที่ทนความร้อนแต่จุลินทรีย์หลายชนิดเจริญได้ดีในอุณหภูมิต่ำ

ตัวอย่างเชื้อโรคสำคัญและชนิดอาหารที่มักพบว่าจะก่อให้เกิดการป่วย

1. ซัลโมเนลลา (*Salmonella*) อาหารที่มีผู้บริโภคแล้วเกิดอาการพิษ ได้แก่ เนื้อสัตว์ สัตว์ปีก ไข่ นมดิบ และน้ำ

2. สตาฟีโลค็อกคัส ออริอุส (*Staphylococcus aureus*) อาหารที่มีผู้บริโภคแล้วเกิดอาการพิษ ได้แก่ เนื้อวัว ไข่ ปลา อาหารทะเลปรุงสุก ขนมนมจืด นมและผลิตภัณฑ์นมจากวัว และแพะที่เป็นโรคเต้านมอักเสบ ขนมนมและอาหารที่ใช้มือหยิบจับ

3. คลอสทริเดียม เพอร์ฟริงเจนส์ (*Clostridium perfringens*) อาหารที่มีผู้บริโภ�แล้วเกิดอาการพิษ ได้แก่ เนื้อวัว ไก่ปรุงสุก อาหารแห้ง เช่น กะปิ น้ำพริกต่างๆ
4. คลอสทริเดียม โบทูลินุม (*Clostridium botulinum*) อาหารที่มีผู้บริโภ�แล้วเกิดอาการพิษ ได้แก่ อาหารที่ผลิตแล้วเก็บในภาชนะอับอากาศ เช่น อาหารกระป๋องบางชนิด
5. วิบริโอ พาราฮีโมไลคัส (*Vibrio parahaemolyticus*) อาหารที่มีผู้บริโภ�แล้วเกิดอาการพิษ ได้แก่ อาหารทะเลดิบ
6. วิบริโอ คอเลอริ (*Vibrio cholerae*) อาหารที่มีผู้บริโภ�แล้วเกิดอาการพิษ ได้แก่ อาหารทั่วไป
7. บาซิลลัส ซีริอุส (*Bacillus cereus*) อาหารที่มีผู้บริโภ�แล้วเกิดอาการพิษ ได้แก่ อาหารประเภทธัญพืช เช่น เต้าเจี้ยว ผลิตภัณฑ์แป้ง เนื้อสัตว์ ซุป ผักสด ขนมหวาน ซอส ข้าวสุก และขนมจีน
8. ชิกาลลา (*Shigella*) อาหารที่มีผู้บริโภ�แล้วเกิดอาการพิษ ได้แก่ นมและน้ำ
9. เอนเทอโรพาโทเจนิค เอสเชอริเชีย โคลไล (*Enteropathogenic Escherichia Coli*) อาหารที่มีผู้บริโภ�แล้วเกิดอาการพิษ ได้แก่ เนยแข็ง หมู ไก่ และอาหารที่ใช้มือหยิบจับ

9.2 สารพิษจากเชื้อรา

สารพิษจากเชื้อรา (mycotoxin) ที่ปนเปื้อนอาหาร เท่าที่ค้นพบแล้วมีประมาณ 100 สาร สามารถสร้างโดยเชื้อประมาณ 200 ชนิด การปนเปื้อนของสารพิษจากรามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจการผลิตอาหาร (องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติประมาณว่า ทั่วโลกสูญเสียอาหารที่เนื่องจากการปนเปื้อนของพิษจากราถึง 100 ล้านตันต่อปี) และมีผลต่อสุขภาพ คือ อะฟาท็อกซิน บี 1 มีความสำคัญมากที่สุดสำหรับประเทศที่มีอากาศร้อนและชื้นเช่นประเทศไทย ตรวจพบบ่อยในอาหารประเภทพืชน้ำมัน โดยเฉพาะถั่วลิสง ข้าวโพด งา เครื่องเทศ และอาหารแห้งอื่นๆ สารนี้มีคุณสมบัติทนความร้อนได้ถึง 260 องศาเซลเซียส และถูกทำลายด้วยสารละลายที่เป็นด่าง (บี (B) หมายถึง บลู (blue) คือลักษณะของสารนี้จะมสีฟ้า เมื่อถูกยาคได้แสงอัลตราไวโอเลต ขนาดความยาวคลื่น 365 นาโนเมตร จี (G) หมายถึง กรีน (green) คือให้สีเขียว และเอ็ม (M) หมายถึงสารที่พบในน้ำนมวัว คือมิลค์ (milk) ซึ่งแปรรูปมาจากสารบิจากอาหารโดยกลไกของร่างกาย) การปนเปื้อนอาหารอาจเกิดก่อนเก็บเกี่ยวพืชหรือหลังนำพืชมาปรุงสุกแล้วก็ได้ อะฟาท็อกซิน บี 1 เป็นสารที่ก่อให้เกิดมะเร็งในสัตว์ทดลองหลายชนิดอย่างชัดเจนจึงอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์ได้ โดยเฉพาะเมื่อสภาพโภชนาการไม่ดี แม้การศึกษาในประเทศอินเดีย โมซัมบิก สวาซิแลนด์

และประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่พบการปนเปื้อนของสารนี้ค่อนข้างมากจะยังไม่สามารถสรุปได้ว่าการเกิดพยาธิสภาพที่ตับมีสาเหตุโดยตรงจากการบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนด้วยอะฟลาท็อกซินแต่ก็ต้องมีมาตรการป้องกันโดยการกำหนดค่ามาตรฐานที่ยอมให้มีสารนี้ปนเปื้อนอาหารบางประเภท เช่น ในประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 98 (พ.ศ. 2529) ออกตามความในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดให้มีอะฟลาท็อกซินทุกชนิดในอาหารทั่วไปได้ไม่เกิน 20 ส่วนในพันล้านส่วน (คือ 20 ไมโครกรัมในอาหาร 1 กิโลกรัม)

9.3 สารกำจัดศัตรูพืช

สารกำจัดศัตรูพืช (pesticides) หมายถึงสารที่ใช้เพื่อป้องกันโรคพืชและสัตว์เลี้ยงที่เกิดจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ อาจเป็นสารกำจัดแมลง กำจัดเชื้อรา กำจัดหญ้า หนู กระจอก และสารเร่งการเจริญเติบโตของพืช เป็นต้น

ในบรรดาสารกำจัดศัตรูพืชที่ผลิตขึ้นทั้งหมดส่วนใหญ่นำมาใช้ประโยชน์เพื่อลดความเสียหายของผลิตผลทางการเกษตรจากแมลงและโรคพืช พบว่าประเทศในแถบร้อนและชื้น เช่น แอฟริกา อเมริกาใต้ และเอเชีย มีผลิตผลทางการเกษตรเสียหายเนื่องจากถูกแมลงทำลายสูงถึงร้อยละ 40 แมลงศัตรูพืชที่สำคัญคือ ตั๊กแตน

ทางด้านสาธารณสุขก็ใช้สารกำจัดศัตรูพืชกำจัดแมลงพาหะนำโรคติดต่อด้วย เช่น ใช้กำจัดยุงซึ่งเป็นพาหะโรคไข้เลือดออก ส่วนด้านอุตสาหกรรมจะนำสารกำจัดศัตรูพืชมาผสมสีเพื่อกำจัดเชื้อราโดยใช้พ่นหรือทาไม้ในการผลิตเฟอร์นิเจอร์ นอกจากนี้ก็ยังใช้กำจัดแมลงและปลวกตามบ้านเรือนและอาคารทั่วไป

จากการสำรวจการใช้สารกำจัดศัตรูพืชในการปลูกพืชสำคัญใน 42 ประเทศเมื่อ พ.ศ. 2525 พบว่ามีการใช้สารเคมีรวม 182 ชนิด บางชนิดนิยมใช้ในหลายประเทศ เช่น ไดอะไซโนนและมาลาโทออน มีใช้ใน 26 ประเทศ บางชนิด เช่น คาร์แทป ใช้เฉพาะบางประเทศ

การใช้สารเหล่านี้ในการเกษตร เป็นผลให้สารตกค้างในอาหาร และปะปนในสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ส่วนใหญ่สารกำจัดศัตรูพืชที่มีสูตรโครงสร้างทางเคมี

ประเภทสารประกอบฟอสเฟต (organophosphate compound) เช่น ไดอะไซโนน พาราไทออน และสารกลุ่มคาร์บาเมต (carbamate compound) เช่น คาร์บาริล เบโนมิลล์ หรือสารประเภทไพเรทรอยด์ (pyrethroid compound) เช่น ไพเรทริน ไบโอเรสมิทธิล สารเหล่านี้จะสลายตัวเร็วประมาณ 3-7 วัน แต่พวกที่อยู่ในกลุ่มสารประกอบคลอรีน (organochlorine compound) เช่น ดีดีที ดีลดริน คลอร์เดน เป็นสารที่สลายตัวช้าสามารถตกค้างในดินได้นานเป็นสิบๆ ปี และเมื่อมนุษย์และสัตว์ได้รับสารกลุ่มนี้จะสะสมไว้ในไขมันส่วนต่างๆ ของร่างกาย และขับถ่ายออกในน้ำนมด้วย หลายๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยจึงยกเลิกการใช้สารกลุ่มหลังนี้ในทางการเกษตร

แต่ยังคงตรวจพบการตกค้างในอาหารที่มีไขมันและน้ำมันมารดาอยู่เสมอโดยปริมาณที่พบลดลงเรื่อยๆ

สารกำจัดศัตรูพืชทุกชนิดมีพิษต่อระบบประสาท อาการจะรุนแรงมากหากได้รับสารโดยตรงเช่น เกษตรกรที่ฉีดพ่นสารนี้ หรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการผลิต แต่ในกรณีที่ปนเปื้อนอาหารจะมีผลในด้านพิษสะสมซึ่งอาจมีอาการไม่ต่างจากพิษสะสมของสารมีพิษอื่นๆ เช่น คลื่นไส้ อาเจียน เวียนศีรษะ และทำให้ร่างกายอ่อนแอเจ็บป่วยง่าย การใช้สารกำจัดศัตรูพืชในการเกษตรจึงจำเป็นต้องเลือกใช้สารให้เหมาะสมกับโรคของพืชตามคำแนะนำของนักวิชาการเกษตร อีกทั้งต้องระมัดระวังขนาดและความถี่ในการใช้ตลอดจนระยะเวลาเก็บเกี่ยวหลังใช้สารเคมีและต้องปฏิบัติตามฉลากเพื่อลดอันตรายจากกากของสารพิษที่ตกค้างในอาหาร

อาหารประเภทผัก ผลไม้และข้าวที่จำหน่ายตามตลาดทั่วไปมักตรวจพบสารประกอบฟอสเฟตแต่ปริมาณที่พบมักไม่เกินค่าปลอดภัย เพราะสลายตัวเร็วและอาจละลายน้ำไปบางส่วน สารประกอบคลอรีนที่ยังคงพบคือ ดีดีที เพราะสลายตัวช้าและพืชอาจดูดซึมจากดินมาได้แต่ก็พบในปริมาณต่ำมากเพราะพืชผักมีไขมันไม่มาก อาหารประเภทไขมันสัตว์ ไข่และน้ำมันดิบ จะไม่พบกลุ่มสารประกอบฟอสเฟต และคาร์บามาเต พบเฉพาะสารประกอบคลอรีน แต่น้ำมันพืชและไขมันจากสัตว์ที่ผ่านกรรมวิธีทางอุตสาหกรรม หรือน้ำมันที่ผ่านกระบวนการฆ่าเชื้อแล้ว มักตรวจไม่พบการตกค้างเนื่องจากถูกทำลายหมดไปด้วยความร้อน

9.4 โลหะ

โลหะเป็นสารที่พบอยู่ทั่วไปทุกแห่งหน การปนเปื้อนของโลหะในอาหารของมนุษย์ มีสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. จากธรรมชาติ คือ ในดิน น้ำ อากาศ พืชและสัตว์ ตามวงจรธรรมชาติ
2. จากของเสียทางอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นโรงงานผลิตสารเคมี ถลุงโลหะ หล่อหรือ ผสมโลหะ ฯลฯ โลหะที่ออกสู่สิ่งแวดล้อมจะมีทั้งเป็นก๊าซ ของเหลว และของแข็ง
3. จากกระบวนการผลิตอาหาร เช่น การสัมผัสระหว่างอาหารกับเครื่องจักรและอุปกรณ์ ระหว่างผลิต และโลหะจากภาชนะบรรจุอาหาร

โลหะบางชนิดมีความเป็นพิษแม้จะได้รับปริมาณน้อย บางชนิดเป็นโลหะที่ร่างกายต้องการเพื่อการเจริญเติบโต อย่างไรก็ตาม หากได้รับมากเกินไปก็ทำให้เกิดพิษได้ บางชนิดสะสมอยู่ในร่างกายได้นาน บางชนิดร่างกายจะขับถ่ายได้เร็วทำให้ยากที่จะแบ่งประเภทโลหะทุกชนิดได้อย่างชัดเจนว่าเป็นสารปนเปื้อนอาหารหรือไม่ โลหะที่สนใจกันทั่วไปและนักวิชาการหลายประเทศกำลังศึกษาด้านพิษวิทยา ได้แก่ ตะกั่วปรอท แคดเมียม ดีบุก สารหนู ทองแดง สังกะสี และเหล็ก

9.5 ตะกั่ว

ตะกั่วที่ปนเปื้อนอาหารนั้นมาจากอากาศร้อยละ 90 ไอเสียรถยนต์เป็นตัวแพร่กระจายที่สำคัญเนื่องจากการใส่สารประกอบตะกั่ว (lead tetraethylene) ในน้ำมันรถยนต์เพื่อกันเครื่องยนต์น็อค ดังนั้น พืชผักที่ปลูกใกล้ถนนจะมีโอกาสปนเปื้อนตะกั่วมาก แต่สามารถล้างขจัดออกได้ นอกจากนี้ อาจพบตะกั่วในดินบางแห่งมาก เช่น บริเวณใกล้โรงงานถลุงแร่ หรือโรงงานอุตสาหกรรม

อนึ่ง ในการผลิตกระป๋องบรรจุอาหาร ใช้แผ่นเหล็กเคลือบคินูมาเชื่อมต่อกันด้วยโลหะผสมตะกั่ว จึงมีโอกาที่ตะกั่วบริเวณตะเข็บกระป๋องด้านในจะละลายลงในอาหารได้ จากการตรวจพบตะกั่วในอาหารเกือบทุกประเภท 1 ใน 3 ของอาหารที่มีตะกั่วปนเปื้อนเป็นอาหารกระป๋อง เพื่อลดปัญหานี้จึงได้พัฒนาวิธีเชื่อมกระป๋องบรรจุอาหาร โดยใช้กระบวนการอิเล็กโทรนิคส์แทนวิธีเดิม

9.6 ไนเตรตและไนโตรซามีน

การปรุงอาหารบางชนิดจะเกิดสารไนโตรซามีนได้ โดยสารไนเตรตซึ่งอาจมีอยู่ในพืช (ดูดซึมจากปุ๋ยในดิน) หรือในเนื้อสัตว์ (ที่ใช้ไนเตรตเป็นวัตถุกันเสีย) เปลี่ยนสภาพเป็นสารไนไตรต์ แล้วทำปฏิกิริยากับสารโปรตีนที่มีตามธรรมชาติในเนื้อสัตว์ อาหารไทยที่พบไนโตรซามีนได้แก่ เนื้อเค็ม เนื้อสวรรค์ ปลาแห้ง

ไนโตรซามีนเป็นสารที่ก่อให้เกิดมะเร็งได้เช่นเดียวกับสารกลุ่มพีเอเอช หากได้รับติดต่อกันเป็นเวลานาน แต่ไม่หมายความว่าผู้ที่รับประทานอาหารตามที่กล่าวจะต้องเป็นมะเร็งทั้งหมด ทั้งนี้เพราะสารเหล่านี้จะปนเปื้อนอยู่ในปริมาณไม่สูงมากนัก ในน้ำลายและน้ำย่อยอาหารของมนุษย์ก็จะพบสารไนโตรซามีนเช่นกัน และในชีวิตประจำวันของมนุษย์จะไม่ได้รับประทานอาหารชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นประจำทุกมือทุกวัน

การจำกัดการใช้สารไนเตรตและไนไตรต์ในอาหาร ในปริมาณที่กำหนดและใช้เฉพาะกรณีที่ทำเป็นเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะลดการเกิดสารไนโตรซามีนในอาหารได้

9.7 สารปนเปื้อนในอาหาร

9.7.1 สารเร่งเนื้อแดง (ซาลูตามอล)

ในหมูเนื้อแดงตามท้องตลาด ผู้บริโภคมักชอบมากกับหมูที่เป็นเนื้อล้วนๆ มีมันติดน้อยๆ หรือไม่มีมันติดเลยและเพื่อสนองเจตนาธรรมณ์ของผู้ซื้อ ผู้เลี้ยงจึงใส่สารเคมีให้หมูกิน ซึ่งสารนี้มีชื่อว่า ซาลูตามอลที่โดยปกติจะเป็นยาสำคัญที่ใช้ในผู้ป่วยที่เป็นโรคหอบหืดเพื่อช่วยในการขยายหลอดลม อีกทั้งมีฤทธิ์ช่วยกระตุ้นการเต้นของหัวใจ ดังนั้นเมื่อมีการใช้สารนี้กับหมูจึงตกค้างมาถึงผู้บริโภคได้ สำหรับอาการของผู้ได้รับสารนี้เข้าไปจะมีผลข้างเคียงทำให้เกิดอาการปวดศีรษะ วิงเวียนศีรษะ มือสั่น กล้ามเนื้อกระตุก หัวใจเต้นเร็วผิดปกติ ภาวะจุกจิก และบางคนอาจมีอาการ คลื่นไส้ อาเจียน เป็นลมได้ ทั้งนี้จะเป็นอันตรายมากสำหรับผู้ที่เป็นโรคหัวใจ ความดัน

โลหิตสูง เบาหวาน และสตรีตั้งครรภ์ ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยจึงควรเลือกหมูที่มีชั้นมันหนาและเลือกหมูที่สีไม่แดงมาก

9.7.2 สารบอแรกซ์ (Borax)

สำหรับผงบอแรกซ์ที่มีสีขาวๆ นี้ อาจเรียกกันได้อีกหลายชื่อ ได้แก่ น้ำประสานทอง ผงกันบูด สารขาวดอก เฟงแซ หรือผงเนือนี้่ม ซึ่งสารบอแรกซ์มักใช้ในอุตสาหกรรมทำแก้ว เพื่อให้แก้วทนความร้อนหรือใช้เป็นสารประสานในการเชื่อมทอง และบางที่จะใช้เพื่อหยุดยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อราในแป้งทาตัว แต่แม่ค้าหัวใสบางคนกลับนำมาผสมในอาหารเพื่อให้อาหารมีความหยุ่นกรอบ คงรูปได้นาน และไม่บูดเสียง่ายซึ่งอาหารเหล่านี้ได้แก่ ผลไม้ดอง ไข่กรอก ลอดช่อง ทับทิมกรอบ หมูปด ลูกชิ้น ทอดมัน หมูสด เป็นต้น

ส่วนอาการเกิดพิษจะมี 2 แบบ คือ แบบเฉียบพลัน จะมีอาการปวดหัว คลื่นไส้ อาเจียน อูจจาระร่วง อ่อนเพลีย หงุดหงิดง่าย ผิวหนังอักเสบ ผมร่วง และแบบเรื้อรัง จะมีอาการอ่อนเพลีย หน้าตาบวม ผิวแห้ง เยื่อตาบวม ตับโตอักเสบ ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายจากสารบอแรกซ์ ก็ควรเลือกเนื้อหมูที่ไม่ผิดจากธรรมชาติ ไม่ซื้อหมูปดสำเร็จ และไม่กินอาหารที่มีลักษณะกรอบแข็ง หรืออยู่ได้นานจนผิดปกติ

9.7.3 สารฟอรัมาลิน

สารฟอรัมาลิน (Formalin) หรือน้ำยาที่ใช้ดองศพ นับว่าเป็นสารอันตรายที่แม่ค้าพ่อค้าบางคนนำเอามาราดอาหารสด เพื่อจะทำให้คงความสดใหม่อยู่ได้นาน และไม่บูดเน่าง่าย เช่น ผักสด ผลไม้สด อาหารทะเล หรือเนื้อสัตว์ ซึ่งเมื่อผู้บริโภคบริโภคประทานเข้าไปแล้วจะทำให้เกิดอาการปวดท้องอย่างรุนแรง อาเจียน ท้องเสีย หมดสติ และอาจทำให้ตายได้หากได้รับเข้าไปในร่างกายปริมาณมาก

9.7.4 สารกันบูด

สารกันบูด หรือสารกันรา นับว่าเป็นกรดที่มีอันตรายต่อร่างกายมาก ที่ผู้ผลิตอาหารบางรายนำมาใส่เพื่อเป็นสารกันเสียในอาหารแห้ง และเพื่อป้องกันเชื้อราเกิดขึ้น ซึ่งอาหารที่พบว่ามีสารนี้ เช่น น้ำผักดอง น้ำดองผลไม้ แหนม และ หมูยอ เป็นต้น โดยหากสารนี้เข้าสู่ร่างกายจะทำให้เข้าไปทำลายเซลล์ในร่างกายให้ตายได้ และหากกินเข้าไปมากๆ ก็จะทำลายเยื่อบุกระเพาะอาหารและลำไส้ เกิดเป็นแผล หรือเกิดความดันโลหิตต่ำจนช็อกได้ แต่หากรับประทานเข้าไปไม่มากแต่แพ้ ก็อาจมีอาการผื่นคันขึ้นตามตัว อาเจียน หูอื้อ และมีไข้

9.7.5 สารกันรา

สารกันรา หรือสารกันบูด เป็นกรดที่มีอันตรายต่อร่างกายมาก ซึ่งผู้ผลิตอาหารบางรายนำมาใส่เป็นสารกันเสียในอาหารแห้ง เพื่อป้องกันเชื้อราขึ้นอาหารที่มักพบว่ามีการ

กันรา ได้แก่ น้ำผักดอง น้ำดองผลไม้ แหนม หมูยอ เป็นต้น พิษของสารกันรา เมื่อกินเข้าไปจะทำลายเซลล์ในร่างกายให้ตาย หากกินเข้าไปมากๆ จะทำลายเยื่อบุกระเพาะอาหารและลำไส้ ทำให้เป็นแผลในกระเพาะอาหารและลำไส้ได้ ความดันโลหิตต่ำจนช็อกได้ หรือในบางรายที่กินเข้าไปไม่มากแต่แพ้ จะทำให้เป็นผื่นคันขึ้นตามตัว อาเจียน หูอื้อ มีไข้

9.7.6 สารฟอกขาว

สารฟอกขาว หรือผงซักฟองหรือ สาร โซเดียมไฮโดรซัลไฟต์ (Sodium Hydrosulfite) เป็นสารเคมีที่ใช้ฟอกเหวนแต่พ่อค้าแม่ค้าบางรายนำมาใช้ฟอกขาวในอาหารเพื่อให้อาหารมีสีขาวซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอาหารที่มักพบว่ามีการใช้สารฟอกขาว ได้แก่ ถั่วงอก จิงฝอย ยอดมะพร้าว กระท้อน หน่อไม้ดอง น้ำตาลมะพร้าว ทูเรียนกวน อันตรายของสารฟอกขาว เมื่อสัมผัสโดยตรงจะทำให้ผิวหนังอักเสบ เป็นผื่นแดง และถ้ากินเข้าไป จะทำให้เกิดอาการอักเสบในอวัยวะที่สัมผัสอาหาร เช่น ปาก ลำคอ กระเพาะอาหาร เกิดอาการปวดหลัง ปวดศีรษะ อาเจียน แน่นหน้าอก หายใจไม่สะดวก ความดันโลหิตลดลง และหากกินมากอาจเสียชีวิตได้

9.8 ผลต่อสุขภาพจากอาหาร

จากสถิติของสถาบันวิจัยมะเร็งแห่งโลกพบว่า มากกว่าร้อยละ 50 ของผู้ที่ป่วยเป็นมะเร็งเกิดจากพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ไม่ถูกต้อง ผู้บริโภคส่วนใหญ่มักขาดความเข้าใจ และไม่ได้ตระหนักถึงอันตรายของสารก่อมะเร็งที่อาจปนเปื้อนมาในอาหาร Better Health จึงรวบรวมประเภทของอาหารที่อาจก่อความเสี่ยงต่อการเกิดมะเร็งมาไว้ ดังนี้

9.8.1 อาหารแปรรูป และอาหารปรุงแต่ง

โดยทั่วไปแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากเนื้อสัตว์ เช่น เนื้อเค็ม กุนเชียง ไส้กรอก เบคอน มักจะมี "ดินประสี" ซึ่งมีชื่อทางเคมีว่า "โบดิสเซียมไนเตรต" เป็นส่วนประกอบในอาหาร เพราะสารดังกล่าวนี้จะช่วยคงสภาพให้เนื้อสัตว์มีสีแดงดูน่ารับประทานได้นานกว่าปกติ และมีคุณสมบัติเป็นสารกันบูดเช่นเดียวกับสารกันบูดประเภทไนไตรต์ และโซเดียมไนเตรต ซึ่งจะช่วยยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อแบคทีเรียที่มักเกิดในอาหารที่ได้รับการบรรจุอยู่ในภาชนะที่ปิดสนิท เช่น อาหารกระป๋อง

9.8.2 อาหารปนเปื้อนสารเคมีที่เป็นอันตราย

หลีกเลี่ยงอาหารที่ได้รับการแต่งสี กลิ่น รส ที่อาจเป็นอันตราย เช่น การใช้สีที่ไม่ใช่สีผสมอาหารอย่างสีข้อมผ้า หรือแม้กระทั่งการใช้สีผสมอาหารในปริมาณที่มากเกินไป รวมถึงอาหารที่อาจปนเปื้อนสารฆ่าแมลงและสารเคมีแปลกปลอมอื่นๆ ซึ่งจะสังเกตได้จากลักษณะของอาหารที่ผิดจากธรรมชาติไปมาก เช่น มีสีฉูดฉาดจัดจ้านผิดปกติ หรือพืชผักผลไม้ที่ไม่มีร่องรอยการกัดกินจากแมลงเลย เป็นต้น

9.8.3 อาหารที่มีเชื้อรา

เชื้อราที่ปนเปื้อนอยู่ในอาหารชนิดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพมากที่สุดคือเชื้อราที่ผลิตสาร อะฟลาท็อกซิน (Aflatoxin) ซึ่งเจริญเติบโตได้ดีในอาหารที่เป็นผลผลิตทางการเกษตร เช่น เมล็ดธัญพืช อย่างถั่ว หรือข้าวโพด รวมถึงพริกแห้ง หอม กระเทียม และอาหารจำพวกนมและขนมปัง ที่ถูกเก็บไว้นานจนเกินไป โดยเฉพาะในที่ที่อากาศร้อนและมีความชื้นสูง หากรับประทานเข้าไปจะก่อให้เกิดการสะสมของสารอะฟลาท็อกซินที่ตับ และอาจพัฒนาเป็นมะเร็งตับในที่สุด⁴⁷

10 หลักการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคของประเทศไทย

การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นเรื่องที่สำคัญและกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม และเนื่องจากปัจจุบันการเสนอขายสินค้าและบริการต่าง ๆ ต่อประชาชนนับวันแต่จะเพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบการธุรกิจการค้าและผู้ประกอบการธุรกิจโฆษณา ได้นำวิชาการในทางตลาดและทางการโฆษณามาใช้ในการส่งเสริมการขายสินค้าและบริการซึ่งการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ เพราะผู้บริโภคไม่อยู่ในฐานะที่ทราบภาวะตลาดและความจริงที่เกี่ยวกับคุณภาพและราคาของสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องทันทั่วทั้งที่ นอกจากนั้นในบางกรณีแม้จะมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โดยการกำหนดคุณภาพ และราคาของสินค้าหรือบริการอยู่แล้วก็ตาม แต่การที่ผู้บริโภคแต่ละรายจะไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบการธุรกิจการค้าหรือผู้ประกอบการโฆษณากลับเป็นการไม่คุ้มค่า และผู้บริโภคจำนวนมากไม่อยู่ในฐานะที่จะสละเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้ และในบางกรณีก็ไม่อาจจะยับยั้งหรือขยับยั้งการกระทำที่จะเกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภคได้ ควรมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเป็นการทั่วไป โดยกำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบการการค้า และผู้ประกอบการโฆษณาต่อผู้บริโภคเพื่อให้ความเป็นธรรมตามสมควรแก่ผู้บริโภค ตลอดจนจัดให้มีองค์กรของรับที่เหมาะสมเพื่อตรวจตรา ดูแลประสานงานการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่างๆ ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้นประเทศไทยจึงมีการบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ขึ้น⁴⁸ และต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกให้ความสำคัญของการคุ้มครองผู้บริโภค โดยบัญญัติถึงสิทธิของผู้บริโภคไว้ในมาตรา 57 ว่า "สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อม

⁴⁷ นิตยสารเพื่อสุขภาพ Better Health. <https://www.bumrungrad.com/th/health-blog/2552/cancer-prevention/are-you-eating-your-way-to-cancer> ออนไลน์เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562.

⁴⁸ เหตุผลในการตรา พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522.

ได้รับความคุ้มครองทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" เป็นเป็นการบัญญัติให้สิทธิของผู้บริโภคเป็นสิทธิในระดับรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และในปีพ.ศ. 2541 ก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ได้บัญญัติสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย 5 ประการ ดังนี้

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการโฆษณาหรือการแสดงฉลากตามความเป็นจริงและปราศจากพิษภัยแก่ผู้บริโภค รวมถึงตลอดถึงสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการอย่างถูกต้องและเพียงพอที่จะไม่หลงผิดในการซื้อสินค้าหรือรับบริการโดยไม่เป็นธรรม

2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าหรือรับบริการด้วยความสมัครใจของผู้บริโภคและปราศจากการชักจูงใจอันไม่เป็นธรรม

3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับสินค้าหรือบริการที่ปลอดภัยมีสภาพและคุณภาพได้มาตรฐานเหมาะสมแก่การใช้ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สิน ในกรณีใช้ตามคำแนะนำหรือระมัดระวังตามสภาพของสินค้าหรือบริการนั้นแล้ว

4. สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับข้อสัญญาโดยไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบธุรกิจ

5. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและชดเชยค่าเสียหายเมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคตามข้อ 1, 2, 3 และ 4 ดังกล่าว⁴⁹

10.1 นโยบายการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ

ในแผนพัฒนาพัฒนาสุขภาพแห่งชาติและแผนพัฒนางานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์ ต้องมีความเชื่อมโยงกัน ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ขององค์การสหประชาชาติด้วย กล่าวคือเป้าหมายที่คนไทยจึงมี หรือได้รับ 17 ประการจากการนำพาประชาชนของประเทศไทยสู่การเป็นเมืองไทยแข็งแรงภายในปี พ.ศ. 2560 มีดังต่อไปนี้

1. ความฉลาดทางสติปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (E.A.) เพิ่มขึ้นในระดับที่ต้องไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานสากล

2. การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอเพื่อสุขภาพทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ทุกชุมชน ทุกหน่วยงาน และสถานประกอบการ

⁴⁹ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541.

3. การศึกษาในระบบโรงเรียนไม่น้อยกว่า 12 ปี และมีโอกาสเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเกิดทักษะทางสุขภาพ (Health Skill) และทักษะการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม

4. ครอบครัวที่อบอุ่น เด็ก และผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว

5. อายุขัยเฉลี่ยยืนยาวขึ้นพร้อมสุขภาพที่แข็งแรง อัตราการป่วย และ สาเหตุการตายอันดับต้นๆ ลดน้อยลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคมะเร็ง โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง โรคไขข้ออักเสบ โรคในช่องปาก และโรคเบาหวาน

6. หลักประกันการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ได้มาตรฐาน

7. การบริโภคอาหารที่ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการและเพียงพอต่อความต้องการของร่างกายจากแหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัยพิษปนเปื้อน ตลาดสด ร้านอาหาร และแผงลอยจำหน่ายอาหารทุกแห่งได้มาตรฐานสุขอนามัย สถานที่ผลิตอาหารทุกแห่งผ่านหลักเกณฑ์วิธีการผลิตที่ดี (GMP)

8. การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบลดลง

9. อัตราการบาดเจ็บและตายด้วยอุบัติเหตุลดน้อยลง

10. อัตราการฆ่าตัวตาย ตลอดจนการป่วยด้วยโรคทางจิต ประสาทลดน้อยลง

11. ความปลอดภัยจากอาชญากรรมและความรุนแรงที่ก่อให้เกิดการประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย และจิตใจ และต่อทรัพย์สิน

12. อาชีพสัมมาชีพและมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุข

13. ที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะมีน้ำสะอาดเพื่ออุปโภคบริโภคเพียงพอและดำรงชีวิตใน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี

14. การลดละเลิกอบายมุขและสิ่งเสพติด

15. ความอาทรเกื้อกูลกัน รู้รัก สามัคคี

16. มีสติ และปัญญาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งรุนแรงต่างๆ ด้วยเหตุผลและด้วยสันติวิธี

17. ความยึดมั่นในหลักศาสนาธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม

แผนพัฒนาการคุ้มครองผู้บริโภค ประเด็นยุทธศาสตร์คุณภาพผลิตภัณฑ์มีเป้าประสงค์ที่ต้องการให้ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นต่อผลิตภัณฑ์สุขภาพที่หน่วยงานของรัฐรับรอง ดังนั้นจึงมีประเด็นที่เกี่ยวกับการควบคุมผลิตภัณฑ์สุขภาพให้มีคุณภาพมาตรฐานประสิทธิภาพและความปลอดภัย การควบคุมสถานประกอบการผลิตภัณฑ์สุขภาพมีคุณภาพมาตรฐานตามเกณฑ์

ที่กำหนด และผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นต่อผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐ (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2550)

10.2 นโยบายความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety) กระทรวงสาธารณสุข

อาหารเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งมีความสำคัญต่อสุขภาพของประชาชนและอาหารปลอดภัยที่ประชาชนบริโภคนั้นต้องปราศจากเชื้อโรคอาหารเป็นพิษหรือปนเปื้อนจากเชื้อโรคทางเดินอาหารและสารเคมี ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนได้บริโภคอาหารที่ปลอดภัยจึงต้องมีระบบการดูแลควบคุมและตรวจสอบคุณภาพความปลอดภัยอาหารที่ผลิตทุกขั้นตอนตลอดห่วงโซ่อาหาร (Food Chain) ตั้งแต่วัตถุดิบ (การเพาะปลูกเพาะเลี้ยง) การผลิต การแปรรูป การจัดจำหน่าย จนถึงผู้บริโภคอาหาร หรือที่กล่าวกันว่าจากฟาร์มสู่โต๊ะอาหาร (From Farm to Table) หรือจากฟาร์มสู่ช้อน (From Farm to Fork) ทั้งนี้มาตรฐานที่ใช้ในการควบคุมต้องมีความเท่าเทียมกับมาตรฐานสากล เช่น การใช้มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary : SPS) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์

1. ภารกิจหลัก

- (1) การควบคุมการนำเข้ายาเภสัชเคมีภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปวัตถุดิบในการผลิตอาหาร(ยกเว้นเนื้อสัตว์ปลาทูน่าและกุ้ง)
- (2) การขึ้นทะเบียนและการควบคุมการจำหน่ายยาเภสัชเคมีภัณฑ์เวชภัณฑ์
- (3) การอนุญาตประกอบการโรงงานแปรรูปอาหารการตรวจสอบควบคุมมาตรฐานและกระบวนการผลิตของโรงงานผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายในประเทศ
- (4) การตรวจสอบรับรองอาหารที่จำหน่ายในประเทศ
- (5) รับผิดชอบร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเปิดห้องปฏิบัติการเพื่อให้บริการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ส่งออก

2. ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

ด้านการพัฒนามาตรฐานกฎหมายให้เป็นสากล กำหนดให้เน้นการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเท่าเทียมกันระหว่างอาหารนำเข้าผลิตและส่งออก

ด้านความเข้มแข็งในการกำกับดูแลให้อาหารปลอดภัย สร้างความเข้มแข็งของการกำกับดูแลให้อาหารปลอดภัยอย่างครบวงจรตั้งแต่การควบคุมการนำเข้าการผลิตการจำหน่ายและการขนส่ง สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการมีคุณภาพได้มาตรฐาน

ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค อบรมรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคมีความรู้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องในการเลือกซื้อประกอบและบริโภคอาหารอย่างปลอดภัย

ด้านการพัฒนาบุคลากรและกระบวนการ ฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ สามารถพิจารณาตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพอาหารได้ตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สร้างแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เชื่อมโยงระบบข้อมูลสารสนเทศระหว่างหน่วยงานให้เกิดประสิทธิภาพ

ด้านการพัฒนาศักยภาพห้องปฏิบัติการ จัดหาครุภัณฑ์ที่จำเป็นในการตรวจวิเคราะห์ให้เพียงพอ

3. หน่วยงานรับผิดชอบ กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานร่วมรับผิดชอบ ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง (กรมศุลกากร) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค) สภาอุตสาหกรรม สภาหอการค้า สถาบันอาหาร⁵⁰

การควบคุมสถานที่จำหน่ายอาหาร

นโยบายควบคุมสถานที่จำหน่ายอาหารในแหล่งท่องเที่ยว มีดังนี้

1. ให้ราชการส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่รับผิดชอบดำเนินการควบคุมสถานที่จำหน่ายอาหารตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535

2. เพื่อให้สถานที่จำหน่ายอาหารได้มีการปรับปรุงการให้บริการอาหารที่สะอาดปลอดภัยอย่างต่อเนื่องและเป็นที่ยึดใจของนักท่องเที่ยว โดยกำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการตามโครงการ "อาหารดีสะอาดรสชาติอร่อย" (Clean Food Good Taste) ประสานกับการใช้กฎหมายสาธารณสุขในโครงการสุขภาพปลอดภัย ส่งเสริมการท่องเที่ยวสนับสนุนเศรษฐกิจไทย

การควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์สินค้าสุขภาพมีหลายชนิด ได้แก่ กลุ่มอาหาร ยา และเครื่องสำอางกรณีของการควบคุมอาหารเพื่อให้อาหารนั้นปลอดภัยในการบริโภค หรือเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 การขอขึ้นทะเบียนตำรับอาหาร (มาตรา 31) ต้องแจ้งรายการหรือรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ชื่ออาหาร
2. ชื่อและปริมาณของวัตถุดิบเป็นส่วนประกอบของอาหาร
3. ขนาดบรรจุ
4. ฉลาก

⁵⁰ http://pr.prd.go.th/Chaiyaphum/ewt_news.php?nid=11676 ออนไลน์เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562.

5. ชื่อผู้ผลิตและสถานที่ผลิต

6. ผลการตรวจวิเคราะห์อาหารจากส่วนราชการหรือสถาบันที่คณะกรรมการกำหนด

7. รายการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

อาหารที่ขึ้นทะเบียนตำรับอาหารไว้แล้ว หากพบว่าภายหลังอาหารนั้นมีรายละเอียดไม่ตรงตามตำรับอาหารที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ (มาตรา 39) หรือเป็นอาหารปลอม (มาตรา 27) หรือเป็นการที่ไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและไม่อาจแก้ไขตำรับอาหารได้ (มาตรา 38) ตำรับอาหารที่ขึ้นทะเบียนสามารถถูกเพิกถอนได้

บทที่ 3

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย

บทที่ 3 นี้จะเป็นการกล่าวถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนตามกฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวหลายฉบับ คือ กรณีของต่างประเทศเน้นศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา เรื่องกฎหมายความรับผิดชอบเกี่ยวกับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และกฎหมายการปรับปรุงความปลอดภัยด้านอาหารให้ทันสมัย (FSND) และบทบาทหน้าที่ขององค์กรที่กำกับดูแลและบังคับการตามมาตรการตามกฎหมาย (US FDA) ส่วนของประเทศไทยศึกษาความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กฎหมายอาหาร กฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับอาหารที่มีสารปนเปื้อน และองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย คือ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา โดยมุ่งเน้นให้เห็นมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดความรับผิดชอบและมาตรการในการเยียวยาความเสียหายจากการได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยกรณีอาหารที่มีสารปนเปื้อน

1. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของประเทศสหรัฐอเมริกา

การคุ้มครองผู้บริโภค โภคของประเทศสหรัฐอเมริกามีความตื่นตัวในเรื่องสิทธิของผู้บริโภคเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อรักษาผลประโยชน์และสิทธิเสรีภาพของประชาชนจึงเป็นสิทธิพื้นฐานสำคัญในการนำไปสู่การรวมตัวและมีการจัดตั้งองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลาย โดยจะแบ่งตามชนิดและประเภทของผู้บริโภคประกอบกับการจัดตั้งองค์กรในการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถทำได้ง่าย โดยมีหน่วยงานของรัฐบาลหรือองค์กรของรัฐบาลในระดับสหพันธรัฐและมลรัฐเป็นผู้จัดระเบียบกฎเกณฑ์โดยประเทศสหรัฐอเมริกามีประชาชนเป็นจำนวนมากแม้แต่ในมลรัฐเองก็มีพื้นที่ค่อนข้างกว้างขวางจึงมีผลทำให้หน่วยงานของรัฐบาลหรือองค์กรของรัฐบาลไม่อาจดูแลให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภคได้อย่างทั่วถึง ด้วยเหตุนี้จึงมีการรวมกลุ่มกันของประชาชนและจัดตั้งเป็นองค์กรในภาคเอกชนเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิของพลเมืองของตนเอง

โดยมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้รัฐบาลหาแนวทางในการพัฒนากฎหมายข้อบังคับต่างๆ ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ประกอบการด้วย ในระบบการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายที่ส่วนใหญ่เป็นกฎหมายที่คณะกรรมการว่าด้วยการค้าแห่งสหพันธรัฐเป็นผู้บังคับใช้และกำกับทำให้เป็นไปตามกฎหมายและมีบทบาทสำคัญในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคนอกเหนือจากความปลอดภัยเรื่องอาหารยาเครื่องสำอางและสินค้าบริโภคอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายเฉพาะซึ่งครอบคลุมสินค้าทุกชนิดทุกประเภทเพื่อความปลอดภัยมีคณะกรรมการว่าด้วยความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์เป็นผู้กำกับมาตรฐานเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในตลาดทั่วประเทศ⁵¹

กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ Product liability ถือเป็นกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดเนื่องจากเป็นกฎหมายความรับผิดในผลิตภัณฑ์ยุคใหม่ที่ถือว่าถือกำเนิดอย่างชัดเจนในประเทศสหรัฐอเมริกา Greenman v. Yuba Power Products Inc.⁵²

สาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์อยู่บนหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด strict liability ซึ่งหมายถึงผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้เสียหายในกรณีที่สินค้าที่ผลิตนั้นมีความไม่ปลอดภัยอันเนื่องมาจากการผลิตสินค้า การออกแบบสินค้า บรรจุภัณฑ์มีการเตือนผู้ใช้ไม่เพียงพอ

2. กฎหมายว่าด้วยความรับผิดในผลิตภัณฑ์อยู่บนหลัก res ipsa laquitur จึงทำให้ผู้เสียหายพิสูจน์เพียงแต่ว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยประการใดประการหนึ่งที่กล่าวมานั้น ซึ่งส่งผลให้ภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายลดลงเพราะไม่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามหลักกฎหมายละเมิดซึ่งมีภาระการพิสูจน์ที่มากกว่า

3. ศาลมีอำนาจในฐานะที่เป็นศาลในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีที่จะสั่งให้มีมาตรการเยียวยาโดยการสั่งให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษให้แก่ผู้เสียหายได้

⁵¹ สก๊อตต์ เดซ โพรริชต์ มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2553 หน้า 57-58.

⁵² Greenman v. Yuba Power Products Inc 59., Cal. 2d 57 (1963) อ้างถึงใน อรวรรณ ช่างเพชรผล ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเหตุที่ทำให้ผู้ประกอบการหลุดพ้นไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยศึกษากรณีการนำหลักสมรรถใจที่จะรับความเสี่ยงมาบังคับใช้ วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2555 หน้า 57-58.

ส่วนค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษนั้นกฎหมายของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้มีการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษได้ดังนี้

ผู้ผลิตสินค้านั้นรู้ว่าสินค้าของตนมีอันตรายและรู้วิธีที่จะลดความเป็นอันตรายให้ลดลงจนถึงระดับที่ยอมรับได้โดยทั่วไปและผู้ผลิตไม่ดำเนินการลดความเป็นอันตรายนั้นไม่เปิดเผยถึงอันตรายของสินค้าหรือภายหลังที่ได้พบสินค้ามีความบกพร่องผู้ผลิตไม่ดำเนินการใดๆ ที่เหมาะสม เช่น แจ้งให้ผู้ขายสินค้าและลูกค้าหรือผู้บริโภคได้ทราบถึงความบกพร่องดังกล่าวหรือยังคงดำเนินการผลิตสินค้านั้นต่อไปอีก⁵³

1.1 Product Liability Law

Product Liability Law เป็นเรื่องเกี่ยวกับสินค้าที่ผลิตแล้วมีความบกพร่อง (Defect) ในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสินค้าที่บกพร่อง (Defective Products) เพราะสินค้าบางอย่างแม้จะไม่บกพร่องก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายได้เพราะสภาพของสินค้านั้นเอง เช่น ยาฆ่าแมลง ซึ่งในต่างประเทศเรียกกฎหมายนี้ว่า Product Liability Law ดังนั้น “ความบกพร่อง” ของสินค้า หรือ “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” ตามกฎหมายนี้จึงมีลักษณะเฉพาะในบริบทของกฎหมายนี้

ความรับผิดชอบของผู้ผลิตและผู้ขายสินค้าตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกามีได้อิงอยู่กับทฤษฎีหนึ่งเพียงทฤษฎีเดียว โดยการเรียกร้องหรือฟ้องร้องให้รับผิดชอบดังกล่าวอาจจะอยู่บนฐานของทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งหรือหลายทฤษฎีประกอบกัน เช่น Express Warranty, Misrepresentation, Negligence หรือ Strict Liability ก็ได้ ในระยะหลังนี้ปัจเจกชนและหน่วยงานของรัฐได้ทำการฟ้องร้องผู้ผลิตและผู้ขายสินค้า เช่น กรณีของสถาบันที่มีสารตะกั่วเป็นส่วนผสม หรือยาฆ่าแมลงที่ปนเปื้อนลงไปใต้น้ำใต้ดิน โดยในปี ค.ศ. 1997 รัฐได้จัดทำ Restatement (Third) of Torts : Product Liability ขึ้นใช้ ดังนั้นการฟ้องร้องให้ผู้ผลิตและผู้ขายสินค้านั้นรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น ผู้เสียหายจึงอาจจะฟ้องร้องได้ทั้งตามกฎหมายสัญญาและกฎหมายละเมิดก็ได้

1.1.1 การฟ้องร้องตามหลักกฎหมายทั่วไป

1) การฟ้องร้องตามสัญญา

การฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามสัญญาอาศัยหลักในเรื่องของการประกันสินค้า (Warranty) ซึ่งมีทั้งการรับประกันโดยชัดแจ้ง (Express Warranty) และการรับประกันโดยปริยาย

⁵³สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา “บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่างพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ. ศ.”, เรื่องเสรีที่ 525/2550 หน้า 17.

(Implied Warranty) ในกรณีของรับประกัน โดยชัดแจ้งนั้น เป็นเรื่องและผู้ขายให้การรับประกันหรือกำหนดไว้ในข้อสัญญาเกี่ยวกับคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งของสินค้าไว้แล้วปรากฏว่าสินค้านั้นไม่มีคุณลักษณะตามที่ผู้ขายได้ให้การรับประกันไว้ ตามกฎหมายคอมมอนลอว์ของสหรัฐอเมริกา ผู้ซื้อจะต้องพิสูจน์ว่าตนได้เข้าทำสัญญาซื้อขายสินค้าดังกล่าวกับผู้ขายเพราะเชื่อถือในการรับประกันที่ผู้ขายได้ให้ไว้ ซึ่งต่อมาสหรัฐอเมริกาได้มีกฎหมายลายลักษณ์อักษร คือ Uniform Commercial Code เป็นสัญญาซื้อขายของประเทศสหรัฐอเมริกา⁵⁴ บัญญัติข้อสันนิษฐานให้เป็นผู้ซื้อว่า หากการรับประกันโดยชัดแจ้งเป็นส่วนหนึ่งของการเจรจาต่อรองในการทำสัญญาซื้อขาย ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ซื้อได้เข้าทำสัญญาเพราะเชื่อถือในการรับประกันโดยชัดแจ้งของผู้ขาย ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้ขายที่จะต้องนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าว ในกรณีของการรับประกันโดยปริยายหรือ Implied Warranty เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายกำหนดขึ้นว่าในกรณีที่ผู้ขายเป็นพ่อค้า (Merchant) สินค้าที่ขายนั้นจะต้องมีความเหมาะสมที่จะใช้งานตามปกติและจะต้องบรรจุอยู่ในภาชนะหรือหีบห่อที่เหมาะสมและติดฉลากให้ข้อมูลที่เพียงพอแก่ผู้ซื้อ และจะต้องมีคุณลักษณะตรงตามที่ระบุไว้ในฉลาก ดังนั้น ถ้าสินค้าไม่ตรงตามการรับประกันโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายแล้วผู้ขายก็ผิดสัญญา ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากการฟ้องร้องให้มีการรับผิดชอบตามสัญญา หลักกฎหมายทั่วไปก็คือว่า คู่สัญญาเท่านั้นที่จะมีสิทธิและหน้าที่ต่อกันหรือที่เรียกกันว่า Doctrine of Privity ดังนั้น ภายใต้หลักกฎหมายดังกล่าวผู้เสียหายที่จะเป็นโจทก์ฟ้องได้จะต้องเป็นคู่สัญญากับผู้ผลิตหรือผู้ขายเท่านั้น หลักกฎหมายนี้จึงเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองผู้เสียหายสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพราะผู้เสียหายจำนวนมากได้เป็นผู้ซื้อสินค้า

2) การฟ้องร้องให้รับผิดชอบละเมิดฐานประมาทเลินเล่อ (Negligence)

และบทบาทของ Doctrine of Privity

การฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมายละเมิด โดยอาศัยหลักกฎหมายเรื่องความประมาทเลินเล่อ (Negligence) ในสหรัฐอเมริกาในช่วงศตวรรษที่ 19 ก็อยู่บนพื้นฐานของ Doctrine of Privity เช่นเดียวกันกับการฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามสัญญา กล่าวคือ ผู้เสียหายจะเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ผลิตหรือผู้ขายที่ประมาทเลินเล่อได้ก็ต่อเมื่อผู้นั้นเป็นคู่สัญญากับตนเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะความคิดในเรื่องของหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวัง (Duty of Care) ในขณะนั้นมีความเห็นว่าจำเลยซึ่งเป็นผู้ผลิตหรือผู้ขายมีหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังต่อบุคคลที่เป็นคู่สัญญากับตนเท่านั้น ดังนั้นผู้ผลิตสินค้าด้วยความประมาทเลินเล่อและจำหน่ายสินค้านั้นเป็นทอดๆ ไปยังผู้ค้า

⁵⁴ ชันยพร ชินรักษา ปัญหาทางกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายทางแฟงและสัญญาซื้อขายทางพาณิชย์ วิทยานพนธ์ (น.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551 หน้า 11.

ปลีกจึงไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่สินค้านั้นก่อให้เกิดขึ้นผู้เสียหายที่ซื้อสินค้าไปจากผู้ค้าปลีก หรือบุคคลใดๆ ที่ตนไม่มีนิติสัมพันธ์ทางสัญญาด้วย ซึ่งทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความคุ้มครอง เพราะผู้ค้าปลีกแม้จะเป็นคู่สัญญากับผู้ซื้อที่ได้รับความเสียหาย แต่ผู้ค้าปลีกก็ไม่ได้ประมาณเงินต่อ ผู้ที่ประมาณเงินต่อคือ ผู้ผลิตสินค้า แต่เนื่องจากผู้เสียหายไม่ใช่คู่สัญญากับผู้ผลิต ผู้เสียหายฟ้องร้อง ผู้ผลิตไม่ได้ เพราะหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังของผู้ผลิต หรือ Duty of Care นั้นกฎหมายจำกัด ให้มีต่อเฉพาะคู่สัญญาตาม Doctrine of Privity เท่านั้น⁵⁵

บทบาทของ Doctrine of Privity ในการฟ้องร้องคดีให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดจากสินค้านั้นเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1842 ในประเทศอังกฤษ ในคดี Winterbottom v. Wright ซึ่งเป็นกรณีที่นาย Winterbottom คนขับรถม้าที่ใช้ขนส่งจดหมายของการไปรษณีย์ได้รับอันตรายแก่ร่างกายอย่างถาวร เมื่อรถม้าที่เขาขับอยู่นั้นพลิกคว่ำ รถม้าคันดังกล่าวผลิตโดย Wright ซึ่งได้รับสัญญาจากการไปรษณีย์ในขณะนั้นให้เป็นผู้จัดหารถม้าสำหรับการขนส่งจดหมาย กับการไปรษณีย์และบำรุงรักษาซ่อมแซมรถม้าเหล่านั้นให้อยู่ในสภาพที่ดี ต่อมาการไปรษณีย์ก็ได้ติดต่อ Atkinson เพื่อให้จัดหาม้าและคนขับรถม้าเพื่อทำการขนส่งจดหมาย Winterbottom เป็นผู้ ที่ Atkinson ว่าจ้างมาให้ทำการขับรถม้าตามสัญญาที่ Atkinson มีอยู่กับการไปรษณีย์ แม้ว่าจะไม่ใช่ คู่สัญญาในสัญญาระหว่างการไปรษณีย์กับ Wright แต่ Winterbottom ก็ให้คำแถลงว่า ด้วยเหตุที่มี สัญญาดังกล่าว เขารับประกันว่าจะดูแลรถม้าที่ตนขับให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย Winterbottom ได้กล่าว อ้างในคดีนี้ว่าเขามีสิทธิที่จะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจาก Wright เพราะเขาทำงาน โดยรู้ถึงการมีอยู่ ของสัญญา และเชื่อถือในสัญญาระหว่าง Wright กับการไปรษณีย์ ดังนั้น Wright จึงต้องรับผิดชอบต่อ เขาในความเสียหายที่เขาได้รับเนื่องจาก Wright งดเว้น ไม่ดูแลรถม้าตามสัญญา

1.1.2 การฟ้องคดีโดยนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้

ในปี ค.ศ. 1930 ถึง ค.ศ. 1960 นักวิชาการในสหรัฐอเมริกาได้ถกเถียงกันที่จะนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้ในคดีละเมิดเพื่อให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่มีความบกพร่องหรือไม่ปลอดภัย ความเห็นที่มีอิทธิพลมาก คือ ความเห็นของท่านผู้พิพากษา Roger Traynor ในศาลสูงสุดของรัฐแคลิฟอร์เนีย ในคดี Escola V. Coca Cola Bottling Co., of Fresno Gladys Escola พนักงานเสิร์ฟหญิงในภัตตาคารแห่งหนึ่งเป็น โจทก์ กล่าวว่าในขณะที่เธอกำลังเก็บขวดแก้วน้ำอัดลมโคคาโคล่าอยู่นั้น ขวดน้ำอัดลมขวดหนึ่งได้ ระเบิดใส่มือของเธอทำให้ได้รับบาดเจ็บสาหัสเป็นบาดแผลที่มีมือถิก 5 นิ้ว และแก้วได้บาดเส้นเลือด

⁵⁵ สัญญา ชมพูนแสง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจรับผิดชอบในความบกพร่อง ขำรุคของรถยนต์ใหม่ วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2555 หน้า 48.

เส้นประสาทนิ้วหัวแม่มือและฝ่ามือ โดยที่เธอยังกำส่วนบนของขวดที่มีฝาถูกปิดอยู่ในมือของเธอ แต่ส่วนล่างของขวดนั้นตกลงสู่พื้นแต่ไม่แตก ลูกจ้างของภัตตาคารได้มาทำการเก็บกวาดขวดที่แตกไปทิ้งภายในระยะเวลาอันสั้นหลังจากเกิดอุบัติเหตุ ดังนั้นขวดที่ระเบิดแตกจึงไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี แต่โจทก์ก็ได้บรรยายลักษณะของการแตกระเบิดและชิ้นส่วนของเศษขวดที่แตกและมีภาพโคอะแกรมแสดงลักษณะการแตกของขวดแก้วที่เกิดขึ้นต่อศาล พนักงานขับรถขนส่งโคคาโคล่าคนหนึ่งได้เบิกความเป็นพยานว่าเขาเคยเห็นขวดน้ำอัดลมของโคคาโคล่าระเบิดในโกดังเก็บสินค้า เมื่อเขาเข้าไปนำถังบรรจุขวดน้ำอัดลมออกจากโกดังเก็บสินค้า แต่เขาไม่รู้ว่าอะไรคือสาเหตุที่ทำให้ขวดน้ำอัดลมระเบิด คณะลูกขุนได้ตัดสินให้จำเลยจ่ายค่าเสียหายให้แก่โจทก์ โดยใช้หลัก *Res ipsa loquitur* (ข้อเท็จจริงย่อมบ่งชี้ในตัวเอง)⁵⁶

ศาลสูงสุดของแคลิฟอร์เนียพิพากษายืนตามศาลชั้นต้นว่า แม้ในขณะที่เกิดอุบัติเหตุจำเลยจะไม่อยู่ในสถานะเป็นผู้ควบคุมดูแลขวดน้ำอัดลมนั้นอยู่ แต่จำเลยก็อยู่ในสถานะควบคุมดูแลขวดน้ำอัดลมในขณะที่ทำการบรรจุน้ำอัดลมที่พิพาท พยานหลักฐานที่ปรากฏไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าการที่ขวดน้ำอัดลมพิพาทระเบิดแตกนั้นเนื่องมาจากสาเหตุอันเกิดขึ้นภายหลังที่จำเลยได้จัดส่งน้ำอัดลมให้แก่ทางภัตตาคารแล้วแต่สามารถอนุมานว่าขวดสำหรับบรรจุน้ำอัดลมแล้วก็จะไม่มีการระเบิดหากเคลื่อนย้ายด้วยความระมัดระวัง

ผู้พิพากษา Traynor ซึ่งอยู่ในองค์คณะและเห็นด้วยกับคำตัดสินดังกล่าวอธิบายว่าการพิสูจน์ว่าผู้ผลิตประมาทเลินเล่อนั้นทำได้ยากมากและเป็นภาระต่อผู้เสียหายอย่างยิ่ง การนำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้จะส่งผลให้ผู้ผลิตเกิดแรงจูงใจที่จะผลิตสินค้าที่ปลอดภัยออกสู่ท้องตลาด ผู้ผลิตเป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดที่จะป้องกันความเสียหาย หรือที่จะทำประกันภัยหรือกระจายภาระต้นทุนของความเสียหายไปในราคาสินค้า และผู้ผลิตคือคนที่ชักจูงให้ผู้บริโภคไว้วางใจและคาดหวังว่าสินค้าที่ผลิตและนำออกสู่ท้องตลาดนั้นมีความปลอดภัย ดังนั้นภาระจึงควรตกอยู่กับผู้ผลิต

ในที่สุด ในปี ค.ศ. 1963 ผู้พิพากษา Traynor ก็ได้เขียนคำตัดสินฝ่ายข้างมากในคดี *Greenman v. Yuba Power Products, Inc.* ศาลสูงสุดของรัฐแคลิฟอร์เนียได้ยกเลิกการฟ้องร้องให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่องหรือไม่ปลอดภัย โดยอาศัยกฎหมายสัญญา โดยศาลได้กล่าวว่า ความรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่องหรือไม่ปลอดภัย (Product Liability) นั้นเป็นความรับผิดโดยผลของกฎหมายไม่ใช่โดยผล

⁵⁶ <https://translate.google.com/translate?hl=th&sl=en&u=https://www.lexisnexis.com/lawschool/resources/p/casebrief-escola-v-coca-cola-bottling-co-of-fresno.aspx&prev=search> ออนไลน์เมื่อ 10 กันยายน 2562.

ของสัญญาตั้งแต่วันที่ตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1960 เป็นต้นมา ศาลของรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) มาใช้แทนหลักความรับผิดฐานประมาทเลินเล่อ (Negligence)

1.2 Restatement (Third) of Torts

ในปี ค.ศ. 1992 American Law Institute ได้เริ่มโครงการปรับปรุง Restatement of Torts โดยมี Professor James A. Henderson Jr. จาก Cornell University และ Professor Aeron D. Twerski จาก Brooklyn Law School เป็น Co-reporters ใช้เวลาในการดำเนินการประมาณห้าปี ผลงานที่เกิดขึ้น คือ Restatement (Third) of Torts: Product Liability (Restatement Third) ซึ่งมีความหนาถึง 386 หน้า โดยไม่เพียงแต่รวบรวมและสังเคราะห์แนวคำพิพากษาของศาลต่างๆ เกี่ยวกับคดี Product Liability ให้มีความชัดเจนขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถวางแนวทางใหม่ๆ สำหรับที่จะเดินไปข้างหน้าเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่ประเทศสหรัฐอเมริกากำลังประสบอยู่ด้วย Restatement Third นี้ได้รับความสนใจจากฝ่ายต่างๆ อย่างมากและแตกต่างกับ 402A ของ Restatement Second ที่วางหลักเรื่อง Strict Liability ไว้ในบทบัญญัติมาตราเดียวแต่ Restatement Third ได้บัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่บกพร่องหรือไม่ปลอดภัยไว้ถึง 21 มาตรา ครอบคลุมกรณีต่อไปนี้⁵⁷

1. ความรับผิดของผู้ขายหรือผู้จำหน่ายต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่อง
2. ประเภทของความบกพร่องของสินค้า
3. พยานหลักฐานแวดล้อมที่นำมาใช้เพื่ออนุมานว่าสินค้ามีความบกพร่อง
4. การปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษรว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้า (Product Safety Statutes and Regulations)
5. ความรับผิดของผู้ขายหรือผู้จำหน่ายชิ้นส่วนของสินค้า (Components) ต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ผลิตขึ้น โดยมีส่วนประกอบของชิ้นส่วนของสินค้านั้นรวมอยู่ด้วย
6. ความรับผิดของผู้ขายหรือผู้จำหน่ายสินค้าต่อความเสียหายที่เกิดจากยาที่ต้องมีใบสั่งแพทย์และเครื่องมือทางการแพทย์ที่มีความบกพร่อง (Defective prescription drug and medical device)

⁵⁷ ศักดา ธนิตกุล คำอธิบายและคำพิพากษาเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์วิญญูชน พ.ศ. 2553 หน้า 32-33.

7. ความรับผิดชอบของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์อาหารที่มีความบกพร่อง

8. ความรับผิดชอบของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าใช้แล้วที่มีความบกพร่อง (Defective used products)

9. ความรับผิดชอบของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายสินค้าต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ (Misrepresentation)

10. ความรับผิดชอบของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการไม่ห้คำเตือนภายหลังการขายสินค้า (Post-sale failure to warn)

11. ความรับผิดชอบของผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่ายต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการไม่เรียกคืนสินค้าภายหลังจากที่มีการขายสินค้าไปแล้ว (Post-sale failure to recall a product) ขายไปโดยผู้ที่ตนสืบสิทธิมา

12. ความรับผิดชอบของผู้สืบสิทธิต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่บกพร่องซึ่งได้ขายโดยผู้ที่ตนสืบสิทธิมา

13. ความรับผิดชอบของผู้สืบสิทธิต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความละเลยของผู้สืบสิทธิในการไม่ห้คำเตือนภายหลังจากการขายสินค้าไปแล้ว

14. การขายหรือการจัดจำหน่ายสินค้าซึ่งผลิตโดยผู้อื่นเสมือนหนึ่งเป็นสินค้าของตนเองกับความเสียหายที่เกิดขึ้น

15. หลักเกณฑ์ทั่วไปที่ใช้กับการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความบกพร่องของสินค้า

16. ความเสียหายที่เพิ่มมากขึ้นเนื่องจากสินค้าบกพร่อง

17. การจัดสรรความรับผิดชอบระหว่างผู้เสียหาย ผู้ขาย และผู้จัดจำหน่ายสินค้าบกพร่องและบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

18. การยกข้อความปฏิเสธความรับผิด การจำกัดความรับผิด การยกเว้นความรับผิด หรือข้อตกลงในสัญญาว่าไม่ต้องรับผิดเป็นข้อต่อสู้ต่อการเรียกร้องให้รับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่บุคคลอันเนื่องมาจากสินค้าบกพร่องหรือไม่ปลอดภัย

19. คำจำกัดความของ “สินค้า” (Product)

20. คำจำกัดความ “ผู้ขายหรือผู้จัดจำหน่าย”

21. คำจำกัดความ “ความเสียหายต่อบุคคลหรือทรัพย์สิน

1.2.1 หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดและคำพิพากษาสำคัญ

สินค้าไม่ปลอดภัยและก่อให้เกิดอุบัติเหตุขึ้น ความไม่ปลอดภัย (Defect) แยกออกได้ เป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต (Manufacturing defect)

ตัวอย่างคำพิพากษาสำคัญเกี่ยวกับสินค้าไม่ปลอดภัย เนื่องจากการผลิต และก่อให้เกิด อุบัติเหตุ มีดังนี้

(1) คดี Shoshone Coca-Cola Bottling Co. v. Dolinski

ก. ข้อเท็จจริง Leo Dolinski ซื้อเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลมชื่อ Squirt จากเครื่องขายสินค้าอัตโนมัติซึ่ง ตั้งอยู่ในสถานที่ทำงาน Dolinski ได้เปิดขวดและดื่มบางส่วนของ เครื่องดื่มในขวด และล้มป่วยภายหลังที่ดื่มทันที ภายหลังการตรวจสอบพบว่าในขวดเครื่องดื่มนั้นมี เศษเนื้อของหนูตายปนอยู่ Dolinski ได้ไปให้แพทย์ตรวจรักษาและรักษาแก้อาการอาเจียนมา รับประทาน Dolinski ได้รับความทุกข์ทรมานทางร่างกายและจิตใจ จากการดื่มน้ำเครื่องดื่มจากขวด ดังกล่าว และเมื่อเห็นขวดน้ำอัดลมจะมีอาการอยากอาเจียน Dolinski ได้ฟ้องบริษัท Shoshone โดย อ้างหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด ก่อนหน้าคดีนี้มลรัฐเนวาดาไม่ยอมรับหลักความรับผิดโดย เคร่งครัด แต่ศาลชั้นต้นในคดีนี้รับเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้ คณะลูกขุนตัดสิน ข้อเท็จจริงให้ โจทก์ชนะ จำเลย คือ บริษัท Shoshone อุทธรณ์⁵⁸

ข. ประเด็นกฎหมาย มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต (Manufacturing defect) ในขวดน้ำอัดลม Squirt ที่โจทก์ดื่มหรือไม่

ค. คำพิพากษาของศาลฎีกามลรัฐเนวาดา ผู้พิพากษา Thompson ตัดสิน ว่า นโยบายสาธารณะในคดีนี้ คือ บุคคลใดที่วางสินค้าประเภทขวดน้ำอัดลมในตลาดซึ่งมีสภาพไม่ ปลอดภัย สำหรับการบริโภคต้องรับผิดโดยเคร่งครัดต่อผู้ใช้ปลายทางที่ใช้สินค้านี้ดังกล่าวสำหรับความ เสียหายที่เกิดจากการใช้สินค้านั้น แม้ว่าผู้ขายจะได้ใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม แม้ว่าจำเลยจะต่อสู้ว่า สถานิติบัญญัติเท่านั้นที่มีอำนาจที่จะประกาศนโยบายสาธารณะข้างต้นได้ แต่ศาลเห็นว่า ในมลรัฐต่างๆ เกือบทั้งหมดศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่รับเอาหลักความรับผิดโดย เคร่งครัดมาปรับใช้โดยการตัดสินคดี⁵⁹

⁵⁸<https://oia.coj.go.th/th/file/get/file/201901317a539d426a50d57b73796cda577421c6104418.pdf> ออนไลน์เมื่อ 5 กันยายน 2562.

⁵⁹ศักดิ์ดา ธนิตกุล คำอธิบายและคำพิพากษาเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 45.

ในคดีนี้ จำเลยอ้างว่า โจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าตอนที่ขวดน้ำอัดลมดังกล่าวอยู่ในการครอบครองของจำเลยนั้น หนูได้อยู่ในขวดอยู่แล้ว แต่โจทก์ได้นำผู้เชี่ยวชาญด้านพิษวิทยา (Toxicologist) ซึ่งเป็นผู้ตรวจสอบขวดน้ำอัดลมและน้ำอัดลมที่เหลืออยู่ในขวดในวันที่โจทก์ดื่มน้ำอัดลมจากขวดดังกล่าว ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้เบิกความว่า “หนูได้ตายอยู่ในขวดนานมาแล้ว” และรอยคำๆ ที่ติดอยู่ที่ก้นขวดมีอยู่ก่อนที่น้ำอัดลมจะถูกบรรจุลงไปในขวด คณะลูกขุนจึงได้ตัดสินว่าสาเหตุของอุบัติเหตุเกิดจากจำเลย

ศาลฎีกาของมลรัฐเนวาดาได้รับเอาหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาปรับใช้กับจำเลย และพิพากษายืนตามศาลชั้นต้นว่ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต (A defect in manufacture)

(2) คดี Hagan v. Coca-Cola Bottling Co.

ก. ข้อเท็จจริง ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1992 Linda Hagan และน้องสาวชื่อ Barbara Parks ดื่มน้ำอัดลมบรรจุขวดยี่ห้อ Coca-Cola และเห็นว่ารสชาติเจือจาง Hagan จึงหยุดดื่มแล้วยกขวดขึ้นไปให้ถูกแสงสว่างและพบว่ามีถุงยางอนามัยอยู่ในขวดน้ำอัดลม ทั้งสองคนรู้สึกวิตกกังวล นอกจากนั้นแล้ว Hagan ยังรู้สึกสะอิดสะเอียน วันรุ่งขึ้นทั้งสองคนจึงได้ไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล และแพทย์ได้ฉีดยาให้ หลังจากนั้น 6 เดือน ทั้งสองได้ตรวจเลือดเพื่อดูว่าติดเชื้อไวรัสเอชไอวี (เชื้อไวรัสเอดส์) หรือไม่ แต่ผลเป็นลบ Hagan และ Park จึงได้นำคดีมาฟ้องบริษัท Coca-Cola Bottling เพื่อให้รับผิดชอบความเสียหายด้านจิตใจ (Emotional distress) บริษัท Coca-Cola Bottling ได้ทำการตรวจสอบขวดน้ำอัดลมและเบิกความต่อคณะลูกขุนว่าสิ่งที่อยู่ในขวด คือ รัศมี คณะลูกขุนตัดสินว่า คณะลูกขุนเชื่อว่าวัตถุที่อยู่ในขวด คือ ถุงยางอนามัยไม่ใช่ราดังที่จำเลยเบิกความ และตัดสินให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ทั้งสองเป็นจำนวนเงิน 75,000 เหรียญสหรัฐ ศาลอุทธรณ์กลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น Hagan และ Park ฎีกา

ข. ประเด็นกฎหมาย โจทก์สามารถฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนกรณีที่บริโภคสิ่งแปลกปลอมในสินค้าประเภทอาหาร แล้วเกิดความเสียหายด้านจิตใจ โดยที่โจทก์ไม่ได้รับความเสียหายต่อร่างกายเลยได้หรือไม่

ค. คำพิพากษาของศาลฎีกามลรัฐเนวาดา ผู้พิพากษาชื่อ Anstead ได้เขียนคำพิพากษา ซึ่งมีสาระสำคัญว่า ประชาชนโดยทั่วไปคุ้นเคยและเชื่อว่า สินค้าอาหารที่มีบรรจุภัณฑ์ห่อหุ้มมีความปลอดภัยที่จะใช้บริโภคได้ ผู้ผลิตสินค้าอาหารหรือผู้จำหน่ายปลีกอาหารสามารถคาดเห็นได้ว่าบุคคลย่อมล้มป่วยทางกายหรือทางจิตใจได้หากบริโภคสินค้าเข้าไปแล้วพบว่ามีสิ่งแปลกปลอม เช่น แมลงวัน สัตว์ประเภทหนู ปนอยู่ในอาหารที่ควรจะสะอาดปราศจากสิ่งแปลกปลอมนั้น ผู้ผลิตสินค้าหรือผู้ขายปลีกต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการบริโภค

อาหารนั้น การสังเกตเห็นว่ามีสิ่งแปลกปลอมเฉยๆ แต่ไม่ได้บริโภคกับการบริโภคเข้าไปเนื่องจากสังเกตไม่เห็นนั้นมีผลต่อความรับผิดชอบต่างกัน ศาลไม่ควรให้ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบอย่างไม่จำกัดต่อสินค้าที่ไม่สะอาดปลอดภัยทุกกรณี ผู้ผลิตสินค้าอาหารจะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อมีการบริโภคสินค้าอาหารนั้นเข้าไปจริงๆ เท่านั้น เช่น ในคดี Way v. Tampa Coca-Cola Bottling Co., 260 So. 2d 288 (Fla. 2d DCA 1972) โจทก์ดื่มน้ำอัดลมและต่อมาพบว่ามียาอยู่ในขวดน้ำอัดลม จึงเกิดอาการระคายเคืองและอาเจียน โจทก์นำคดีมาฟ้อง ศาลตัดสินว่าให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์ เนื่องจากหลักฐานในคดีได้แสดงให้เห็นว่า สิ่งแปลกปลอมในขวดเป็นสิ่งที่น่าขยะแขยงและน่าระคายเคือง และผู้ผลิตสามารถคาดเห็นได้ว่าหากมีสิ่งแปลกปลอมดังกล่าวปนอยู่ในขวดน้ำอัดลมและผู้บริโภคดื่มเข้าไปย่อมทำให้เกิดความระคายเคืองและทนทุกข์ทรมานทางจิตใจ การอาเจียนเป็นหลักฐานที่แสดงได้ว่าโจทก์มีความทุกข์ทรมานทางจิตใจจริง

ง. มาตรการเยียวยาตามคำพิพากษา ศาลฎีกาของมลรัฐเนวาดามีคำพิพากษาว่า โจทก์ ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า โจทก์ได้รับความเสียหายทางร่างกายเพื่อให้สามารถมีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทน เนื่องจากการทนทุกข์ทรมานทางจิตใจอันเกิดจากการดื่มเครื่องดื่มน้ำอัดลมที่มีวัตถุอื่นปลอมปนอยู่ซึ่งจำเลยเป็นผู้ผลิตนั้นเพียงพอแล้วที่ทำให้โจทก์มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนได้

ทั้งนี้ Section 402A ของ The Restatement (Third) of Torts ปี ค.ศ. 1997 ได้ให้ นิยามของความปลอดภัยในการผลิตไว้⁶⁰

2) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบ (Defect in design) ตัวอย่างคำพิพากษาสำคัญเกี่ยวกับความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการออกแบบมีดังนี้ คือ

(1) คดี Greenman v. Yuba Power Products, Inc. (1963)

คดีนี้เป็นคดีสำคัญและเป็นคดีที่ตัดสินโดยผู้พิพากษา Traynor ซึ่งในปี ค.ศ. 1963 ขณะที่ตัดสินคดีนี้ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานศาลอุทธรณ์ของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย

ก. ข้อเท็จจริง Mr. Greenman ได้รับของขวัญวันคริสต์มาสจากภรรยาเป็นเครื่องมือใช้ทำงานไม้ โดยเครื่องมือดังกล่าวทำงานได้หลายประการ เช่น เป็นเลื่อย เป็นเครื่องเจาะรูและเครื่องกลึงไม้ Mr. Greenman ได้ศึกษาคู่มือวิธีใช้เครื่องมือที่ติดมาอย่างละเอียดรอบคอบ วันหนึ่งขณะที่ Mr. Greenman กำลังใช้เครื่องมือดังกล่าวกลึงไม้ชิ้นหนึ่งอยู่ Mr. Greenman ได้รับบาดเจ็บสาหัส เนื่องจากไม้ชิ้นนั้น ได้หลุดออกมาและกระแทกเข้าที่หน้าผาก หนึ่งปีถัดมา

⁶⁰ “สินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการผลิต (A manufacturing defect) เมื่อสินค้า นั้นมีลักษณะไม่ตรงกับการออกแบบ แม้ว่าได้มีการใช้ความระมัดระวังอย่างเต็มที่ในการ ผลิตและการจัดกระจายสินค้าแล้วก็ตาม”

Mr.Greenman ได้นำคดีมาฟ้องบริษัท Yuba Power Products ซึ่งเป็นผู้ผลิตเครื่องมือดังกล่าวและร้านค้าปลีกซึ่งขายเครื่องมือชิ้นนั้นให้ภรรยาของตนในฐานะละเมิดคำรับรองคุณภาพสินค้าทางอ้อมและโดยตรง (Implied and express warranty) และประมาทเลินเล่อในกระบวนการพิจารณาคดีพยานหลักฐานได้แสดงให้เห็นปรากฏว่า การออกแบบเครื่องมือดังกล่าวและโครงสร้างของเครื่องมือมีปัญหาที่อาจนำไปสู่การเกิดอุบัติเหตุได้ คณะลูกขุนตัดสินว่าร้านค้าปลีกไม่ต้องรับผิดชอบแต่บริษัท Yuba Power ต้องรับผิดชอบ บริษัท Yuba อุตสาหกรรม

ข. ประเด็นกฎหมาย ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบโดยเคร่งครัดหรือไม่ ในกรณีที่สินค้าที่บริษัทตนผลิตแล้วนำออกวางจำหน่ายในท้องตลาดโดยคาดเห็นได้ว่าสินค้าจะถูกผู้ซื้อใช้โดยไม่ตรวจสอบว่าปลอดภัยหรือไม่ และภายหลังได้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุเนื่องจากเป็นสินค้าไม่ปลอดภัย

ค. คำพิพากษา ผู้พิพากษา Traynor ได้เขียนคำตัดสิน โดยมีเหตุผลประกอบซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ว่า ผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบในความเสียหายอย่างเคร่งครัดในกรณีที่สินค้าที่บริษัทผลิตแล้วนำออกวางจำหน่ายในท้องตลาดโดยทราบและผู้ซื้อจะไม่ตรวจสอบว่าสินค้าปลอดภัยหรือไม่ก่อน แต่จะใช้สินค้านั้นเลยและภายหลังได้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุทำให้เกิดความเสียหาย เนื่องจากเป็นสินค้าไม่ปลอดภัย การที่จำเลยต่อสู้ว่ามาตรา 1769 ของประมวลแพ่งกำหนดอายุความไว้ ดังนั้น โจทก์ จึงนำคดีมาฟ้องไม่ได้ ศาลเห็นว่า มาตรา 1769 ไม่นำมาใช้กับคดีที่ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อสินค้าซึ่งไม่มีนิติสัมพันธ์ระหว่างกัน คดีนี้ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายสัญญาว่าด้วยการรับประกันคุณภาพสินค้าโดยชัดแจ้ง (Express warranty) แต่เป็นคดีเกี่ยวกับความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดของผู้ผลิตสินค้าซึ่งเป็นกฎหมายละเมิด บริษัท Yuba Power ต้องรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดหากเครื่องมือดังกล่าวก่อให้เกิดความเสียหายและบริษัท Yuba Power เองก็ตระหนักได้ว่าเครื่องมือจะถูกนำไปใช้งานโดยไม่มีตรวจสอบว่าเครื่องมือชิ้นนั้นจะปลอดภัยหรือไม่ก่อนการนำไปใช้เจตนารมณ์ของกฎหมาย คือ ให้ผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้านั้นในท้องตลาดต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสินค้านั้น โจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ว่ามีการประกันคุณภาพสินค้า⁶¹หน้าที่พิสูจน์ของโจทก์คือ การพิสูจน์ว่าโจทก์ได้รับบาดเจ็บขณะที่ใช้เครื่องมือดังกล่าวเนื่องจากสินค้านี้มีความไม่ปลอดภัยแม้ว่าการใช้สินค้าของโจทก์เป็นการใช้งานตามปกติ แต่โจทก์ไม่ได้ตระหนักว่าสินค้านั้นไม่ปลอดภัย

(2) คดี Richard Grimshaw v. Ford Motor Company (1981)

⁶¹ศักดิ์ ธนิตกุล คำอธิบายและคำพิพากษาเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 48.

ก. ข้อเท็จจริง ภายหลังจากการเกิดวิกฤตน้ำมันครั้งที่สอง (ปี ค.ศ. 1979) บริษัทรถยนต์ของญี่ปุ่นได้พัฒนารถขนาดเล็ก ประหยัดน้ำมัน ราคาถูกขึ้นมา และได้ส่งรถยนต์ดังกล่าวเข้ามาจำหน่ายในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีบริษัทผลิตรถยนต์ใหญ่ที่สุดในโลกและเป็นตลาดรถยนต์ใหญ่ที่สุดในโลก รถยนต์ของบริษัทญี่ปุ่นได้รับความนิยมนจากผู้บริโภคชาวอเมริกันมาก เนื่องจากประหยัดน้ำมันและราคาถูก ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาสินค้าในตลาดระดับล่างขึ้นมาแข่งขันกับรถยนต์ญี่ปุ่นรุ่นประหยัดดังกล่าว ประธานของบริษัท Ford Motor Company จึงสั่งให้มีการผลิตรถยนต์รุ่นประหยัดในราคาต้นทุนการผลิตไม่เกิน 2,000 เหรียญสหรัฐ ฝ่ายการผลิตและฝ่ายออกแบบจึงได้มีการออกแบบให้ถังน้ำมันรถยนต์รุ่น Ford Pinto ให้ตั้งอยู่ก่อนมาทางท้ายรถแทนที่จะออกแบบให้ตั้งลึกเข้าไปในตัวถังมากขึ้น เพื่อประหยัดต้นทุนจำนวน 12.50 เหรียญสหรัฐต่อคัน เมื่อมีการทดสอบว่าถ้าเกิดเหตุอุบัติเหตุแล้วรถจะมีความปลอดภัยเพียงไร (Crash test) ปรากฏว่า หากรถถูกชนจากด้านหลังแล้วมีโอกาสดังน้ำมันจะยุบแล้วเกิดเพลิงไหม้คลอกคนขับและผู้โดยสารได้สูง แต่บริษัท Ford ก็ยังต้องการประหยัดต้นทุนในการผลิตรถ Ford Pinto เพื่อให้สามารถแข่งขันกับรถยนต์ที่นำเข้ามาจากประเทศญี่ปุ่นต่อไป ทำให้วิศวกรคนหนึ่งของบริษัท Ford ซึ่งทราบความจริง ไม่พอใจและไม่สบายใจกับนโยบายของบริษัทจึงได้ลาออกจากงานไป ต่อมาบริษัท Ford ได้วางจำหน่ายรถ Ford Pinto และมีผู้บริโภคชาวอเมริกันที่นิยมรถราคาประหยัดซื้อไปใช้จำนวนมากพอสมควร Mr. Richard Grimshaw ได้ซื้อรถ Ford Pinto ไปใช้ด้วย วันที่เกิดอุบัติเหตุ Mr. Grimshaw ได้ขับรถบนทางด่วนพร้อมกับลูกชายซึ่งนั่งข้างหน้า ขณะที่ขับอยู่เครื่องยนต์เกิดดับไปเฉยๆบนทางด่วน ขณะที่รถกำลังจอดเสียอยู่ได้มีคนเมาเหล้าขับรถมาชนด้านท้ายทำให้ถังน้ำมันยุบตัวและเกิดไฟไหม้รถจนทำให้ Mr. Grimshaw เสียชีวิตและลูกชายได้รับบาดเจ็บสาหัส ทายาท (ภรรยา) ของ Mr. Grimshaw ได้นำคดีมาฟ้องบริษัท Ford

ข. คำพิพากษาและเหตุผล ผู้พิพากษาชื่อ Tamura ได้พิจารณาข้ออ้างของจำเลย (บริษัท Ford) ว่า บุคคลที่ทำละเมิดและก่อให้เกิดความเสียหายในกรณีนี้ คือ คนเมาเหล้าที่ขับรถมาชนท้ายท้ายไม่ใช่บริษัท Ford และการที่จำเลยจะต้องรับผิดชอบในอุบัติเหตุในกรณีนี้ จำเลยต้องมีเจตนาชั่วร้าย (Malice) ที่จะทำร้าย Mr. Grimshaw ด้วย ซึ่งจำเลยไม่มี เนื่องจากจำเลยไม่สามารถจะระบุตัวผู้ที่จะถูกทำร้ายได้เลย ขณะที่จำเลยกำลังผลิตรถยนต์อยู่ ผู้พิพากษา Tamura ตัดสินว่าจำเลยมีเจตนาชั่วร้าย (Malice) เนื่องจากจำเลยไม่ได้คำนึงถึงชีวิตมนุษย์แต่คิดถึงประโยชน์ของบริษัทเท่านั้น เจตนาชั่วร้ายในกฎหมาย หมายถึง เจตนาที่มุ่งประสงค์ร้ายต่อบุคคลอื่น หรือการที่ไม่สนใจว่าจะมีโอกาสที่จะมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น ซึ่งในกรณีนี้จำเลยคิดถึงประโยชน์ของบริษัทโดยไม่สนใจว่าจะเกิดอุบัติเหตุขึ้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้ใช้สินค้าของจำเลย ดังนั้น จำเลยต้องรับผิดชอบต่อผลของการมีเจตนาชั่วร้ายดังกล่าว

ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่โจทก์และทายาท
ดังนี้

(ก) ค่าสินไหมทดแทนเพียงความเสียหายที่แท้จริง (Compensatory damages) จำนวน 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

(ข) ค่าสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษ (Punitive damages) จำนวน 125 ล้านดอลลาร์ สหรัฐฯ

(ค) ค่าสินไหมทดแทนให้กับทายาทจำนวน 550,000 เหรียญสหรัฐฯ

3) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากบรรจุภัณฑ์ (Defect in packaging)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้ผลิตสินค้ามีหน้าที่ที่จะต้องออกแบบและบรรจุสินค้าในบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัย โดยบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัย หมายความว่า บรรจุภัณฑ์ไม่ควรจะถูกเปิดแล้วปิดกลับโดยไม่มีร่องรอย (Tamperproof) หรือหากถูกเปิดผู้ใช้สามารถบอกได้อย่างง่ายดายว่าสินค้าถูกเปิด บริษัทผู้ผลิตยาโรคมิน่าที่เพิ่มเติมอีกคือ ต้องบรรจุยาโรคลงในบรรจุภัณฑ์ที่เด็กไม่สามารถเปิดได้ หากผู้ผลิตสินค้าไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ดังกล่าวมา ผู้ผลิตสินค้าและผู้ที่อยู่ในห่วงโซ่การจัดจำหน่ายสินค้าทั้งหมดต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยเคร่งครัด ในคดีดังต่อไปนี้ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาได้พิพากษาในประเด็นที่ว่า สินค้ามีความไม่ปลอดภัย เนื่องจากบรรจุภัณฑ์หรือไม่

(1) คดี *Elsroth v. Johnson & Johnson* (1988)²⁴

ก. ข้อเท็จจริง เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1986 นาง Harriet Notamicola ซื้อยาแก้ปวดชนิดแคปซูลยี่ห้อ Tylenol ชนิดออกฤทธิ์แรงพิเศษจำนวนหนึ่งขวดจากร้านค้าปลีก A&P ในเมือง Bronville มลรัฐ New York โดยยา Tylenol เป็นยาที่ผลิตโดยบริษัท McNeil Consumer Products Co. ภายใต้ชื่อของบริษัท Johnson & Johnson ต่อมานางสาว Diane Elsroth มาเยี่ยมและค้างที่บ้านเพื่อนชายชื่อ Michael ซึ่งเป็นลูกชายของนาง Notamicola เป็นระยะเวลาหนึ่งอาทิตย์ ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ Diane ได้บ่นว่าปวดศีรษะ Michael จึงเข้าไปในห้องครัวเปิดขวด Tylenol⁶² ดังกล่าวแล้วนำยาแก้ปวด 2 แคปซูลและน้ำหนึ่งแก้วมาให้เพื่อนสาว Diane กินยาแก้ปวดและเข้านอน วันรุ่งขึ้น Diane เสียชีวิต จากการชันสูตรศพพบว่าในแคปซูลของยาแก้ปวด Tylenol บรรจุสารหนู (Potassium cyanide) ที่มีปริมาณสูงที่จะทำให้คนตายได้ ตำรวจยังไม่สามารถสืบหาคนร้ายได้ แต่พยานหลักฐานแสดงให้เห็นว่าขวดยาได้ถูกเปิดภายหลังที่ยาขวดนี้ได้ถูกจัดจำหน่ายแล้ว

⁶² ศักดา ธนิตกุล คำอธิบายและคำพิพากษาเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 53.

(ตอนเกิดเหตุยาขวดนี้ไม่ได้อยู่ในครอบครองของผู้ผลิตแล้ว) โดยยาขวดนี้ถูกบุคคลที่สามซื้อไปเปิดบรรจุภัณฑ์เพื่อนำยาในบรรจุภัณฑ์ออกแล้วใส่สารหนูเข้าไปแทน ปิดบรรจุภัณฑ์อย่างแนบเนียนทำให้สังเกตได้ยากกว่าขวดเคยถูกเปิดแล้ว แล้วนำขวดยาดังกล่าวมาวางไว้ที่ชั้นวางของของร้านค้าปลีก A&P ต่อมา John Elstroth ผู้บริหารจัดการมรดกของ Diane ได้นำคดีนี้มาฟ้องบริษัท McNeil และร้านค้าปลีก A&P ให้รับผิดชอบโดยเคร่งครัดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจำนวน 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และค่าสินไหมทดแทนเชิงลงโทษจำนวน 92 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

ข. ประเด็นกฎหมาย ในคดีนี้มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากการบรรจุภัณฑ์ (Defect in packaging) ซึ่งเป็นฐานของความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดหรือไม่

ค. คำพิพากษา ผู้พิพากษา Goettel ได้เขียนคำพิพากษาสรุปได้ว่า ภายหลังจากที่คณะกรรมการอาหารและยาของประเทศสหรัฐอเมริกา (FDA) ได้ออกระเบียบเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ยาปี ค.ศ. 1982 จำเลยได้ปฏิบัติตามระเบียบโดยการจัดจำหน่ายสินค้ายา Tylenol โดยใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีลักษณะ ดังนี้ 1) ปิดกระดาษฟอยล์ที่ปากขวดอย่างแน่นสนิท 2) ใช้ระบบ “กดลง” ก่อนที่จะเปิดขวดได้ และ 3) ก่อปิดสนิท (โดยฝากล่องถูกปิดด้วยกาวอย่างสนิท หากถูกเปิดจะเป็นรอยเปิด) ซึ่งภายในกล่องจะมีสินค้าอยู่ข้างใน

จำเลยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัยและได้ข้อสรุปว่าบรรจุภัณฑ์ข้างต้นยังสามารถถูกเปิดได้โดยวิธีการที่แนบเนียนและแยบยลจนรอยเปิดนั้นบุคคลธรรมดาไม่สามารถสังเกตเห็นได้ ซึ่งพนักงานของบริษัทจำเลยได้แสดงความเห็นว่า บรรจุภัณฑ์นี้ไม่สามารถป้องกันการเปิดแล้วปิดอย่างแนบเนียนของอาชญากรมืออาชีพได้ ดังนั้น จำเลยจึงอยู่ในฐานะลำบาก แต่ในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการอาหารและยาได้แสดงความเห็นว่า การจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัยสมบูรณ์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำได้

จำเลยเองได้พยายามป้องกันการเปิดบรรจุภัณฑ์โดยได้มีการออกแบบที่เป็นทางเลือก อื่นๆ อีก 3 แบบ นอกเหนือจากการออกแบบที่กำหนดโดยคณะกรรมการอาหารและยาตามอนุบัญญัติว่าด้วยบรรจุภัณฑ์ปี ค.ศ. 1982 แล้ว ศาลเห็นว่าประเด็นนี้เป็นประเด็นกฎหมายซึ่งต้องวิเคราะห์โดยการนำหลักการวิเคราะห์แบบความเสี่ยง - ประโยชน์ (Risk-Utility Analysis) มาใช้พิจารณาประกอบการตัดสินใจ ศาลวิเคราะห์แล้วเห็นว่า บรรจุภัณฑ์ของจำเลยมิได้เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัย นอกเหนือจากเหตุผลนี้แล้ว ศาลเห็นว่า โจทก์ไม่สามารถแสดงหลักฐานให้ศาลเห็นว่ามิอะไรอีกที่จำเลยสามารถทำได้เพื่อทำให้บรรจุภัณฑ์นี้มีความปลอดภัยสูงขึ้นกว่า ระดับนี้ได้อีก ถ้าหากยังมีวิธีการบรรจุสินค้านี้ให้สามารถป้องกันการเปิดโดยประสงค์

ร้ายได้⁶³ โจทก์ก็ไม่ได้นำสืบให้ศาลเห็น ดังนั้นศาลเห็นว่า ข้อสมมติฐานที่สำคัญที่สุด คือ ไม่มีบรรจุภัณฑ์ใดที่อ้างได้ว่า สามารถป้องกันคนร้ายเปิดได้โดยเมื่อถูกเปิดแล้ว บุคคลทั่วไปสามารถสังเกตเห็นได้เสมอว่า สินค้าถูกเปิดแล้ว

ง. คำพิพากษา ศาลเห็นว่า ในกรณีนี้บรรจุภัณฑ์ไม่ได้มีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากบรรจุภัณฑ์ (A defect in packaging) ตามที่โจทก์ฟ้อง จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดต่อการเสียชีวิตของนางสาว Diane Elstroth

4) ความไม่ปลอดภัยเนื่องจากไม่มีคำเตือนหรือเตือนผู้ใช้ไม่เพียงพอ (Defect in warning, Failure to warn)

สินค้าบางชนิดเป็นสินค้าที่มีภัยอันตรายอยู่ในตัว (Inherently dangerous) และผู้ผลิตไม่สามารถผลิตให้สินค้าดังกล่าวปลอดภัยสูงขึ้นได้อีก โดยที่สินค้าดังกล่าวยังสามารถทำงานได้ตามเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น ยารักษาโรคที่มีประโยชน์มากบางชนิด ซึ่งย่อมมีผลข้างเคียงก่อให้เกิดภูมิแพ้และผลเสียอื่นๆแก่ผู้ใช้ เครื่องจักรและเครื่องใช้บางชนิดที่มีประโยชน์แต่มีชิ้นส่วนที่อาจก่ออันตรายได้ เนื่องจากเป็นชิ้นส่วนที่เคลื่อนไหวอยู่ในเครื่องจักร แต่หากถอดชิ้นส่วนที่อาจก่ออันตรายออกมาเครื่องจักรก็จะทำงานไม่ได้ ดังนั้น ผู้ผลิตหรือผู้ขายสินค้านั้นจึงมีหน้าที่ต้องเตือนผู้ใช้เกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้ การเตือนที่เหมาะสม ชัดเจนจะทำให้ผู้ผลิตสินค้าและบุคคลต่างๆ ที่อยู่ในห่วงโซ่ของการจัดกระจายสินค้าไม่ต้องรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดในความเสียหายที่เกิดขึ้น หากไม่มีการเตือนหรือเตือนไม่เพียงพอ กฎหมายจะถือว่าสินค้ามีความไม่ปลอดภัยเนื่องจากไม่เตือนหรือเตือนไม่เพียงพอ (Defect in warning หรือ Failure to warn) ซึ่งนำไปสู่ความรับผิดชอบโดยเคร่งครัด

1.3 ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษ (Punitive damages)

ค่าสินไหมในเชิงลงโทษ (Punitive damages) เป็นสถาบันทางกฎหมาย (Legal institution) ในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี เป็นสถาบันที่เริ่มต้นในประเทศอังกฤษ ต่อมาประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับสถาบันนี้เข้าไป ในปัจจุบัน ศาลในประเทศอังกฤษเองมีคำพิพากษาที่สั่งให้มีการจ่ายค่าสินไหมในเชิงลงโทษน้อยมาก ยกเว้นกรณีที่ร้ายแรงจริงๆ แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลมีคำพิพากษาให้มีการจ่ายค่าสินไหมในเชิงลงโทษค่อนข้างบ่อย นอกจากนั้นแล้ว การกำหนดจำนวนเงินค่าปรับในเชิงลงโทษจะเป็นการกำหนดโดยคณะลูกขุน (แม้ว่าศาลมีอำนาจจะปรับเปลี่ยนได้) โดยที่ค่าสินไหมในเชิงลงโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ได้มีเพดานว่าต้องไม่เกินกี่เท่าของความ

⁶³ ศักดา ธนิตกุล คำอธิบายและคำพิพากษาเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หน้า 54.

เสียหายที่แท้จริง ทำให้คณะลูกขุนกำหนดได้โดยการใช้อุบาย ซึ่งบางครั้งค่าสินไหมในเชิง
ลงโทษสูงถึง 60 เท่าของความเสียหายที่แท้จริง (ตัวอย่างเช่น ในคดี Richard Grimshaw v. Ford
Motor Company) ผลที่ตามมา คือ ได้เกิดวิกฤตในธุรกิจประกันวินาศภัย ในปี ค.ศ. 1985 เนื่องจาก
บริษัทประกันภัยไม่กล้ารับประกันความเสี่ยงในความรับผิดชอบในสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เนื่องจากค่า
สินไหมในเชิงลงโทษ

1.4 กฎหมายการปรับปรุงความปลอดภัยด้านอาหารให้ทันสมัยของประเทศสหรัฐอเมริกา (Food Safety Modernization Act : FSMA)

FDA Food Safety Modernization Act คือ กฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงความปลอดภัย
ด้านอาหารให้ทันสมัย (Food Safety Modernization Act : FSMA) มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ
เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2554 หลังจากประธานาธิบดีโอบามาลงนามรับรอง กฎหมายฉบับนี้มี
วัตถุประสงค์หลักเพื่อ ปฏิรูประบบการควบคุมความปลอดภัยด้านอาหาร โดยได้เปลี่ยนแปลงและ
เพิ่มเติมสาระสำคัญของกฎหมายความปลอดภัยด้านอาหารฉบับปัจจุบัน (The Federal Food Drug,
and the Cosmetic Act of 1938) อีกทั้งเพิ่มอำนาจให้แก่สำนักงานอาหารและยาหรือ US FDA (US
Food and Drug Administration) ในการบังคับใช้กฎระเบียบต่างๆ กับผู้ประกอบการ ควบคุม และ
ตรวจสอบกระบวนการผลิตสินค้าอาหารให้เข้มงวดมากขึ้น เพื่อเน้นให้การควบคุมเป็นมาตรการ
เชิงป้องกัน (preventive measure) แทนการตอบโต้ภายหลังเกิดปัญหา

เนื้อหาโดยสรุปของ FSMA ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการค้าสินค้าอาหาร

**บรรพที่ I – พัฒนาศามารถในการป้องกันปัญหาเรื่องความปลอดภัยของ
อาหาร มาตราที่ 101**

แก้ไขกฎหมาย Federal Food, Drug, and Cosmetic Act (FFDCA) เพื่อเพิ่มอำนาจ
ให้แก่ FDA ในการตรวจบันทึก (records) ที่เกี่ยวข้องกับอาหารที่รวมถึงการยอมให้มีการตรวจ
บันทึกอาหารที่ FDA มีเหตุผลสมควรที่จะเชื่อว่ามีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในลักษณะที่
คล้ายคลึงกับอาหารที่ถูกปนเปื้อนสกปรก และ บังคับให้แต่ละบุคคล (รวมถึงไร่นาและร้านอาหาร)
ผู้ซึ่งทำการผลิต จัดการ บรรจุ จัดส่ง รับ เก็บครอบครองไว้ หรือนำเข้าสินค้าอาหารต้องยินยอมให้
ตรวจบันทึกต่างๆ ถ้า FDA เชื่อว่ามีความเป็นไปได้ที่มีเหตุผลที่สมควรว่าการใช้หรือการเข้าถึง
อาหารเหล่านั้นจะก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพและอาจจะถึงชีวิตได้ ในภายหลัง

มาตราที่ 102

ให้อำนาจ FDA ในการระงับการจดทะเบียนโรงงานผลิตอาหาร (food facility registration) ถ้าอาหารที่ถูกผลิต ถูกจัดการ ถูกทำบรรจุภัณฑ์ หรือถูกเก็บไว้ โดยโรงงาน มี เหตุผลที่เชื่อได้ว่า มีความเป็นไปได้สูงที่จะก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพหรือต่อชีวิตของ มนุษย์หรือสัตว์

มาตราที่ 103

บังคับให้เจ้าของผู้ดำเนินการ หรือ ตัวแทนที่รับผิดชอบโรงงานผลิตสินค้าอาหาร ต้องประเมินความเสี่ยงที่อาจจะส่งผลกระทบต่ออาหาร ระบุและกำหนดการควบคุมที่เป็นการ ป้องกัน สอดส่องควบคุมปฏิบัติการของการควบคุมเหล่านี้ และ เก็บรักษาบันทึกของการสอดส่อง ควบคุมเหล่านี้ไว้ โรงงานผลิตที่ถูกกำหนดให้ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานอาหารที่เฉพาะเจาะจงลงไป จะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ระบุในมาตรานี้ โดยกำหนดให้ FDA ออกประกาศกฎระเบียบ ต่างๆ ที่เป็นการกำหนดมาตรฐานระดับต่ำสุดที่เป็นไปตามหลักการทางวิทยาศาสตร์สำหรับ จัดทำการ วิเคราะห์ความเสี่ยง การจดบันทึกความเสี่ยง การกำหนดการควบคุมที่เป็นการ ป้องกัน และการทำ บันทึกการกำหนดดังกล่าว ห้ามการดำเนินงานของ โรงงานผลิตที่ทำกรผลิต จัดการ บรรจุภัณฑ์ หรือเก็บสินค้าอาหารสำหรับขายในสหรัฐฯ ถ้าเจ้าของโรงงาน ผู้ดำเนินการ หรือตัวแทนที่มีหน้าที่ รับผิดชอบโรงงานนั้นๆ ไม่กระทำตามกฎระเบียบที่ระบุไว้ในมาตรานี้

มาตราที่ 104

กำหนดให้ FDA ทำการทบทวนและประเมินข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพและข้อมูลอื่นๆ ที่สัมพันธ์กับเรื่องนี้เพื่อตัดสินใจการปนเปื้อนสกปรกที่สำคัญที่เกิดขึ้นในอาหาร และจัดทำเอกสารที่เป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการปนเปื้อนที่เฉพาะจงและตั้งอยู่บน พื้นฐานหลักการทางวิทยาศาสตร์ และกฎระเบียบต่างๆ

มาตราที่ 105

จัดทำบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการผลิตที่ปลอดภัย รวมถึงกำหนดให้ FDA จัดทำ มาตรฐานที่อยู่บนพื้นฐานของหลักการทางวิทยาศาสตร์สำหรับการผลิตที่ ปลอดภัยและการเก็บ เกี่ยวพืชผักผลไม้ที่เป็นสินค้าเกษตร เพื่อลดความเสี่ยงที่ เป็นอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพหรือชีวิต ให้อยู่ในระดับที่ต่ำที่สุดและจัดพิมพ์การปฏิบัติที่ดีด้านการเกษตรและแนวทางสำหรับการผลิตและ การเก็บ เกี่ยวที่ปลอดภัยสำหรับผลิตผลทางการเกษตรที่เป็นผลิตผลสดแต่ละชนิด

มาตราที่ 106

กำหนดให้ FDA ประกาศกฎระเบียบต่างๆ ที่จะเป็นการป้องกันการปนเปื้อนใน อาหารที่เป็นความตั้งใจกระทำให้เกิดขึ้น

มาตราที่ 107

กำหนดให้ FDA ประเมินและเก็บค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบโรงงานผลิตอีกครั้งหนึ่ง (reinspection) การเรียกเก็บอาหาร (food recalls) โปรแกรมผู้นำเข้าที่มีคุณสมบัติครบถ้วนเป็นไปตามความสมัครใจ-voluntary qualified importer program และการตรวจสอบผู้นำเข้า นำบทบัญญัติเรื่องการรับรองการส่งออกมาประยุกต์ใช้กับอาหาร

มาตราที่ 108

กำหนดให้ US DA จัดทำและยื่นเสนอคณะกรรมการรัฐสภาที่เกี่ยวข้องและประกาศต่อ สาธารณชนเรื่อง National Agriculture and Food Defense Strategy (กลยุทธ์การป้องกัน อาหาร และเกษตรแห่งชาติ) ที่จะต้องรวมถึงแผนการจัดตั้งหัวข้อการวิจัยที่เกิดจากการประสานงานร่วมมือนับ และขบวนการที่จะบรรลุผลสำเร็จและการประเมินความก้าวหน้าที่มีมุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนด

มาตราที่ 109

กำหนดให้ Secretary of Homeland Security (DHS) จัดทำรายงานประจำปี เรื่องกิจกรรมของ Food and Agriculture Government Coordinating Council และ Food and Agriculture Sector Coordinating Council

มาตราที่ 110

กำหนดให้ FDA ยื่นเสนอรายงานนี้ต่อรัฐสภาสหรัฐฯ รายงานที่เป็นแบบครอบคลุมที่ระบุโปรแกรมและการปฏิบัติต่างๆ ที่ถูกกำหนด ขึ้นเพื่อส่งเสริมความปลอดภัยและเส้นทางอุปทานอาหารและเพื่อป้องกันการเกิดการเจ็บป่วย ที่มาจากอาหาร และความเสี่ยงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาหารที่สามารถจะระบุได้ ผ่านทาง กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน และ รายงานโปรแกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของอาหารและการปฏิบัติต่างๆ ที่เกิดขึ้น หลังจากการยื่นรายงานแบบครอบคลุมไปแล้ว โดยกำหนดให้ FDA และ USDA ยื่นแผนการวิจัยร่วมที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารและการป้องกันอาหารเสนอต่อรัฐสภา ทุกๆ 2 ปี

มาตราที่ 111

กำหนดให้ FDA ประกาศกฎระเบียบต่างๆ ในเรื่องการปฏิบัติด้านการขนส่งที่ถูก สุกลักษณะสำหรับการขนส่งสินค้าอาหาร

บรรพที่ II – การปรับปรุงความสามารถในการตรวจสอบและตอบสนองต่อปัญหาเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหาร

มาตราที่ 201

กำหนดให้ FDA จัดสรรทรัพยากรเพื่อใช้ในการตรวจสอบโรงงานและสินค้าอาหารที่มีการ นำเข้าสู่สหรัฐอเมริกา โดยพิจารณาจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเสี่ยงของสินค้าอาหารนั้นๆ

เพิ่มความถี่ในการตรวจสอบโรงงานผลิตอาหารทั้งหมดทุกโรงงาน และรายงานต่อรัฐสภาตามที่
เหมาะสมเป็นประจำทุกปีในเรื่องการตรวจสอบ โรงงานผลิตอาหารและอาหารนำเข้า

มาตราที่ 202

กำหนดให้ FDA ขอมริบองค์กรที่ให้การรับรองห้องปฏิบัติการต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถที่จะทำการทดสอบ และวิเคราะห์วิจัยผลิตภัณฑ์อาหาร จัดทำการจดทะเบียน
องค์กรที่ได้รับการรับรองและแจ้งให้สาธารณชนรับทราบ พัฒนามาตรฐานที่เป็นแบบอย่าง
องค์กรที่ทำหน้าที่รับรองจะบังคับให้ ห้องปฏิบัติการต่างๆ ปฏิบัติตาม ทำการประเมินองค์กรที่
ได้รับการรับรองเป็นช่วงเวลาและเรียกคืนการรับรอง องค์กรๆ ใดๆ ที่ไม่ปฏิบัติตามตอนนี้อง
กฎหมาย ระบุข้อกำหนดสำหรับการ ทดสอบที่บังคับให้กระทำให้รวมถึง

(1) การทดสอบที่กระทำโดยห้องปฏิบัติการของรัฐบาลกลางหรือห้องปฏิบัติการที่
ไม่ใช่ของรัฐบาลกลางที่ได้รับการรับรองแล้ว และ

(2) ผลลัพธ์ของการทดสอบในห้องปฏิบัติการดังกล่าวจะถูกส่ง โดยตรงไปยัง FDA
กำหนดให้ FDA ทำการทบทวนผลลัพธ์ต่างๆ ของการสุ่มตัวอย่าง การทดสอบที่จะนำไปสู่ขั้นตอน
หรือการออกประกาศเรียกเก็บอาหารในระดับ ท้องถิ่น เพื่อประเมินความจำเป็นสำหรับการเรียก
เก็บทั่วประเทศหรือ กิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎหมายหรือการลงโทษ และ
กำหนดให้ FDA รายงานต่อคณะกรรมการรัฐสภาที่เกี่ยวข้องถึง ความก้าวหน้าในการจัดตั้ง
เครือข่ายห้องปฏิบัติการที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์ นुकินด้านอาหารในระดับประเทศ

มาตราที่ 203

สั่งการให้หน่วยงาน Homeland Security เก็บรักษาข้อตกลงที่ซึ่งสมาชิกเครือข่าย
ห้องปฏิบัติการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะยอมรับวิธีการห้องทดลองที่เป็นพื้นฐานเพื่อที่จะอำนวยความสะดวก
สะดวกในการแบ่งปัน ความรู้และข้อมูล ระบุสื่อกลางที่ซึ่งสมาชิกแต่ละคนสามารถจะทำงานร่วมกัน
เพื่อให้บรรลุสูงสุดถึง การเตรียมพร้อมของห้องทดลองทั่วประเทศและจัดทำความสามารถที่เพิ่ม
มากขึ้น ในระหว่างเหตุการณ์ฉุกเฉิน และดำเนินการติดต่อประสานงานกันอยู่ตลอดเวลาและสร้าง
สัมพันธภาพที่จะสนับสนุนให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นและการตอบสนองที่เป็นการผสมผสาน
ของหลายฝ่าย ในระหว่างเหตุการณ์ฉุกเฉินกำหนดให้มีการจัดทำรายงานข้อกำหนดในเรื่องนี้

มาตราที่ 204

กำหนดให้ FDA ปรับปรุงการสืบสาวต้นตอของผลไม้และพืชผักที่เป็นสินค้าเกษตร
ดิบในกรณีที่เกิด เหตุการณ์ความเจ็บป่วยที่มาจากอาหาร ให้ดียิ่งขึ้น และจัดทำมาตรฐานสำหรับ
ชนิดของข้อมูล รูปแบบ และช่วงเวลา สำหรับบุคลากรที่จะ ยื่นเสนอบันทึกต่างๆ เพื่อช่วย FDA
ในการสืบสาวต้นตอ

มาตราที่ 205

กำหนดให้ FDA จัดตั้งโปรเจกต์ทดลองเพื่อทำการสำรวจและประเมินวิธีการสำหรับการสืบสาวต้นตอสินค้าอาหารที่ผ่านขบวนการผลิตแล้วได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่ FDA อาจจะสามารถได้อย่างรวดเร็วถึงต้นตอแหล่งที่มาของการเกิดเหตุที่เกี่ยวข้องกับอาหารที่ผ่าน การผลิตแล้วและผู้รับอาหารที่ถูกปนเปื้อนสกปรกนั้น

มาตราที่ 206

กำหนดให้ FDA ดำเนินการผ่าน Director of the Centers for Disease Control and Prevention (CDC) ในการขยายระบบการสอดส่องความเจ็บป่วยที่เกิดจากอาหาร เพื่อพัฒนาการเก็บรวบรวม การวิจัย การรายงาน และการใช้ประโยชน์ของข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ความเจ็บป่วยที่เกิดจากอาหาร โดยกำหนดให้ FDA พัฒนาและกำหนดกลยุทธ์ที่จะยกระดับและขยายความปลอดภัยของอาหารและความสามารถต่างๆ ในการป้องกันของมลรัฐและหน่วยงานท้องถิ่นต่างๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง รวมถึงการพัฒนาการตอบสนองและการควบคุมการเกิดขึ้นของความเจ็บป่วยที่มาจากอาหารและการทบทวนความสามารถของมลรัฐและท้องถิ่นและความจำเป็นสำหรับการขยายเพิ่มมากขึ้น ไม่ช้าไปกว่าหนึ่งปีหลังจากที่กฎหมายนี้มีผลบังคับใช้ มอบอำนาจอีกครั้งหนึ่งในการ จัดสรรเงินช่วยเหลือให้แก่มลรัฐและอินเดียแอนแดงเผ่าต่างๆ ในการขยายการเข้าร่วมในเครือข่ายที่จะเป็นการขยายการพยายามเรื่องความปลอดภัยของอาหารของรัฐบาลกลาง รัฐบาลมลรัฐ และท้องถิ่น รวมถึงการให้ค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งและรักษาไว้ซึ่งการสอดส่องดูแลเรื่องความปลอดภัยของอาหารความสามารถทางด้านเทคนิคและห้องปฏิบัติการที่จำเป็นสำหรับการเข้าร่วมดังกล่าว

มาตราที่ 207

ให้อำนาจ FDA จัดหาโอกาสให้แก่บุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเข้าระงับการกระจายสินค้าและเรียกเก็บสินค้าอาหารที่ปนเปื้อนหรือการปิดตลาดที่ไม่ถูกต้อง ถ้าการใช้หรือการเข้าถึงอาหาร เหล่านั้นจะก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงตามมาต่อสุขภาพและการเสียชีวิตของมนุษย์และสัตว์ สั่งให้บุคคลที่รับผิดชอบระงับการกระจายสินค้าโดยทันทีและจัดการประกาศแจ้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง ถ้าบุคคลที่รับผิดชอบไม่ทำการระงับการกระจายสินค้าหรือเรียกเก็บสินค้าอาหารเหล่านั้นด้วยความสมัครใจ สั่งให้มีการเรียกเก็บสินค้า ถ้า FDA ตัดสินแล้วว่าการเคลื่อนย้ายสินค้านั้นออกไปจากตลาดเป็นสิ่งจำเป็น แต่จะทำได้ต่อเมื่อหลังจากที่ได้ให้โอกาสในการยื่นอุทธรณ์แล้ว

มาตราที่ 208

แก้ไขเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการกักสินค้าอาหารที่เป็นของฝ่ายบริหาร (administrative detention) เพื่อยอมให้มีการกักสินค้านั้นได้ ก็ต่อเมื่อ FDA มีเหตุผลที่ทำให้เชื่อได้ว่าสินค้าอาหารดังกล่าวมีการปนเปื้อนหรือมีการปิดฉลากที่ไม่ถูกต้อง

มาตราที่ 209

กำหนดให้ Administration of the Environment Protection Agency (EPA) จัดหา การสนับสนุนและความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคแก่รัฐบาลมลรัฐ ท้องถิ่น และเผ่าต่างๆ ในการเตรียมการสำหรับการประเมิน การทำให้การปนเปื้อนหมดไป และการฟื้นฟูจากเหตุการณ์ ฉุกเฉิน ทางด้านการเกษตรหรืออาหาร

มาตราที่ 210

กำหนดให้ FDA จัดทำมาตรฐานและการฝึกอบรมฝ่ายบริหารและโปรแกรมการศึกษา สำหรับพนักงานของรัฐ ท้องถิ่น เขตปกครอง และเผ่าต่างๆ ที่เป็นเจ้าหน้าที่ด้านความปลอดภัย อาหารที่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบต่อกฎระเบียบต่างๆ และนโยบายต่างๆ ที่กฎหมายนี้จัดทำขึ้น โดยให้อำนาจและสนับสนุน FDA ในการจัดทำทดสอบ และสอบสวนเพื่อวัตถุประสงค์ในการ ตัดสินการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ในมาตราที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของ อาหารผ่านทาง เจ้าหน้าที่และลูกจ้างของหน่วยงานมลรัฐ ท้องถิ่น เขตปกครอง หรือเผ่าต่างๆ

มาตราที่ 211

ขยายโปรแกรมการให้เงินทุนแก่มลรัฐ เขตปกครอง และอินเดียแดงเผ่าต่างๆ เพื่อการ ตรวจสอบที่รวมถึงการให้เงินเพื่อฝึกอบรมมาตรฐานของ FDA ในการตรวจสอบ และ สอบสวนการผลิต การจัดการ การบรรจุภัณฑ์ การถือครอง การกระจายและการนำเข้าสินค้าอาหาร สร้างความสามารถของห้องปฏิบัติการความปลอดภัยของอาหาร สร้างโครงสร้างและความสามารถ ของโปรแกรมความปลอดภัยด้านอาหารและดำเนินการที่เหมาะสมในการป้องกันสุขภาพของ สาธารณชนเพื่อการตอบสนอง ต่อการเรียกเก็บสินค้าอาหารภายใต้ FFDCA

บรรพที่ III – การปรับปรุงความปลอดภัยของอาหารนำเข้า

มาตราที่ 301

กำหนดให้ผู้นำเข้าสหรัฐฯ ปฏิบัติตามในเรื่องของกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการรับรอง ผู้จัดหา ต่างชาติที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสี่ยง เพื่อรับรองว่าสินค้าอาหารนำเข้าได้ถูกผลิตโดย ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ ที่บังคับใช้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านความเสี่ยงที่มีใน อาหาร และมาตรฐานสำหรับการผลิตที่ปลอดภัยและไม่มีการปนเปื้อน หรือการปิดฉลากที่ไม่

ถูกต้อง กำหนดให้ FDA ออกแนวทางที่จะเป็นการช่วยเหลือผู้นำเข้าสหรัฐฯ ในการพัฒนาโปรแกรมการรับรองผู้จัดหาในต่างประเทศ

มาตราที่ 302

กำหนดให้ FDA จัดทำโปรแกรมเพื่อให้ได้มาซึ่งการอำนวยความสะดวกในการทบทวนและการนำเข้าอาหารที่มีการเสนอเพื่อการนำเข้า โดยผู้นำเข้าสหรัฐฯ ผู้ซึ่งได้ทำความตกลงโดยสมัครใจที่จะเข้าร่วมในโปรแกรมหดงกล่าว และออกเอกสารที่เป็นแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการเข้าร่วมและการปฏิบัติตาม กฎระเบียบต่างๆ ในโปรแกรมหดงกล่าว

มาตราที่ 303

กำหนดให้ปฏิเสธการนำเข้าสินค้าอาหารที่ไม่ผ่านตามข้อบ่งค้บต่างๆ สำหรับการรับรองหรือการรับประกันอื่นๆ ที่ว่าอาหารนั้นๆ เป็นไปตามข้อบ่งค้บของ FFDCA ที่เกี่ยวข้องให้อำนาจ FDA ในการบ่งค้บให้มีการรับรองหรือการรับประกันอื่นๆ ว่าสินค้าอาหารนั้นๆ มีการปฏิบัติตามกฎหมาย FFDCA ที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดให้ใช้เป็นเงื่อนไขในการอนุญาตให้นำ สินค้าอาหารเข้าประเทศสหรัฐอเมริกาได้

มาตราที่ 304

สั่งการให้ FDA ทำข้อบ่งค้บก่อนการนำเข้าสินค้าอาหาร – ให้มีการประกาศว่ามีประเทศใดบ้างที่ห้ามการนำเข้าสินค้านั้นๆ

มาตราที่ 305

กำหนดให้ FDA ตัดสินว่าประเทศหนึ่งๆ สามารถที่จะจัดหาหลักประกันที่สมเหตุสมผลได้ว่าอุปทานอาหารของประเทศนั้นๆ ได้ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อกำหนดด้านความปลอดภัยอาหารหรือปฏิบัติได้ดีกว่าอาหารที่ผลิต จัดการ บรรจุ หรือเก็บในประเทศสหรัฐอเมริกา

มาตราที่ 306

สั่งการให้ FDA ทำการพัฒนาแผนงานแบบครอบคลุมเพื่อที่จะเพิ่มความสามารถด้านเทคนิค วิทยาศาสตร์ และกฎระเบียบของรัฐบาล และอุตสาหกรรมอาหารของต่างชาติที่ผลิตอาหารและส่งเข้าสู่ตลาดสหรัฐอเมริกา

มาตราที่ 307

ให้อำนาจ FDA ในการจัดการและทำข้อตกลงกับรัฐบาลต่างชาติเพื่ออำนวยความสะดวกในการตรวจสอบโรงงานในต่างประเทศที่มีการจดทะเบียนไว้แล้ว และกำหนดให้ FDA นำทรัพยากรไปใช้ในการตรวจสอบโรงงาน ผู้จัดหาในต่างประเทศ และอาหารที่นำเข้าจากต่างชาติ เพื่อให้เป็นหลักประกันด้านความปลอดภัยและความมั่นคงของอุปทานอาหารของสหรัฐอเมริกา

รวมทั้งกำหนดให้อาหารถูกปฏิบัติหรือนำเข้าจากสหรัฐอเมริกา ถ้าการขอตรวจสอบโรงงานผลิตอาหารในต่างประเทศถูกปฏิบัติโดยเจ้าของโรงงาน ผู้ดำเนินการ หรือตัวแทนในต่างประเทศ

มาตราที่ 309

กำหนดให้ FDA จัดตั้งสำนักงานสาขา Food and Drug Administration (FDA) ในต่างประเทศเพื่อให้ความช่วยเหลือต่อองค์กรภาครัฐที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการจัดหาอาหารที่ปลอดภัยและผลิตภัณฑ์อื่นที่อยู่ในการควบคุมของ FDA ในประเทศต่างๆ เพื่อนำเข้าสู่สหรัฐอเมริกา

มาตราที่ 310

กำหนดให้ FDA พัฒนาและจัดทำกลยุทธ์ที่จะระบุและป้องกันการลักลอบนำอาหารเข้าสู่สหรัฐอเมริกาได้ดียิ่งขึ้น แจกหน่วยงาน DHS ภายในสิบวันหลังจากที่มีการระบุว่ามีการลักลอบนำเข้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อสุขภาพผู้บริโภคหรือชีวิตของมนุษย์หรือสัตว์ และกำหนดให้มีการออกข่าวเพื่อแจ้งเตือนผู้บริโภค และผู้ค้าเกี่ยวกับอันตรายที่ อาจเกิดขึ้นได้จากอาหารที่มีการลักลอบนำเข้า ถ้าเป็นไปตามข้อบังคับบางประการ ที่กำหนดไว้แล้ว

บรรพที่ IV – บทบัญญัติเบ็ดเตล็ด

มาตราที่ 401

ให้อำนาจในการจัดสรรงบประมาณของปี 2010-2014 สำหรับการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของ Center for Food and Applied Nutrition, The Center for Veterinary Medicine และกิจกรรมในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับ Office of Regulatory Affairs ของ FDA รวมทั้งสั่งการให้ FDA เพิ่มเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการในพื้นที่ (field officer) ของหน่วยงานข้างต้น

มาตราที่ 402

จัดทำการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสให้แก่ลูกจ้างของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการผลิต การจัดการ การบรรจุ การขนส่ง การจัดส่ง การรับ การเก็บ หรือการนำเข้าอาหาร ผู้ซึ่งให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำใดๆ ที่เป็นการฝ่าฝืน FFDCA

มาตราที่ 404

ประกาศแจ้งให้ทราบทั่วกันว่าในกฎหมายนี้ไม่มีอะไรที่ถูกจัดทำขึ้นในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับข้อตกลงที่กำหนดโดย World Trade Organization หรือข้อตกลงอื่นใด หรือ ข้อตกลงระหว่างประเทศที่ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ร่วมลงนามไปแล้ว

มาตราที่ 405

กำหนดให้ FDA ทำการแก้ไข Fish and Fisheries Products Hazards and Control Guidance ให้ทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

มาตราที่ 406

กำหนดให้ FDA ปฏิบัติงานโดยผ่าน Commissioner of Food and Drugs ที่เกี่ยวข้องกับ การขนส่งอาหารเพื่อการบริโภคในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งรวมถึงการตรวจสอบความจำเป็น แบบพิเศษในพื้นที่ชนบทหรือชายแดนไกลๆ ในด้านการจัดส่งสินค้าอาหารที่ปลอดภัย

Third-party auditor accreditation Program

มาตรา 307 บัญญัติให้ FDA วางระบบการให้การรับรองระบบงาน (Accreditation) ของหน่วยงานหรือองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจประเมินภายนอก (Third-party auditor) โดยให้ FDA วางระบบสำหรับการรับรองระบบงานหรือยอมรับหน่วยงานที่จะเป็นผู้ตรวจประเมิน ภายนอก ภายในเวลา 2 ปีหลังการออกกฎหมาย

หน้าที่ของผู้ตรวจประเมินภายนอก

ผู้ตรวจประเมินภายนอก จะเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้การรับรองยืนยันว่าสถานที่ ผลิตอาหารในต่างประเทศปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารของสหรัฐอเมริกา และออกใบรับรองกำกับกับการนำเข้าสินค้าอาหารรวมถึงทำหน้าที่อื่นๆ ผู้ตรวจประเมินภายนอกที่ ผ่านการรับรองระบบงานหรือตัวแทนตรวจประเมินของ ผู้ตรวจประเมินภายนอกดังกล่าว จะต้อง จัดทำรายงานการตรวจประเมินเมื่อมีการตรวจประเมินทุกครั้งในกรณีที่เป็นการตรวจประเมินตาม ระเบียบ (Regulatory audit) และผู้ตรวจประเมินต้องยื่นรายงานดังกล่าวให้ FDA ด้วย

กฎหมายกำหนดให้ในระหว่างที่ทำการตรวจประเมินนั้น ผู้ตรวจประเมินภายนอก ที่ผ่านการรับรองหรือตัวแทนของผู้ประเมินดังกล่าว จะต้องแจ้งให้ FDA ทราบ ทันทีหากพบ สถานการณ์ที่สามารถเป็นสาเหตุหรือส่งผลให้เกิดความเสี่ยงอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพของประชาชน หน่วยงานภาครัฐในต่างประเทศมีสิทธิ์ขอรับการรับรองระบบงานเพื่อให้มีฐานะเป็นหน่วยตรวจ ประเมินภายนอก (third-party auditors) ได้

นอกจากนี้กฎหมายยังบัญญัติให้ FDA ออกกฎ ระเบียบเสริมอื่นๆ เช่น ข้อกำหนด เรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ความเชื่อมโยงทางการเงิน และการตรวจประเมินโดยไม่แจ้งล่วงหน้า รวมถึงมาตรฐานการรับรองระบบงานต้นแบบ และข้อกำหนดเกี่ยวกับรายงานการ ตรวจประเมิน ตามระเบียบอีกด้วย

Voluntary Qualified Importer Program (VQIP)

มาตรา 302 ของกฎหมายบัญญัติให้ FDA ริเริ่มและดำเนิน โปรแกรมผู้นำเข้า มาตรฐานตามความสมัครใจ (Voluntary Qualified Importer Program : VQIP) ซึ่งเป็น โปรแกรม แบบสมัครใจและจะจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้เข้าร่วม โปรแกรมสำหรับใช้เป็นค่าบริหารจัดการ

ดำเนินงาน ซึ่งวัตถุประสงค์ของโปรแกรมดังกล่าว คือ เพื่อลดเวลาที่ใช้ในการนำอาหารเข้าสู่ประเทศสหรัฐอเมริกาของผู้นำเข้าที่ได้มาตรฐานและมีคุณสมบัติเหมาะสมซึ่ง FDA จะพิจารณาให้นำอาหารเข้าสู่สหรัฐอเมริกาได้อย่างรวดเร็ว สำหรับผู้นำเข้าที่เข้าร่วมโปรแกรม โดยผู้นำเข้าที่มีสิทธิ์และมีคุณสมบัติเข้าร่วมโปรแกรม VQIP นี้ได้จะต้องเป็นผู้นำเข้าที่ยื่นเสนอสินค้าอาหารที่จะนำเข้าจากสถานที่ผลิตหรือโรงงานในต่างประเทศที่ได้รับการรับรองจากผู้ตรวจประเมินภายนอกที่ผ่านการรับรองระบบงาน ทั้งนี้ FDA จะพิจารณาคุณสมบัติของผู้นำเข้าที่มีสิทธิ์เข้ามามีส่วนร่วมในโปรแกรม VQIP บนพื้นฐานของความเสี่ยง

การรับรองอาหารที่มีความเสี่ยงสูง (High-Risk Foods)

มาตรา 303 ของกฎหมายนี้บัญญัติให้ FDA มีอำนาจที่จะกำหนดเงื่อนไขว่าอาหารนำเข้าที่มีความเสี่ยงสูงต้องมีใบรับรองจากผู้ตรวจประเมินภายนอก (Third-party auditors) ที่เชื่อถือได้กำกับมาด้วย FDA จึงจะอนุญาตให้นำสินค้าอาหารเข้าสู่สหรัฐอเมริกาได้ โดยปัจจุบัน FDA อยู่ระหว่างการพิจารณาการให้นิยามและการจำแนกชนิดอาหารที่มีความเสี่ยงสูง

2. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนของประเทศไทย

2.1 ความรับผิดชอบต่อความเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.1.1 ความรับผิดชอบต่อความเสียหายตามสัญญา

กฎหมายว่าด้วยเรื่องซื้อขาย มาตรา 453 - 490 เป็นกฎหมายที่สามารถใช้บังคับการทำนิติกรรมซื้อขายระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น กล่าวคือ ผู้ขายต้องเป็นผู้ผลิตสินค้าหรือเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์สินค้าเองและทำการขายเองให้แก่ผู้ซื้อโดยตรง หากผู้ซื้อได้รับความเสียหายจากสินค้าแล้ว จึงจะใช้สิทธิฟ้องผู้ขายตามสัญญาซื้อขายที่มีอยู่ แต่ปัจจุบันการซื้อขายสินค้ามิได้กระทำกันแบบชั้นเดียวเช่นในอดีต มีการพัฒนารูปการซื้อขายเป็นหลายชั้นกว่าจะถึงมือผู้บริโภค ต้องผ่านกระบวนการจำหน่ายหลายทอด อีกทั้งผู้ขายสินค้าก็อาจไม่ใช่ผู้ผลิตสินค้า ดังนั้นบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องสัญญาจึงให้สิทธิผู้ซื้อฟ้องเรียกค่าเสียหายเฉพาะจากผู้ขายสินค้าที่จำหน่ายสินค้าให้แก่ผู้ซื้อเท่านั้น

สัญญาซื้อขายนั้น เป็นสัญญาที่ถูกนำมาใช้มากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับสัญญาอื่น การรับผิดชอบตามสัญญาอยู่บนหลักของความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาในกรณีที่มีการตกลงกัน อย่างชัดเจนระหว่างคู่สัญญา เช่น สัญญาซื้อขาย สัญญาเช่าทรัพย์สินสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งคู่สัญญาก็สามารถตกลงกัน ว่าหากเกิดความเสียหายขึ้นจากทรัพย์สินที่ซื้อขาย เช่า หรือเช่าซื้อนั้น จะรับผิดชอบ

อย่างไรเพียงใด ในสัญญาซื้อขาย หากเกิดความเสียหายขึ้นเพราะการผิดสัญญาผู้ซื้อก็สามารถฟ้องผู้ขายให้รับผิดชอบตามข้อสัญญาได้ถ้าหากสินค้าที่ซื้อขายโดยเฉพาะสินค้าที่มีราคาแพง โดยปกติมักมีการรับประกันความเสียหายความชำรุดบกพร่องของสินค้าไว้ด้วย ผู้ขายต้องรับผิดชอบเงื่อนไขที่ได้ระบุไว้ในสัญญารับประกันสินค้าแต่หาก ผู้ซื้อและผู้ขายไม่ได้มีการตกลงกันโดยชัดแจ้ง ความรับผิดชอบก็ย่อมเป็นไปตามกฎหมาย ก็คือ ผู้ซื้ออาจฟ้องผู้ขายให้รับผิดชอบในทรัพย์สินที่ซื้อขายชำรุดบกพร่องตามมาตรา 472 และ มาตรา 473 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นการรับผิดชอบโดยผลของกฎหมาย มาตรา 472 “ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด อัน เป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปรกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาที่ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ

1) ผู้ที่ต้องรับผิดชอบ มาตรา 472 กำหนดให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าอันเป็นทรัพย์สินที่ซื้อขาย เพราะเมื่อผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบสินค้าที่ขายให้แก่ผู้ซื้อ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 461) เพื่อผู้ซื้อจะได้ นำทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ตามความต้องการของผู้ซื้อผู้ขายจึงต้องส่งมอบทรัพย์สิน ความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่ซื้อไปอาจทำให้ผู้ซื้อไม่สามารถใช้สอยทรัพย์สินที่ซื้อมาได้สมกับที่ได้แสดงเจตนาเข้าทำสัญญา ผู้ขายต้องรับผิดชอบเมื่อสินค้าที่ขายชำรุดบกพร่องไม่ว่าผู้ขายจะรู้หรือไม่ว่ามีความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินที่ซื้อขายหรือไม่หรือแม้จะได้ตรวจตราดีแล้วก็ตาม เพราะมาตรา 472 วรรคสอง บัญญัติว่า “ความที่กล่าวมานี้ย่อมใช้ได้ ทั้งที่ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ ว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่” ผู้ขายจึงต้องรับผิดชอบค่านิ่งว่าผู้ขายจะได้คาดเห็นหรือประมาณเลือนเลื่อหรือไม่ และผู้ขายต้องรับผิดชอบสำหรับความชำรุดบกพร่องที่ไม่เห็นประจักษ์แม้ผู้ขายจะได้ใช้วามระมัดระวังตรวจตราแล้ว ก็ยังไม่สามารถจะทราบถึงความชำรุดบกพร่องนั้นด้วย อีกทั้งแม้ผู้ขายจะได้ขายสินค้าโดยสุจริตไม่รู้ถึงความบกพร่องนั้น ความรับผิดชอบของผู้ขายในความชำรุดบกพร่องนั้นจึงเป็นความรับผิดชอบที่ไม่คำนึงถึงความผิดของผู้ขาย ดังนั้นในการฟ้องร้องเพื่อให้ผู้ขายรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินที่ขายผู้ซื้อจึงไม่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ขายได้รู้ถึงความบกพร่องในสินค้านั้น ผู้ซื้อ มีภาระการพิสูจน์เพียง 3 ประการคือ

ก. มีสัญญาซื้อขายสินค้านั้นระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อและ

ข. สินค้ามีความบกพร่องตามที่กฎหมายกำหนดไว้โดยใดอย่างหนึ่งใน

3 กรณีที่กล่าวข้างต้น คือ

ความชำรุดบกพร่องที่เป็นเหตุให้เสื่อมราคา

ความชำรุดบกพร่องที่เป็นเหตุให้เสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันจะมุ่งใช้เป็นปกติหรือ

ความบกพร่องเป็นเหตุให้เสื่อม ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาและ

ก. ผู้ซื้อได้รับความเสียหาย ถ้าผู้ซื้อได้รับความเสียหายอย่างใดสืบเนื่อง จากความบกพร่องนั้นพิสูจน์ได้

2) ความหมายของความชำรุดบกพร่อง ความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบต้องเป็นความบกพร่องตามที่ กฎหมายบัญญัติไว้ในตอนท้ายของมาตรา 472 วรรคหนึ่ง มาตรา 472 วรรคหนึ่ง “...ชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นเหตุให้ เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาที่ดี” ความชำรุดบกพร่องที่ผู้ขายรับผิดชอบต้องรับผิดชอบตามมาตรา 472 วรรคหนึ่ง มี 3 กรณีเท่านั้น คือ

ก. ความชำรุดบกพร่องเป็นเหตุให้เสื่อมราคา ส่วนความบกพร่องที่ นอกเหนือไปจากความบกพร่อง 3 ประการที่มาตรา 472 กำหนดวรรคหนึ่งก็ไม่ถือว่าเป็นความ บกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบ นอกจากนั้นความบกพร่องที่กฎหมายกำหนดต้องถึงขนาด

มาตรา 473 ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องในกรณี ดังต่อไปนี้

1. ผู้ซื้อได้รู้ หรือควรจะรู้เช่นนั้น ว่าทรัพย์สินมีความชำรุดบกพร่อง (ผู้ซื้อต้องระวัง) ถือเป็นกรณีที่ผู้ซื้อเมื่อก่อนจะรับมอบทรัพย์สินต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ให้ดี ก่อน โดยเฉพาะที่ความบกพร่องเป็นประจักษ์⁶⁴

2. ความชำรุดบกพร่องเห็นเป็นประจักษ์ในเวลาที่ยื่นมอบ แต่ผู้ซื้อ รับเอาไว้โดยมิได้อิดเอื้อน (หลักกฎหมายปิดปาก)

3. เป็นการซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด

ขอบเขตของความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบของผู้ขายเพื่อความชำรุด บกพร่องของทรัพย์สินที่ขายจะมีเพียงใดอย่างไรนั้น มาตรา 472 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรง จึงต้องใช้กฎหมายลักษณะหนี้ตามมาตรา 222 มาปรับใช้ มาตรา 222 การ เรียกเอาค่าเสียหายนั้นได้แก่เรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่ การไม่ชำระหนี้ นั้น เจ้าหนี้จะเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ แม้กระทั่งเพื่อความเสียหาย อันเกิดแต่ พฤติการณ์พิเศษ หากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือควรจะ ได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้น ล่วงหน้าก่อนแล้ว ตามบทบัญญัติในมาตรา 222 วรรคหนึ่งนั้น ความรับผิดชอบของผู้ขายจึงมีดังนี้

⁶⁴ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้, พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2556, น.203.

ซ่อมแซมทรัพย์สินหรือจัดหาทรัพย์สินใหม่แก่ผู้ซื้อผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง ผู้ขายมีหน้าที่ซ่อมแซมทรัพย์สินนั้น โดยผู้ขายเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเองหรือหากซ่อมแซมไม่ได้ผู้ขายต้องจัดหาทรัพย์สินใหม่ให้ที่เป็นชนิด ประเภท ปริมาณอย่างเดิม

2.1.2 ความรับผิดชอบต่อความเสียหายกรณีละเมิด

กฎหมายว่าด้วยเรื่องละเมิด มาตรา 420 - 448 เป็นกฎหมายที่สามารถใช้เป็นหลักกฎหมายในการฟ้องผู้ผลิตสินค้าหรือผู้นำเข้าสินค้า ให้ร่วมรับผิดชอบกับผู้ขายได้ก็ตาม แต่ก็เป็นการของผู้ซื้อสินค้าที่จะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่า ผู้ผลิตสินค้าหรือผู้นำเข้ากระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้สินค้าก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค หรือผู้เสียหายอย่างไร ซึ่งเป็นไปตามหลักความรับผิดชอบเมื่อมีความผิด (Fault Theory) จึงเป็นการยากที่ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคจะพิสูจน์ได้ เนื่องจากในปัจจุบันกระบวนการผลิตสินค้ามีความซับซ้อนมีการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีต่างๆ สูงขึ้น ทั้งเป็นการยากที่จะตรวจพบว่าสินค้าใดเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย⁶⁵

2.2 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พ.ศ.2551

ประเทศไทยได้ตรากฎหมายที่เป็นกฎหมายเฉพาะอันเกิดจากความพยายามผลักดันให้มีกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายสากลที่เกี่ยวกับเรื่องของการคุ้มครองผู้บริโภคด้านความปลอดภัยในการบริโภคสินค้าหรือบริการที่มีการเรียกว่า product Liability ซึ่งกฎหมายนั้นก็คือพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีการประกาศใช้เป็นกฎหมายในราชกิจจานุเบกษาลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551⁶⁶ และมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 1 ปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ดังนั้นกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จึงมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2552 เป็นต้นมา

พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายที่กำหนดความรับผิดทางแพ่งของผู้ประกอบการต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น โดยความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากความบกพร่องในการผลิต การออกแบบหรือความบกพร่องในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าเป็นกฎหมายที่มีสาระสำคัญดังนี้

⁶⁵ สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย, คำอธิบายพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหภาพนักกฎหมาย, 2552, หน้า 3-4.

⁶⁶ ราชกิจจานุเบกษาเล่ม 125 ตอนที่ 36 ก.

ความเป็นมาของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

แนวความคิดในเรื่องของมาตรการการคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทยได้มีการพัฒนาโดยตลอดโดยจุดเริ่มต้นนั้นมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 โดยพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นี้เกิดจากการที่สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมได้มีการศึกษาถึงการมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคและเป็นการป้องกันในเรื่องของการที่ผู้ประกอบการผลิตข้าวหรือมีการจำหน่ายสินค้าที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค อันเนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจที่มีการเปิดเสรีทางการค้ามากขึ้นทำให้มีการนำเข้าสินค้าได้สะดวกมากยิ่งขึ้นและปัญหาที่หน่วยงานภาครัฐไม่อาจช่วยเหลือในเรื่องของความปลอดภัยในสินค้าได้อย่างเต็มที่เพราะต้องเคารพกติกาในเรื่องของการเปิดการค้าเสรีด้วย โดยตั้งคณะทำงานขึ้นพิจารณากร่างกฎหมายและนำหลักเกณฑ์มาจาก EC Directive ของสหภาพยุโรปและได้มีการส่งมอบให้สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อพิจารณาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวสำนักงานคณะกฤษฎีกาตรวจพิจารณาโดยมีผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคผู้แทนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ผู้แทนกระทรวงพาณิชย์ผู้แทนกระทรวงอุตสาหกรรมผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการอาหารยาพุดแทนสำนักงานศาลยุติธรรมและผู้แทนสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้ชี้แจงให้ข้อเท็จจริงเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายฉบับดังกล่าวด้วย⁶⁷

2.2.1 บทนิยามและการให้ความหมาย “สินค้า” ที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

มาตรา 4

“สินค้า” หมายความว่า สัหาริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายรวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึง กระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง⁶⁸

⁶⁷ อรรถพร ช่างเพชรผล ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเหตุที่ทำให้ผู้ประกอบการหลุดพ้นไม่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยศึกษากรณีการนำหลักสมรรถใจที่จะรับความเสี่ยงมาบังคับใช้วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2555 หน้า 51.

⁶⁸ กฎกระทรวงกำหนดให้ผลิตผลเกษตรกรรมของเกษตรกรที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทย แม้ผ่านกระบวนการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้เป็นสินค้าที่ได้รับยกเว้นตามบทนิยามคำว่า “สินค้า” ในมาตรา 4

(1) การสีฝัด หรือขัดข้าว

“ผลิตผลเกษตรกรรม”

หมายความว่า ผลิตผลอันเกิดจากเกษตรกรรมต่างๆ เช่น การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ เลี้ยงไหม เลี้ยงกุ้ง เพาะเห็ด แต่ไม่รวมถึงผลิตผลที่เกิดจากธรรมชาติ

“ผลิต” หมายความว่า ทำ ผสม ปูรง แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แซ่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

“ผู้เสียหาย” หมายความว่า ผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

“ความเสียหาย” หมายความว่า ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

“ความเสียหายต่อจิตใจ” หมายความว่า ความเจ็บปวด ความทุกข์ ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจอย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

“สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษา ตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

- (2) การร่อนหรือล้างพีช หรือการคัดหรือแยกขนาดหรือคุณภาพของพีช
- (3) การปอก ตัด บด ปั่น หรือย่อยพีช
- (4) การกะเทาะเมล็ดหรือเปลือกเมล็ดพีช
- (5) การอบใบยาสูบให้แห้งหรือการรูดก้านใบยาสูบ
- (6) การล้าง ซ้ำ แหะ แคะ หรือบดสัตว์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสัตว์
- (7) การกระทำอื่นใดที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ให้ยาและเครื่องมือแพทย์ที่ผู้ให้บริการสาธารณสุขได้ผลิตเพื่อนำมาใช้เฉพาะกับการบำบัดรักษา ผู้ป่วยหรือสัตว์เฉพาะรายที่ผ่านการตรวจรักษาหรือได้ผลิตตามคำสั่งของผู้ให้บริการสาธารณสุขผู้ตรวจรักษานั้น แต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้ผลิตในลักษณะเดียวกันเพื่อขายแก่บุคคลทั่วไปเป็นสินค้าที่ได้รับยกเว้นตามบทนิยาม คำว่า “สินค้า” ในมาตรา 4.

“ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้า และให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจน เสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย

“ผู้ประกอบการ” หมายความว่า

- ผู้ผลิต หรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

- ผู้นำเข้า

- ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้

- ผู้ซึ่งใช้ชื่อ ชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายข้อความ หรือแสดงด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ว่า เมื่อพิจารณาจากมาตรา 4 ของพระราชบัญญัตินี้แล้ว พบว่าสินค้าตามความหมายของกฎหมายฉบับนี้ได้แก่ สังกะหรณ์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตผลเกษตรกรรม และกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดโดยกฎกระทรวง ดังนั้น ถ้าเป็นสินค้าที่ผลิตหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรแต่ไม่ใช่เพื่อขายก็ไม่ตกอยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ หากเกิดความเสียหายผู้เสียหายต้องไปเรียกร้องค่าเสียหายตามหลักกฎหมายละเมิดทั่วไป เช่น สินค้าที่นำเข้ามาเพื่อจัดแสดงหรือเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น และนอกจากนี้ต้องพิจารณาความหมายของคำว่า “ขาย” เพราะฉะนั้นนิยามว่า “ขาย” หมายความว่า จำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้าและให้หมายความรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหา ตลอดจน เสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าวซึ่งการนิยามความหมายดังกล่าวค่อนข้างกว้างขวางมาก

2.2.2 สินค้าที่ได้รับการยกเว้นโดยกฎกระทรวง

1) ผลิตผลเกษตรกรรมของเกษตรกรที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทย แม้ผ่านกระบวนการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ เป็นสินค้าที่ได้รับการยกเว้นตามบทนิยามคำว่า “สินค้า” ในมาตรา 4

- (1) การสีฝัด หรือขัดข้าว
- (2) การร่อนหรือล้างพืช หรือการคัดหรือแยกขนาดหรือคุณภาพของพืช
- (3) การปอก ตัด บด ปั่น หรือย่อยพืช
- (4) การกะเทาะเมล็ดหรือเปลือกเมล็ดพืช
- (5) การอบใบยาสูบให้แห้งหรือการรูดก้านใบยาสูบ
- (6) การล้าง ซ้ำแหละ แกะ หรือบดสัตว์หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสัตว์

(7) การกระทำอื่นใดที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

2) ยาและเครื่องมือแพทย์ที่ผู้ให้บริการสาธารณสุขได้ผลิตเพื่อนำมาใช้ เฉพาะกับการบำบัดรักษาผู้ป่วยหรือสัตว์เฉพาะรายที่ผ่านการตรวจรักษาหรือได้ผลิตตามคำสั่งของผู้ให้บริการสาธารณสุขผู้ตรวจรักษานั้นแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้ผลิตในลักษณะเดียวกัน เพื่อขายแก่บุคคลทั่วไปเป็นสินค้าที่ได้รับยกเว้นตามบทนิยามคำว่า “สินค้า” ในมาตรา 4

ข้อพึงพิจารณา ผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทย เป็นสินค้าที่ได้รับการยกเว้นตามกฎหมายจะต้องเป็นผลิตผลจากเกษตรกรรายย่อยที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศไทยเท่านั้น และไม่รวมถึงผลิตผลที่เกิดจากธรรมชาติ ถ้านำผลิตผลจากเกษตรกรเหล่านี้ไปผ่านกระบวนการอุตสาหกรรม หรือกระบวนการแปรรูปต่างๆ แล้วจึงนำออกสู่ตลาด เช่น การนำเงาะมาทำเงาะกระป๋อง เงาะกระป๋องก็ไม่น่าจะเป็นผลิตผลเกษตรกรรมตามความหมายของกฎหมายฉบับนี้ แต่เป็นสินค้าเพราะเป็นสิ่งหามิทรัพย์ที่มีการผลิต⁶⁹

บทนิยามคำว่าผลิตผลเกษตรกรรมตามที่ปรากฏในมาตรา 4 ที่ไม่รวมถึงผลิตผลที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น ปลาที่ชาวประมงจับมาจากแหล่งน้ำต่างๆย่อมไม่ใช่ผลิตผลเกษตรกรรมตามความหมายของกฎหมายนี้ แต่กรณีจะเป็นอย่างไรระหว่างปลาที่จับมาจากแหล่งธรรมชาติและปลาที่เกษตรกรเลี้ยงและนำมาขายหากมีผู้บริโภคปลาดิบแล้วมีพยาธิเข้าสู่ร่างกาย ทำให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยของผู้บริโภค ผู้เสียหายจะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายตามกฎหมายนี้ได้หรือไม่ บางท่านอาจจะมีความเห็นว่า กรณีปลานำมาจากแหล่งธรรมชาติทำความเสียหายแก่ผู้บริโภค เมื่อไม่เป็นผลิตผลเกษตรกรรมตามกฎหมายฉบับนี้เพราะเป็นผลิตผลที่เกิดจากธรรมชาติ ผู้เสียหายจึงไม่สามารถที่จะเรียกร้องค่าเสียหายตามกฎหมายนี้ได้ แต่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายตามกฎหมายนี้ในกรณีของปลาเลี้ยงได้ การตีความกฎหมายเช่นนั้นย่อมก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ผู้เขียนเห็นว่าไม่ว่าปลาที่นำมาขายนั้นจะเป็นผลิตผลเกษตรกรรมตามที่นิยามไว้ในมาตรา 4 หรือไม่ ล้วนแต่เป็นสิ่งหามิทรัพย์ดังนั้นจึงอาจอยู่ในความหมายของคำว่า “สินค้า” ตามมาตรา 4 ทั้งสิ้นหากผลิตหรือนำเข้าเพื่อขายซึ่ง “ผลิต” หมายความว่า ทำ ผสม ปูรง แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปลสภาพ เปลี่ยนรูป คัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แห่เยือกแข็ง หรือขายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน

ปัญหาจึงคงมีไม่ว่าจะเป็นกรณีของปลาที่มาจากแหล่งตามธรรมชาติหรือปลาเลี้ยง หากจับมาแล้วมิได้มีกระบวนการใดๆ เพิ่มเติมอีกก่อนที่จะนำมาขาย จะเป็นการผลิตตาม

⁶⁹อนันต์ จันทร์ โอภากร กฎหมายการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้า กรุงเทพฯ โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2559 หน้า 112 -113.

ความหมายของมาตรา 4 นี้หรือไม่ เพราะไม่มีการทำ ผสม ปรง แต่ง ประกอบ ประดิษฐ์ แปลสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือก แบ่งบรรจุ แห่เยือกแข็ง หรือฉายรังสี รวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน ถ้าไม่เข้าข่ายเป็นการผลิตแม้จะนำมาเพื่อขายก็ไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ยกเว้นการนำเข้าปลาจากต่างประเทศ หากเป็นการนำเข้าเพื่อขายก็เป็นสินค้าตามความหมายของพระราชบัญญัตินี้

คำว่า “สินค้า” ในกฎหมายฉบับนี้ยังรวมถึงกระแสไฟฟ้าด้วย ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นต้องโต้เถียงกันว่ากระแสไฟฟ้าเป็นสิ่งห้ามทรัพย์หรือไม่

อย่างไรก็ตาม สำหรับกรณีการสร้างและขายที่พกอาศัย ไม่ว่าจะเป็นคนโดมิเนียม บ้านจัดสรร หรือที่พกอาศัยที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีขายอยู่ในท้องตลาดนั้น เรามักจะพบเป็นข่าวตามสื่อต่างๆ เกี่ยวกับการก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่ว่าจะเป็เพราะมาตรฐานของวัสดุหรือมาตรฐานทางด้านฝีมือช่างแล้วทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อยู่อาศัยหรือผู้คนใกล้เคียง ที่พกอาศัยเหล่านั้นเป็นอสังหาริมทรัพย์ซึ่งไม่ได้อยู่ในความหมายของคำว่า “สินค้า” ตามกฎหมายนี้คำถามจึงมีว่า หากพบความชำรุดบกพร่องของที่พกอาศัยนั้นเกิดจากวัสดุที่นำมาใช้ เช่น เหล็กไม้ได้มาตรฐาน กุหลอมคายุจะถือได้หรือไม่ว่าผู้ก่อสร้างหรือนำที่พกอาศัยเช่นว่านั้นมาขายเป็นหนึ่งในผู้ประกอบการที่นำอสังหาริมทรัพย์ที่บกพร่อง ซึ่งก็คือวัสดุก่อสร้างมาเป็นสินค้าขายให้แก่ผู้บริโภค ดังนั้นจึงต้องรับผิดชอบตามกฎหมายนี้⁷⁰

2.2.3 สินค้าที่ไม่ปลอดภัย

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้นิยามไว้ในมาตรา 4 ว่า “ความเสียหาย” หมายความว่าความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น นิยามดังกล่าวชี้ให้เห็นในเบื้องต้นว่า กฎหมายฉบับนี้เกี่ยวข้องกับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย จึงต้องค้นหาว่าแล้วสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคืออะไร มาตราเดียวกันนี้ก็ได้นิยามไว้ว่า “สินค้าที่ไม่ปลอดภัย” หมายความว่าสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจากความบกพร่องในการผลิต หรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้านั้นรวมทั้งลักษณะการใช้งานและเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้านั้นอันพึงคาดหมายได้ เมื่ออ่านคำนิยาม

⁷⁰อนันต์ จันทร์ โอภากร กฎหมายการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้า กรุงเทพฯ โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2559 หน้า 113.

สองคำดังกล่าวประกอบกันก็จะได้ว่า ความว่า สินค้าที่ไม่ปลอดภัยคือสินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อตัวสินค้านั้นเอง โดยความไม่ปลอดภัยของสินค้าอาจจะเกิดขึ้นจากความบกพร่องในการผลิต หรือความบกพร่องในการออกแบบ หรือการไม่ได้กำหนดวิธีการใช้ วิธีการเก็บรักษาสินค้า หรือไม่ได้กำหนดคำเตือน หรือไม่มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้หรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าไว้แต่ไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้านั้นรวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้านั้นพึงคาดหมายได้ ความไม่ปลอดภัยของสินค้าแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่⁷¹

1. ความไม่ปลอดภัยที่เกิดจากความบกพร่องในการผลิต (manufacturing defects) สินค้ามีความผิดพลาดในการผลิต หรือผลิตแตกต่างไปจากแบบที่ได้ ออกไว้
2. ความไม่ปลอดภัยที่เกิดจากการออกแบบที่บกพร่อง (design defects) เป็นความไม่ปลอดภัยที่เกิดจากการออกแบบที่ไม่คำนึงถึงความปลอดภัย
3. ความไม่ปลอดภัยที่เกิดจากการเตือนที่บกพร่อง (warning defects) การขาดการให้ข้อมูลที่จำเป็นเพียงพอสำหรับผู้ใช้นั้นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สินค้านั้น

จากบทบัญญัติในมาตรา 4 ความไม่ปลอดภัยของสินค้าอาจจะเกิดขึ้นเพราะมีความบกพร่องอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ คือ

(1) ความบกพร่องในการผลิต (Product Defects) เป็นต้นว่า ซี้อรถยนต์ใหม่มาคันหนึ่งแต่ความบกพร่องในกระบวนการผลิต เช่น การติดตั้งล้อรถยนต์ผิดพลาด เมื่อนำรถยนต์ดังกล่าวไปขับได้พักหนึ่ง ล้อรถยนต์หลุดออกมาขณะกำลังขับเคลื่อนอยู่ ก่อให้เกิดอุบัติเหตุมีผู้ได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต กรณีเช่นนี้ผู้ประกอบการก็ต้องรับผิดชอบตามความในมาตรา 5

(2) ความบกพร่องในการออกแบบ (Design Defects) ผลของกฎหมายฉบับนี้ ทำให้ผู้ผลิตสินค้าต้องใส่ใจในขั้นตอนการออกแบบสินค้าในเรื่องของความปลอดภัยของสินค้าด้วย ตัวอย่างกรณีนี้น่าจะ ได้แก่ กรณีของบุหรี่ไฟฟ้าระเบิดใส่หน้า⁷² หรือกรณีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เช่น เด็กสองขวบหยิบไฟแช็กมาจุดเล่นแล้วก่อให้เกิดไฟไหม้บ้านตัวเองและเพื่อนบ้านหกลูกหา

⁷¹ อนันต์ จันทร์ โอภากร กฎหมายการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้า กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2559 หน้า 120.

⁷² สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) “สุขไว้ควัน” จัดหมายข่าวชุมชนคนรักสุขภาพปีที่ 11 ฉบับที่ 168 ตุลาคม 2558 หน้า 18.

ทั้งนี้เพราะไฟแช็คในเมืองไทยนั้น ไม่มีการออกแบบและติดตั้งระบบ Child Resistance เพื่อป้องกันเด็กเล็กไม่ให้นำไฟแช็คไปเล่น

(3) ความบกพร่องในการกำหนดข้อบ่งชี้และคำเตือน Defect because of Inadequate Instructions or Warning ความบกพร่องในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า ไม่ว่าจะป็นข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการใช้หรือวิธีการเก็บรักษาสินค้า หรือข้อมูลเกี่ยวกับการเตือน ซึ่งความบกพร่องในการให้ข้อมูลนั้นควรหมายถึงการไม่ให้ข้อมูลหรือแม้มีการให้ข้อมูลแต่ขาดความชัดเจนตามสมควร ซึ่งเกี่ยวกับการให้ข้อมูลดังกล่าวนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 30 กำหนดไว้ดังนี้คือ⁷³

“มาตรา 30 ให้สินค้าที่ผลิตเพื่อขายโดยโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน และสินค้าที่สั่งหรือนำเข้าในราชอาณาจักรเพื่อขายเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลาก

ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับกับสินค้าที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่ปรากฏว่ามีสินค้าที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพ ร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องในการใช้สินค้าหรือโดยสภาพของสินค้านั้น หรือมีสินค้าที่ประชาชนทั่วไปใช้เป็นประจำ ซึ่งการกำหนดฉลากของสินค้านั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคในการที่จะทราบข้อเท็จจริงในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้านั้นแต่สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลากตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการว่าด้วยฉลากมีอำนาจกำหนดให้สินค้านั้นเป็นสินค้าที่ควบคุมฉลากได้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”⁷⁴

สำหรับสินค้าที่มีการควบคุมฉลากนั้น มาตรา 31 กำหนดว่า:

“มาตรา 31 ฉลากของสินค้าที่ควบคุมฉลาก จะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ใช้ข้อความที่ตรงต่อความจริงและไม่มีข้อความที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับสินค้า

(2) ต้องระบุข้อความดังต่อไปนี้

(ก) ชื่อหรือเครื่องหมายการค้าของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าเพื่อขายแล้วแต่กรณี

(ข) สถานที่ผลิตหรือสถานที่ประกอบธุรกิจนำเข้า แล้วแต่กรณี

(3) ต้องระบุข้อความอันจำเป็น ได้แก่ ราคา ปริมาณ วิธีใช้ ข้อแนะนำ คำเตือน วัน เดือน ปีที่หมดอายุในกรณีที่ป็นสินค้าที่หมดอายุได้ หรือกรณีอื่นคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

⁷³ อนันต์ จันทโรภากร กฎหมายการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้า กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2559 หน้า 116-117.

⁷⁴ อนันต์ จันทโรภากร หน้าที่ 121.

ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นผู้ผลิตเพื่อขายหรือผู้ส่ง หรือผู้นำเข้ามาในราชอาณาจักร สินค้าที่ควบคุมฉลาก แล้วแต่กรณี เป็นผู้จัดทำฉลากก่อนขายและฉลากนั้นต้องมีข้อความดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ในกรณี ข้อความตามวรรคหนึ่ง (2) และ (3) ต้องจัดทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากกำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าตามความในมาตรา 4 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ก็ได้แก่ความในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 31 (3) ที่จะต้องมีข้อความเกี่ยวกับปริมาณ วิธีใช้ ข้อแนะนำ คำเตือน วัน เดือน ปีที่หมดอายุในกรณีเป็นสินค้าที่หมดอายุได้ หรือกรณีอื่นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการว่าด้วยฉลากกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.2.4 ผู้ที่ต้องรับผิดชอบ

บุคคลที่ต้องรับผิดชอบ คือ ผู้ประกอบการ

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 มาตรา 5 บัญญัติว่า

“มาตรา 5 ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้น ได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าจะความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม”

บทบัญญัติมาตรานี้มีข้อกำหนดดังนี้ คือ

1) ผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายฉบับนี้คือ ผู้ประกอบการ ซึ่งมาตรา 4 ได้นิยามว่า ผู้ประกอบการ หมายความว่า⁷⁵

(1) ผู้ผลิตหรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต

ในส่วนของผู้ผลิตนั้นจะต้องพิจารณาความหมายของคำว่าผลิตตามความในกฎหมายนี้ด้วย ซึ่งมาตรา 4 ได้นิยามคำว่า “ผลิต” หมายความว่า ทำผสมปรุงแต่งประกอบ ประดิษฐ์ แปรสภาพ เปลี่ยนรูป ดัดแปลง คัดเลือกบรรจุแช่เยือกแข็งหรือขายรังสีรวมถึงการกระทำใดๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน กรณีของผู้ว่าจ้างผลิตนั้น กฎหมายไม่ได้นิยามไว้จึงอาจมีปัญหาค

⁷⁵อนันต์ จันทร์ โอภากร กฎหมายการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้า กรุงเทพฯ โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2559 หน้า 132.

การตีความว่าหมายถึงผู้ว่าจ้างให้ผลิตทุกกรณี หรือผู้ว่าจ้างแบบ OEM (Original Equipment Manufacturer) เท่านั้น กล่าวโดยทั่วไปถือเป็นสัญญาว่าจ้างให้ผู้ผลิตสินค้าให้แก่ผู้ว่าจ้างโดยสินค้าดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะและจะไม่ผลิตให้แก่ผู้ว่าจ้างรายอื่นๆ อีก ดังนั้นรายละเอียดของสินค้า (Specifications) จึงเป็นไปตามที่ผู้ว่าจ้างให้ผลิตกำหนด การว่าจ้างแบบ OEM นั้น มักจะมีค่าใช้จ่ายที่ถูกลงกว่าการผลิตภายใต้การอนุญาตให้ใช้สิทธิบัตร

อย่างไรก็ตามกฎหมายไทยยังขาดความชัดเจนว่าผู้ผลิตตามกฎหมายฉบับนี้จะมุ่งเน้นแต่เฉพาะผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย (Finished Product) หรือหมายความรวมถึงผู้ผลิตวัตถุดิบด้วย หากวัตถุดิบดังกล่าวมีความบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยแล้วเป็นเหตุให้ Finished Product ที่ผลิตออกมานั้นบกพร่องหรือไม่ปลอดภัย แล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

อีกประการหนึ่งการใช้ถ้อยคำว่า “หรือ” ในมาตรานี้ ทำให้เข้าใจว่าผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องคนใดคนหนึ่งเท่านั้นกล่าวคือ ถ้าฟ้องร้องผู้ว่าจ้างให้ผลิตแล้ว ก็ไม่สามารถฟ้องร้องผู้ผลิตได้ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว ผู้บริโภคก็ไม่อาจรู้ได้ว่าความบกพร่องหรือความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนนั้นเป็นเพราะผู้ผลิตหรือผู้ว่าจ้างให้ผลิต และมาตรา 7 ก็ไม่ได้กำหนดว่าหากผู้ผลิตสามารถพิสูจน์ได้ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของผู้ว่าจ้างให้ผลิตแล้ว ผู้ผลิตไม่ต้องรับผิดชอบ

(2) ผู้นำเข้า

ผู้นำเข้าที่จะต้องรับผิดชอบจะต้องเป็นผู้ส่งสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักรเพื่อขาย หากไม่ได้นำเข้ามาเพื่อขาย ก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายนี้ ซึ่งมาตรา 4 ได้นิยามคำว่า “ขาย” หมายความว่า จำหน่ายจ่ายแจกของแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์ทางการค้าและให้ความหมายรวมถึงให้เช่า ให้เช่าซื้อ จัดหาตลอดจนเสนอหรือชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว

(3) ผู้ขายสินค้าที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิตผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้คำว่า “ผู้ขาย” ตามที่ระบุนี้ หมายความรวมถึงผู้จำหน่ายจ่ายแจกหรือแลกเปลี่ยน เพื่อประโยชน์ทางการค้า และให้หมายความรวมถึงผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าซื้อ ผู้จัดหาตลอดจนผู้เสนอ ชักชวน หรือนำออกแสดงเพื่อการดังกล่าว ข้อสังเกตคือ การให้เช่าตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 จะหมายความเฉพาะการให้เช่าตามความในสัญญาเช่าทรัพย์สินในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 หรือหมายความรวมถึงการให้เช่าแบบลีสซิ่ง (Leasing) ด้วยผู้ขายที่จะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายฉบับนี้ จะต้องเป็นผู้ขายที่ไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้แต่กฎหมายมิได้บัญญัติเป็นรายละเอียดว่าการระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าจะต้องกระทำอย่างไรหรือเมื่อใด

(4) ผู้ซึ่งใช้ชื่อชื่อทางการค้า เครื่องหมายการค้า เครื่องหมาย ข้อความหรือแสดง ด้วยวิธีใดๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้า

2.1.5 หลักเกณฑ์ความรับผิด

เงื่อนไขความรับผิดของผู้ประกอบการ มี 2 ประการ⁷⁶

1) ความเสียหายเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

ผู้ประกอบการต้องรับผิดเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น หากแม้เป็นสินค้าที่มีความชำรุดบกพร่อง แต่ยังไม่เกิดความเสียหาย ก็ไม่อาจเรียกค่าเสียหายจากผู้ประกอบการได้แต่ผู้เสียหายสามารถเรียกให้รับผิดตามสัญญาซื้อขายได้

2) สินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว

นอกจากผู้ประกอบการจะต้องรับผิดเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว ยังต้องเป็นกรณีที่สินค้านั้นมีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว หากเป็นความเสียหายระหว่างการขนส่ง ยังไม่มีการขายไปยังผู้บริโภค ผู้ประกอบการก็ไม่ต้องรับผิด แต่อาจต้องรับผิดตามกฎหมายละเมิดทั่วไป

หลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยความรับผิดของผู้ประกอบการเป็นความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) จึงแตกต่างกับหลักเกณฑ์ความรับผิดตามละเมิดที่บัญญัติไว้ในมาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁷⁷

3) ในกรณีที่มิใช่ผู้ประการหลายราย มาตรา 5 กำหนดให้ผู้ประกอบการทุกรายต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหาย ซึ่งน่าจะหมายถึงความรับผิดแบบร่วมกันหรือแทนกัน หรือเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามความในมาตรา 291 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

สำหรับกรณีของผู้ผลิตชิ้นส่วนของสินค้านั้น มาตรา 8 วรรค 2 ระบุว่าผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือนหรือการใช้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น

ในกรณีของผู้จำหน่ายสินค้า (Distributor) กฎหมายไม่ได้กล่าวถึง ซึ่งอาจเข้าใจได้ว่าผู้จำหน่าย (Distributor) ก็มีสถานะเดียวกับผู้ขาย กล่าวคือไม่อาจรู้ว่าสินค้าที่ผู้ผลิตได้ผลิตมานั้นเป็นสินค้าที่มีความบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยสอดคล้องกับแนวทางสากลที่ไม่ประสงค์จะนำจำหน่ายและผู้ขายเข้ามาอยู่ภายใต้หลักความรับผิดโดยเคร่งครัดของ Product Liability Law ดังนั้น หากจะมีการฟ้องร้องผู้จำหน่ายหรือผู้ขายก็ต้องฟ้องร้องตามกฎหมายทั่วไปในเรื่องของความ

⁷⁶ มาตรา 5 “ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม”

⁷⁷ มาตรา 420 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

รับผิดชอบทางสัญญาหรือละเมิด อย่างไรก็ตาม มาตรา 4 ให้นิยามไว้ว่า “ขาย” หมายความว่า “จำหน่าย... เพื่อประโยชน์ทางการค้า...” ดังนั้นคำว่าผู้ขายในกฎหมายฉบับนี้จึงมีความหมายรวมถึงผู้จำหน่ายด้วย ดังนั้นผู้จำหน่ายก็อาจจะต้องรับผิดชอบหากว่าผู้จำหน่ายไม่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าได้

สำหรับข้อยกเว้นความรับผิดชอบนั้น กฎหมายไทยได้บัญญัติไว้ในมาตรา 7

“มาตรา 7 ผู้ประกอบการ ไม่ต้องรับผิดชอบความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหากพิสูจน์ได้ว่า

- (1) สินค้านั้นมีได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย
- (2) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยหรือ
- (3) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว”

2.2.6 ภาระการพิสูจน์

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาระการพิสูจน์นั้น พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดภาระการพิสูจน์ของผู้เสียหายไว้ในมาตรา 6 โดยผู้เสียหายเพียงแต่พิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา ซึ่งถ้าเป็นกรณีของผู้จำหน่ายหรือผู้ขายที่สามารถระบุตัวผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต หรือผู้นำเข้าแล้ว เขาก็ไม่ใช่ผู้ประกอบการตามความหมายของกฎหมายฉบับนี้อยู่แล้ว ดังนั้นการฟ้องร้องคดีจึงมุ่งไปที่ผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้ซึ่งใช้ชื่อทางการค้า เครื่องหมายทางการค้า เครื่องหมายข้อความหรือแสดงด้วยวิธีใด ๆ อันมีลักษณะที่จะทำให้เกิดความเข้าใจได้ว่าเป็นผู้ผลิต ผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือผู้นำเข้าซึ่งเมื่อผู้เสียหายพิสูจน์ได้ตามความในมาตรา 6 แล้วผู้ประกอบการเหล่านี้ ก็มีภาระการพิสูจน์เพื่อยกเว้นความรับผิดชอบของตนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 7 หากพิสูจน์ข้อยกเว้นความรับผิดชอบไม่ได้ก็ต้องรับผิดชอบซึ่งมีข้อสังเกตเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ของผู้ประกอบการตามความในมาตรา 7 ดังนี้ คือ

- 1) สินค้านั้นมีได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ความปลอดภัยหรือความไม่ปลอดภัยของสินค้านั้น เป็นข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบการเท่านั้น บริโภคทั่วไปไม่มีข้อมูลและไม่อาจทราบได้เนื่องจากเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าในปัจจุบันมีลักษณะที่ยุ่งยากและซับซ้อนมาก ดังนั้นการที่กฎหมายได้กำหนดให้ภาระการพิสูจน์ในเรื่องนี้อยู่กับผู้ประกอบการจึงเป็นการสอดคล้องกับสภาพการผลิตและการตลาดของสินค้าในปัจจุบัน

2) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การรู้หรือไม่ว่าสินค้าที่พิพาทเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยและเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ในกรณีที่ความบกพร่องของสินค้าเป็นที่เห็นประจักษ์ หรือผู้ประกอบการได้แจ้งเตือนแก่ผู้เสียหายว่าสินค้าดังกล่าวมีความบกพร่อง และอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ก็ไม่ผู้จะมีปัญหาอะไร

3) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือนหรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว สาเหตุของความไม่ปลอดภัยของสินค้าประการหนึ่งอาจจะเนื่องมาจากความบกพร่องในข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งรวมถึงการให้ข้อมูลที่ชัดเจนตามสมควรเกี่ยวกับวิธีการใช้ การเก็บรักษาสินค้า คำเตือน หรือข้อมูลอื่นใดเกี่ยวกับสินค้าหากผู้ประกอบการสามารถพิสูจน์ได้ว่าสินค้าที่พิพาทนั้นไม่มีความบกพร่องในการผลิต ไม่มีความบกพร่องในการออกแบบและไม่มีความบกพร่องในการให้ข้อมูล ก็มีผลเท่ากับว่าผู้ประกอบการสามารถพิสูจน์ได้แล้วว่าสินค้าดังกล่าวเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยผู้ประกอบการก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามความในมาตรา 7 (3) แล้วความใน (3) กำหนดให้ผู้ประกอบการต้องพิสูจน์มากกว่านั้น ก็จะต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้หรือเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการกำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว

ดังนั้น ถ้าฟังแต่การพิสูจน์ว่าผู้ประกอบการได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือน และข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้วไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้ผู้ประกอบการหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามความในมาตรา 7(3)

ถ้าสำหรับผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบของสินค้านั้น โดยกฎหมายฉบับนี้ก็มีสถานะเป็นผู้ผลิตเป็นผู้ประกอบการตามความในพระราชบัญญัตินี้ จึงต้องรับผิดชอบร่วมกันกับผู้ผลิตสินค้าขั้นสุดท้ายตามความในมาตรา 5 ดังนั้นจึงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ความรับผิดโดยเคร่งครัดเช่นเดียวกัน แต่กฎหมายก็ได้เปิดช่องให้ผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบของสินค้าพิสูจน์เพื่อยกเว้นความรับผิดได้เช่นกันกล่าวคือ มาตรา 8 วรรคสอง กำหนดว่า

“ผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือนหรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น”⁷⁸

2.2.7 ความเสียหายที่จะได้รับการเยียวยา

⁷⁸ มาตรา 8 วรรคสอง.

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า “ความเสียหาย” หมายความว่าความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ไม่ว่าจะจะเป็นความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพ อนามัย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ทั้งนี้ไม่รวมถึง ความเสียหายต่อตัวสินค้าที่ไม่ปลอดภัยนั้น ดังนั้น ความเสียหายของตัวสินค้าที่มีความบกพร่องหรือไม่ปลอดภัยจึงไม่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ การเยียวยาความเสียหายดังกล่าวจึงต้องเป็นไปตามกฎหมายทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น ความรับผิดชอบตามกฎหมายสัญญา เป็นต้น

ความเสียหายต่อสุขภาพ อนามัย และจิตใจก็ได้รับความคุ้มครองและสามารถเยียวยาได้

ตามกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งความเสียหายทางจิตใจนั้น ได้แก่ ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน ความหวาดกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าโศกเสียใจ ความอับอาย หรือความเสียหายต่อจิตใจ อย่างอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน คำถามก็คือว่าจะเรียกร้องให้มีการเยียวยาความเสียหายทางจิตใจโดยไม่มี ความเสียหายต่อร่างกายเกิดขึ้นด้วยได้หรือไม่เกี่ยวกับความเสียหายทางจิตใจนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 446 วรรคหนึ่ง กำหนดว่าในกรณีที่ทำให้เขาเสียหาย แก่ร่างกายหรืออนามัย ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ จึงเห็นได้ว่าตามกฎหมายละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ผู้เสียหายจะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายทางจิตใจได้ก็ต่อเมื่อมีความเสียหาย⁷⁹ ภายหรืออนามัยเกิดขึ้นด้วย แต่เมื่ออ่านมาตรา 4 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 อาจจะทำให้คิดไปได้ว่า ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องว่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายทางจิตใจภายใต้กฎหมายนี้ได้โดยไม่ต้องมีความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัยเกิดขึ้นด้วยดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 446 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่อย่างไรก็ตามเมื่ออ่านมาตรา 4 ประกอบกับมาตรา 11 (1) พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 11 นอกจากค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ศาลมีอำนาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ด้วย

⁷⁹ มานิตย์ จุมปา คออธิบายกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2554 หน้าที่ 142.

(1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกายสุขภาพหรืออนามัยของผู้เสียหายและหากผู้เสียหายถึงแก่ความตายสามัมภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ”

มาตรา 11(1) ซึ่งให้เห็นว่าค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ ผู้เสียหายจะเรียกร้องได้ก็ต่อเมื่อความเสียหายต่อจิตใจดังกล่าวเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพหรืออนามัยของผู้เสียหาย ดังนั้นการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามความในพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่เป็นความเสียหายต่อจิตใจจึงมีหลักการเดียวกันกับมาตรา 446 วรรคหนึ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งมีแต่ส่วนที่แตกต่างกันก็คือว่ามาตรา 11(1) ได้กล่าวถึงความเสียหายแก่สุขภาพไว้ด้วยส่วนมาตรา 446 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้กล่าวถึงความเสียหายต่อสุขภาพแต่กล่าวถึงเฉพาะความเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัย

สิ่งที่แตกต่างในหลักการประการสำคัญระหว่างบทบัญญัติมาตรา 446 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กับมาตรา 11 (1) พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ก็คือว่า ตามมาตรา 446 วรรคหนึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายต่อจิตใจนั้นไม่สามารถโอนได้ และไม่สืบทอดไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญาหรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว ทั้งนี้เพราะความเสียหายต่อจิตใจนั้นเป็นความเสียหายที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ความเจ็บปวดหรือความทุกข์ ทรมานที่ได้รับจากการบาดเจ็บ อย่างไรก็ตาม หากมีการรับสภาพหนี้ที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายต่อจิตใจก็ดี หรือผู้เสียหายได้ฟ้องคดีเรียกค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายต่อจิตใจไว้แล้ว ก็จะมีการระบุจำนวนค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจไว้ในกรณีเช่นนี้ก็มิสภาพเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งสามารถโอนกันได้หรือตกทอดไปยังทายาทได้⁸⁰ แต่มาตรา 11(1) พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 นั้น ระบุไว้ว่า “หากผู้เสียหายถึงแก่ความตายสามัมภริยา บุพการีหรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ” มาตราบัญญัติในทำนองว่าสิทธิที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน สำหรับความเสียหายต่อจิตใจตามความในมาตรานี้แม้จะยังไม่ได้มีการเริ่มต้นฟ้องคดีโดยผู้เสียหายไว้เลยก็ตาม โดยผู้เสียหายถึงแก่กรรมลงเสียก่อนสามัมภริยาบุพการีหรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจได้ มาตรา 11 กล่าวถึงค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมาย

⁸⁰ มานิตย์ จุมปา คำอธิบายกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ 2554 หน้าที่ 143.

แพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น เรื่องใดที่ไม่ได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในพระราชบัญญัติความรับผิดชอบ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 แล้ว หลักกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็จะถูกนำมาใช้ด้วย

2.2.8 ผู้มีสิทธิฟ้องคดี *Product Liability*

มาตรา 4 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้นิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” ว่าหมายความว่าผู้ได้รับความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยมีได้จำกัดว่าจะต้องเป็นผู้ที่ซื้อสินค้าหรือใช้สอยหรือบริโภคสินค้านั้น

นอกจากผู้เสียหายจะมีสิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีตามความในพระราชบัญญัตินี้แล้วกฎหมายยังกำหนดให้มีผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนผู้เสียหายได้ ดังที่ปรากฏในมาตรา 10:

“มาตรา 10 ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค โภคสมาคมและมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องคดีเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายได้โดยให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการฟ้องและดำเนินคดีแทนตามกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามวรรคหนึ่งให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด”

จากบทบัญญัติมาตรา 10 ข้างต้น ผู้ที่มีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้เสียหายนั้น ได้แก่

1) คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคอย่างไรก็ดี มาตรา 10 ได้กำหนดให้นำกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องร้องดำเนินคดีแทนมาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม ซึ่งในกรณีนี้หากพิจารณาประกอบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แล้วคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้เสียหายที่เป็นผู้บริโภคตามความหมายของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคเท่านั้น ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมุ่งเน้นผู้เสียหายที่เป็นผู้ซื้อสินค้าหรือผู้ใช้สอยสินค้าเป็นสำคัญ มาตรา 39 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กำหนดว่าในกรณีที่คณะกรรมการเห็นสมควรเข้าดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค หรือเมื่อได้รับการร้องขอจากผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการโดยความเห็นชอบของอธิบดีกรมอัยการ หรือ ข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางนิติศาสตร์เป็นเจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภค เพื่อให้มีหน้าที่ดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญาแก่ผู้กระทำการละเมิดของผู้บริโภคในศาล และเมื่อคณะกรรมการได้แจ้งไปยังกระทรวงยุติธรรมเพื่อ

แจ้งให้ศาลทราบแล้วให้เจ้าหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจดำเนินคดีตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้

2) สมาคมและมูลนิธิซึ่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค ข้อสังเกตก็คือว่าสมาคมและมูลนิธิที่จะดำเนินคดีแทนผู้เสียหายตามความในมาตรานี้จะต้องเป็นสมาคมและมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรอง ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคเท่านั้น มาตรา 40 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 กำหนดว่าสมาคมและมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคจะให้การรับรองนั้น จะต้องมิวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภคหรือต่อต้านการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมในทางการค้าและข้อบังคับของสมาคมและมูลนิธิดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการสมาชิกและวิธีดำเนินการของสมาคมและมูลนิธิเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

การรับรองสมาคมหรือมูลนิธิตามความในวรรคหนึ่งของมาตรา 40 นี้มีอายุคราวละสองปี นับแต่วันที่รับการรับรอง โดยการรับรองสมาคมหรือมูลนิธิจะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สมาคมหรือมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคได้ให้การรับรองแล้วมีสิทธิตาม มาตรา 41 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ที่จะฟ้องคดีแพ่ง คดีอาญาและดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคโดยส่วนรวม ตามลักษณะหรือประเภทคดีที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคประกาศกำหนดได้และให้มีอำนาจฟ้องเรียกทรัพย์สินและค่าเสียหายแทนผู้บริโภคได้ ถ้ามีหนังสือมอบหมายให้เรียกทรัพย์สินและเรียกค่าเสียหายแทนจากผู้บริโภคดังกล่าว

ข้อความในตอนท้ายของมาตรา 41 วรรคหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าแม้จะเป็นสมาคมหรือมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองแล้วก็ตามสมาคมหรือมูลนิธิดังกล่าวจะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายแทนผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายภายใต้พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหาย ผู้เสียหายนั้นๆ แล้วเท่านั้นที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้ก็ต่อเมื่อได้รับมอบอำนาจจากผู้บริโภคที่เป็น

การฟ้องร้องดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เป็นคดีผู้บริโภคตามความในมาตรา 3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งมีข้อนำสังเกตคือ มาตรา 19 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มิได้กล่าวถึงมูลนิธิไว้แต่ประการใด เพียงกล่าวถึงสมาคมที่คณะกรรมการคุ้มครอง ผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคไว้เท่านั้น จึงควรตีความว่ามูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคให้การรับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค

มีอำนาจที่จะฟ้องคดีซึ่งอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 แทนผู้เสียหายได้ตามมาตรา 10 ของกฎหมายนี้ แม้จะไม่มีอำนาจฟ้องคดีผู้บริโภครุ่นอื่นๆ แทนผู้เสียหายตามความในมาตรา 3 และมาตรา 19 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ก็ตาม

2.2.9 ข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการตามกฎหมาย

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้ประกอบการไว้ในมาตรา 7 ดังนี้ คือ

1) สินค้านั้นมีได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ข้อยกเว้นความรับผิดชอบนี้สอดคล้อง กับความจริงที่ว่าในการผลิตและจำหน่ายสินค้าสมัยใหม่นั้น มีความซับซ้อนทางเทคโนโลยีอย่างมากเป็นการยากที่ผู้บริโภคทั่วไปจะรู้ได้ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการจำหน่ายสินค้าก็อยู่กับผู้ประกอบการเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงสมควรที่จะให้ผู้ประกอบการเป็นผู้พิสูจน์ว่าสินค้าที่ตนผลิต จำหน่าย หรือขายนั้นมีได้เป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่ก็ยังมีปัญหาให้คิดว่าความปลอดภัยหรือไม่ปลอดภัยของสินค้านั้นจะใช้ช่วงเวลาใดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น เวลาที่ผลิต เวลาที่ขายหรือเวลาที่มีการส่งมอบสินค้า

2) ผู้เสียหายได้รู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ข้อยกเว้นประการนี้ก็จะอยู่บนแนวคิดของความยินยอมโดยสมัครใจของผู้เสียหาย กล่าวคือหากผู้เสียหายรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ก็ยังใช้สินค้านั้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้เสียหายสมัครใจเข้าเสี่ยงเอง

3) ความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้าไม่ถูกต้องตามวิธีใช้ เก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควรแล้ว

ข้อยกเว้นในเรื่องนี้เป็นเรื่องของผู้เสียหายมีส่วนผิดที่ไม่ใช้สินค้าให้ถูกต้องตามวิธีใช้ วิธี เก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้ประกอบการได้กำหนดไว้อย่างถูกต้องและชัดเจนตามสมควร ซึ่งโดยหลักทั่วไปแล้ว ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิด ศาลจะนำความผิดของผู้เสียหายมาเปรียบเทียบกับความผิดของจำเลยแล้วกำหนดค่าสินไหมทดแทนที่จำเลยต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายตามสัดส่วนของความผิดของจำเลย เช่น ศาลฟังข้อเท็จจริงว่าผู้เสียหายมีส่วนผิดหนึ่งในสาม ดังนี้ ศาลอาจจะให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายเพียงสองในสาม โดยลดค่าสินไหมทดแทนลงตามสัดส่วนแห่งความผิดของผู้เสียหาย ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 434 และมาตรา 442 ที่ให้นำมาตรา 223 มาใช้บังคับโดยอนุโลม อย่างไรก็ตามเมื่อบัญญัติเป็นข้อยกเว้นความรับผิดไว้เป็นการเฉพาะในมาตรา 7 (3)

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 จึงต้องเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะและไม่นำหลัก Comparative Fault ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับกับกรณีที่ผู้เสียหายใช้สินค้าไม่ถูกต้อง

นอกจากนี้มาตรา 8 ยังกำหนดข้อยกเว้นความรับผิดของผู้ผลิตไว้ว่า

(1) ในกรณีที่มีการว่าจ้างให้ผลิต ผู้ผลิตตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบของผู้ว่าจ้างให้ผลิตหรือจากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ว่าจ้างให้ผลิตทั้งผู้ผลิตไม่ได้คาดเห็นและไม่ควรจะได้คาดเห็นถึงความไม่ปลอดภัยหากพิจารณาจากถ้อยคำที่ใช้ในมาตรา 8 วรรคหนึ่งแล้ว ทำให้เข้าใจว่า ในกรณีที่มีการว่าจ้างผลิต ความรับผิดของผู้ผลิตไม่ได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ความรับผิดโดยเคร่งครัด (Strict Liability) แต่เป็นความรับผิดที่อยู่บนฐานแห่งความผิด (Liability based on Fault)

(2) ความรับผิดของผู้ผลิตชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบของสินค้านั้น มาตรา 4 วรรค 2 กำหนดว่า ผู้ผลิตส่วนประกอบของสินค้าไม่ต้องรับผิดหากพิสูจน์ได้ว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดจากการออกแบบหรือการประกอบหรือการกำหนดวิธีใช้ วิธีเก็บรักษา คำเตือนหรือการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าของผู้ผลิตสินค้านั้น

2.2.10 การจำกัดหรือยกเว้นความรับผิดโดยสัญญา

พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดไว้ในมาตรา 4 ว่า :

“มาตรา 9 ข้อตกลงระหว่างผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบการที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าก่อนเกิดความเสียหายและประกาศหรือคำแจ้งความของผู้ประกอบการเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบการต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยจะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ผู้บริโภคร่วมกับผู้ประกอบการมีความหมายเช่นเดียวกับนิยามคำว่า “ผู้บริโภคร่วม ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค”

บทบัญญัติมาตรา 9 ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าความรับผิดของผู้ประกอบการตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นกฎหมายจึงไม่ยอมให้ผู้ประกอบการทำสัญญาหรือข้อตกลงไว้ล่วงหน้าก่อนกับผู้บริโภค เพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดของตน ที่ว่าทำข้อตกลงล่วงหน้านั้นหมายความว่าการทำสัญญา หรือข้อตกลงกับผู้บริโภคก่อนที่จะมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค หากเป็นการตกลงภายหลังจากที่ความเสียหายเกิดขึ้น แล้วก็เป็นเรื่องของการประนีประนอมยอมความ

ซึ่งกฎหมายยอมให้ทำได้อยู่แล้วส่วนประกาศหรือแจ้งความของผู้ประกอบการนั้นเป็นการกระทำฝ่ายเดียวของประกอบการผู้บริโภคนั้นไม่ได้ยินยอมด้วยดังนั้นจึงไม่มีผลผูกพันผู้ประกอบการแต่ประการใด

2.1.11 คำสินไหมทดแทนเชิงลงโทษ

กฎหมายละเมิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้กำหนดเรื่องคำสินไหมทดแทนเชิงลงโทษไว้ แม้จะมีผู้พยายามตีความว่าศาลไทยมีอำนาจที่จะกำหนดคำสินไหมทดแทนเชิงลงโทษในคดีละเมิดได้โดยอาศัยบทบัญญัติในมาตรา 438 วรรคหนึ่งที่บัญญัติไว้ว่า “คำสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด” แต่ข้อเสนอดังกล่าวก็ไม่ได้รับการตอบรับ ดังนั้น โดยหลักทั่วไปแล้วกฎหมายไทยจึงไม่มีคำสินไหมทดแทนในเชิงลงโทษ แต่ก็ได้มีการออกกฎหมายเฉพาะ คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 มาตรา 13 (3) ระบุไว้ว่า ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนแจ้งว่าการละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือมีเจตนาถั่นแกล้ง เป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้าให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายคำสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนคำสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนดให้ แต่ต้องไม่เกินสองเท่าของคำสินไหมทดแทนตาม (1) หรือ (2) ของมาตรานี้ ดังนั้น อัตราคำสินไหมทดแทนเชิงลงโทษในกฎหมายฉบับนี้คือสองเท่าของคำสินไหมทดแทนที่ศาลกำหนดให้ ตามปกติ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ที่ได้กำหนดให้อำนาจศาลที่จะพิจารณาให้มีการชดเชยคำสินไหมทดแทนเชิงลงโทษได้โดยใช้อัตราสองเท่าเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 11 :

“มาตรา 11 นอกจากคำสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ศาลมีอำนาจกำหนดคำสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย

1) ค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพหรืออนามัยของผู้เสียหายและหากผู้เสียหายถึงแก่ความตาย สามีภริยา บุพการี หรือผู้สืบสันดานของบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าเสียหายสำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

2) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ประกอบการได้ผลิตนำเข้าหรือขายสินค้า โดยรู้อยู่แล้วว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเมื่อรู้ว่าสินค้าไม่ปลอดภัยภายหลังจากการผลิตนำเข้าหรือขายสินค้านั้นแล้วไม่ดำเนินการใดๆ ตามสมควรเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหาย ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายคำสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนคำสินไหมทดแทนที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่ไม่เกินสองเท่าของคำสินไหมทดแทนที่แท้จริงนั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่าง

ๆ เช่น ความร้ายแรงของความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับการที่ผู้ประกอบการรู้ถึงความไม่ปลอดภัยของสินค้า ระยะเวลาที่ผู้ประกอบการปกปิดความไม่ปลอดภัยของสินค้า การดำเนินการของผู้ประกอบการ เมื่อทราบว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการได้รับสถานะทางการเงินของผู้ประกอบการ การที่ผู้ประกอบการได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นตลอดจนการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย”

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ก็มีบทบัญญัติทำนองเดียวกันในมาตรา 42

“มาตรา 42 ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบการธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายหรืออุปราคาเกินต่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภคหรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชนเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ประกอบการธุรกิจชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภคให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่างๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจ การที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่งให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

ข้อสังเกตเกี่ยวกับมาตรานี้ ก็คือว่า ในกรณีที่ค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดให้นั้นมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท กฎหมายให้อำนาจศาลที่จะกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายซึ่งอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอม อาหารผิดมาตรฐาน และอาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด อาหารไม่บริสุทธิ์ เช่น อาหารที่มีสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพเจือปนอยู่ด้วย อาหารที่ได้ผลิตบรรจุหรือเก็บรักษาไม่ถูกสุขลักษณะ อาหารที่ผลิตจากสัตว์ที่เป็น โรคอันอาจติดต่อถึงคนได้ อาหารที่มีภาชนะบรรจุประกอบด้วยวัตถุที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพกำหนด อาหารไม่บริสุทธิ์ เช่น อาหารที่มีสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพเจือปนอยู่ด้วย อาหารที่ได้ผลิตบรรจุหรือเก็บรักษาไม่ถูกสุขลักษณะ อาหารที่ผลิตจากสัตว์ที่เป็น โรคอันอาจติดต่อถึงคนได้ อาหารที่มีภาชนะบรรจุ

ประกอบด้วยวัตถุที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพ กรณีของอาหารปลอม เช่น อาหารที่ได้ผสมหรือปรุงแต่งด้วยวิธีใดๆ โดยประสงค์จะปกปิดซ่อนเร้นความชำรุดบกพร่อง หรือความด้อยคุณภาพของอาหารนั้น หรืออาหารที่มีฉลากเพื่อลวงหรือพยายามลวงผู้ซื้อให้เข้าใจผิดในเรื่องคุณภาพปริมาณประโยชน์หรือลักษณะพิเศษอย่างอื่น หรืออาหารที่ผลิตขึ้นไม่ตรงตามคุณภาพ หรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดจนทำให้เกิดโทษหรืออันตราย ผู้ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติในมาตรา 25 ต้องระวางโทษตามมาตรา 58 มาตรา 59 มาตรา 60 และมาตรา 61

2.3 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

1. หลักการและเหตุผล เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการควบคุมคุณภาพอาหารที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและยังไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคที่รัดกุมเพียงพอ จึงสมควรปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. สาระสำคัญในพระราชบัญญัติอาหารนี้ มีความมุ่งหมายที่สำคัญที่จะควบคุมคุณภาพของอาหารโดยมุ่งคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญ ซึ่งวิธีการในการควบคุมจะเน้นไปที่เรื่องของการขออนุญาตการตรวจสอบ การขึ้นทะเบียน รวมทั้งในเรื่องของการโฆษณาเกี่ยวกับอาหารด้วย

โดยในพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดนิยามของคำว่า “อาหาร” ว่าหมายความถึง ของกินหรือเครื่องสำอางชีวิต ได้แก่

(1) วัตถุทุกชนิดที่คนกิน ดื่ม อม หรือนำเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใดๆ แต่ไม่รวมถึงยา วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทหรือยาเสพติดให้โทษ

(2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้หรือใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตอาหาร รวมถึงวัตถุดิบอาหาร สีและเครื่องปรุงแต่งกลิ่น รส และเพื่อประโยชน์ในการควบคุมอาหาร ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาเกี่ยวกับการกำหนดอาหารควบคุมเฉพาะ กำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานของอาหาร ทั้งที่เป็นอาหารควบคุมเฉพาะหรือที่มีใช้อาหารควบคุมเฉพาะ ตลอดจนหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่าย นอกจากนี้ยังรวมถึงการเข้าไปกำหนดเกี่ยวกับอัตราส่วนของวัตถุที่ใช้เป็นส่วนผสมอาหาร การใช้วัตถุดิบในอาหาร มาตรฐานของภาชนะบรรจุอาหาร การผลิตและการเก็บรักษาอาหาร ตลอดจนหลักเกณฑ์และวิธีการโฆษณาในฉลากด้วย

เพื่อให้ความมุ่งหมายของพระราชบัญญัตินี้ประสบผล จึงกำหนดให้มี “คณะกรรมการอาหาร” ขึ้นมาคณะหนึ่ง ซึ่งมีทั้งที่เป็นกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยในส่วนของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยจะต้องมีผู้แทนของผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการผลิต นำเข้าหรือจำหน่ายอาหารเข้าร่วมด้วย โดยคณะกรรมการอาหารนี้มีอำนาจหน้าที่

ให้คำแนะนำหรือความเห็นแก่รัฐมนตรีหรือผู้อนุญาตแล้วแต่กรณี ทั้งในเรื่องการออกประกาศ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การเพิกถอนทะเบียนตำรับอาหาร การปฏิบัติการเกี่ยวกับอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ รวมถึงการพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตด้วย และในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือเรียกบุคคลมาให้ถ้อยคำ และให้ส่งเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้

ในเรื่องการขออนุญาตและการออกใบอนุญาต กำหนดให้ผู้ที่ตั้งโรงงานผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายหรือผู้ที่นำเข้าซึ่งอาหารเพื่อจำหน่าย จะต้องได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาต แต่ไม่ใช่บังคับกับการผลิตอาหารหรือนำเข้าซึ่งอาหารเฉพาะคราวซึ่งได้รับใบอนุญาตเฉพาะคราว หรือเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับการขึ้นทะเบียนตำรับอาหารหรือเพื่อพิจารณาสั่งซื้อ

ใบอนุญาตที่ออกให้นี้คุ้มกันไปถึงลูกจ้างหรือตัวแทนของผู้รับอนุญาตด้วย และให้ถือว่ากระทำความผิดของลูกจ้างหรือตัวแทนเป็นการกระทำของผู้รับอนุญาตด้วย เว้นแต่ผู้รับอนุญาตจะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการสุจริตที่ตนจะล่วงรู้หรือควบคุมได้ นอกจากนี้ยังกำหนดเรื่องอายุของใบอนุญาตว่าให้ใช้ได้จนถึงวันที่ 31 ธันวาคมของปีที่สาม นับแต่ปีที่ออกใบอนุญาต ถ้าจะขอต่ออายุใบอนุญาตก็ต้องยื่นคำขอก่อนที่ใบอนุญาตสิ้นอายุ ส่วนในกรณีที่ผู้อนุญาตไม่ออกใบอนุญาตให้หรือไม่ให้ต่ออายุใบอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ย้ายสถานที่ผลิต นำเข้าหรือเก็บอาหารก็สามารถอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีได้ภายในเวลาที่กำหนด และให้คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีเป็นที่สุด

ในเรื่องหน้าที่ของผู้รับอนุญาตเกี่ยวกับอาหาร ได้กำหนดห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตผลิต นำเข้าหรือเก็บอาหารนอกสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตและห้ามย้ายสถานที่ผลิต สถานที่นำเข้าหรือสถานที่เก็บอาหารเว้นแต่จะได้รับอนุญาตก่อน ถ้าใบอนุญาตหรือใบสำคัญการขึ้นทะเบียนตำรับอาหารได้สูญหายหรือ ถูกทำลาย ผู้รับอนุญาตต้องแจ้งต่อผู้อนุญาตเพื่อขอรับใบแทนภายในเวลาที่กำหนดและผู้รับอนุญาตต้องแสดงใบอนุญาตหรือใบแทนใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผยเห็นได้ง่าย ณ สถานที่ผลิตหรือสถานที่นำเข้าซึ่งอาหารที่ระบุไว้ในใบอนุญาต นอกจากนี้เพื่อประโยชน์ในการส่งออกและมีความจำเป็นจะอนุญาตเป็นการเฉพาะคราวให้ผู้รับอนุญาตผลิตอาหารควบคุมเฉพาะได้ตามมาตรฐานของต่างประเทศหรือมาตรฐานระหว่างประเทศแล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบ

ในส่วนการควบคุมอาหาร ได้กำหนดห้ามมิให้บุคคลใดผลิต นำเข้าเพื่อจำหน่ายหรือจำหน่ายซึ่งอาหารไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอม อาหารที่ผิดมาตรฐานหรืออาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด โดยได้กำหนดลักษณะของอาหารประเภทต่างๆ ดังนี้

- อาหารไม่บริสุทธิ์ ได้แก่ อาหารที่มีสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจ็บป หรือ มีวัตถุเคมีเจือปนอันอาจเป็นเหตุให้คุณภาพของอาหารลดลง หรืออาหารที่ผลิต บรรจุหรือเก็บรักษาไว้ไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

- อาหารปลอม ได้แก่ อาหารที่ได้สับเปลี่ยนใช้วัตถุอื่นแทนบางส่วนหรือผลิตขึ้นเทียมอาหารอย่างหนึ่งอย่างใดและจำหน่ายเป็นอาหารแต่อย่างนั้น หรืออาหารที่มีฉลากเพื่อลวงให้ผู้ซื้อเข้าใจผิดในเรื่องคุณภาพหรือลักษณะของอาหาร รวมทั้งอาหารที่ผลิตไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด จนทำให้เกิดโทษหรืออันตราย

- อาหารผิดมาตรฐาน ได้แก่ อาหารที่ไม่ถูกต้องตามคุณภาพ หรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดแต่ไม่ถึงขนาดเป็นอาหารปลอม

- อาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด ได้แก่ อาหารที่ไม่ปลอดภัยในการบริโภค หรือมีสรรพคุณไม่เป็นที่เชื่อถือหรือมีคุณค่าต่อร่างกายในระดับที่ไม่เหมาะสม

เพื่อประโยชน์ในการควบคุมอาหารให้ถูกสุขลักษณะ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา มีอำนาจที่สำคัญ เช่น ออกคำสั่งให้ผู้รับอนุญาตผลิตหรือนำเข้าซึ่งอาหาร ดัดแปลงหรือแก้ไขสถานที่ผลิตหรือสถานที่เก็บอาหาร สั่งผลิตหรืองดนำเข้าซึ่งอาหารที่ผลิตโดยไม่ได้รับอนุญาตหรืออาหารที่ไม่ควรแก่การบริโภค ประกาศผลการตรวจพิสูจน์อาหารให้ประชาชนทราบ กรณีที่เป็นอาหารไม่บริสุทธิ์หรืออาหารปลอมหรือผิดมาตรฐานหรือน่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

การขึ้นทะเบียนและการโฆษณาเกี่ยวกับอาหาร กำหนดให้ผู้รับอนุญาตที่จะผลิตหรือนำเข้าซึ่งอาหารควบคุมเฉพาะจะต้องมาขอขึ้นทะเบียนคำรับอาหารต่อผู้รับอนุญาตก่อน เมื่อได้รับใบสำคัญการขึ้นทะเบียนแล้ว จึงจะผลิตหรือนำเข้าได้ และผู้รับอนุญาตต้องผลิตหรือนำเข้าซึ่งอาหารควบคุมเฉพาะให้ตรงตามที่ได้ขึ้นทะเบียนคำรับอาหารไว้ การแก้ไขรายการทะเบียนคำรับอาหารจะต้องได้รับอนุญาตเช่นกัน และใบสำคัญการขึ้นทะเบียนคำรับอาหารให้ใช้ได้ตลอดไปเว้นแต่กรณีที่ถูกสั่งเพิกถอน และในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่การควบคุมอาหารหรือเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภค ผู้อนุญาตมีอำนาจสั่งแก้ไขคำรับอาหารที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้วตามที่เห็นสมควรหรือตามความจำเป็น

ในกรณีที่พบว่าอาหารที่ได้ขึ้นทะเบียนคำรับอาหารไว้แล้วแต่อาหารนั้นมีรายละเอียดไม่ตรงตามคำรับอาหารที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้หรือเป็นอาหารปลอมหรือไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและไม่อาจแก้ไขคำรับอาหารได้ รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งเพิกถอนทะเบียนคำรับอาหารนั้นได้ ในพระราชบัญญัตินี้กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาคุณภาพหรือสรรพคุณของอาหารอันเป็นเท็จหรือหลอกลวงให้หลงเชื่อโดยไม่สมควร หากประสงค์จะโฆษณาอาหารทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุ

โทรทัศน์ หรือทางหนังสือพิมพ์หรือด้วยวิธีอื่นใดเพื่อประโยชน์ในทางการค้าจะต้องให้ผู้อนุญาตตรวจพิจารณาก่อนจึงจะโฆษณาได้ และผู้อนุญาตมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้แจ้งการโฆษณาอาหารที่เห็นว่าเป็นการฝ่าฝืนกรณีดังกล่าวหรือให้ระงับการผลิต การนำเข้า การจำหน่ายหรือการโฆษณาอาหารที่ไม่มีคุณภาพประโยชน์หรือคุณภาพตามที่โฆษณา

เพื่อให้การปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพจึงได้กำหนดให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่สำคัญ เช่น

- การเข้าไปในสถานที่ผลิตอาหาร สถานที่เก็บรักษาอาหาร หรือสถานที่จำหน่ายอาหารในระหว่างเวลาทำการเพื่อตรวจสอบ ควบคุมให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

- นำอาหารปริมาณพอสมควรไปเป็นตัวอย่างเพื่อตรวจสอบหรือตรวจวิเคราะห์

- ยึดหรืออายัดอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ อาหารปลอมหรืออาหารผิดมาตรฐาน หรือภาชนะบรรจุที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพหรือผิคนามัยของประชาชนหรือมีลักษณะไม่ถูกต้องตามคุณภาพหรือมาตรฐานที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยอาหารที่ถูกยึดไว้นี้เมื่อได้ตรวจสอบแล้วปรากฏว่าเป็นอาหารที่มีลักษณะดังกล่าวจริง ถ้ามิได้มีการฟ้องคดีต่อศาล ผู้อนุญาตโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการอาจสั่งทำลายหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่เห็นสมควร

เมื่อปรากฏว่าผู้รับอนุญาตไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือปรากฏว่าอาหารที่ผลิตโดยผู้รับอนุญาตเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์, อาหารปลอม, อาหารที่ผิดมาตรฐานหรือเป็นอาหารที่น่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพหรือต่ออนามัยของประชาชน ผู้อนุญาตโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้หรือในกรณีที่มีการฟ้องร้องต่อศาลจะสั่งพักใช้หรือคำพิพากษาอันถึงที่สุดก็ได้ และหากศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้รับอนุญาตได้กระทำความผิดจริง ผู้อนุญาตมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาต ผู้รับอนุญาตซึ่งถูกพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีภายในเวลาที่กำหนดและคำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดโทษทางอาญาแก่บุคคลผู้กระทำการฝ่าฝืนกรณีต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ เพื่อให้การดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. ผู้รักษาการตามกฎหมายและวันบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 5) และพระราชบัญญัตินี้ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 79 ลงวันที่ 13

พฤษภาคม พ.ศ.2522 โดยในมาตรา 2 ได้กำหนดให้พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา⁸¹

มาตรฐานอาหารที่มีสารปนเปื้อนตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข

โดยประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 98 (พ.ศ. 2529) และฉบับที่ 273 (พ.ศ. 2546) ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 5 และมาตรา 6 (3) แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 โดยมีสาระสำคัญ คือ

ข้อ 2 ให้อาหารที่มีสารปนเปื้อนที่ผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือที่จำหน่าย เป็นอาหารที่กำหนดมาตรฐาน

ข้อ 3 สารปนเปื้อน หมายความว่า สารที่ปนเปื้อนกับอาหารซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิตกรรมวิธีการผลิต โรงงานหรือสถานที่ผลิต การดูแลรักษา การบรรจุ การขนส่งหรือการเก็บรักษา หรือเกิดเนื่องจากการปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อม

ข้อ 4 อาหารที่มีสารปนเปื้อน ต้องมีมาตรฐาน โดยตรวจพบสารปนเปื้อนได้ไม่เกินข้อกำหนดดังต่อไปนี้

(1) โลหะ

(ก) ดีบุก 250 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(ข) สังกะสี 100 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(ค) ทองแดง 20 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(ง) ตะกั่ว 1 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม เว้นแต่ อาหารที่มีสารตะกั่วปนเปื้อนตามธรรมชาติในปริมาณสูงให้มีได้ ตามที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

(จ) สารหนูรูปอนินทรีย์ (Inorganic Arsenic) 2 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับ สัตว์น้ำและอาหารทะเล และสารหนูทั้งหมด (Total Arsenic) 2 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับอาหารอื่น

(ฉ) ปรอท 0.5 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับอาหารทะเล และไม่เกิน 0.02 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับอาหารอื่น

(2) อะฟลาทอกซิน 20 ไมโครกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(3) สารปนเปื้อนอื่น ตามที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

⁸¹ ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา มิถุนายน 2547.

2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาความเสียหายด้วยมาตรการอื่นๆ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

2.4.1 การเปลี่ยนสินค้า⁸²

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 41 ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนสินค้าใหม่ให้แก่ผู้บริโภคแทนการแก้ไขซ่อมแซมสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นได้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงลักษณะของสินค้าที่อาจเปลี่ยนแปลงทดแทนกันได้ ส่วนมาตรา 43 หากปรากฏว่าสินค้าที่ชำรุดบกพร่องนั้นเป็นสินค้าอันตรายต่อชีวิต ร่างกายสุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคโดยส่วนรวม ซึ่งสินค้านั้นได้จำหน่ายไปแล้ว หรือยังมีวางจำหน่ายอยู่ในท้องตลาดศาลมีอำนาจในการสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจประกาศและรับสินค้าคืนเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่ศาลกำหนด ตลอดจนกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจห้ามผลิตหรือนำเข้าสินค้านั้นก็ได้

2.4.2 การเรียกเก็บสินค้าออกจากตลาด

กรณีที่สินค้านั้นเป็นสินค้าอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน การเรียกคืนเพื่อเปลี่ยนสินค้าใหม่ย่อมเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก และเมื่อผู้บริโภคได้บริโภคแล้วหรือนำไปเป็นส่วนผสมกับอาหารอื่นๆ เหล่านี้ย่อมเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อทรัพย์สินของผู้บริโภค ที่ในกรณีพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ยังกำหนดไว้ไม่ชัดเจน

2.4.3 การคืนค่าสินค้า

มาตรา 43 (1) ได้กำหนดไว้ว่าหากสินค้านั้นเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกายสุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคโดยส่วนรวมและไม่อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ ซึ่งสินค้านั้นได้จำหน่ายไปแล้ว ให้ศาลมีอำนาจเรียกสินค้านั้นคืนจากผู้บริโภคเพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงให้ใหม่ภายในเวลาที่กำหนดโดยค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบธุรกิจเอง แต่หากไม่สามารถแก้ไขได้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ใช้ราคาตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงลักษณะและสภาพของสินค้าขณะรับคืน รวมทั้งความสุจริตของผู้ประกอบธุรกิจประกอบด้วย

2.4.4 การเรียกเก็บสินค้าออกจากตลาด มาตรการเก็บสินค้าคืนออกจากตลาดเป็นมาตรการที่ผู้ประกอบธุรกิจจะเป็นผู้เรียกสินค้าที่บกพร่องคืนจากผู้บริโภคที่ซื้อสินค้านั้นไป แต่ประเทศไทยมาตรการในการเรียกคืนสินค้านั้นผู้ประกอบธุรกิจจะไม่นำมาใช้ ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดมาตรการในการเรียกคืนสินค้าเป็นมาตรการทางปกครองของหน่วยงานของรัฐในการใช้

⁸² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

บังคับผู้ประกอบการธุรกิจที่ผลิตสินค้าที่ไม่มีความปลอดภัยออกมาจำหน่ายในท้องตลาด ตลอดจนกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจดำเนินการเรียกเก็บสินค้าออกจากตลาด ในกรณีที่ได้มีการทำสัญญากันหากมีสินค้าใดชำรุดบกพร่องหรือเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยคู่สัญญาสามารถคืนสินค้าได้ตามสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้ และนอกจากนี้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 43 (2) กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ ผู้ประกอบการธุรกิจเรียกเก็บสินค้าที่ยังไม่ได้จำหน่ายแก่ผู้บริโภคและที่อาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกายสุขภาพ หรืออนามัยของผู้บริโภคและไม้อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่น ได้กลับคืน จนกว่าจะได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงสินค้าดังกล่าวให้มีความปลอดภัย

2.4.5 การให้ใช้ราคา

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ได้กำหนดให้มีการรับคืนสินค้าได้โดยการรับคืนสินค้าเป็นมาตรการหลังจากที่มีคำพิพากษาของศาลแล้ว ดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 43 (1) ซึ่งกำหนดให้ศาลที่ใดมีคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีผู้บริโภคหรือจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความแล้วหากข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่ายังมีสินค้าที่ได้จำหน่ายไปแล้วหรือที่เหลืออยู่ในท้องตลาดอาจเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย สุขภาพหรือ อนามัยของผู้บริโภคโดยส่วนรวมและไม้อาจใช้วิธีป้องกันอย่างอื่นได้ ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจประกาศและรับสินค้าดังกล่าวคืนจากผู้บริโภค เพื่อทำการแก้ไขหรือเปลี่ยนให้ใหม่ภายในเวลาที่ศาลกำหนดโดยค่าใช้จ่ายของผู้ประกอบการธุรกิจเอง แต่หากไม่สามารถแก้ไข หรือดำเนินการเปลี่ยนสินค้าได้แล้วให้ใช้ราคาตามที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงลักษณะและสภาพของสินค้าขณะรับคืนรวมทั้งความสุจริตของผู้ประกอบการธุรกิจกำหนดด้วย

2.4.6 ห้ามผลิต ห้ามนำเข้าและการทำลายสินค้า

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ตามมาตรา 43 (2) ได้กำหนดว่าถ้าสินค้านั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ศาลจะมีคำสั่งห้ามผู้ประกอบการธุรกิจผลิตหรือนำเข้าสินค้านั้นก็ได้ และหากเป็นที่สงสัยว่าผู้ประกอบการธุรกิจจะเก็บสินค้า ที่เหลือไว้เพื่อจำหน่ายต่อไปให้ศาลมีอำนาจสั่งผู้ประกอบการ ธุรกิจทำลายสินค้าที่เหลือนั้นด้วย

บทที่ 4

วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน

1. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าโดยเฉพาะด้านมาตรฐานอาหารปลอดภัยที่ปราศจากสารปนเปื้อนที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกาย โดยจากการศึกษาพบว่าในต่างประเทศคือ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายที่เป็นมาตรฐานสากลกำหนด และประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงหลายฉบับ โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บทที่รับรองคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคไว้และมีพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่กำหนดเรื่องมาตรฐานของอาหารโดยตรง

1.1 การกำหนดนิยาม “สินค้า” ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายที่กำหนดเรื่องความรับผิดชอบความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยตรง โดยมีการนำเอาหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้บังคับกับผู้ประกอบการตามกฎหมาย เพื่อให้รับผิดชอบต่อสินค้าของตนที่ก่อความเสียหายแก่ผู้บริโภค พิจารณาจากการนิยามความหมายตามกฎหมาย มีการบัญญัตินิยามที่กว้างขวางกว่ากฎหมายอื่น เริ่มตั้งแต่ความหมายของสินค้าตามมาตรา 4 ซึ่งนิยามว่า

“สินค้า” หมายความว่า สัตว์หรือพืชทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้งผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึงกระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

จากการพิจารณาเหตุผลของการนิยามความหมายในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา มีการพิจารณาถึงผลกระทบต่อผู้ประกอบการที่เป็นเกษตรกรรายย่อย จึงมีการกำหนดข้อยกเว้นสินค้าของเกษตรกรรายย่อยแม้จะมีการผลิตตามความหมายของกฎหมายฉบับนี้แต่ก็ไม่เข้าข่ายนิยามของคำว่าสินค้าตามกฎหมาย ต่อมาเมื่อมีการออกกฎกระทรวงยกเว้น ยาและเครื่องมือทางการแพทย์เฉพาะบางอย่างไม่อยู่ในนิยามคำว่าสินค้าตามกฎหมายเหมือนกัน แม้จะอยู่ในนิยามของการ

ผลิต ทั้งนี้โดยพิจารณาถึงผลกระทบต่อระบบการบริการสุขภาพ แต่ทั้งนี้มิจานวิชาการหลายเรื่องที่ศึกษาความเหมาะสมของกฎกระทรวง บางส่วนไม่เห็นด้วยกับการยกเว้นยาและอุปกรณ์ทางการแพทย์นี้ และนอกจากนี้บริการต่างๆ ไม่ได้อยู่ในความหมายของกฎหมายฉบับนี้ด้วย

จากการพิจารณาบทนิยาม “อาหาร” และ “ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป” ไม่ได้มีการยกเว้นโดยกฎกระทรวง โดยผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปมีความหมายว่า อาหารที่ได้ผ่านขั้นตอนการหุงต้ม หรือกระบวนการแปรรูปผลิตผลการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อให้อาหารนั้นสามารถเก็บได้เป็นเวลานานพอสมควร โดยไม่เน่าเสีย สามารถดื่มหรือรับประทานได้ทันทีเมื่อต้องการ จะอุ่นหรือไม้อุ่นให้ร้อนก่อนรับประทานก็ได้ ซึ่งหากพิจารณาตามนิยามความหมายของอาหารสำเร็จรูปแล้วอาหารสำเร็จรูปถือเป็นสินค้าตามความหมายมาตรา 4 เนื่องจากเป็นสังหาริมทรัพย์และมีการผลิตผ่านขั้นตอนการหุงต้ม หรือกระบวนการแปรรูปตามความหมายของมาตรา 4

แต่มีประเด็นการพิจารณาถึงนิยามความหมายของสินค้าอันตราย ซึ่งนำเอาหลักการความคาดหวังของผู้บริโภคมาพิจารณาว่าสินค้าสินค้าที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยตรง จะพิจารณาตามหลักการนี้ โดยที่อาหารเป็นสินค้าที่ประชาชนไม่ได้คาดหมายว่าจะเป็นสินค้าที่ก่ออันตราย แต่จากการศึกษาสถิติและคดีเกี่ยวกับอาหาร มีการฟ้องร้องให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบผู้เสียหายที่ดื่มนมบรรจุกล่องและมีอาการท้องเสีย โดยแพทย์ลงความเห็นว่าอาหารเป็นพิษ⁸³ โดยผู้ประกอบการยอมรับว่ามีความผิดพลาดในกระบวนการการผลิตในสินค้าแต่ได้ดำเนินการแก้ไขและสั่งทำลายสินค้าที่มีปัญหาแล้ว และกระบวนการตรวจสอบพิสูจน์ พบว่าน้ำที่บรรจุในนมบรรจุกล่องไม่มีสารที่ทำให้เกิดอาการท้องเสีย แต่อย่างไรก็ดีศาลพิจารณาจากการยอมรับของผู้ผลิตจึงพิพากษาให้ผู้ประกอบการชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

จากคดีดังกล่าวเห็นได้ว่านม เป็นอาหารในนิยามของกฎหมายอาหารและเป็นสินค้าตามนิยามของกฎหมาย ความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย แต่มีข้อพิจารณาว่าผลเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพอนามัยจากอาหารนั้นมีทั้งผลเสียระยะสั้นๆ คือมีอาการเจ็บป่วยต่างๆ แต่ผลเสียหายต่อระบบสุขภาพระยะยาว อาจจะก่อให้เกิดโรคร้ายแรง เช่น มะเร็ง ซึ่งมีระยะเวลาในการสะสมของสารปนเปื้อน และสาเหตุการก่อโรคอาจจะมีปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย และนอกจากนี้สารปนเปื้อนบางอย่างเกิดขึ้นระหว่างกระบวนการในการขนส่งสินค้าที่ไม่มีมาตรการในการดูแลอย่างมีมาตรฐาน แต่ในกฎหมายกำหนดนิยามของสินค้าที่เป็นสินค้าอันตรายหมายความว่า สินค้าที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุจาก

⁸³ คดีที่ ผบ.429/2555 อ้างถึงใน ศักดา ธนิตกุล กฎหมายความรับผิดชอบเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย 2559 พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ วิทยุชน หน้า 180.

ความบกพร่องในการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า หรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงสภาพของสินค้า รวมทั้งลักษณะการใช้งานและการเก็บรักษาตามปกติธรรมดาของสินค้าอันพึงคาดหมายได้

นอกจากนี้จากการศึกษากระบวนการในการผลิตอาหารสำเร็จรูปนั้น มีกระบวนการตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบกระทั่งการจัดจำหน่าย ซึ่งแต่ละกระบวนการอาจก่อให้เกิดการปนเปื้อนได้ ซึ่งการปนเปื้อนบางอย่างอาจจะก่อตัวขึ้นเองโดยธรรมชาติ ซึ่งเป็นผลภายหลังกระบวนการการผลิต เช่น การเกิด เชื้อรา สารเคมีปนเปื้อน ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในกระบวนการการขนส่งเป็นต้น และสารปนเปื้อนบางอย่างมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้บริโภค เช่น อาหารที่ใช้ความร้อนสูงในการปรุง เป็นต้น และอาหารสำเร็จรูปเป็นสินค้าที่มีการผลิตคราวละจำนวนมาก ที่เมื่อมีสารปนเปื้อนแล้วย่อมส่งผลเสียหายต่อผู้บริโภคในวงกว้าง

จากการพิจารณาบทนิยามสินค้า ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยพ.ศ. 2551 นั้น เห็นว่ายังไม่ชัดเจนเพียงพอ เนื่องจากมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอาหารนั้น มีกฎหมาย 3 ฉบับคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พระราชบัญญัติอาหาร และพระราชบัญญัติความรับผิดชอบเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย โดยพระราชบัญญัติความรับผิดชอบเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเป็นกฎหมายที่มุ่งเยียวยาผู้เสียหายจากสินค้าเป็นหลัก ในการนิยามความหมายของสินค้า ตามมาตรา 4 จึงต้องมีความชัดเจนและครอบคลุม ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่ผู้บริโภคและเป็นธรรมต่อผู้ประกอบการ

1.2 การนิยามความหมายของ “อาหารที่มีสารปนเปื้อน”ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมด้านอาหาร โดยกำหนดอาหารควบคุมเฉพาะกำหนดคุณภาพหรือมาตรฐานของอาหารควบคุมเฉพาะตามชื่อ ประเภท ชนิด หรือลักษณะของอาหารนั้นๆ ที่ผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือที่จำหน่าย ตลอดจนหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการผลิตเพื่อจำหน่าย นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายและวิธีการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยมีคณะกรรมการอาหารทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลกำกับการตามกฎหมายนี้ แต่ทั้งนี้เป็นการมุ่งเน้นการควบคุมอาหารในระดับมหภาคคือ การควบคุมโรงงานที่ผลิตอาหารเพื่อจำหน่าย หรือนำเข้าเพื่อจำหน่าย ซึ่งจะต้องมีการขอใบอนุญาตในการดำเนินการด้านต่างๆ ด้านการควบคุมมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร โดยพระราชบัญญัติอาหารเป็นกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักคุณภาพของอาหาร Food Quality ของมาตรฐานที่สำคัญของ codex เป็นการดำเนินการเพื่อให้สถานที่ผลิตอาหารมีมาตรฐาน โดยคำนึงถึงขั้นตอนของการผลิตรวมทั้งปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้

ผลิตภัณฑ์อาหารมีการควบคุมตรวจสอบอย่างเป็นระบบสม่ำเสมอและต่อเนื่องเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพและปลอดภัย โดยพระราชบัญญัติอาหารนี้เน้นด้านการป้องกันมากกว่าการแก้ไขปัญหาในด้านคุณภาพของอาหาร โดยเป็นมาตรการในทางปกครองที่รัฐบาลใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภค โดยพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมอาหาร และโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป คือ

มาตรา 28 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้าเพื่อจำหน่าย หรือจำหน่ายซึ่งอาหารดังต่อไปนี้

- (1) อาหารไม่บริสุทธิ์
- (2) อาหารปลอม
- (3) อาหารผิดมาตรฐาน
- (4) อาหารอื่นที่รัฐมนตรีกำหนด

มาตรา 26 อาหารที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นอาหารไม่บริสุทธิ์

(1) อาหารที่มีสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจือปนอยู่ด้วย
 (2) อาหารที่มีสารหรือวัตถุเคมีเจือปนอยู่ในอัตราที่อาจเป็นเหตุให้คุณภาพของอาหารนั้นลดลง เว้นแต่การเจือปนเป็นการจำเป็นต่อกรรมวิธีผลิต การผลิต และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว

- (3) อาหารที่ได้ผลิต บรรจุ หรือเก็บรักษาไว้โดยไม่ถูกสุขลักษณะ
- (4) อาหารที่ผลิตจากสัตว์ที่เป็นโรคอันอาจติดต่อถึงคนได้
- (5) อาหารที่มีภาชนะบรรจุประกอบด้วยวัตถุที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

จากบทบัญญัติของกฎหมายอาหารผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนจัดอยู่ในความหมายของอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ โดยกำหนดไว้ 5 ประการคือ

(1) อาหารที่มีสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพเจือปนอยู่ด้วย
 (2) อาหารที่มีสารหรือวัตถุเคมีเจือปนอยู่ในอัตราที่อาจเป็นเหตุให้คุณภาพของอาหารนั้นลดลง เว้นแต่การเจือปนเป็นการจำเป็นต่อกรรมวิธีผลิต การผลิต และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว

- (3) อาหารที่ได้ผลิต บรรจุ หรือเก็บรักษาไว้โดยไม่ถูกสุขลักษณะ
- (4) อาหารที่ผลิตจากสัตว์ที่เป็นโรคอันอาจติดต่อถึงคนได้
- (5) อาหารที่มีภาชนะบรรจุประกอบด้วยวัตถุที่น่าจะเป็นอันตรายแก่สุขภาพ

ซึ่งทั้ง 5 ประการเป็นการกำหนดหลักการ โดยไม่ได้มีการระบุว่าสิ่งที่น่าจะเป็นอันตรายที่ปนเปื้อนอยู่ในอาหารนั้นมีอย่างไรบ้าง ทั้งนี้กระทรวงสาธารณสุขได้มีการออกกฎกระทรวง ระบุรายละเอียดถึงจำนวนและปริมาณของสารบางชนิดที่มีการเจือปนในอาหาร เช่น สี กลิ่น รสชาติ

และการถนอมอาหาร โดยกำหนดให้คณะกรรมการอาหารและยาทำหน้าที่ในการควบคุม มีอำนาจในการออกคำสั่งเพื่อเป็นการควบคุมด้านต่างๆ โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลและบังคับการให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายคือ สำนักงานอาหารและยา (อย.) ซึ่งทำหน้าที่คล้ายกับสำนักงานอาหารและยาหรือ US FDA (US Food and Drug Administration) ของสหรัฐอเมริกาที่ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎระเบียบต่างๆ กับผู้ประกอบการ ควบคุม และตรวจสอบกระบวนการผลิตสินค้าอาหารของสหรัฐอเมริกาและพระราชบัญญัติอาหารนี้ยังมีการกำหนดโทษในทางอาญาแก่ผู้กระทำการฝ่าฝืนทั้งจำคุกและปรับด้วย

แต่จากการพิจารณา ไม่ได้มีการกำหนดถึงมาตรการในการควบคุมอาหารผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนอย่างชัดเจน แต่เน้นควบคุมป้องกันกระบวนการในการออกใบอนุญาตในการผลิตอาหาร ซึ่งในทางปฏิบัติ เมื่อผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปได้ถูกกระจายสู่ผู้บริโภคแล้ว ก็ไม่มีการควบคุมหรือสุ่มตรวจนอกจากจะมีการร้องเรียนโดยผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย และจากสถิติการร้องเรียนก็มีน้อย อันเนื่องมาจากการได้รับความเสียหายหรืออันตรายต่อสุขภาพจากสารปนเปื้อนในอาหารจะมีการสะสมในร่างกายและส่งผลกระทบต่อสุขภาพหรืออนามัยในระยะเวลานาน ไม่แสดงผลให้เห็นทันที ดังนั้นผู้บริโภคย่อมไม่อาจทราบสาเหตุที่แท้จริงว่าเป็นผลมาจากปัจจัยใดอย่างชัดเจน และนอกจากนี้ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบและการเรียกค่าเสียหายกรณีที่มีการได้รับอันตรายจากการบริโภคอาหารที่มีสารปนเปื้อน ทั้งนี้หากเกิดความเสียหาย ผู้บริโภคจะต้องไปฟ้องเรียกค่าเสียหายจากกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ที่มีการกำหนดเรื่องการเรียกค่าเสียหายไว้

1.3 ปัญหาการนิยามความหมายของอาหารที่มีสารปนเปื้อนตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข

จากการพิจารณาประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 98 พ.ศ. 2529 เรื่องมาตรฐานอาหารที่มีสารปนเปื้อนและประกาศกระทรวงสาธารณสุขฉบับที่ 273 พ.ศ. 2546 เรื่องมาตรฐานอาหารที่มีสารปนเปื้อนฉบับที่ 2 นั้น พบว่ามีการนิยาม “สารปนเปื้อน” หมายความว่า สารที่ปนเปื้อนกับอาหารซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิต กรรมวิธีการผลิต โรงงานสถานที่ผลิต การดูแลรักษา การบรรจุ การขนส่งหรือการเก็บรักษาหรือเกิดเนื่องจากการปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อม

ซึ่งนิยามความหมายของสารปนเปื้อนนี้มีความครอบคลุมกระบวนการการผลิตอาหารตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต กระทั่งถึงกระบวนการการขนส่ง หรือการเก็บรักษา ครอบคลุมของการผลิตอาหาร แต่พบว่าในข้อที่ 4 กำหนดว่า “อาหารที่มีสารปนเปื้อน ต้องมีมาตรฐาน โดยตรวจพบสารปนเปื้อนได้ไม่เกินข้อกำหนดดังต่อไปนี้

(1) โลหะ

(ก) ดีบุก 250 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(ข) สังกะสี 100 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(ค) ทองแดง 20 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(ง) ตะกั่ว 1 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม เว้นแต่ อาหารที่มีสารตะกั่วปนเปื้อนตามธรรมชาติในปริมาณสูงให้มีได้ ตามที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

(จ) สารหนูรูปอนินทรีย์ (Inorganic Arsenic) 2 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับสัตว์น้ำและอาหารทะเล และสารหนูทั้งหมด (Total Arsenic) 2 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัมสำหรับอาหารอื่น

(ฉ) ปรอท 0.5 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับอาหารทะเล และไม่เกิน 0.02 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับอาหารอื่น

(2) อะฟลาทอกซิน 20 ไมโครกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(3) สารปนเปื้อนอื่น ตามที่ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

โดยจากการพิจารณาประกาศกระทรวงสาธารณสุขข้อ 4 นี้ กำหนดประเภทของสารที่ปนเปื้อนในอาหารที่ชัดเจน เพียง 2 ประเภท คือ โลหะ และอะฟลาทอกซิน (เชื้อรา) ส่วนสารปนเปื้อนอื่นมีการกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเป็นผู้กำหนดเพิ่มเติม กรณีนี้อาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนแก่ผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการว่า สารปนเปื้อนที่จะต้องมีการกำหนดมาตรฐานในการตรวจพบในอาหารนั้นมีเพียงที่ปรากฏในประกาศเรื่องดังกล่าวเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้วยังมีสารปนเปื้อนอีกหลายชนิดที่มีการออกประกาศมาตรฐาน เช่น สารเร่งเนื้อแดงในสุกร ที่มีการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 269 พ.ศ. 2546 กำหนดมาตรฐานว่าจะต้องไม่ตรวจพบสารชนิดนี้ในอาหารหรือผลิตภัณฑ์อาหารเลย เป็นต้น และจากการศึกษาพบว่ามีการประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ประกาศออกมาทั้งสิ้น 406 ฉบับ โดยแต่ละฉบับมีการกำหนดมาตรฐานแต่ชนิดอาหารเฉพาะเจาะจงบ้างและเป็นการทั่วไปบ้าง ในการศึกษาหรือทำความเข้าใจของผู้ประกอบการและผู้บริโภคย่อมเป็นเรื่องยาก ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาได้

กล่าวโดยสรุป การนิยามความหมายของอาหารที่มีสารปนเปื้อน โดยหลักนิยามไว้ในพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 อยู่ในความหมายของมาตรา 26 อาหารที่ไม่บริสุทธิ์ และมีการ

นิยามความหมายของสารปนเปื้อนในอาหารตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ว่าเป็นสารที่ปนเปื้อนอยู่ในอาหารซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิต กรรมวิธีการผลิต โรงงานสถานที่ผลิต การดูแลรักษา การบรรจุ การขนส่งหรือการเก็บรักษาหรือเกิดเนื่องจากการปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อม แต่ก็ได้ระบุว่าเป็นสารปนเปื้อนชนิดหรือประเภทใดบ้างอย่างแน่ชัด คงต้องกลับไปพิจารณาในความหมายของอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ในประเด็นสารที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งเห็นว่าการนิยามดังกล่าวยังไม่ชัดเจนเพียงพอ

2. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งกฎหมายอาหาร กฎหมาย ความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และกฎกระทรวง พบว่า มีการกำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคไว้ในกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ โดยกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเป็นกฎหมายแม่บทใหญ่ กฎหมายอาหารและกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เป็นกฎหมายที่ควบคุมดูแลด้านอาหารและกำหนดความรับผิดชอบของผู้ประกอบการต่อผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ทั้งนี้พบว่ากฎหมายทั้ง 3 ฉบับเป็นกฎหมายที่ออกมาสัมพันธ์กันคือกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเน้นป้องกัน กฎหมายอาหารเน้นควบคุมและกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเน้นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่จากการพิจารณากฎหมายแล้วพบปัญหาบางประการดังนี้

ปัญหาการกำหนดนิยามความหมายและขอบเขตความรับผิดชอบในกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ แตกต่างกันบ้างบางส่วน โดยอาจจะด้วยวัตถุประสงค์ในการออกกฎหมายแต่ละฉบับแตกต่างกัน

1. บทนิยามคำว่า สินค้า กฎกระทรวงไม่ได้ยกเว้น ว่าอาหารสำเร็จรูป ไม่ได้เป็นสินค้า ตามความหมายของสินค้า ดังนั้น อาหารจึงอยู่ในนิยามความหมายของกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่ทั้งนี้หากพิจารณาประกอบกับกฎหมายอาหารจะพบว่า อาหารที่ต้องการควบคุมดูแลเป็นอาหารที่มีการผลิตในภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก แต่จากนิยามของสินค้า อาหารทุกประเภทล้วนอยู่ในนิยามทั้งสิ้น ซึ่งรวมถึงอาหารปรุงสำเร็จที่มีการขายโดยพ่อค้า แม่ค้ารายย่อย เพราะการประกอบอาหารย่อมอยู่ในนิยามของการผลิต ทั้งนี้ยังไม่พบปัญหาการฟ้องร้องพ่อค้าแม่ค้าทั้งหลายที่จำหน่ายอาหารรายย่อยตามกฎหมายความรับผิดชอบจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่อย่างไรก็ดีการไม่กำหนดให้ชัดเจนอาจจะก่อให้เกิดปัญหา เนื่องจากปัจจุบันการปนเปื้อนของอาหารมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนวงกว้าง

ดังนั้นเห็นว่าเรื่องการกำหนดเรื่องมาตรฐานด้านอาหารที่มีสารปนเปื้อนนั้น ควรมีการกำหนดให้ชัดเจน โดยรัฐเข้ามามีบทบาททั้งกระบวนการห่วงโซ่อาหารเพื่อให้มีมาตรฐานด้านความปลอดภัยทั้งระบบ ตั้งแต่การปลูก การเพาะเลี้ยง การแปรรูป จนกระทั่งถึงผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐาน ของ codex ที่เป็นหลักสากล ทั้งนี้อาจพิจารณาตัวอย่างของ FDA สหรัฐอเมริกาที่มีความเข้มงวดต่อการกำหนดมาตรฐานอาหารเป็นอย่างมาก โดยมีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน มีการประกาศถึงมาตรฐานต่างๆในกระบวนการผลิตอาหารและมีการรายงานต่อรัฐสภาที่แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อเรื่องมาตรฐานอาหารปลอดภัยด้วย

2. ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ ซึ่งกำหนดความรับผิดชอบไว้ในกระบวนการผลิตหรือการออกแบบ หรือไม่ได้กำหนดวิธีใช้วิธีเก็บรักษา คำเตือน หรือข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือกำหนดไว้แต่ไม่ถูกต้องหรือไม่ชัดเจนตามสมควร ซึ่งยังไม่ครอบคลุมกระบวนการการขนส่งที่อาจจะก่อความเสียหาย หรืออาจเกิดการปนเปื้อนในกระบวนการอื่นๆ เช่น กรณีสุกที่มีกรณีการฉีดสารเร่งเนื้อแดง ตั้งแต่อยู่ในฟาร์มเพาะเลี้ยง กรณีนี้ย่อมมีสารปนเปื้อนอยู่แล้วตั้งแต่วัตถุดิบของกระบวนการการผลิต

3. การกำหนดขกเว้นความรับผิดชอบ จากการพิจารณาเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย มีการกำหนดขกเว้นความรับผิดชอบสำหรับผู้ประกอบการที่ดำเนินการผลิตตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด แต่ในกฎหมายไทยไม่ได้ระบุกำหนดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว และนอกจากนี้หากผู้ประกอบการได้รับการรับรองที่กำหนดเป็นมาตรฐานแล้วในกระบวนการการผลิตจะสามารถนำมาเป็นข้อแก้ตัวเพื่อให้หลุดพ้นหรือบรรเทาความรับผิดชอบหรือไม่ กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ก็ไม่ปรากฏในเรื่องดังกล่าว

3. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายกรณีได้รับความเสียหายจากการบริโภคอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน

จากการพิจารณาพบว่ามาตรการที่เหมาะสมของการคุ้มครองผู้บริโภคจากสินค้าอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนนั้น จะต้องมีการมาตรการทางกฎหมายที่เป็นระบบและครบวงจร โดยศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และควรคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนเป็นหลัก โดยควรกำหนดตั้งแต่ระดับนโยบายมาตรการด้านอาหารปลอดภัยและอาหารที่ปราศจากสารปนเปื้อนทุกชนิด และควรบังคับใช้มาตรการดังกล่าวทั้งห่วงโซ่อาหารและโดยเฉพาะกับเกษตรกรรายย่อย ซึ่งเป็นทั้งต้นน้ำการผลิตและเป็นผู้บริโภคปลายทางด้วย แต่มาตรการในการบังคับอาจจะมีระดับที่

บอกว่าผู้ประกอบการที่เป็นระดับอุตสาหกรรมแต่ปัจจุบันรัฐไม่ได้เข้าไปควบคุมหรือมีการกำหนดมาตรฐานอย่างเพียงพอ โดยเฉพาะสินค้าการเกษตรจากเกษตรกรรายย่อย ก็ได้รับการยกเว้นไม่ถือเป็นสินค้าตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551

จากการพิจารณาพบว่ากฎหมายของไทยที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากการบริโภคอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนนั้นยังไม่ชัดเจน ทั้งนี้พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มุ่งเน้นบทบาทหน้าที่ของรัฐในการกำกับดูแลในการควบคุม และมีมาตรการในการลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน แต่ในส่วนของ การเยียวยาให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายยังไม่ชัดเจน ส่วนพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นเยียวยาผู้เสียหายที่ได้รับ ความเสียหายจากสินค้าที่มีความไม่ปลอดภัย แต่จากการพิจารณาคำนิยามของคำว่าสินค้าไม่ได้มีการยกเว้นในส่วนของอาหารแต่มีการบัญญัติว่าหากมีกฎหมายอื่นบัญญัติไว้รองรับแล้วก็ให้บังคับตามกฎหมายอื่น ทั้งนี้กระบวนการในการผลิตอาหารมีกระบวนการที่หลายขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นวัตถุดิบซึ่งมีเกษตรกรเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นผู้ปลูกหรือเพาะเลี้ยงและมีการส่งต่อวัตถุดิบมาอีกหลายต่อ จนกระทั่งมีการผลิตเป็นอาหารซึ่งแต่ละขั้นตอนมี มาตรการในการรับรองความปลอดภัยแต่อย่างไรก็ดีก็ยังพบว่ามาตรการความปลอดภัยทางด้านอาหารของประเทศไทยยังไม่เพียงพอซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในระยะยาว ซึ่งเห็นได้จากแนวโน้มปัญหาสุขภาพของคนไทย โดยในปีพ.ศ. 2561 มีข้อเท็จจริงอธิบายดีกรมปศุสัตว์เปิดเผยว่า ชุดปฏิบัติการพิเศษกรมปศุสัตว์ สุ่มตรวจสอบฟาร์มเลี้ยงสุกร 11 ฟาร์ม และโรงฆ่าสุกร 3 แห่ง ที่เคยตรวจพบสารเร่งเนื้อแดงเมื่อเดือนกรกฎาคม 2561 ในอ.สามพราน และอ.เมือง จ.นครปฐม โดยตรวจปัสสาวะสุกร ด้วยชุดทดสอบภาคสนาม (strip test) ผลการตรวจสอบพบว่า ฟาร์มเลี้ยงสุกร 11 ฟาร์ม ผลการตรวจปัสสาวะพบผลบวกต่อสารเร่งเนื้อแดง 1 ฟาร์ม ตั้งอยู่ที่อำเภอสามพราน มีสุกรขุน 700 ตัว⁸⁴ ซึ่งหากสุกรเหล่านี้ถูกแปรรูปและผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป ผู้บริโภคจำนวนมากย่อมจะได้รับสารพิษดังกล่าว และสารปนเปื้อนเหล่านี้ใช้เวลาในการสะสมและแสดงอาการก่อโรค โดยเป็นภัยเงียบที่ผู้บริโภคอาจไม่รู้ตัว

ดังนั้นจากการพิจารณาจะพบว่ามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคอาหารที่มีสารปนเปื้อนยังไม่ชัดเจน ซึ่งการที่มีสารปนเปื้อนในอาหารหรือมีสิ่งปนเปื้อนที่มีพิษอยู่ในอาหารหากในระยะยาวไม่มีมาตรการป้องกันที่เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในอนาคต

⁸⁴ <http://www.dld.go.th/th/index.php/th/newsflash/protect-notrue-menu/316-protect2561-cat/16799-protect-25610719-1> ออนไลน์ เมื่อ 10 กันยายน 2562.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากสถานการณ์ปัญหาสภาพความเสี่ยงในห่วงโซ่อาหารที่มีต่อผู้บริโภคไทย อันตรายที่สำคัญและก่อให้เกิดความเสี่ยงในห่วงโซ่อาหารซึ่งเป็นกลุ่มอาหารหลักๆของผู้บริโภคชาวไทย 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์ กลุ่มสัตว์น้ำและผลิตภัณฑ์ กลุ่มผักผลไม้และผลิตภัณฑ์ กลุ่มธัญพืช ถั่วเมล็ดและผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ล้วนเป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารที่ผู้บริโภครับประทานอยู่ทุกวัน โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันการบริโภคอาหารสำเร็จรูปเป็นความนิยมและความสะดวกสบายของผู้บริโภค ที่ทำให้ธุรกิจอาหารสำเร็จรูปเติบโตอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ขณะเดียวกันผู้บริโภคก็เริ่มตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่มาจากอาหาร

ในระดับสากลต่างประเทศให้ความสำคัญกับมาตรฐานความปลอดภัยเป็นอย่างมาก โดยมีแนวคิดการคุ้มครองผู้บริโภคมาตั้งแต่ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ” (Universal Declaration of Human Rights of the United Nations) ในปี ค.ศ. 1948 ซึ่งได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิของผู้บริโภคไว้ คือ สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี สำหรับตนเอง ครอบครัว รวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาลและบริการ ทางสังคมที่จำเป็น และสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย ทูพพลภาพ เป็นหม้าย ชราภาพ หรือการขาดปัจจัยในการเลี้ยงชีพอื่นใดในพฤติการณ์อันเกิดจากที่ตนควบคุมได้ โดยมีเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค และ ICESCR ได้เรียกร้องให้มีการปรับปรุงวิธีการผลิตอาหาร และวิธีการจัดจำหน่ายอาหารและ ผลิตภัณฑ์อาหารอย่างถูกสุขลักษณะ รวมทั้งปรับปรุงวิธีการอื่นๆ เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคและ หมายความว่าด้วยอาหารตามมาตรฐานสากล จัดทำมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารในโครงการมาตรฐานอาหารหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า codex หรือ cac ออกมาเพื่อปกป้องคุ้มครองสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในด้านการค้าระหว่างประเทศ มีข้อกำหนด GMP ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในการผลิตอาหาร (Hazard Analysis Critical Control Point: HACCP) ระบบ ISO 22000:2005 Food Safety Management System: FSMS

ระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่เป็นหลักกฎหมายสากลในด้านมาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร

ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับมาตรฐานอาหารปลอดภัยเป็นอย่างมาก โดยนอกจากมีมาตรฐานสากลแล้ว ภายในประเทศมีกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ Product liability ที่ถือว่าเป็นกฎหมายที่มีความก้าวหน้ามากที่สุดเนื่องจากเป็นกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ยุคใหม่สาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา มีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์อยู่บนหลักความรับผิดโดยเคร่งครัด strict liability ซึ่งหมายถึงผู้ผลิตสินค้าต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ชีวิตร่างกายและทรัพย์สินของผู้เสียหายในกรณีที่สินค้าที่ผลิตนั้นมีความไม่ปลอดภัยอันเนื่องมาจากการผลิตสินค้าหรือการออกแบบสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์มีการเตือนผู้ใช้ไม่เพียงพอ

2. กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์อยู่บนหลัก res ipsa laquitur จึงทำให้ผู้เสียหายพิสูจน์เพียงแต่ว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัยประการใดประการหนึ่งที่กล่าวมานั้น ซึ่งส่งผลให้การพิสูจน์ของผู้เสียหายลดลงเพราะไม่ต้องพิสูจน์ว่าผู้ประกอบการหรือผู้ผลิตสินค้าจงใจหรือประมาทเลินเล่อตามหลักกฎหมายละเมิดซึ่งมีการการพิสูจน์ที่มากกว่า

3. ศาลมีอำนาจในฐานะที่เป็นสารในระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีที่จะสั่งให้มีมาตรการเยียวยาโดยการสั่งให้จำเลยจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษให้แก่ผู้เสียหายได้

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงความปลอดภัยด้านอาหารให้ทันสมัย (Food Safety Modernization Act : FSMA) ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อปฏิรูประบบการควบคุมความปลอดภัยด้านอาหาร โดยได้เปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมสาระสำคัญของกฎหมายความปลอดภัยด้านอาหารฉบับปัจจุบัน (The Federal Food Drug, and the Cosmetic Act of 1938) อีกทั้งเพิ่มอำนาจให้แก่สำนักงานอาหารและยาหรือ US FDA (US Food and Drug Administration) ในการบังคับใช้กฎระเบียบต่างๆ กับผู้ประกอบการ ควบคุมและตรวจสอบกระบวนการผลิตสินค้าอาหารให้เข้มงวดมากขึ้น เพื่อเน้นให้การควบคุมเป็นมาตรการเชิงป้องกัน (preventive measure) แทนการตอบโต้ภายหลังเกิดปัญหาด้วย

ในส่วนของกฎหมายไทยมีการกำหนดความรับผิดเกี่ยวกับความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยโดยมีการกำหนดความรับผิดต่อความเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่พิจารณาตามหลักสัญญาและละเมิดทั่วไป และมีกฎหมายเฉพาะคือ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยพ.ศ.2551 ที่มีความคล้ายคลึงกันกับกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ Product liability ของสหรัฐอเมริกา เพราะใช้หลักความรับผิดอย่างเคร่งครัดมา

ใช้ในการพิสูจน์ความรับผิดชอบตามกฎหมายนี้ แต่ในกรณีของอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนนั้น อาหารจัดอยู่ในความหมายของสินค้า ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551 นี้ แต่นอกจากนี้ยังมีกฎหมายอื่นที่ควบคุมดูแลและคุ้มครองผู้บริโภค ด้านอาหารเฉพาะอีก คือ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมคุณภาพของอาหาร โดยมุ่งคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญ ซึ่งวิธีการในการควบคุมจะเน้นไปที่เรื่องของการขออนุญาต การตรวจสอบ การขึ้นทะเบียน รวมทั้งในเรื่องของการโฆษณาเกี่ยวกับอาหารด้วยมี “คณะกรรมการอาหาร” ขึ้นมาคณะหนึ่ง ซึ่งมีทั้งที่เป็นกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยในส่วนของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยจะต้องมีผู้แทนของผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการผลิต นำเข้าหรือจำหน่ายอาหารเข้าร่วมด้วย โดยคณะกรรมการอาหารนี้มีอำนาจหน้าที่ให้คำแนะนำหรือความเห็นแก่รัฐมนตรีหรือผู้อนุญาตแล้วแต่กรณี ทั้งในเรื่องการออกประกาศ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การเพิกถอนทะเบียนตำรับอาหาร การปฏิบัติการเกี่ยวกับอาหารที่ไม่บริสุทธิ์ รวมถึงการพักใช้ใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตด้วย

อาหารสำเร็จรูปจัดอยู่ในความหมายของ อาหารไม่บริสุทธิ์ ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 ได้แก่ อาหารที่มีสิ่งที่เป็นอันตรายแก่สุขภาพเจ็บป่วย หรือมีวัตถุเคมีเจือปนอันอาจเป็นเหตุให้คุณภาพของอาหารลดลง หรืออาหารที่ผลิต บรรจุหรือเก็บรักษาไว้ไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น โดยที่พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 เน้นเรื่องการควบคุมมาตรฐานมากกว่าการเยียวยาความเสียหาย โดยมีกำหนดโทษทางอาญาแก่บุคคลผู้กระทำการฝ่าฝืนกรณีต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งนอกจากนี้การพิจารณาถึงมาตรฐานและปริมาณของสารปนเปื้อนในอาหารสำเร็จรูปที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพต้องพิจารณาประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่มีการกำหนดมาตรฐานอาหารที่มีสารปนเปื้อนด้วย ซึ่งประกาศกระทรวงสาธารณสุขออกโดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา 5 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 โดยมีสาระสำคัญคือ สารปนเปื้อนหมายความว่า สารที่ปนเปื้อนกับอาหารซึ่งเกิดจากระบวนการผลิต กรรมวิธีการผลิต โรงงานหรือสถานที่ผลิต การดูแลรักษา การบรรจุการขนส่งหรือการเก็บรักษา หรือเกิดเนื่องจากการปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อม ในข้อ 4 อาหารที่มีสารปนเปื้อนต้องมีมาตรฐาน โดยตรวจพบสารปนเปื้อนได้ไม่เกินข้อกำหนดดังต่อไปนี้

- (1) โลหะ
- (ก) ดีบุก 250 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม
- (ข) สังกะสี 100 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม
- (ค) ทองแดง 20 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(ง) ตะกั่ว 1 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม เว้นแต่ อาหารที่มีสารตะกั่วปนเปื้อนตามธรรมชาติในปริมาณสูงให้มีได้ ตามที่ได้ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

(จ) สารหนูรูปอนินทรีย์ (Inorganic Arsenic) 2 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับสัตว์น้ำและอาหารทะเล และสารหนูทั้งหมด (Total Arsenic) 2 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับอาหารอื่น

(ฉ)ปรอท 0.5 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับอาหารทะเล และไม่เกิน 0.02 มิลลิกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม สำหรับอาหารอื่น

(2) อะฟลาทอกซิน 20 ไมโครกรัม ต่ออาหาร 1 กิโลกรัม

(3) สารปนเปื้อนอื่น ตามที่ได้ได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

จากการพิจารณาปัญหาที่พบในการเยียวยาผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 กรณีอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนพบว่า มีปัญหาดังนี้

ปัญหาด้านการกำหนดบทนิยาม “สินค้า”ตามพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ไม่ได้มีการยกเว้น “อาหาร” และ “ผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป” โดยกฎกระทรวง โดยผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปมีความหมายว่า อาหารที่ได้ผ่านขั้นตอนการหุงต้ม หรือกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปมีความหมายว่า อาหารที่ได้ผ่านขั้นตอนการหุงต้ม หรือกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อให้อาหารนั้นสามารถเก็บได้เป็นเวลานานพอสมควร โดยไม่เน่าเสีย สามารถดื่มหรือรับประทานได้ทันทีเมื่อต้องการ จะอุ่นหรือไม้อุ่นให้ร้อนก่อนรับประทานก็ได้ ซึ่งจากนิยามความหมายของอาหารสำเร็จรูปแล้ว อาหารสำเร็จรูปถือเป็นสินค้าตามความหมายมาตรา 4 เนื่องจากเป็นสังหาริมทรัพย์และมีการผลิตผ่านขั้นตอนการหุงต้ม หรือกระบวนการแปรรูปตามความหมายของมาตรา 4 แต่ในการบังคับใช้กฎหมายกับอาหารสำเร็จรูป ในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายนั้นยังไม่ชัดเจนเพียงพอโดยอาหารในนิยามของกฎหมายอาหารและเป็นสินค้าตามนิยามของกฎหมายความ รับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าไม่ปลอดภัย แต่มีข้อพิจารณาว่าผลเสียหายที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพอนามัยจากอาหารนั้นมีทั้งผลเสียระยะสั้นๆคือ มีอาการเจ็บป่วยต่างๆ แต่ผลเสียหายต่อระบบสุขภาพระยะยาว อาจจะก่อให้เกิดโรคร้ายแรง เช่น มะเร็ง ซึ่งมีระยะเวลาในการสะสมของสารปนเปื้อน และสาเหตุการก่อโรคาาจจะมีปัจจัยอื่นๆ ประกอบด้วย และนอกจากนี้สารปนเปื้อนบางอย่างเกิดขึ้นระหว่างกระบวนการในการขนส่งสินค้าที่ซึ่งไม่มีมาตรการเยียวยาในส่วนนี้

ปัญหาด้านการนิยามความหมายของ “อาหารที่มีสารปนเปื้อน” ตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ไม่ได้มีการกำหนดถึงมาตรการในการควบคุมอาหารผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อนอย่างชัดเจน แต่เน้นควบคุมป้องกันกระบวนการในการออกใบอนุญาตในการผลิตอาหาร ซึ่งในทางปฏิบัติ เมื่อผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูปได้ถูกกระจายสู่ผู้บริโภคแล้ว ก็ไม่มีการควบคุมหรือสุ่มตรวจ นอกจากมีการร้องเรียนโดยผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหาย และจากสถิติการร้องเรียนก็มีน้อย อันเนื่องมาจากการได้รับความเสียหายหรืออันตรายต่อสุขภาพจากสารปนเปื้อนในอาหารจะมีการสะสมในร่างกายและส่งผลกระทบต่อสุขภาพหรืออนามัยในระยะเวลาอันยาวนานไม่แสดงผลให้เห็นทันที ดังนั้นผู้บริโภคมักไม่อาจทราบสาเหตุที่แท้จริงว่าเป็นผลมาจากปัจจัยใดอย่างชัดเจน และนอกจากนี้ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบและการเรียกค่าเสียหายกรณีที่มีการได้รับอันตรายจากการบริโภคอาหารที่มีสารปนเปื้อน ทั้งนี้หากเกิดความเสียหายผู้บริโภคจะต้องไปฟ้องเรียกค่าเสียหายจากกฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 ที่มีการกำหนดเรื่องการเรียกค่าเสียหายไว้ และจากการพิจารณาประกาศกระทรวงสาธารณสุขสุขข้อ 4 นี้ กำหนดประเภทของสารที่ปนเปื้อนในอาหารที่ชัดเจน เพียง 2 ประเภท คือ โลหะ และอะฟลาทอกซิน (เชื้อรา) ส่วนสารปนเปื้อนอื่นมีการกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาเป็นผู้กำหนดเพิ่มเติม กรณีนี้อาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนแก่ผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการว่า สารปนเปื้อนที่จะต้องมีการกำหนดมาตรฐานในการตรวจพบในอาหารนั้นมีเพียงที่ปรากฏในประกาศเรื่องดังกล่าวเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้วยังมีสารปนเปื้อนอีกหลายชนิดที่มีการออกประกาศมาตรฐาน เช่น สารเร่งเนื้อแดงในสุกร ที่มีการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 269 พ.ศ. 2546 กำหนดมาตรฐาน ว่าจะต้องไม่ตรวจพบสารชนิดนี้อยู่ในอาหารหรือผลิตภัณฑ์อาหารเลยเป็นต้น และจากการศึกษาพบว่ามีประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ประกาศออกมาทั้งสิ้น 406 ฉบับ โดยแต่ละฉบับมีการกำหนดมาตรฐานแต่ชนิดอาหารเฉพาะเจาะจงบ้างและเป็นการทั่วไปบ้างในการศึกษาหรือทำความเข้าใจของผู้ประกอบการและผู้บริโภคย่อมเป็นเรื่องยาก ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาความสับสนและการทำความเข้าใจของผู้บริโภคได้

ปัญหาด้านความเป็นเอกภาพของกฎหมายที่นำมาปรับใช้แก่การเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากสินค้าประเภทอาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน เนื่องจากมีกฎหมายอยู่หลายฉบับที่เกี่ยวข้องโดยแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน โดยพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 เน้นการควบคุมดูแล การออกใบอนุญาตในการเป็นผู้ประกอบการอาหารและมีการนำโทษทางอาญามาบังคับใช้แก่ผู้กระทำการฝ่าฝืน และในส่วนของพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มุ่งเน้นการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหาย

จากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย แต่การนิยามความเสียหายและสินค้าไม่แน่ชัดว่ามุ่งหมายถึงอาหารปรุงสำเร็จหรืออาหารสำเร็จรูปด้วยหรือไม่ และมาตรฐานในการเยียวยาผู้เสียหายนอกจากการจ่ายค่าเสียหายไม่ปรากฏชัดเจน แต่ไปปรากฏในวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ซึ่งมีการกำหนดให้ศาลมีคำสั่งในการเรียกคืนสินค้า เปลี่ยนสินค้า หรือสั่งให้ผู้ประกอบการยุติการจำหน่ายหรือเรียกคืนจากตลาด

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

2.1.1 ควรมีการกำหนดนิยามความหมายของคำว่า สินค้า ให้ชัดเจน โดยหากจะให้มีการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ในกรณีอาหารด้วยจะต้องนิยาม “สินค้า” หมายความว่า สังกะหริมทรัพย์ทุกชนิดที่ผลิตหรือนำเข้าเพื่อขาย รวมทั้ง อาหารและผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม และให้หมายความรวมถึง กระแสไฟฟ้า ยกเว้นสินค้าตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

2.1.2 ควรมีการกำหนดนิยามความหมายของคำว่า สินค้า ให้ชัดเจน โดยหากจะคุ้มครองหรือเยียวยาความเสียหายแก่ผู้บริโภคกรณีอาหาร โดยเฉพาะอาหารสำเร็จรูป ควรมีการกำหนดในกฎกระทรวงยกเว้น อาหารปรุงสำเร็จและอาหารสำเร็จรูปให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการฟ้องร้องโดยอาศัยกฎหมายใด

2.1.3 กรณีจะคุ้มครองผู้บริโภคจากความเสียหายอันเนื่องมาจากการบริโภคอาหารหรืออาหารสำเร็จรูปที่มีสารปนเปื้อน เป็นการเฉพาะและประกาศกระทรวงยกเว้น สินค้าไม่รวมอาหารปรุงสำเร็จหรืออาหารสำเร็จรูป ควรมีการกำหนดเพิ่มเติมการคุ้มครองเยียวยาในพระราชบัญญัติอาหารให้ชัดเจนให้มีความครอบคลุมทั้งการควบคุมดูแลและเยียวยาความเสียหายจากการได้รับความเสียหายจากอาหารที่มารปนเปื้อนและแยกอาหารปรุงสำเร็จ จากการจำหน่ายของผู้ประกอบการรายย่อย และอาหารสำเร็จรูปจากผู้ประกอบการในลักษณะผลิตเพื่อจำหน่ายในปริมาณมากออกจากกันให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้กระทบต่อผู้ประกอบการรายย่อยที่เป็นแม่ค้าจำหน่ายอาหารทั่วไป แต่ก็ต้องควบคุมเรื่องมาตรฐานของสารปนเปื้อนเพื่อความปลอดภัยและสุขภาพของผู้บริโภคอย่างยั่งยืนได้

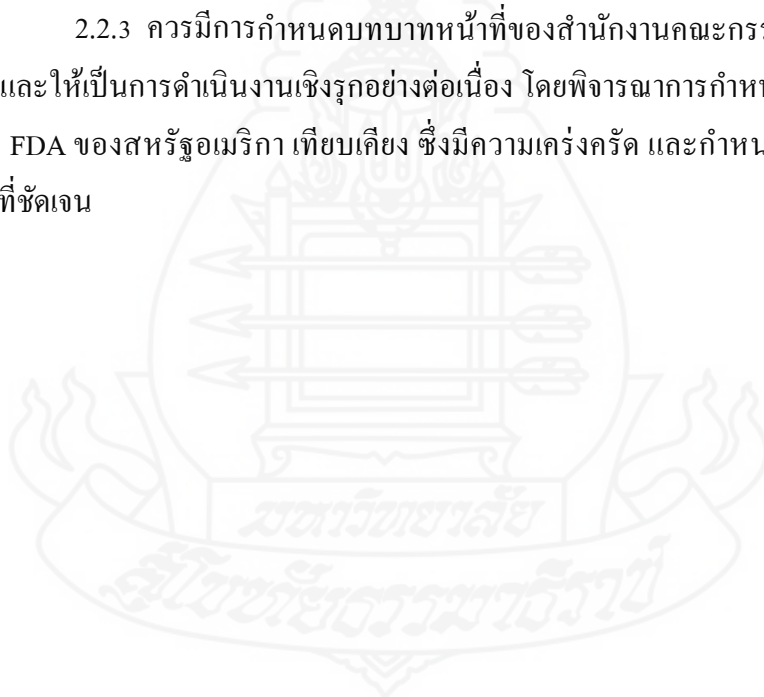
2.1.4 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ควรมีการกำหนดมาตรฐานสารปนเปื้อนในอาหารให้ชัดเจนทุกประเภท ทั้งสารปนเปื้อนที่เป็น เชื้อโรค สารเคมี หรือสิ่งของต่างๆ ที่ส่งผลหรืออาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ อนามัยแก่ผู้บริโภค เพื่อง่ายต่อการพิจารณา เนื่องจากปัจจุบันมีประกาศหลายฉบับและมีความสับสน เรื่องมาตรฐานสารปนเปื้อนในอาหาร ว่ามีสารชนิดใดและมาตรฐานเพียงใด

2.2 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

2.2.1 รัฐควรให้ความรู้ เรื่องความปลอดภัยด้านการบริโภคเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความปลอดภัยในด้านการบริโภคอาหารให้มากขึ้น โดยมาตรการความปลอดภัยทางด้านอาหารถือเป็นเรื่องสำคัญที่หากประชาชนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงย่อมส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและลดงบประมาณในด้านการรักษาพยาบาลได้

2.2.2 ควรมีมาตรการในทางกฎหมายในการดูแลกระบวนการขั้นตอนการผลิตและการจัดจำหน่ายอาหารให้มีมาตรฐานทางด้านความปลอดภัยที่เข้มข้น โดยเฉพาะในยุคที่ประเทศไทยมีนโยบายที่จะเป็นครัวโลกซึ่งมาตรการทางกฎหมายควรมีการป้องกันตั้งแต่กระบวนการต้นน้ำตั้งแต่ระดับเกษตรกรในการเพาะปลูกผลผลิตทางการเกษตรเพื่อให้มีการรับรองได้ว่าผลผลิตทางการเกษตรที่จะมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารนั้นปราศจากสารปนเปื้อนหรือสารเคมี นอกจากนี้กระบวนการในการเก็บผลผลิตการเก็บรักษารวมถึงกระบวนการในการขนส่งก็จะต้องมีมาตรฐาน

2.2.3 ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาให้ชัดเจน และให้เป็นการดำเนินงานเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาการกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน FDA ของสหรัฐอเมริกา เทียบเคียง ซึ่งมีความเคร่งครัด และกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่ชัดเจน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่2830/2522.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่3076/2522.

โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิตติ ดิงศักดิ์. (2526). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2* (พิมพ์ครั้งที่ 5)

กรุงเทพฯ โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.

ฉัตรสุมน พฤทธิโย. (2551). *การคุ้มครองผู้บริโภค ด้านสุขภาพ นโยบาย หลักกฎหมายและการ*

บังคับใช้. กรุงเทพฯ: เจริญดีการพิมพ์.

ณัฐพร อนันตศิริ. (2560). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการควบคุมผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่

ปลอดภัยในท้องตลาด (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)

มหาวิทยาลัยศรีปทุม: กรุงเทพฯ.

นิตยสารเพื่อสุขภาพ Better Health. <https://www.bumrungrad.com/th/health-blog/2552/cancer-prevention/are-you-eating-your-way-to-cancer>.

เบญจรัตน์ กนกวัฒน์เลิศ. (2548). *มาตรการความปลอดภัยด้านอาหารของสหภาพยุโรปและการ*

ดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายของข้อตกลงว่าด้วยการใช้บังคับมาตรการสุขอนามัย

และสุขภาพอนามัยพืช (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ.

<http://www.acfs.go.th/foodsafety/codex.php>.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

ปวีณา ไชยสาร. (2556). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารที่มีผลต่อการส่งออก*

อาหารของไทย ศึกษากรณีอาหารพร้อมปรุง (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร

มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต: กรุงเทพฯ.

http://fic.nfi.or.th/foodsafety/upload/qs/pdf/GMP_2.pdf.

เพ็ง เพ็งนิต. (2556). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยละเมิด ๑* (พิมพ์ครั้งที่ 8)

กรุงเทพฯ.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541.

http://pr.prd.go.th/Chaiyaphum/ewt_news.php?nid=11676.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. (2560). *เอกสารการสอนชุดวิชาการคุ้มครองผู้บริโภคและ*

กฎหมายเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า= consumer Protection law and Competition law

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 8-15 สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มานิตย์ จุมปา. (2554). *กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย*
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาฯ กรุงเทพฯ (พิมพ์ครั้งที่ 1).

มานิตย์ วงศ์เสรีและคณะผู้วิจัย. (2544). *รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง ความรับผิดต่อ
ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้า กองวิเคราะห์โครงการและประเมินผล สำนักงาน
คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.*

http://elib.coj.go.th/Article/courtP5_4_7.pdf.

ร่างแผนแม่บท การคุ้มครองผู้บริโภคแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2556-2560)

http://www.ocpb.go.th/download/pdf/pdf_9/022.pdf.

ร่างแผนแม่บท การคุ้มครองผู้บริโภคแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2556-2560)

http://www.ocpb.go.th/download/pdf/pdf_9/022.pdf.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 36 ก

วิษณุ เกร็องาม. (2542). *คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้อ* (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ
สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.

ศักดิ์ดา ธนิตกุล. (2559). *กฎหมายความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย,*
(พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพฯ วิญญูชน.

ศรัณย์ศรี สมบุญฤทธิ. (2547). *ความปลอดภัยด้านอาหารกับกฎเกณฑ์ของ WTO* (สารนิพนธ์
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ.

ศูนย์วิจัยและติดตามความเป็นธรรมทางสุขภาพคณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวรรายงานวิจัย
เบื้องต้นเรื่องการพัฒนากลไกการคุ้มครองผู้บริโภคตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 กรุงเทพฯ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ 2549.

ศักดิ์เดช โพธิ์รัชต์. (2553). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่
ไม่ปลอดภัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต: กรุงเทพฯ.

ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง (2547). *สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา* (มิถุนายน).

ศักดิ์ดา ธนิตกุล. (2553). *คำอธิบายและคำพิพากษาเปรียบเทียบกฎหมายความรับผิดต่อความเสียหาย
ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- สรียา กาศสินธุ์. (2556). รายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาทุกสถานการณ์การเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคของประเทศไทยเสนอ สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ภาควิชานิติศาสตร์คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
<http://knowledge.eduzones.com/knowledge-2-10-29470.html>.
- สุณีย์ มัลลิกะมาลย์. (2540). “กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น,” บท
 ทัศนี 53, 1 มีนาคม 2540.
- สุขุม ศุภนิษฐ์. (2549). คำอธิบายกฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ:
 สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันอาหาร. (2547). การตรวจประเมินเบื้องต้นเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการตรวจรับรอง
 ระบบ HACCP กรุงเทพฯ Ocean Blue Print.
<https://www.chi.co.th/article/article-1214/>.
- สถาบันอาหาร กระทรวงอุตสาหกรรม <http://fic.nfi.or.th/foodsafety>.
- สำนักส่งเสริมและสนับสนุนอาหารปลอดภัย กระทรวงสาธารณสุข. (2557). แนวทางการจัดทำแผน
 รับมือใน ภาวะฉุกเฉินความปลอดภัยอาหารของประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ:
 อักษรกราฟฟิกแอนคี่ดีไซค์.
<https://web.ku.ac.th/schoolnet/snet6/envi3/food/foodn.htm>.
- สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2552). คำอธิบายพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจาก
 สินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.2551, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถานายความ.
- สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส). (2558). “สุขไว้ทุกวัน” จดหมายข่าวชุมชนคนรักสุขภาพ
 , 11 (168).
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2550). “บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาประกอบร่าง
 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ.
”, เรื่องเสร็จที่ 5 2 5 ทับ.
- อรรพรรณ ช่างเพชรผล. (2555). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเหตุที่ทำให้ผู้ประกอบการหลุดพ้นไม่
 ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยศึกษากรณีการนำหลักสมัค
 ใจที่จะรับความเสี่ยงมาบังคับใช้ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ไม่ได้
 ตีพิมพ์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพฯ.
- อนันต์ จันทโรภากร. (2559). กฎหมายการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้า. กรุงเทพฯ.

एमอมरा कृष्णलोलम. (2557). กฎหมายความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ศึกษากรณีความรับผิดชอบของผู้จัดหาเล็อดมนุษย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/icescrt.pdf.ออนไลน์ เมื่อ 16 มิถุนายน 2562.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	ร้อยเอกภาณุพงศ์ ม่วงปิ่น
สถานที่เกิด	จังหวัดอุบลราชธานี
ประวัติการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
สถานที่ทำงาน	กองบัญชาการกองทัพไทย

